

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Dīghanikāyo

Pāthikavaggapāli

1. Pāthikasuttam

Sunakkhattavatthu

1. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā mallesu viharati anupiyam nāma [anuppiyam nāma (syā.)] mallānam nigamo. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya anupiyam piṇḍāya pāvisi. Atha kho bhagavato etadahosi – “atippago kho tāva anupiyāyam [anupiyam (ka.)] piṇḍāya caritum. Yaṁnūnāham yena bhaggavagottassa paribbājakassa ārāmo, yena bhaggavagotto paribbājako tenupasaṅkameyya”nti.

2. Atha kho bhagavā yena bhaggavagottassa paribbājakassa ārāmo, yena bhaggavagotto paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho bhaggavagotto paribbājako bhagavantam etadavoca – “etu kho, bhante, bhagavā. Svāgatam, bhante, bhagavato. Cirassam kho, bhante, bhagavā imam pariyāyamakāsi yadidam idhāgamanāya. Nisīdatu, bhante, bhagavā, idamāsanam paññatta”nti. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Bhaggavagottopi kho paribbājako aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho bhaggavagotto paribbājako bhagavantam etadavoca – “purimāni, bhante, divasāni purimatarāni sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mam etadavoca – ‘paccakkhāto dāni mayā, bhaggava, bhagavā. Na dānāham bhagavantam uddissa viharāmī’ti. Kaccetam, bhante, tatheva, yathā sunakkhatto licchaviputto avacā’ti? “Tatheva kho etam, bhaggava, yathā sunakkhatto licchaviputto avaca”.

3. Purimāni, bhaggava, divasāni purimatarāni sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mam etadavoca – ‘paccakkhāmi dānāham, bhante, bhagavantam. Na dānāham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmī’ti. ‘Evam vutte, aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam – ‘api nu tāham, sunakkhatta, evam avacam, ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhī’ti? ‘No hetam, bhante’. ‘Tvam vā pana mam evam avaca – aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmī’ti? ‘No hetam, bhante’. ‘Iti kira, sunakkhatta, nevāham tam vadāmi – ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhīti. Napi kira mam tvam vadesi – aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmīti. Evam sante, moghapurisa, ko santo kam paccācikkhasi? Passa, moghapurisa, yāvañca [yāva ca (ka.)] te idam aparaddha’nti.

4. ‘Na hi pana me, bhante, bhagavā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karotī’ti. ‘Api nu tāham, sunakkhatta, evam avacam – ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhi, aham te uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissāmī’ti? ‘No hetam, bhante’. ‘Tvam vā pana mam evam avaca – aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmī, bhagavā me uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissatī’ti? ‘No hetam, bhante’. ‘Iti kira, sunakkhatta, nevāham tam vadāmi – ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhi, aham te uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissāmī’ti; napi kira mam tvam vadesi – aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmī, bhagavā me uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissatī’ti. Evam sante, moghapurisa, ko santo kam paccācikkhasi? Tam kim maññasi, sunakkhatta, kate vā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriye akate vā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriye yassathāya mayā dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayā’ti? ‘Kate vā, bhante, uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriye akate vā

uttarimanussadhammā iddhipāṭīhāriye yassatthāya bhagavatā dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā’ti. ‘Iti kira, sunakkhatta, kate vā uttarimanussadhammā iddhipāṭīhāriye, akate vā uttarimanussadhammā iddhipāṭīhāriye, yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya. Tatra, sunakkhatta, kim uttarimanussadhammā iddhipāṭīhāriyam kataṁ karissati? Passa, moghapurisa, yāvañca te idam aparaddha’nti.

5. ‘Na hi pana me, bhante, bhagavā aggaññam paññapetī’ti [[paññapetīti \(pī.\)](#)]? ‘Api nu tāham, sunakkhatta, evam avacaṁ – ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhi, aham te aggaññam paññapessāmī’ti? ‘No hetam, bhante’. ‘Tvam vā pana mam evam avaca – aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmi, bhagavā me aggaññam paññapessatī’ti? ‘No hetam, bhante’. ‘Iti kira, sunakkhatta, nevāham tam vadāmi – ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhi, aham te aggaññam paññapessāmītī. Napi kira mam tvam vadesi – aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmi, bhagavā me aggaññam paññapessatī’ti. Evam sante, moghapurisa, ko santo kam paccācikkhasi? Tam kim maññasi, sunakkhatta, paññatte vā aggaññe, apaññatte vā aggaññe, yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā’ti? ‘Paññatte vā, bhante, aggaññe, apaññatte vā aggaññe, yassatthāya bhagavatā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā’ti. ‘Iti kira, sunakkhatta, paññatte vā aggaññe, apaññatte vā aggaññe, yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya. Tatra, sunakkhatta, kim aggaññam paññattam karissati? Passa, moghapurisa, yāvañca te idam aparaddham’.

6. ‘Anekapariyāyena kho te, sunakkhatta, mama vanṇo bhāsito vajjigāme – itipi so bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavāti. Iti kho te, sunakkhatta, anekapariyāyena mama vanṇo bhāsito vajjigāme.

‘Anekapariyāyena kho te, sunakkhatta, dhammassa vanṇo bhāsito vajjigāme – svākkhāto bhagavatā dhammo sandīṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattam veditabbo viññūhīti. Iti kho te, sunakkhatta, anekapariyāyena dhammassa vanṇo bhāsito vajjigāme.

‘Anekapariyāyena kho te, sunakkhatta, saṅghassa vanṇo bhāsito vajjigāme – suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho, ujuppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho, nāyappaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho, sāmīcippaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho, yadidam cattāri purisayugāni atīha purisapuggalā, esa bhagavato sāvakasaṅgho, āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaranīyo anuttaram puññakkhettam lokassāti. Iti kho te, sunakkhatta, anekapariyāyena saṅghassa vanṇo bhāsito vajjigāme.

‘Ārocayāmi kho te, sunakkhatta, paṭivedayāmi kho te, sunakkhatta. Bhavissanti kho te, sunakkhatta, vattāro, no visahi sunakkhatto licchaviputto samaṇe gotame brahmacariyam caritum, so avisahanto sikkham paccakkhāya hīnāyāvattoti. Iti kho te, sunakkhatta, bhavissanti vattāro’ti.

Evam pi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammadvinayā, yathā tam āpāyiko nerayiko.

Korakkhattiyavatthu

7. ‘Ekamidāham, bhaggava, samayaṁ thūlūsu [[bumūsu \(sī. pī.\)](#)] viharāmi uttarakā nāma thūlūnam nigamo. Atha khvāham, bhaggava, pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sunakkhattenā licchaviputtena pacchāsamaṇena uttarakam piṇḍāya pāvisim. Tena kho pana samayena acelo korakkhattiyo kukkuravatiko catukkuṇḍiko [[catukuṇḍiko \(sī. pī.\)](#) [catukoṇḍiko \(syā. ka.\)](#)] chamānikinṇam bhakkhasam mukheneva khādati, mukheneva bhuñjati. Addasā kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto acelam korakkhattiyam kukkuravatikam catukkuṇḍikam chamānikinṇam

bhakkhasam mukheneva khādantaṁ mukheneva bhuñjantam. Disvānassa etadahosi – ‘sādhurūpo vata, bho, ayaṁ [arahaṁ (sī. syā. pī.)] samaṇo catukkuṇḍiko chamānikiṇṇam bhakkhasam mukheneva khādati, mukheneva bhuñjati’ti.

“Atha khvāhaṁ, bhaggava, sunakkhattassa licchaviputtassa cetasā cetoparivitakkamaññāya sunakkhattam licchaviputtam etadavocam – ‘tvampi nāma, moghapurisa, samaṇo sakyaputtiyo [moghapurisa sakyaputtiyo (sī. syā. pī.)] paṭijānissasi’ti! ‘Kim pana mam, bhante, bhagavā evamāha – ‘tvampi nāma, moghapurisa, samaṇo sakyaputtiyo [moghapurisa sakyaputtiyo (sī. syā. pī.)] paṭijānissasi’ti? ‘Nanu te, sunakkhatta, imam acelam korakkhattiyam kukkuravatikam catukkuṇḍikam chamānikiṇṇam bhakkhasam mukheneva khādantaṁ mukheneva bhuñjantam disvāna etadahosi – sādhurūpo vata, bho, ayaṁ samaṇo catukkuṇḍiko chamānikiṇṇam bhakkhasam mukheneva khādati, mukheneva bhuñjati’ti? ‘Evam, bhante. Kim pana, bhante, bhagavā arahattassa maccharāyatī’ti? ‘Na kho aham, moghapurisa, arahattassa maccharāyāmi. Api ca, tuyhevetam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannam, tam pajaha. Mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāya. Yam kho panetam, sunakkhatta, maññasi acelam korakkhattiyam – sādhurūpo ayaṁ samaṇoti [maññasi “acelo korakkhattiyo sādhurūpo arahaṁ samaṇoti” (syā.)]. So sattamam divasam alasakena kālaṅkarissati. Kālaṅkato [kālakato (sī. syā. pī.)] ca kālakañcikā [kālakañjā (sī. pī.), kālakañjikā (syā.)] nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajjissati. Kālaṅkatañca nam bīraṇatthambake susāne chaḍḍessanti. Ākaṅkhamāno ca tvam, sunakkhatta, acelam korakkhattiyam upasankamitvā puccheyyāsi – jānāsi, āvuso korakkhattiya [acela korakkhattiya (ka.)], attano gatinti? Thānam kho panetam, sunakkhatta, vijjati yam te acelo korakkhattiyo byākarissati – jānāmi, āvuso sunakkhatta, attano gatim; kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatrāmhi upapanoti.

“Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yena acelo korakkhattiyo tenupasaṅkami; upasankamitvā acelam korakkhattiyam etadavoca – ‘byākato khosi, āvuso korakkhattiya, samanena gotamena – acelo korakkhattiyo sattamam divasam alasakena kālaṅkarissati. Kālaṅkato ca kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajjissati. Kālaṅkatañca nam bīraṇatthambake susāne chaḍḍessantī’ti. Yena tvam, āvuso korakkhattiya, mattam mattañca bhattam bhuñjeyyāsi, mattam mattañca pānīyam piveyyāsi. Yathā samaṇassa gotamassa micchā assa vacana’nti.

8. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto ekadvīhikāya sattarattindivāni gaṇesi, yathā tam tathāgatassa asaddahamāno. Atha kho, bhaggava, acelo korakkhattiyo sattamam divasam alasakena kālamakāsi. Kālaṅkato ca kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajji. Kālaṅkatañca nam bīraṇatthambake susāne chaḍḍesum.

9. “Assosi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto – ‘acelo kira korakkhattiyo alasakena kālaṅkato bīraṇatthambake susāne chaḍḍito’ti. Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yena bīraṇatthambakam susānam, yena acelo korakkhattiyo tenupasaṅkami; upasankamitvā acelam korakkhattiyam tikkhattum pāṇinā ākoṭesi – ‘jānāsi, āvuso korakkhattiya, attano gati’nti? Atha kho, bhaggava, acelo korakkhattiyo pāṇinā piṭṭhim paripuñchanto vuṭṭhāsi. ‘Jānāmi, āvuso sunakkhatta, attano gatim. Kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatrāmhi upapanno’ti vatvā tattheva uttāno papati [paripati (syā. ka.)].

10. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasankamitvā mam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam – ‘tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, yatheva te aham acelam korakkhattiyam ārabbha byākāsi, tatheva tam vipākam, aññathā vā’ti? ‘Yatheva me, bhante, bhagavā acelam korakkhattiyam ārabbha byākāsi, tatheva tam vipākam, no aññathā’ti. ‘Tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, yadi evam sante kataṁ vā hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam, akatam vāti? ‘Addhā kho, bhante, evam sante kataṁ hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam, no akata’nti. ‘Evampi kho mam tvam, moghapurisa, uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karontam evam vadesi – na hi pana me,

bhante, bhagavā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karotīti. Passa, moghapurisa, yāvañca te idam aparaddha'nti. “Evampi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammadvinayā, yathā tam āpāyiko nerayiko.

Acelakaṭāramatṭakavatthu

11. “Ekamidāhaṁ, bhaggava, samayaṁ vesāliyam viharāmi mahāvane kūṭāgārasālāyam. Tena kho pana samayena acelo kaṭāramatṭako vesāliyam paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca vajjigāme. Tassa sattavatapadāni [sattavatapadāni (syā. pī.)] samattāni samādinnāni honti – ‘yāvajīvam acelako assam, na vattham paridaheyyam, yāvajīvam brahmacārī assam, na methunam dhammam paṭiseveyyam, yāvajīvam surāmamseneva yāpeyyam, na odanakummāsam bhuñjeyyam. Purathimena vesālim udenam nāma cetiyam, tam nātikkameyyam, dakkhinena vesālim gotamakam nāma cetiyam, tam nātikkameyyam, pacchimena vesālim sattambam nāma cetiyam, tam nātikkameyyam, uttarena vesālim bahuputtam nāma [bahuputtakam nāma (syā.)] cetiyam tam nātikkameyya'nti. So imesam sattannam vatapadānam samādānahetu lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca vajjigāme.

12. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yena acelo kaṭāramatṭako tenupasaṅkami; upasankamitvā acelam kaṭāramatṭakam pañham apucchi. Tassa acelo kaṭāramatṭako pañham puṭho na sampāyāsi. Asampāyanto kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Atha kho, bhaggava, sunakkhattassa licchaviputtassa etadahosi – ‘sādhurūpaṁ vata bho arahantaṁ samañam āsādimhase [asādiyimhase (syā.)]. Mā vata no ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā’ti.

13. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam – ‘tvampi nāma, moghapurisa, samaño sakyaputtiyo paṭijānissasi’ti! ‘Kim pana mam, bhante, bhagavā evamāha – tvampi nāma, moghapurisa, samaño sakyaputtiyo paṭijānissasi’ti? ‘Nanu tvam, sunakkhatta, acelam kaṭāramatṭakam upasaṅkamitvā pañham apucchi. Tassa te acelo kaṭāramatṭako pañham puṭho na sampāyāsi. Asampāyanto kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Tassa te etadahosi – ‘sādhurūpaṁ vata, bho, arahantaṁ samañam āsādimhase. Mā vata no ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā’ti. ‘Evam, bhante. Kim pana, bhante, bhagavā arahattassa maccharāyati’ti? ‘Na kho aham, moghapurisa, arahattassa maccharāyāmi, api ca tuyhevetam pāpakam diṭṭhigatam uppannam, tam pajaha. Mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāya. Yam kho panetam, sunakkhatta, maññasi acelam kaṭāramatṭakam – sādhurūpo ayam [araham (syā.)] samañoti, so nacirasseva parihiito sānucāriko vicaranto odanakummāsam bhuñjamāno sabbāneva vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno [yasānikinño (ka.)] kālam karissatīti.

““Atha kho, bhaggava, acelo kaṭāramatṭako nacirasseva parihiito sānucāriko vicaranto odanakummāsam bhuñjamāno sabbāneva vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno kālamakāsi.

14. “Assosi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto – ‘acelo kira kaṭāramatṭako parihiito sānucāriko vicaranto odanakummāsam bhuñjamāno sabbāneva vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno kālañkato’ti. Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasankamitvā mam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam – ‘tam kim maññasi, sunakkhatta, yatheva te aham acelam kaṭāramatṭakam ārabbha byākāsim, tatheva tam vipākam, aññathā vā’ti? ‘Yatheva me, bhante, bhagavā acelam kaṭāramatṭakam ārabbha byākāsi, tatheva tam vipākam, no aññathā vā’ti. ‘Tam kim maññasi, sunakkhatta, yadi evam sante kataṁ vā hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam akataṁ vā’ti? ‘Addhā kho, bhante, evam sante kataṁ hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam, no akata’nti. ‘Evampi kho mam tvam, moghapurisa, uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karontam evam vadesi – na hi pana me, bhante, bhagavā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karotī’ti. Passa, moghapurisa, yāvañca te idam aparaddha'nti. “Eva'mpi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mayā vuccamāno

apakkameva imasmā dhammadvinayā, yathā tam āpāyiko nerayiko.

Acelapāthikaputtavatthu

15. “Ekamidāham, bhaggava, samayaṁ tattheva vesāliyaṁ viharāmi mahāvane kūṭagārasālāyam. Tena kho pana samayena acelo pāthikaputto [pātikaputto (sī. syā. pi.)] vesāliyaṁ paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca vajjigāme. So vesāliyaṁ parisati evaṁ vācam bhāsatī – ‘samaṇopi gotamo nānāvādo, ahampi nānāvādo. Nānāvādo kho pana nānāvādena arahati uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassetum. Samaṇo gotamo upaḍḍhapatham āgaccheyya, ahampi upaḍḍhapatham gaccheyyaṁ. Te tattha ubhopi uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, dvāham karissāmi. Dve ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, cattārāham karissāmi. Cattāri ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, atthāham karissāmi. Iti yāvatakam yāvatakam samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, taddiguṇam taddiguṇāham karissāmī’ti.

16. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mam etadavoca – ‘acelo, bhante, pāthikaputto vesāliyaṁ paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca vajjigāme. So vesāliyaṁ parisati evaṁ vācam bhāsatī – samaṇopi gotamo nānāvādo, ahampi nānāvādo. Nānāvādo kho pana nānāvādena arahati uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassetum. Samaṇo gotamo upaḍḍhapatham āgaccheyya, ahampi upaḍḍhapatham gaccheyyaṁ. Te tattha ubhopi uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, dvāham karissāmi. Dve ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, cattārāham karissāmi. Cattāri ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, atthāham karissāmi. Iti yāvatakam yāvatakam samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, taddiguṇam taddiguṇāham karissāmī”ti.

“Evaṁ vutte, aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtaṁ etadavocam – ‘abhabbo kho, sunakkhatta, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā’ti.

17. ‘Rakkhatetam, bhante, bhagavā vācam, rakkhatetam sugato vāca’nti. ‘Kīm pana mam tvam, sunakkhatta, evaṁ vadesi – rakkhatetam, bhante, bhagavā vācam, rakkhatetam sugato vāca’nti? ‘Bhagavatā cassa, bhante, esā vācā ekamseṇa odhāritā [ovāditā (ka.)] – abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyāti. Acelo ca, bhante, pāthikaputto virūparūpena bhagavato sammukhībhāvam āgaccheyya, tadassa bhagavato musā’ti.

18. ‘Api nu, sunakkhatta, tathāgato tam vācam bhāseyya yā sā vācā dvayagāminī’ti? ‘Kīm pana, bhante, bhagavatā acelo pāthikaputto cetasā ceto paricca vidito – abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā’ti?

‘Udāhu, devatā bhagavato etamattham ārocesum – abhabbo, bhante, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā bhagavato sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā

samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti?

19. ‘Cetasā ceto paricca vidito ceva me, sunakkhatta, acelo pāthikaputto abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti.

‘Devatāpi me etamattham ārocesum – abhabbo, bhante, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā bhagavato sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti.

‘Ajitopi nāma licchavīnam senāpati adhunā kālaṅkato tāvatiṁsakāyam upapanno. Sopi maṁ upasaṅkamitvā evamārocesi – alajjī, bhante, acelo pāthikaputto; musāvādī, bhante, acelo pāthikaputto. Mampi, bhante, acelo pāthikaputto byākāsi vajjigāme – ajito licchavīnam senāpati mahānirayam upapannoti. Na kho panāhaṁ, bhante, mahānirayam upapanno; tāvatiṁsakāyamhi upapanno. Alajjī, bhante, acelo pāthikaputto; musāvādī, bhante, acelo pāthikaputto; abhabbo ca, bhante, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā bhagavato sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti.

‘Iti kho, sunakkhatta, cetasā ceto paricca vidito ceva me acelo pāthikaputto abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyāti. Devatāpi me etamattham ārocesum – abhabbo, bhante, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā bhagavato sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti.

‘So kho panāhaṁ, sunakkhatta, vesāliyam piṇḍaya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamissāmi divāvihārāya. Yassadāni tvam, sunakkhatta, icchasi, tassa ārocehī'ti.

Iddhipāṭihāriyakathā

20. “Atha khvāham [atha kho svāham (syā.)], bhaggava, pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya vesālim piṇḍaya pāvisim. Vesāliyam piṇḍaya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamim divāvihārāya. Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto taramānarūpo vesālim pavisitvā yena abhiññātā abhiññātā licchavī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā abhiññātē abhiññātē licchavī etadavoca – ‘esāvuso, bhagavā vesāliyam piṇḍaya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkami divāvihārāya. Abhikkamathāyasmanto abhikkamathāyasmanto, sādhurūpānam samaṇānam uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam bhavissatī'ti. Atha kho, bhaggava, abhiññātānam abhiññātānam licchavīnam etadahosi – ‘sādhurūpānam kira, bho, samaṇānam uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam bhavissati; handa vata, bho, gacchāmā'ti. Yena ca abhiññātā abhiññātā brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā [nānātitthiya (syā.)] samaṇabrahmaṇā tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā abhiññātē abhiññātē nānātitthiye [nānātitthiya (syā.)] samaṇabrahmaṇe etadavoca – ‘esāvuso, bhagavā vesāliyam piṇḍaya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkami divāvihārāya. Abhikkamathāyasmanto abhikkamathāyasmanto,

sādhurūpānam samanānam uttarimanussadhammā iddhipātihāriyam bhavissati’ti. Atha kho, bhaggava, abhiññatānam abhiññatānam nānātitthiyānam samanabrāhmaṇānam etadahosi – ‘sādhurūpānam kira, bho, samanānam uttarimanussadhammā iddhipātihāriyam bhavissati; handa vata, bho, gacchāmā’ti.

“Atha kho, bhaggava, abhiññatā abhiññatā licchavī, abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samanabrāhmaṇā yena acelassā pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamīmsu. Sā esā, bhaggava, parisā mahā hoti [parisā hoti (sī. syā. pī.)] anekasatā anekasahassā.

21. “Assosi kho, bhaggava, acelo pāthikaputto – ‘abhikkantā kira abhiññatā abhiññatā licchavī, abhikkantā abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samanabrāhmaṇā. Samanopi gotamo mayham ārāme divāvihāram nisinno’ti. Sutvānassa bhayam chambhitattam lomahaṁso udapādi. Atha kho, bhaggava, acelo pāthikaputto bhīto samviggo lomahaṭṭhajāto yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo tenupasaṅkami.

“Assosi kho, bhaggava, sā parisā – ‘acelo kira pāthikaputto bhīto samviggo lomahaṭṭhajāto yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo tenupasaṅkanto’ti [tenupasaṅkamanto (sī. pī. ka.)]. Atha kho, bhaggava, sā parisā aññataram purisam āmantesi –

‘Ehi tvam, bho purisa, yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo pāthikaputto tenupasaṅkama. Upasaṅkamitvā acelam pāthikaputtam evam vadehi – abhikkamāvuso, pāthikaputta, abhikkantā abhiññatā abhiññatā licchavī, abhikkantā abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samanabrāhmaṇā, samanopi gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno; bhāsitā kho pana te esā, āvuso pāthikaputta, vesāliyam parisati vācā samanopi gotamo nāṇavādo, ahampi nāṇavādo. Nāṇavādo kho pana nāṇavādena arahati uttarimanussadhammā iddhipātihāriyam dassetum. Samanō gotamo upaḍḍhapatham āgaccheyya ahampi upaḍḍhapatham gaccheyyam. Te tattha ubhopi uttarimanussadhammā iddhipātihāriyam karissati, dvāham karissāmi. Dve ce samanō gotamo uttarimanussadhammā iddhipātihāriyāni karissati, cattārāham karissāmi. Cattāri ce samanō gotamo uttarimanussadhammā iddhipātihāriyāni karissati, atṭhāham karissāmi. Iti yāvatakam yāvatakam samanō gotamo uttarimanussadhammā iddhipātihāriyam karissati, taddiguṇam taddiguṇāham karissāmī’ti abhikkamasseva [abhikkamayeva (sī. syā. pī.)] kho; āvuso pāthikaputta, upaḍḍhapatham. Sabbapaṭhamamyeva āgantvā samanō gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno’ti.

22. “Evam, bhoti kho, bhaggava, so puriso tassā parisāya paṭissutvā yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo pāthikaputto tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā acelam pāthikaputtam etadavoca – ‘abhikkamāvuso pāthikaputta, abhikkantā abhiññatā abhiññatā licchavī, abhikkantā abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samanabrāhmaṇā. Samanopi gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho pana te esā, āvuso pāthikaputta, vesāliyam parisati vācā – samanopi gotamo nāṇavādo; ahampi nāṇavādo. Nāṇavādo kho pana nāṇavādena arahati uttarimanussadhammā iddhipātihāriyam dassetum...pe... taddiguṇam taddiguṇāham karissāmīti. Abhikkamasseva kho, āvuso pāthikaputta, upaḍḍhapatham. Sabbapaṭhamamyeva āgantvā samanō gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno’ti.

“Evam vutte, bhaggava, acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva samsappati [samsabbati (ka.)], na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum. Atha kho so, bhaggava, puriso acelam pāthikaputtam etadavoca – ‘kim su nāma te, āvuso pāthikaputta, pāvalā su nāma te pīṭhakasmiṁ allīnā, pīṭhakam su nāma te pāvalāsu allīnam? Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātu’nti. Evampi kho, bhaggava, vuccamāno acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum.

23. “Yadā kho so, bhaggava, puriso aññāsi – ‘parābhūtarūpo ayam acelo pāthikaputto. Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātu’nti. Atha tam parisam̄ āgantvā evamārocesi – ‘parābhūtarūpo, bho [parābhūtarūpo bho ayam (syā. ka.), parābhūtarūpo (sī. pī.)], acelo pāthikaputto. Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātu’nti. Evam vutte, aham, bhaggava, tam parisam̄ etadavocam – ‘abhabbo kho, āvuso, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – ‘aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyya’nti, muddhāpi tassa vipateyyāti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

24. “Atha kho, bhaggava, aññataro licchavimahāmatto uṭṭhāyāsanā tam parisam̄ etadavoca – ‘tena hi, bho, muhuttam tāva āgametha, yāvāham gacchāmi [paccāgacchāmi (?)]. Appeva nāma ahampi sakkuneyyam acelam pāthikaputtam imam parisam̄ ānetu’nti.

“Atha kho so, bhaggava, licchavimahāmatto yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo pāthikaputto tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā acelam pāthikaputtam etadavoca – ‘abhippamāvuso pāthikaputta, abhikkantam te seyyo, abhikkantā abhiññatā abhiññatā licchavī, abhikkantā abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrahmaṇā. Samaṇopi gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho pana te esā, āvuso pāthikaputta, vesāliyam parisati vācā – samaṇopi gotamo nāṇavādo...pe... taddiguṇam taddiguṇāham karissāmīti. Abhikkamasseva kho, āvuso pāthikaputta, upaḍḍhaphatham. Sabbapaṭhamāmyeva āgantvā samaṇo gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho panesā, āvuso pāthikaputta, samaṇena gotamena parisati vācā – abhabbo kho acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyāti. Abhikkamāvuso pāthikaputta, abhikkamaneneva te jayaṁ karissāma, samaṇassa gotamassa parājaya’nti.

“Evam vutte, bhaggava, acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum. Atha kho so, bhaggava, licchavimahāmatto acelam pāthikaputtam etadavoca – ‘kim su nāma te, āvuso pāthikaputta, pāvalā su nāma te pīṭhakasmīm allīnā, pīṭhakaṁ su nāma te pāvalāsu allīnam? Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātu’nti. Evampi kho, bhaggava, vuccamāno acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum.

25. “Yadā kho so, bhaggava, licchavimahāmatto aññāsi – ‘parābhūtarūpo ayam acelo pāthikaputto āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātu’nti. Atha tam parisam̄ āgantvā evamārocesi – ‘parābhūtarūpo, bho [parābhūtarūpo (sī. pī.), parābhūtarūpo ayam (syā.)], acelo pāthikaputto āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātu’nti. Evam vutte, aham, bhaggava, tam parisam̄ etadavocam – ‘abhabbo kho, āvuso, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyya. Sace pāyasmantānam licchavīnam evamassa – mayam acelam pāthikaputtam varattāhi [yāhi varattāhi (syā. ka.)] bandhitvā goyugehi āviñcheyyāmāti [āviñjeyyāmāti (syā.), āvijjhēyyāmāti (sī. pī.)], tā varattā chijjeyyum pāthikaputto vā. Abhabbo pana acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā’ti.

26. “Atha kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī uṭṭhāyāsanā tam parisaṁ etadavoca – ‘tena hi, bho, muhuttam tāva āgametha, yāvāham gacchāmi; appeva nāma ahampi sakkueyyam acelaṁ pāthikaputtam imam parisaṁ ānetu’”nti.

“Atha kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo pāthikaputto tenupasañkami. Upasañkamitvā acelaṁ pāthikaputtam etadavoca – ‘abhiikkamāvuso pāthikaputta, abhikkantam te seyyo. Abhikkantā abhiññātā abhiññātā licchavī, abhikkantā abhiññātā abhiññātā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā. Samaṇopi gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho pana te esā, āvuso pāthikaputta, vesāliyam parisati vācā – samaṇopi gotamo nāṇavādo...pe... taddiguṇam taddiguṇāham karissāmīti. Abhiikkamasseva, kho āvuso pāthikaputta, upaḍḍhapattham. Sabbapaṭhamamyeva āgantvā samaṇo gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho panesā, āvuso pāthikaputta, samaṇena gotamena parisati vācā – abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – ahaṁ tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyya. Sace pāyasmantānam licchavīnam evamassa – mayam acelaṁ pāthikaputtam varattāhi bandhitvā goyugehi āviñcheyyāmāti. Tā varattā chijjeyyūm pāthikaputto vā. Abhabbo pana acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – ahaṁ tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam āgaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyāti. Abhiikkamāvuso pāthikaputta, abhikkamaneneva te jayam karissāma, samaṇassa gotamassa parājaya’nti.

“Evam vutte, bhaggava, acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum. Atha kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī acelaṁ pāthikaputtam etadavoca – ‘kim su nāma te, āvuso pāthikaputta, pāvalā su nāma te pīṭhakasmim allīnā, pīṭhakam su nāma te pāvalāsu allīnam? Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātu’nti. Evampi kho, bhaggava, vuccamāno acelo pāthikaputto “āyāmi āvuso, āyāmi āvuso”ti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātunti.

27. “Yadā kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī aññāsi – ‘parābhūtarūpo ayam acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātu’nti, atha nam etadavoca –

‘Bhūtapubbaṁ, āvuso pāthikaputta, sīhassa migarañño etadahosi – yaṁnūnāham aññataram vanasañḍam nissāya āsayam kappeyyam. Tatrāsayam kappetvā sāyanhasamayam āsayā nikkhameyyam, āsayā nikkhāmitvā vijambheyyam, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokeyyam, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattum sīhanādaṁ nadeyyam, tikkhattum sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkameyyam. So varam varam migasaṅghe [migasaṅghaṁ (syā. ka.)] vadhitvā mudumamṣāni mudumamṣāni bhakkhayitvā tameva āsayam ajjhupеyya’nti.

‘Atha kho, āvuso, so sīho migarājā aññataram vanasañḍam nissāya āsayam kappesi. Tatrāsayam kappetvā sāyanhasamayam āsayā nikkhāmi, āsayā nikkhāmitvā vijambhi, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokesi, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattum sīhanādaṁ nadi, tikkhattum sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkāmi. So varam varam migasaṅghe vadhitvā mudumamṣāni mudumamṣāni bhakkhayitvā tameva āsayam ajjhupesi.

28. ‘Tasseva kho, āvuso pāthikaputta, sīhassa migarañño vighāsasamvaḍḍho jarasiṅgālo [jarasiṅgālo (sī. syā. pī.)] ditto ceva balavā ca. Atha kho, āvuso, tassa jarasiṅgālassa etadahosi – ko cāham, ko sīho migarājā. Yaṁnūnāhampi aññataram vanasañḍam nissāya āsayam kappeyyam. Tatrāsayam kappetvā sāyanhasamayam āsayā nikkhameyyam, āsayā nikkhāmitvā vijambheyyam, vijambhitvā samantā

catuddisā anuvilokeyyam, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattum sīhanādaṁ nadeyyam, tikkhattum sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkameyyam. So varam varam migasaṅge vadhitvā mudumamṣāni mudumamṣāni bhakkhayitvā tameva āsayam ajjhueyya’nti.

‘Atha kho so, āvuso, jarasiṅgālo aññataram vanasaṇḍam nissāya āsayam kappesi. Tatrāsayam kappetvā sāyanhasamayam āsayā nikhami, āsayā nikhamitvā vijambhi, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokesi, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattum sīhanādaṁ nadissāmīti siṅgālakamyeva anadi bheraṇḍakamyeva [bhedaṇḍakanamyeva (ka.)] anadi, ke ca chave siṅgāle, ke pana sīhanādeti [sīhanāde (?)].

‘Evameva kho tvam, āvuso pāthikaputta, sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno tathāgate arahante sammāsambuddhe āsādetabbam maññasi. Ke ca chave pāthikaputte, kā ca tathāgatānam arahantānam sammāsambuddhānam āsādanā’ti.

29. “Yato kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī iminā opamma neva asakkhi acelam pāthikaputtam tamhā āsanā cāvetum. Atha nam etadavoca –

‘Sīhoti attānam samekkhiyāna,
Amaññi kotthu migarājāhamasmi;
Tatheva [tameva (syā.)] so siṅgālakam anadi,
Ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde’ti.

‘Evameva kho tvam, āvuso pāthikaputta, sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno tathāgate arahante sammāsambuddhe āsādetabbam maññasi. Ke ca chave pāthikaputte, kā ca tathāgatānam arahantānam sammāsambuddhānam āsādanā’ti.

30. “Yato kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī imināpi opamma neva asakkhi acelam pāthikaputtam tamhā āsanā cāvetum. Atha nam etadavoca –

‘Aññam anucaṅkamanam, attānam vighāse samekkhiya;
Yāva attānam na passati, kotthu tāva byagghoti maññati.

Tatheva so siṅgālakam anadi;
Ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde’ti.

‘Evameva kho tvam, āvuso pāthikaputta, sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno tathāgate arahante sammāsambuddhe āsādetabbam maññasi. Ke ca chave pāthikaputte, kā ca tathāgatānam arahantānam sammāsambuddhānam āsādanā’ti.

31. “Yato kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī imināpi opamma neva asakkhi acelam pāthikaputtam tamhā āsanā cāvetum. Atha nam etadavoca –

‘Bhutvā bheke [bhiṅge (ka.)] khalamūsikāyo,
Kaṭasīsu khittāni ca koṇapāni [kūṇapāni (syā.)];
Mahāvane suññavane vivaḍḍho,
Amaññi kotthu migarājāhamasmi.

Tatheva so siṅgālakam anadi;
Ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde’ti.

‘Evameva kho tvam, āvuso pāthikaputta, sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno

tathāgate arahante sammāsambuddhe āsādetabbam maññasi. Ke ca chave pāthikaputte, kā ca tathāgatānam arahantānam sammāsambuddhānam āsādanā’ti.

32. “Yato kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī imināpi opammaena neva asakkhi acelam pāthikaputtam tamhā āsanā cāvetum. Atha tam parisaṁ āgantvā evamārocesi – ‘parābhūtarūpo, bho, acelo pāthikaputto āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātu’nti.

33. “Evam vutte, aham, bhaggava, tam parisaṁ etadavocam – ‘abhabbo kho, āvuso, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivtā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivtā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyya. Sacepāyasmantānam licchavīnam evamassa – mayam acelam pāthikaputtam varattāhi bandhitvā nāgehi [goyugehi (sabbattha) aṭṭhakathā passitabbā] āviñcheyayāmāti. Tā varattā chijeyyum pāthikaputto vā. Abhabbo pana acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivtā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa – aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivtā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā’ti.

34. “Atha khvāham, bhaggava, tam parisaṁ dhammiyā kathāya sandassesim samādapesim samuttejesim sampaham̄sesim, tam parisaṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham̄setvā mahābandhanā mokkham̄ karitvā caturāśītipāñasahassāni mahāviduggā uddharitvā tejodhātum samāpajjivtā sattatālam vehāsaṁ abbhuggantvā aññam̄ sattatālampi accim̄ [aggim̄ (syā.)] abhinimminitvā pajjalitvā dhūmāyitvā [dhūpāyitvā (sī. pī.)] mahāvane kūṭārasālāyam paccuṭṭhāsim̄.

35. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinnam̄ kho aham, bhaggava, sunakkhattam̄ licchaviputtam etadavocam – ‘tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, yatheva te aham acelam pāthikaputtam̄ ārabbha byākāsim̄, tatheva tam̄ vipākam̄ aññathā vā’ti? ‘Yatheva me, bhante, bhagavā acelam pāthikaputtam̄ ārabbha byākāsi, tatheva tam̄ vipākam̄, no aññathā’ti.

‘Tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, yadi evam̄ sante katham̄ vā hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭīhāriyam̄, akataṁ vā’ti? ‘Addhā kho, bhante, evam̄ sante katham̄ hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭīhāriyam̄, no akata’nti. ‘Evampi kho mam̄ tvam̄, moghapurisa, uttarimanussadhammā iddhipāṭīhāriyam̄ karontam̄ evam̄ vadesi – na hi pana me, bhante, bhagavā uttarimanussadhammā iddhipāṭīhāriyam̄ karotīti. Passa, moghapurisa, yāvañca te idam̄ aparaddham̄’ti.

“Evampi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammadvinayā, yathā tam āpāyiko nerayiko.

Aggaññapaññattikathā

36. “Aggaññañcāham, bhaggava, pajānāmi. Tañca pajānāmi [“tañcapajānāmī”’ti idam syāpotthakenathi], tato ca uttaritaram̄ pajānāmi, tañca pajānām̄ [pajānanam̄ (syā. ka.) aṭṭhakathāsamvaññanā passitabbā] na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattaññeva nibbuti viditā, yadabhijānam̄ tathāgato no anayam̄ āpajjati.

37. “Santi, bhaggava, eke samaṇabrahmañā issarakuttam̄ brahmakuttam̄ ācariyakam̄ aggaññam̄ paññapenti. Tyāham̄ upasaṅkamitvā evam̄ vadāmi – ‘saccam̄ kira tumhe āyasmanto issarakuttam̄ brahmakuttam̄ ācariyakam̄ aggaññam̄ paññapethā’ti? Te ca me evam̄ puṭṭhā, ‘āmo’ti [āmāti (syā.)] paṭijānanti. Tyāham̄ evam̄ vadāmi – ‘kathañvihitakam̄ pana [kathañvihitakam̄no pana (ka.)] tumhe

āyasmanto issarakuttam brahmakuttam ācariyakam aggaññam paññapethā'ti? Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaññeva paṭipucchanti. Tesāham puṭṭho byākaromi –

38. ‘Hoti kho so, āvuso, samayo yam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayaṁ loko samvaṭṭati. Samvaṭṭamāne loke yebhuyyena sattā ābhassarasamvattanikā honti. Te tathā honti manomayā pīṭibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino ciram dīghamaddhānam tiṭṭhanti.

‘Hoti kho so, āvuso, samayo yam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayaṁ loko vivaṭṭati. Vivaṭṭamāne loke suññam brahmavimānam pātubhavati. Atha kho [atha (sī. syā. pī.)] aññataro satto āyukkhayā vā puññakkhayā vā ābhassarakāyā cavitvā suññam brahmavimānam upapajjati. So tattha hoti manomayo pīṭibhakkho sayampabho antalikkhacaro subhaṭṭhāyī, ciram dīghamaddhānam tiṭṭhati.

‘Tassa tattha ekakassa dīgharattam nivusitattā anabhirati paritassanā uppajjati – aho vata aññepi sattā itthattam āgaccheyyunti. Atha aññepi sattā āyukkhayā vā puññakkhayā vā ābhassarakāyā cavitvā brahmavimānam upapajjanti tassa sattassa sahabyatam. Tepi tattha honti manomayā pīṭibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino, ciram dīghamaddhānam tiṭṭhati.

39. ‘Tatrāvuso, yo so satto paṭhamam upapanno, tassa evam hoti – ahamasmi brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudasō vasavattī issaro kattā nimmātā setṭho sajītā [sañjītā (sī. pī.), sajjītā (syā. kam.)] vasī pitā bhūtabhabhyānam, mayā ime sattā nimmitā. Tam kissa hetu? Mamañhi pubbe etadahosi – aho vata aññepi sattā itthattam āgaccheyyunti; iti mama ca manopañidhi. Ime ca sattā itthattam āgatāti.

‘Yepi te sattā pacchā upapannā, tesampi evam hoti – ayaṁ kho bhavaṁ brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudasō vasavattī issaro kattā nimmātā setṭho sajītā vasī pitā bhūtabhabhyānam; iminā mayam bhotā brahmunā nimmitā. Tam kissa hetu? Imañhi mayam addasāma idha paṭhamam upapannam; mayam panāmha pacchā upapannāti.

40. ‘Tatrāvuso, yo so satto paṭhamam upapanno, so dīghāyukataro ca hoti vaṇṇavantataro ca mahesakkhataro ca. Ye pana te sattā pacchā upapannā, te appāyukatarā ca honti dubbaṇṇatarā ca appesakkhatarā ca.

‘Thānam kho panetam, āvuso, vijjati, yam aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattam āgacchati. Itthattam āgato samāno agārasmā anagāriyam pabbajati. Agārasmā anagāriyam pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte tam pubbenivāsaṁ anussarati; tato param nānussarati.

‘So evamāha – yo kho so bhavaṁ brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudasō vasavattī issaro kattā nimmātā setṭho sajītā vasī pitā bhūtabhabhyānam, yena mayam bhotā brahmunā nimmitā. So nicco dhuvo [sassato dīghāyuko (syā. ka.)] sassato avipariṇāmadhammo sassatisamam tathēva ṭhassati. Ye pana mayam ahumhā tena bhotā brahmunā nimmitā, te mayam anicca addhuvā [addhuvā asassatā (syā. ka.)] appāyukā cavanadhammā itthattam āgatā'ti. Evam vihitakam no tumhe āyasmanto issarakuttam brahmakuttam ācariyakam aggaññam paññapethāti. ‘Te evamāhamṣu – evam kho no, āvuso gotama, sutam, yathevāyasmā gotamo āhā'ti. “Aggaññañcāham, bhaggava, pajānāmi. Tañca pajānāmi, tato ca uttaritaram pajānāmi, tañca pajānam na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattaññeva nibbuti viditā. Yadabhijānam tathāgato no anayaṁ āpajjati.

41. “Santi, bhaggava, eke samaṇabrāhmaṇā khidḍāpadosikam ācariyakam aggaññam paññapenti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi – ‘saccam kira tumhe āyasmanto khidḍāpadosikam ācariyakam aggaññam paññapethā'ti? Te ca me evam puṭṭhā ‘āmo'ti paṭijānanti. Tyāham evam vadāmi –

‘kathamvihitakam pana tumhe āyasmanto khipādāpadosikam ācariyakam aggaññam paññapethā’ti? Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaññeva paṭipucchanti, tesāham puṭṭho byākaromi –

42. ‘Santāvuso, khipādāpadosikā nāma devā. Te ativelam̄ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannā [hasakhiḍḍāratidhammasamāpannā (ka.)] viharanti. Tesam̄ ativelam̄ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānam viharataṁ sati sammussati, satiyā sammosā [satiyā sammosāya (syā.)] te devā tamhā kāyā cavanti.

‘Thānam̄ kho panetam̄, āvuso, vijjati, yam̄ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattam̄ āgacchati, itthattam̄ āgato samāno agārasmā anagāriyam pabbajati, agārasmā anagāriyam pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpam̄ cetosamādhim̄ phusati, yathāsamāhite citte tam̄ pubbenivāsaṁ anussarati; tato param̄ nānussarati.

‘So evamāha – ye kho te bhonto devā na khipādāpadosikā te na ativelam̄ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannā viharanti. Tesam̄ nātivelam̄ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānam viharataṁ sati na sammussati, satiyā asammosā te devā tamhā kāyā na cavanti, niccā dhuvā sassatā avipariñāmadhammā sassatisamaṁ tatheva ṭhassanti. Ye pana mayam̄ ahumhā khipādāpadosikā te mayam̄ ativelam̄ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannā viharimhā, tesam̄ no ativelam̄ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānam viharataṁ sati sammussati, satiyā sammosā evam̄ [sammosā eva (sī. pī.) sammosā te (syā. ka.)] mayam̄ tamhā kāyā cutā, aniccā addhuvā appāyukā cavanadhammā itthattam̄ āgatāti. Evam̄vihitakam̄ no tumhe āyasmanto khipādāpadosikam̄ ācariyakam̄ aggaññam̄ paññapethā’ti. ‘Te evamāhamsu – evam̄ kho no, āvuso gotama, sutam̄, yathevāyasmā gotamo āhā’ti. “Aggaññañcāham, bhaggava, pajānāmi...pe... yadabhijānam tathāgato no anayaṁ āpajjati.

43. “Santi, bhaggava, eke samaṇabrahmaṇā manopadosikam̄ ācariyakam̄ aggaññam̄ paññapenti. Tyāham̄ upasaṅkamitvā evam̄ vadāmi – ‘saccam̄ kira tumhe āyasmanto manopadosikam̄ ācariyakam̄ aggaññam̄ paññapethā’ti? Te ca me evam̄ puṭṭhā ‘āmo’ti paṭijānanti. Tyāham̄ evam̄ vadāmi – ‘kathamvihitakam pana tumhe āyasmanto manopadosikam̄ ācariyakam̄ aggaññam̄ paññapethā’ti? Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaññeva paṭipucchanti. Tesāham puṭṭho byākaromi –

44. ‘Santāvuso, manopadosikā nāma devā. Te ativelam̄ aññamaññam̄ upanijjhāyanti. Te ativelam̄ aññamaññam̄ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni padūsentī. Te aññamaññam̄ paduṭṭhacittā kilantakāyā kilantacittā. Te devā tamhā kāyā cavanti.

‘Thānam̄ kho panetam̄, āvuso, vijjati, yam̄ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattam̄ āgacchati. Itthattam̄ āgato samāno agārasmā anagāriyam pabbajati. Agārasmā anagāriyam pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpam̄ cetosamādhim̄ phusati, yathāsamāhite citte tam̄ pubbenivāsaṁ anussarati, tato param̄ nānussarati.

‘So evamāha – ye kho te bhonto devā na manopadosikā te nātivelam̄ aññamaññam̄ upanijjhāyanti. Te nātivelam̄ aññamaññam̄ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni nappadūsentī. Te aññamaññam̄ appaduṭṭhacittā akilantakāyā akilantacittā. Te devā tamhā [akilantacittā tamhā (ka.)] kāyā na cavanti, niccā dhuvā sassatā avipariñāmadhammā sassatisamaṁ tatheva ṭhassanti. Ye pana mayam̄ ahumhā manopadosikā, te mayam̄ ativelam̄ aññamaññam̄ upanijjhāyimhā. Te mayam̄ ativelam̄ aññamaññam̄ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni padūsimhā [padosiyimhā (syā.), padūsayimhā (?)]. Te mayam̄ aññamaññam̄ paduṭṭhacittā kilantakāyā kilantacittā. Evam̄ mayam̄ [kilantacittāeva mayam̄ (sī. pī.), kilantacittā (ka.)] tamhā kāyā cutā, aniccā addhuvā appāyukā cavanadhammā itthattam̄ āgatāti. Evam̄vihitakam̄ no tumhe āyasmanto manopadosikam̄ ācariyakam̄ aggaññam̄ paññapethā’ti. ‘Te evamāhamsu – evam̄ kho no, āvuso gotama, sutam̄, yathevāyasmā gotamo āhā’ti. “Aggaññañcāham,

bhaggava, pajānāmi...pe... yadabhijānam tathāgato no anayam āpajjati.

45. “Santi, bhaggava, eke samanabrahmañā adhiccasamuppannam ācariyakam aggaññam paññapenti. Tyāham upasāñkamitvā evam vadāmi – ‘saccam kira tumhe āyasmanto adhiccasamuppannam ācariyakam aggaññam paññapethā’ti? Te ca me evam puṭṭhā ‘āmo’ti paṭijānanti. Tyāham evam vadāmi – ‘katham vihitakam pana tumhe āyasmanto adhiccasamuppannam ācariyakam aggaññam paññapethā’ti? Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaññeva paṭipucchanti. Tesāham puṭṭho byākaromi –

46. ‘Santāvuso, asaññasattā nāma devā. Saññuppādā ca pana te devā tamhā kāyā cavanti.

‘Thānam kho panetam, āvuso, vijjati. Yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattam āgacchati. Itthattam āgato samāno agārasmā anagāriyam pabbajati. Agārasmā anagāriyam pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpam cetosamādhīm phusati, yathāsamāhite citte tam [idam padam brahmajālasutte na dissati. evam (pī. ka.)] saññuppādam anussarati, tato param nānussarati.

‘So evamāha – adhiccasamuppanno attā ca loko ca. Tam kissa hetu? Ahañhi pubbe nāhosim, somhi etarahi ahutvā santatāya [sattakāya (sī. pī.), sattāya (ka. sī.)] pariṇatoti. Evamvihitakam no tumhe āyasmanto adhiccasamuppannam ācariyakam aggaññam paññapethā’ti? ‘Te evamāhamsu – evam kho no, āvuso gotama, sutam yathevāyasmā gotamo āhā’ti. “Aggaññañcāham, bhaggava, pajānāmi tañca pajānāmi, tato ca uttaritaram pajānāmi, tañca pajānam na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattaññeva nibbuti veditā. Yadabhijānam tathāgato no anayam āpajjati.

47. ‘Evamvādim kho mam, bhaggava, evamakkhāyim eke samanabrahmañā asatā tucchā musā abhūtena abbhācikkhanti – ‘viparīto samoṇo gotamo bhikkhavo ca. Samoṇo gotamo evamāha – yasmiñ samaye subhañ vimokkhām upasampajja viharati, sabbañ tasmiñ samaye asubhantveva [asubhanteva (sī. syā. pī.)] pajānātī’ti [sañjānātī (sī. pī.)]. Na kho panāham, bhaggava, evam vadāmi – ‘yasmiñ samaye subhañ vimokkhām upasampajja viharati, sabbañ tasmiñ samaye asubhantveva pajānātī’ti. Evañca khvāham, bhaggava, vadāmi – ‘yasmiñ samaye subhañ vimokkhām upasampajja viharati, subhantveva tasmiñ samaye pajānātī’ti.

“Te ca, bhante, viparītā, ye bhagavantañ viparītato dahanti bhikkhavo ca. Evampasanno aham, bhante, bhagavati. Pahoti me bhagavā tathā dhammañ desetum, yathā aham subhañ vimokkhām upasampajja vihareyya”nti.

48. ‘Dukkaram kho etañ, bhaggava, tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena subhañ vimokkhām upasampajja viharitum. Ingha tvam, bhaggava, yo ca te ayañ mayi pasādo, tameva tvam sādhukamanurakkhā’ti. “Sace tam, bhante, mayā dukkaram aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena subhañ vimokkhām upasampajja viharitum. Yo ca me ayañ, bhante, bhagavati pasādo, tamevāham sādhukamanurakkhissāmī’ti. Idamavoca bhagavā. Attamano bhaggavagotto paribbājako bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Pāthikasuttam [pāṭikasuttantam (sī. syā. kam. pī.)] niṭṭhitam paṭhamam.

2. Udumbarikasuttam

Nigrodhaparibbājakavatthu

49. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati gijjhakūte pabbate. Tena kho pana samayena nigrodho paribbājako udumbarikāya paribbājakārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhim tiṁsamattehi paribbājakasatehi. Atha kho sandhāno gahapati divā divassa [divādivasseva (sī. syā. pī.)] rājagahā nikkhami bhagavantam dassanāya. Atha kho sandhānassa gahapatissa etadahosi – “akalo kho bhagavantam dassanāya. Paṭisallīno bhagavā. Manobhāvanīyānampi bhikkhūnam asamayo dassanāya. Paṭisallīnā manobhāvanīyā bhikkhū. Yamnūnāham yena udumbarikāya paribbājakārāmo, yena nigrodho paribbājako tenupasaṅkameyya”nti. Atha kho sandhāno gahapati yena udumbarikāya paribbājakārāmo, tenupasaṅkami.

50. Tena kho pana samayena nigrodho paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhim nisinno hoti unñādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiyā. Seyyathidam – rājakatham corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭhānakatham pubbapetakatham nānattakatham lokakkhāyikam samuddakkhāyikam itibhavābhavakatham iti vā.

51. Addasā kho nigrodho paribbājako sandhānam gahapatiṁ dūratova āgacchantam. Disvā sakam parisaṁ sañṭhāpesi – “appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakatha. Ayaṁ samañassa gotamassa sāvako āgacchatī sandhāno gahapati. Yāvatā kho pana samañassa gotamassa sāvakā gihī odātavasanā rājagahe paṭivasantī, ayam tesam aññataro sandhāno gahapati. Appasaddakāmā kho panete āyasmanto appasaddavīñī, appasaddassa vaṇṇavādīno. Appeva nāma appasaddam parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeeyyā”ti. Evam vutte te paribbājātuñhī ahesum.

52. Atha kho sandhāno gahapati yena nigrodho paribbājako tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā nigrodhena paribbājakena saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho sandhāno gahapati nigrodhām paribbājakām etadavoca – “aññathā kho ime bhonto aññatitthiyā paribbājakā saṅgamma samāγamma unnādino uccāsaddamahāsaddā anekavihitam tiracchānakatham anuyuttā viharanti. Seyyathidam – rājakatham...pe... itibhavābhavakatham iti vā. Aññathā kho [ca (sī. pī.)] pana so bhagavā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevati appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppānī”ti.

53. Evam vutte nigrodho paribbājako sandhānam gahapatiṁ etadavoca – “yagghe gahapati, jāneyyāsi, kena samañō gotamo saddhim sallapati, kena sākaccham samāpajjati, kena paññāveyyattiyam samāpajjati? Suññāgārahata samañassa gotamassa paññā aparisāvacaro samañō gotamo nālam sallāpāya. So antamantāneva sevati [antapantāneva (syā.)]. Seyyathāpi nāma gokānā pariyanacārinī antamantāneva sevati. Evameva suññāgārahata samañassa gotamassa paññā; aparisāvacaro samañō gotamo; nālam sallāpāya. So antamantāneva sevati. Ingha, gahapati, samañō gotamo imam parisaṁ āgaccheyya, ekapañheneva nam saṁsādeyyāma [saṁhareyyāma (ka.)], tucchakumbhīva nam maññe orodheyyāmā”ti.

54. Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya sandhānassa gahapatissa nigrodhena paribbājakena saddhim imam kathāsallāpam. Atha kho bhagavā gijjhakūṭā pabbatā orohitvā yena sumāgadhāya tīre moranivāpo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkami. Addasā kho nigrodho paribbājako bhagavantam sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkamantam. Disvāna sakam parisaṁ sañṭhāpesi – “appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakatha, ayam samañō gotamo sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkamati. Appasaddakāmo kho pana so āyasmā, appasaddassa vaṇṇavādī. Appeva nāma appasaddam parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeeyya. Sace samañō gotamo imam parisaṁ āgaccheyya, imam tam pañham puccheyyāma – ‘ko nāma so, bhante, bhagavato dhammo, yena bhagavā sāvake vineti, yena

bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayam ādibrahmacariya'nti? Evam vutte te paribbājakā tuṇhī ahesum.

Tapojigucchāvādo

55. Atha kho bhagavā yena nigrodho paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho nigrodho paribbājako bhagavantam etadavoca – “etū kho, bhante, bhagavā, svāgataṁ, bhante, bhagavato. Cirassam kho, bhante, bhagavā imam pariyyamakāsi yaditam idhāgamanāya. Nisīdatu, bhante, bhagavā, idamāsanam paññatta”nti. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Nigrodhopi kho paribbājako aññataram nīcāsanam gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho nigrodham paribbājakam bhagavā etadavoca – “kāya nuttha, nigrodha, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti? Evam vutte, nigrodho paribbājako bhagavantam etadavoca, “idha mayam, bhante, addasāma bhagavantam sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse cañkamantaṁ, disvāna evam avocumhā – ‘sace samaṇo gotamo imam parisaṁ āgaccheyya, imam tam pañham puccheyyāma – ko nāma so, bhante, bhagavato dhammo, yena bhagavā sāvake vineti, yena bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayam ādibrahmacariya'nti? Ayaṁ kho no, bhante, antarākathā vippakatā; atha bhagavā anuppatto”ti.

56. “Dujjānaṁ kho etaṁ, nigrodha, tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena, yenāhaṁ sāvake vinemi, yena mayā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayam ādibrahmacariyam. Ingha tvam maṁ, nigrodha, sake ācariyake adhijegucche pañham puccha – ‘kathaṁ santā nu kho, bhante, tapojigucchā paripuṇṇā hoti, kathaṁ aparipuṇṇā’ti? Evam vutte te paribbājakā unnādino uccāsaddamahāsaddā ahesum – “acchariyam vata bho, abbhutam vata bho, samaṇassa gotamassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāma sakavādaṁ ṭhapessati, paravādena pavāressati”ti.

57. Atha kho nigrodho paribbājako te paribbājake appasadde katvā bhagavantam etadavoca – “mayam kho, bhante, tapojigucchāvādā [tarojigucchāṁsārodā (ka.)] tapojigucchāsārā tapojigucchāallīnā viharāma. Katham santā nu kho, bhante, tapojigucchā paripuṇṇā hoti, kathaṁ aparipuṇṇā”ti?

“Idha, nigrodha, tapassī acelako hoti muttācāro, hatthāpalekhano [hatthāvaledhano (syā.)], na ehibhaddantiko, na tiṭṭhabhaddantiko, nābhīhaṭam, na uddissakatam, na nimantanam sādiyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaṭopimukhā paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaram, na daṇḍamantaram, na musalamantaram, na dvinnaṁ bhuñjamānānam, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasāṇḍacārinī, na maccham, na maṃsaṁ, na suram, na merayaṁ, na thusodakaṁ pivati, so ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko, sattāgāriko vā hoti sattālopiko, ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhi dattīhi yāpeti, sattahipi dattīhi yāpeti; ekāhikampi āhāram āhāreti, dvīhikampi [dvāhikampi (sī. syā.)] āhāram āhāreti, sattāhikampi āhāraṇ āhāreti, iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyyāyabhettabhojanānuyogamanuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhakkho vā hoti, kaṇṭabhakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tiṇabhakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti; vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sārānīpi dhāreti, masāṇānīpi dhāreti, chavadussānīpi dhāreti, paṃsukūlānīpi dhāreti, tīrīṭānīpi dhāreti, ajinampi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vālakambalampi dhāreti, ulūkapakkhampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi [ubhaṭṭhakopi (syā.), ubbhaṭṭhikopi (ka.)] hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānamanuyutto, kaṇṭakāpassayikopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyam kappeti, phalakaseyyampi kappeti, thanḍilaseyyampi kappeti, ekapassayikopi hoti rajojalladharo, abbhokāsikopi hoti yathāsanthatiko, vekaṭikopi hoti vikaṭabhojanānuyogamanuyutto, apānakopi hoti apānakattamanuyutto, sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Tam kim maññasi, nigrodha, yadi evam sante tapojigucchā paripuṇṇā vā hoti aparipuṇṇā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam sante tapojigucchā paripuṇṇā hoti, no aparipuṇṇā”ti. “Evam paripuṇṇāyapi kho aham,

nigrodha, tapojigucchāya anekavihite upakkilese vadāmī”ti.

Upakkilesa

58. “Yathā kathaṁ pana, bhante, bhagavā evam paripuṇṇāya tapojigucchāya anekavihite upakkilese vadatī”ti? “Idha, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Yampi, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā attānukkamseti param vambheti. Yampi, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā attānukkamseti param vambheti. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā majjati mucchati pamādamāpajjati [madamāpajjati (syā.)]. Yampi, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā majjati mucchati pamādamāpajjati. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

59. “Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Yampi, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attānukkamseti param vambheti. Yampi, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attānukkamseti param vambheti. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena majjati mucchati pamādamāpajjati. Yampi, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena majjati mucchati pamādamāpajjati. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

60. “Puna caparam, nigrodha, tapassī bhojanesu vodāsam āpajjati – ‘idam me khamati, idam me nakkhamati’ti. So yañca [yam hi (sī. pī.)] khvassa nakkhamati, tam sāpekkho pajahati. Yam panassa khamati, tam gadhito [gathito (sī. pī.)] mucchito ajjhāpanno anādīnavadassāvī anissaraṇapañño paribhuñjati...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati lābhasakkārasilokanikantihetu – ‘sakkarissanti mām rājāno rājamahāmattā khattiya brāhmaṇā gahapatikā titthiyā’ti...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

61. “Puna caparam, nigrodha, tapassī aññataram samaṇam vā brāhmaṇam vā apasādetā [apasāretā (ka.)] hoti – ‘kim panāyam sambahulājīvo [bahulājīvo (sī. pī.)] sabbam saṃbhakkheti. Seyyathidam – mūlabījam khandhabījam phalubījam aggabījam bijabījameva pañcamam, asanivicakkam dantakūṭam, samaṇappavādenā’ti...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī passati aññataram samaṇam vā brāhmaṇam vā kulesu sakkariyamānam garukariyamānam māniyamānam pūjiyamānam. Disvā tassa evam hoti – ‘imañhi nāma sambahulājīvam kulesu sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti. Mām pana tapassim lūkhājīvīm kulesu na sakkaronti na garum karonti na mānenti na pūjenti’ti, iti so issāmacchariyam kulesu uppādetā

hoti...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

62. “Puna caparam, nigrodha, tapassī āpāthakanisādī hoti...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī attānam adassayamāno kulesu carati – ‘idampi me tapasmim idampi me tapasmi’nti...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī kiñcideva paṭicchannam̄ sevati. So ‘khamati te ida’nti puṭṭho samāno akkhamamānam̄ āha – ‘khamatī’ti. Khamamānam̄ āha – ‘nakkhamatī’ti. Iti so sampajānamusā bhāsitā hoti...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tathāgatassa vā tathāgatasāvakassa vā dhammaṁ desentassa santamyeva pariyāyam anuññeyyam nānujānāti...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

63. “Puna caparam, nigrodha, tapassī kodhano hoti upanāhī. Yampi, nigrodha, tapassī kodhano hoti upanāhī. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī makkhī hoti paṭasī [palāsī (sī. syā. pī.)] ...pe... issukī hoti maccharī... saṭho hoti māyāvī... thaddho hoti atimānī... pāpiccho hoti pāpikānam̄ icchānam̄ vasam̄ gato... micchādiṭṭhiko hoti antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato... sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggi. Yampi, nigrodha, tapassī sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggi. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Tam kim maññasi, nigrodha, yadime tapojigucchā [taṇḍitī (sī. syā. pī.)] upakkilesā vā anupakkilesā vā”ti? “Addhā kho ime, bhante, tapojigucchā [taṇḍitī (sī. syā. pī.)] upakkilesā [upakkilesā hoti (ka.)], no anupakkilesā. Thānam̄ kho panetam̄, bhante, vijjati yaṁ idhekacco tapassī sabbeheva imehi upakkilesehi samannāgato assa; ko pana vādo aññataraññatarenā”ti.

Parisuddhapapaṭikappattakathā

64. “Idha, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo. Yampi, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo. Evam̄ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā na attānukkam̄seti na param̄ vambheti...pe... evam̄ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā na majjati na mucchati na pamādamāpajjati...pe... evam̄ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

65. “Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam̄ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo...pe... evam̄ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam̄ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na attānukkam̄seti na param̄ vambheti...pe... evam̄ so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhasakkārasilokam̄

abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na mucchati na pamādamāpajjati...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

66. “Puna caparam, nigrodha, tapassī bhojanesu na vodāsam āpajjati – ‘idam me khamati, idam me nakkhamatī’ti. So yañca khvassa nakkhamati, tam anapekkho pajahati. Yam panassa khamati, tam agadhitō amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapāñño paribhuñjati...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī na tapam samādiyati lābhasakkārasilokanikantihetu – ‘sakkarissanti mam rājāno rājamahāmattā khattiyā brāhmaṇā gahapatikā titthiyā’ti...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

67. “Puna caparam, nigrodha, tapassī aññataram samaṇam vā brāhmaṇam vā nāpasādetā hoti – ‘kim panāyam sambahulajīvo sabbam saṁbhakkheti. Seyyathidam – mūlabijam khandhabijam phalubijam aggabijam bījabijameva pañcamam, asanivicakkam dantakūtam, samaṇappavādenā’ti...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī passati aññataram samaṇam vā brāhmaṇam vā kulesu sakkariyamānam garu kariyamānam māniyamānam pūjiyamānam. Disvā tassa na evam̄ hoti – ‘imañhi nāma sambahulajīvam kulesu sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti. Mam pana tapassim̄ lūkhajīvim kulesu na sakkaronti na garum karonti na mānenti na pūjentī’ti, iti so issāmacchariyam kulesu nuppādetā hoti...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

68. “Puna caparam, nigrodha, tapassī na āpāthakanisādī hoti...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī na attānam adassayamāno kulesu carati – ‘idampi me tapasmiñ, idampi me tapasmi’nti...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī na kañcideva paṭicchannam sevati, so – ‘khamati te ida’nti puṭṭho samāno akkhamamānam āha – ‘nakkhamatī’ti. Khamamānam āha – ‘khamatī’ti. Iti so sampajānamusā na bhāsitā hoti...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tathāgatassa vā tathāgatasāvakassa vā dhammaṇ desentassa santamyeva pariyāyam anuññeyyam anujānāti...pe... evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

69. “Puna caparam, nigrodha, tapassī akkodhano hoti anupanāhī. Yampi, nigrodha, tapassī akkodhano hoti anupanāhī evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī amakkhī hoti apalāsī...pe... anissukī hoti amaccharī... asaṭho hoti amāyāvī... atthaddho hoti anatimānī... na pāpiccho hoti na pāpikānam icchānam vasam gato... na micchādiṭṭhiko hoti na antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato... na sandiṭṭhiparāmāsī hoti na ādhānaggāhī suppaṭinissaggī. Yampi, nigrodha, tapassī na sandiṭṭhiparāmāsī hoti na ādhānaggāhī suppaṭinissaggī. Evam̄ so tasmim̄ thāne parisuddho hoti.

“Tām kim maññasi, nigrodha, yadi evam̄ sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam̄ sante tapojigucchā parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cā”ti. “Na kho, nigrodha, ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca; api ca kho papaṭikappattā [pappaṭikapattā (ka.)] hotī”ti.

Parisuddhatacappattakathā

70. “Kittāvatā pana, bhante, tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca? Sādu me, bhante, bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetū”ti. “Idha, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti. Kathañca, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti? Idha, nigrodha, tapassī na pāṇam atipāteti [atipāpeti (ka. sī. pī. ka.)], na pāṇam atipātayati, na pāṇamatipātayato samanuñño hoti. Na adinnaṁ ādiyati, na adinnaṁ ādiyāpeti, na adinnaṁ ādiyato samanuñño hoti. Na musā bhañati, na musā bhañāpeti, na musā bhañato samanuñño hoti. Na bhāvitamāsīsatī [na bhāvitamāsim satī (sī. syā. pī.)], na bhāvitamāsīsāpeti, na bhāvitamāsīsato samanuñño hoti. Evam̄ kho, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti.

“Yato kho, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti, adum̄ cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāvattati. So vivittam̄ senāsanam̄ bhajati araññam̄ rukkhamūlam̄ pabbataṁ kandaram̄ giriguham̄ susānam̄ vanapattham̄ abbhokāsam̄ palālapuñjam̄. So pacchābhattacham̄ piñḍapātappaṭikkanto nisīdati pallaṅkam̄ ābhujitvā ujum̄ kāyam̄ pañidhāya parimukham̄ satim̄ upaṭhāpetvā. So abhijham̄ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittam̄ parisodheti. Byāpādappadosam̄ pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāñabhūtahitānukampī, byāpādappadosā cittam̄ parisodheti. Thinamiddham̄ [thīnamiddham̄ (sī. syā. pī.)] pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittam̄ parisodheti. Uddhaccakukkuccam̄ pahāya anuddhato viharati ajjhattam̄ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittam̄ parisodheti. Vicikiccham̄ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akatham̄kathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittam̄ parisodheti.

71. “So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe mettāsaṅgatena cetasā ekam̄ disam̄ pharitvā viharati. Tathā dutiyam̄. Tathā tatiyam̄. Tathā catuttham̄. Iti uddhamadho tiriyan̄ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam̄ lokam̄ mettāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Karuṇāsaṅgatena cetasā...pe... muditāsaṅgatena cetasā...pe... upekkhāsaṅgatena cetasā ekam̄ disam̄ pharitvā viharati. Tathā dutiyam̄. Tathā tatiyam̄. Tathā catuttham̄. Iti uddhamadho tiriyan̄ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam̄ lokam̄ upekkhāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā viharati.

“Tam̄ kim maññasi, nigrodha. Yadi evam̄ sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam̄ sante tapojigucchā parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cā”ti. “Na kho, nigrodha, ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca; api ca kho tacappattā hoti”ti.

Parisuddhaphegguppattakathā

72. “Kittāvatā pana, bhante, tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca? Sādu me, bhante, bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetū”ti. “Idha, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti...pe... yato kho, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti, adum̄ cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāvattati. So vivittam̄ senāsanam̄ bhajati...pe... so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe mettāsaṅgatena cetasā...pe... karuṇāsaṅgatena cetasā...pe... muditāsaṅgatena cetasā...pe... upekkhāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So anekavihitam̄ pubbenivāsaṁ anussarati seyyathidam̄ – ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvatṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvatṭavivaṭṭakappe – ‘amutrāsim̄ evam̄nāmo evam̄gutto evam̄vanño evam̄hāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evam̄yupariyanto, so tato cuto amutra udapādim̄, tatrāpāsim̄ evam̄nāmo evam̄gutto evam̄vanño evam̄hāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evam̄yupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram̄ sauddesam̄ anekavihitam̄ pubbenivāsaṁ anussarati.

“Tam kiṁ maññasi, nigrodha, yadi evam̄ sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam̄ sante tapojigucchā parisuddhā hoti, no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cā”ti. ‘Na kho, nigrodha, ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca; api ca kho phegguppattā hoti’ti.

Parisuddhaaggappattasārappattakathā

73. “Kittāvatā pana, bhante, tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca? Sādhu me, bhante, bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetū”ti. “Idha, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti. Kathañca, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti...pe... yato kho, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti, adum̄ cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāvattati. So vivittam̄ senāsanam̄ bhajati...pe... so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe mettāsahagatena cetasā...pe... upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So anekavihitam̄ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidam̄ – ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo...pe... iti sākāram̄ sauddesaṁ anekavihitam̄ pubbenivāsaṁ anussarati. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paññe suvaññe dubbaññe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti – ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam̄ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā. Te kāyassa bhedā param̄ maraṇā apāyam̄ duggatiṁ vinipātam̄ nirayam̄ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manusucaritena samannāgatā ariyānam̄ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā. Te kāyassa bhedā param̄ maraṇā sugatiṁ saggam̄ lokam̄ upapannā’ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paññe suvaññe dubbaññe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti.

“Tam kiṁ maññasi, nigrodha, yadi evam̄ sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam̄ sante tapojigucchā parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cā”ti.

74. “Ettāvatā kho, nigrodha, tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca. Iti kho, nigrodha [iti nigrodha (syā.)], yaṁ maṁ tvam̄ avacāsi – ‘ko nāma so, bhante, bhagavato dhammo, yena bhagavā sāvake vineti, yena bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā patijānanti ajjhāsayam̄ ādibrahmacariya’nti. Iti kho tam̄, nigrodha, ṭhānaṁ uttaritarañca pañītatarāñca, yenāhaṁ sāvake vinemi, yena mayā sāvakā vinītā assāsappattā patijānanti ajjhāsayam̄ ādibrahmacariya’nti.

Evam̄ vutte, te paribbājakā unnādino uccāsaddamahāsaddā ahesum̄ – “ettha mayam̄ anassāma sācariyakā, na mayam̄ ito bhiyyo uttaritaram̄ pajānāmā”ti.

Nigrodhassa pajjhāyanam̄

75. Yadā aññāsi sandhāno gahapati – “aññadatthu kho dānime aññatitthiyā paribbājakā bhagavato bhāsitam̄ sussūsanti, sotam̄ odahanti, aññacittam̄ upaṭṭhāpentī”ti. Atha [atha nam̄ (ka.)] nigrodham̄ paribbājakam̄ etadavoca – ‘iti kho, bhante nigrodha, yaṁ maṁ tvam̄ avacāsi – ‘yagghe, gahapati, jāneyyāsi, kena samaṇo gotamo saddhiṁ sallapati, kena sākacchaṁ samāpajjati, kena paññāveyyattiyam̄ samāpajjati, suññāgārahatā samaṇassa gotamassa paññā, aparisāvacaro samaṇo gotamo nālam̄ sallāpāya, so antamantāneva sevati; seyyathāpi nāma gokāṇā pariyantacārinī antamantāneva sevati. Evameva suññāgārahatā samaṇassa gotamassa paññā, aparisāvacaro samaṇo gotamo nālam̄ sallāpāya; so antamantāneva sevati; iṅgha, gahapati, samaṇo gotamo imam̄ parisam̄ āgaccheyya, ekapaññheneva naṁ samṣādeyyāma, tucchakumbhīva naṁ maññe orodheyyāmā’ti. Ayaṁ kho so, bhante, bhagavā arahaṁ sammāsambuddho idhānuppatto, aparisāvacaram̄ pana naṁ karotha, gokāṇam̄ pariyantacārinim̄ karotha,

ekapañheneva nam̄ sam̄sādetha, tucchakumbhīva nam̄ orodhethā”ti. Evam̄ vutte, nigrodho paribbājako tuñhībhūto mañkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appatibhāno nisīdi.

76. Atha kho bhagavā nigrodham̄ paribbājakam̄ tuñhībhūtam̄ mañkubhūtam̄ pattakkhandham̄ adhomukham̄ pajjhāyantam̄ appatibhānam̄ viditvā nigrodham̄ paribbājakam̄ etadavoca – “saccam̄ kira, nigrodha, bhāsitā te esā vācā”ti? “Saccam̄, bhante, bhāsitā me esā vācā, yathābālena yathāmūlhena yathāakusalenā”ti. “Tām̄ kiñ maññasi, nigrodha. Kinti te sutam̄ paribbājakānam̄ vuñdhānam̄ mahallakānam̄ ācariyapācariyānam̄ bhāsamānānam̄ – ‘ye te ahesum̄ atītamaddhānam̄ arahanto sammāsambuddhā, evam̄ su te bhagavanto sam̄gamma samāgamma unnādino uccāsaddamahāsaddā anekavihitam̄ tiracchānakatham̄ anuyuttā viharanti. Seyyathidam̄ – rājakatham̄ corakatham̄...pe... itibhavābhavakatham̄ iti vā. Seyyathāpi tvam̄ etarahi sācariyako. Udāhu, evam̄ su te bhagavanto araññavanapatthāni pantāni senāsanāni pañisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni pañsallānasāruppāni, seyyathāpāham̄ etarahī”ti.

“Sutam̄ metam̄, bhante. Paribbājakānam̄ vuñdhānam̄ mahallakānam̄ ācariyapācariyānam̄ bhāsamānānam̄ – ‘ye te ahesum̄ atītamaddhānam̄ arahanto sammāsambuddhā, na evam̄ su [nāssu (sī. pī.)] te bhagavanto sam̄gamma samāgamma unnādino uccāsaddamahāsaddā anekavihitam̄ tiracchānakatham̄ anuyuttā viharanti. Seyyathidam̄ – rājakatham̄ corakatham̄...pe... itibhavābhavakatham̄ iti vā, seyyathāpāham̄ etarahi sācariyako. Evam̄ su te bhagavanto araññavanapatthāni pantāni senāsanāni pañisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni pañsallānasāruppāni, seyyathāpi bhagavā etarahī”ti.

“Tassa te, nigrodha, viññussa sato mahallakassa na etadahosi – ‘buddho so bhagavā bodhāya dhammam̄ deseti, danto so bhagavā damathāya dhammam̄ deseti, santo so bhagavā samathāya dhammam̄ deseti, tiñño so bhagavā tarañāya dhammam̄ deseti, parinibbuto so bhagavā parinibbānāya dhammam̄ desetī’”ti?

Brahmacariyapariyosānasacchikiriyā

77. Evam̄ vutte, nigrodho paribbājako bhagavantam̄ etadavoca – “accayo mam̄, bhante, accagamā yathābālam̄ yathāmūlham̄ yathāakusalam̄, yvāham̄ evam̄ bhagavantam̄ avacāsim̄. Tassa me, bhante, bhagavā accayam̄ accayato pañiggañhātu āyatim̄ samvarāyā”ti. “Taggha tvam̄ [tam̄ (sī. syā. pī.)], nigrodha, accayo accagamā yathābālam̄ yathāmūlham̄ yathāakusalam̄, yo mam̄ tvam̄ evam̄ avacāsi. Yato ca kho tvam̄, nigrodha, accayam̄ accayato disvā yathādhammam̄ pañikarosi, tam̄ te mayam̄ pañiggañhāma. Vuddhi hesā, nigrodha, ariyassa vinaye, yo accayam̄ accayato disvā yathādhammam̄ pañikaroti āyatim̄ samvaram̄ āpajjati. Aham̄ kho pana, nigrodha, evam̄ vadāmi –

‘Etu viññū puriso asañho amāyāvī ujuñātiko, ahamanusāsāmi aham̄ dhammam̄ desemi. Yathānusittham̄ tathā [yathānusittham̄ (?)] pañipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti, tadanuttaram̄ brahmacariyapariyosānam̄ diñtheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati sattavassāni. Tiñthantu, nigrodha, satta vassāni. Etu viññū puriso asañho amāyāvī ujuñātiko, ahamanusāsāmi aham̄ dhammam̄ desemi. Yathānusittham̄ tathā pañipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti, tadanuttaram̄ brahmacariyapariyosānam̄ diñtheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati cha vassāni. Pañca vassāni... cattāri vassāni... tīni vassāni... dve vassāni... ekañca vassam̄. Tiñthatu, nigrodha, ekañca vassam̄. Etu viññū puriso asañho amāyāvī ujuñātiko ahamanusāsāmi aham̄ dhammam̄ desemi. Yathānusittham̄ tathā pañipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti, tadanuttaram̄ brahmacariyapariyosānam̄ diñtheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati satta māsāni. Tiñthantu, nigrodha, satta māsāni... cha māsāni... pañca māsāni... cattāri māsāni... tīni māsāni... dve māsāni... ekañca māsāni... aññhamāsāni. Tiñthatu, nigrodha, aññhamāso. Etu viññū puriso asañho amāyāvī ujuñātiko, ahamanusāsāmi aham̄ dhammam̄ desemi.

Yathānusīṭham tathā paṭipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tadanuttaram brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati sattāham’.

Paribbājakānam pajjhāyanam

78. “Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa – ‘antevāsikamyatā no samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Yo eva vo [te (sī. syā.)] ācariyo, so eva vo ācariyo hotu. Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa – ‘uddesā no cāvetukāmo samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Yo eva vo uddeso so eva vo uddeso hotu. Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa – ‘ājīvā no cāvetukāmo samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Yo eva vo ājīvo, so eva vo ājīvo hotu. Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa – ‘ye no dhammā akusalā akusalasaṅkhātā sācariyakānam, tesu patiṭṭhāpetukāmo samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Akusalā ceva vo te dhammā [vodhammā (ka.), te dhammā (syā.)] hontu akusalasaṅkhātā ca sācariyakānam. Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa – ‘ye no dhammā kusalā kusalasaṅkhātā sācariyakānam, tehi vivecetukāmo samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Kusalā ceva vo te dhammā hontu kusalasaṅkhātā ca sācariyakānam. Iti khvāham, nigrodha, neva antevāsikamyatā evam vadāmi, napi uddesā cāvetukāmo evam vadāmi, napi ājīvā cāvetukāmo evam vadāmi, napi ye vo dhammā [napi ye kho dhammā (sī.), napi ye te dhammā (syā.), napi ye ca vo dhammā (ka.)] akusalā akusalasaṅkhātā sācariyakānam, tesu patiṭṭhāpetukāmo evam vadāmi, napi ye vo dhammā [napi ye kho dhammā (sī.), napi ye te dhammā (syā.), napi ye ca vo dhammā (ka.)] kusalā kusalasaṅkhātā sācariyakānam, tehi vivecetukāmo evam vadāmi. Santi ca kho, nigrodha, akusalā dhammā appahīnā saṃkilesikā ponobbhavikā [ponobbhavikā (ka.)] sadarā [saddarā (pī. ka.), sadarathā (syā. ka.)] dukkhavipākā āyatim jātijarāmaranīyā, yesāham pahānaya dhammam desemi. Yathāpaṭipannānam vo saṃkilesikā dhammā pahīyissanti, vodānīyā dhammā abhivadḍhissanti, paññāpāripūriṇi vepullattañca dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā”ti.

79. Evam vutte, te paribbājakā tuṇhībhūtā maṇkubhūtā pattakkhandhā adhomukhā pajjhāyantā appaṭibhānā nisīdimsu yathā tam mārena pariyuṭṭhitacittā. Atha kho bhagavato etadahosi – “sabbe pime moghapurisā phuṭṭhā pāpimatā. Yatra hi nāma ekassapi na evam bhavissati – ‘handa mayam aññāṇatthampi samaṇe gotame brahmacariyam carāma, kiṃ karissati sattāho’’ti? Atha kho bhagavā udumbarikāya paribbājakārāme sīhanādam naditvā vehāsam abbhuggantvā gijjhakūṭe pabbate paccupaṭṭhāsi [paccuṭṭhāsi (sī. syā. pī.)]. Sandhāno pana gahapati tāvadeva rājagahaṁ pāvisīti.

Udumbarikasuttam niṭṭhitam dutiyam.

3. Cakkavattisuttam

Attadīpasaraṇatā

80. Evam me sutam – ekaṇ samayam bhagavā magadhesu viharati mātulāyam. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “bhikkhavo”ti. “Bhaddante”ti te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca – “attadīpā, bhikkhave, viharatha attasaraṇā anaññasarāṇā, dhammadīpā dhammasaraṇā anaññasarāṇā. Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasarāṇo, dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasarāṇo? Idha, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī...pe... citte cittānupassī...pe... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Evam kho, bhikkhave, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasarāṇo, dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasarāṇo.

“Gocare, bhikkhave, caratha sake pettike visaye. Gocare, bhikkhave, carataṁ sake pettike visaye na lacchatī māro otāram, na lacchatī māro ārammaṇam [āramaṇam (?)]. Kusalānam, bhikkhave, dhammānam samādānahetu evamidam puññam pavaḍḍhati.

Dalhanemicakkavattirājā

81. “Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, rājā dalhanemi nāma ahosi cakkavattī [cakkavatti (syā. pī.)] dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadathāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni ahesum seyyathidam – cakkaratanāmu hathiratanām assaratanaṁ maṇiratanām itthiratanām gahapatiratanām pariṇāyakaratanameva sattamām. Parosahassam kho panassa puttā ahesum sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adañdena asatthena dhammena [dhammena samena (syā. ka.)] abhivijiya ajjhāvasti.

82. “Atha kho, bhikkhave, rājā dalhanemi bahunnaṁ vassānam bahunnaṁ vassasatānam bahunnaṁ vassasahassānam accayena aññataram purisam āmantesi – ‘yadā tvam, ambho purisa, passeyyāsi dibbam cakkaratanām osakkitaṁ thānā cutam, atha me āroceyyāsi’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso rañño dalhanemissa paccassosi. Addasā kho, bhikkhave, so puriso bahunnaṁ vassānam bahunnaṁ vassasatānam bahunnaṁ vassasahassānam accayena dibbam cakkaratanām osakkitaṁ thānā cutam, disvāna yena rājā dalhanemi tenupasañkami; upasañkamitvā rājānam dalhanemim etadavoca – ‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam te cakkaratanām osakkitaṁ thānā cuta’nti. Atha kho, bhikkhave, rājā dalhanemi jetṭhaputtam kumāram āmantāpetvā [āmantetvā (syā. ka.)] etadavoca – ‘dibbam kira me, tāta kumāra, cakkaratanām osakkitaṁ thānā cavati, na dāni tena raññā ciram jīvitabbam hotīti. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, samayo dāni me dibbe kāme pariyesitum. Ehi tvam, tāta kumāra, imam samuddapariyantam pathavim paṭipajja. Aham pana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmī’ti.

83. “Atha kho, bhikkhave, rājā dalhanemi jetṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. Sattāhapabbajite kho pana, bhikkhave, rājisimhi dibbam cakkaratanām antaradhāyi.

“Atha kho, bhikkhave, aññataro puriso yena rājā khattiyo muddhābhisisitto [muddhāvasitto (sī. syā. pī.) evamuparipi] tenupasañkami; upasañkamitvā rājānam khattiyan muddhābhisisittam etadavoca – ‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam cakkaratanām antarahita’nti. Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto dibbe cakkaratane antarahite anattamano ahosi, anattamanatañca paṭisamvedesi. So yena rājisi tenupasañkami; upasañkamitvā rājisim etadavoca – ‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam cakkaratanām antarahita’nti. Evam vutte, bhikkhave, rājisi rājānam khattiyan muddhābhisisittam etadavoca – ‘mā kho tvam, tāta, dibbe cakkaratane antarahite anattamano ahosi, mā anattamanatañca paṭisamvedesi, na hi te, tāta, dibbam cakkaratanām pettikam dāyajjam. Ingha tvam, tāta, ariye cakkavattivatte vattāhi. Thānam kho panetam vijjati, yam te ariye cakkavattivatte vattamānassa tadauposathe pannarase sīsamnhātassa [sīsam nahātassa (sī. pī.), sīsanhātassa (syā.)] uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbam cakkaratanām pātubhavissati sahassāram sanemikam sanābhikam sabbākāraparipūra’nti.

Cakkavattiariyavattam

84. ““Katamam pana tam, deva, ariyam cakkavattivatta’nti? ‘Tena hi tvam, tāta, dhammamyeva nissāya dhammaṁ sakkaronto dhammaṁ garum karonto [garukaronto (sī. syā. pī.)] dhammaṁ mānento dhammaṁ pūjento dhammaṁ apacāyamāno dhammadhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikam rakkhāvaraṇaguttim samvidahassu antojanasmiṁ balakāyasmiṁ khattiyesu anuyantesu [anuyuttesu (sī. pī.)] brāhmaṇagahapatikesu negamajānapadesu samañabrāhmaṇesu migapakkhīsu. Mā

ca te, tāta, vijite adhammakkārō pavattittha. Ye ca te, tāta, vijite adhanā assu, tesāñca dhanamanuppadeyyāsi [dhanamanuppajjeyyāsi (sī. syā. pī.)]. Ye ca te, tāta, vijite samañabrahmañā madappamādā paṭiviratā khantisoracce niviṭṭhā ekamattānam damenti, ekamattānam samenti, ekamattānam parinibbāpenti, te kālena kālam upasāñkamitvā paripuccheyyāsi pariggāñheyayāsi – “kim, bhante, kusalam, kim akusalam, kim sāvajjam, kim anavajjam, kim sevitabbam, kim na sevitabbam, kim me karīyamānam dīgharattam ahitāya dukkhāya assa, kim vā pana me karīyamānam dīgharattam hitāya sukhāya assā”ti? Tesam sutvā yam akusalam tam abhinivajjeyyāsi, yam kusalam tam samādāya vatteyyāsi. Idam kho, tāta, tam ariyam cakkavattivatta’nti.

Cakkaratana pātubhāvo

85. ““Evam, devā’ti kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto rājisissa paṭissutvā ariye cakkavattivatte [ariyam cakkavattivattam (ka.)] vatti. Tassa ariye cakkavattivatte vattamānassa tadahuposathe pannarase sīsaññhātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbañ cakkaranam pātūrahosi sahassāram sanemikam sanābhikam sabbākāraparipūram. Disvāna rañño khattiyyassa muddhābhisisstassa etadahosi – ‘sutañ kho pana metam – yassa rañño khattiyyassa muddhābhisisstassa tadahuposathe pannarase sīsaññhātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbañ cakkaranam pātubhavati sahassāram sanemikam sanābhikam sabbākāraparipūram, so hoti rājā cakkavattī’ti. Assam nu kho aham rājā cakkavattīti.

“Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto uṭṭhāyāsanā ekañsam utarāsañgam karitvā vāmena hatthena bhinkāram gahetvā dakkhiñena hatthena cakkaranam abbhukkiri – ‘pavattatu bhavam cakkaranam, abhivijinātu bhavam cakkaranam’nti.

“Atha kho tam, bhikkhave, cakkaranam puratthimam disam pavatti, anvadeva rājā cakkavattī saddhim caturañginiyā senāya. Yasmim kho pana, bhikkhave, padese cakkaranam patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsam upagacchi saddhim caturañginiyā senāya. Ye kho pana, bhikkhave, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rājānam cakkavattim upasāñkamitvā evamāhañsu – ‘ehi kho, mahārāja, svāgatañ te [sāgatañ (sī. pī.)] mahārāja, sakam te, mahārāja, anusāsa, mahārājā’ti. Rājā cakkavattī evamāha – ‘pāñ no hantabbo, adinnam nādātabbam, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjam na pātabbam, yathābhuttañca bhuñjathā’ti. Ye kho pana, bhikkhave, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā [anuyuttā (sī. pī.)] ahesum.

86. “Atha kho tam, bhikkhave, cakkaranam puratthimam samuddam ajjhogāhetvā [ajjhogahetvā (sī. syā. pī.)] paccuttaritvā dakkhiñam disam pavatti... pe... dakkhiñam samuddam ajjhogāhetvā paccuttaritvā pacchimam disam pavatti, anvadeva rājā cakkavattī saddhim caturañginiyā senāya. Yasmim kho pana, bhikkhave, padese cakkaranam patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsam upagacchi saddhim caturañginiyā senāya. Ye kho pana, bhikkhave, pacchimāya disāya paṭirājāno, te rājānam cakkavattim upasāñkamitvā evamāhañsu – ‘ehi kho, mahārāja, svāgatañ te, mahārāja, sakam te, mahārāja, anusāsa, mahārājā’ti. Rājā cakkavattī evamāha – ‘pāñ no hantabbo, adinnam nādātabbam, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjam na pātabbam, yathābhuttañca bhuñjathā’ti. Ye kho pana, bhikkhave, pacchimāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā ahesum.

87. “Atha kho tam, bhikkhave, cakkaranam pacchimam samuddam ajjhogāhetvā paccuttaritvā uttarām disam pavatti, anvadeva rājā cakkavattī saddhim caturañginiyā senāya. Yasmim kho pana, bhikkhave, padese cakkaranam patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsam upagacchi saddhim caturañginiyā senāya. Ye kho pana, bhikkhave, uttarāya disāya paṭirājāno, te rājānam cakkavattim upasāñkamitvā evamāhañsu – ‘ehi kho, mahārāja, svāgatañ te, mahārāja, sakam te, mahārāja, anusāsa, mahārājā’ti. Rājā cakkavattī evamāha – ‘pāñ no hantabbo, adinnam nādātabbam, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjam na pātabbam, yathābhuttañca bhuñjathā’ti. Ye kho pana, bhikkhave, uttarāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā ahesum.

“Atha kho tam, bhikkhave, cakkaratanaṁ samuddapariyantam pathavim abhivijinitvā tameva rājadhānim paccāgantvā rañño cakkavattissa antepuradvāre athakaraṇapamukhe [adḍakaraṇapamukhe (ka.)] akkhāhatam maññe athāsi rañño cakkavattissa antepuram upasobhayamānam.

Dutiyādicakkavattikathā

88. “Dutiyopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī...pe... tatiyopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī... catutthopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī... pañcamopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī... chaṭṭhopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī... sattamopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam vassasahassānam accayena aññataram purisam āmantesi – ‘yadā tvam, ambho purisa, passeyyāsi dibbam cakkaratanam osakkitam thānā cutam, atha me āroceyyāsi’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso rañño cakkavattissa paccassosi. Addasā kho, bhikkhave, so puriso bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam vassasahassānam accayena dibbam cakkaratanam osakkitam thānā cutam. Disvāna yena rājā cakkavattī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā rājānam cakkavattim etadavoca – ‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam te cakkaratanam osakkitam thānā cuta’nti?

89. “Atha kho, bhikkhave, rājā cakkavattī jetṭhaputtam kumāram āmantāpetvā etadavoca – ‘dibbam kira me, tāta kumāra, cakkaratanam osakkitam, thānā cutam, sutam kho pana metam – yassa rañño cakkavattissa dibbam cakkaratanam osakkati, thānā cavati, na dāni tena raññā ciram jīvitabbam hotīti. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, samayo dāni me dibbe kāme pariyesitum, ehi tvam, tāta kumāra, imaṁ samuddapariyantam pathavim paṭipajja. Aham pana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissamī’ti.

“Atha kho, bhikkhave, rājā cakkavattī jeṭṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. Sattāhapabbajite kho pana, bhikkhave, rājisimhi dibbam cakkaratanam antaradhāyi.

90. “Atha kho, bhikkhave, aññataro puriso yena rājā khattiyo muddhābhisisitto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā rājānam khattiyaṁ muddhābhisisittam etadavoca – ‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam cakkaratanaṁ antarahita’nti? Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto dibbe cakkaratane antarahite anattamano ahosi. Anattamanatañca paṭisamvedesi; no ca kho rājisim upasaṅkamitvā ariyam cakkavattivattam pucchi. So samateneva sudam janapadam pasāsatī. Tassa samatena janapadam pasāsato pubbenāparam janapadā na pabbanti, yathā tam pubbakānam rājūnam ariye cakkavattivatte vattamānānam.

“Atha kho, bhikkhave, amaccā pārisajjā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā mantassājīvino sannipatitvā rājānam khattiyaṁ muddhābhisittam etadavocuṁ – ‘na kho te, deva, samatena (sudam) janapadam pasāsato pubbenāparam janapadā pabbanti, yathā tam pubbakānam rājūnam ariye cakkavattivatte vattamānānam. Samvijjanti kho te, deva, vijite amaccā pārisajjā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā mantassājīvino mayañceva aññe ca [aññe ca pañdite samanabrāhmaṇe puccheyyāsi (ka.)] ye mayaṁ ariyam cakkavattivattam dhārema. Iṅgha tvam, deva, amhe ariyam cakkavattivattam puccha. Tassa te mayaṁ ariyam cakkavattivattam puṭṭhā byākarissāmā’ti.

Āyuvanñādipariyānikathā

91. “Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisissto amacce pārisajje gaṇakamahāmatte anīkaṭṭhe dovārike mantassājīvino sannipātetvā ariyam cakkavattivattam pucchi. Tassa te ariyam cakkavattivattam puṭṭhā byākariṁsu. Tesam sutvā dhammikañhi kho rakkhāvaraṇaguttim samvidahi, no ca kho adhanānam dhanamanuppadāsi. Adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam vepullamagamāsi. Dāliddiye vepullam gate aññataro puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi.

Tamenam̄ aggahesum̄. Gahetvā rañño khattiyassa muddhābhisisstassa dassesum̄ – ‘ayam̄, deva, puriso paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyī’ti. Evañ vutte, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisissto tam̄ purisam̄ etadavoca – ‘saccañ kira tvam̄, ambho purisa, paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyī’ti [ādiyasīti (syā.)]? ‘Saccam̄, devā’ti. ‘Kim̄ kārañā’ti? ‘Na hi, deva, jīvāmī’ti. Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisissto tassa purisassa dhanamanuppadāśi – ‘iminā tvam̄, ambho purisa, dhanena attanā ca jīvāhi, mātāpitaro ca posehi, puttadārañca posehi, kammante ca payojehi, samañabrahmañesu [samañesu brāhmañesu (bahūsu)] uddhaggikam̄ dakkhiñam̄ patiñṭhāpehi sovaggikam̄ sukhavipākam̄ saggasam̄vattanika’nti. ‘Evañ, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso rañño khattiyassa muddhābhisisstassa paccassosi.

“Aññataropi kho, bhikkhave, puriso paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyi. Tamenam̄ aggahesum̄. Gahetvā rañño khattiyassa muddhābhisisstassa dassesum̄ – ‘ayam̄, deva, puriso paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyī’ti. Evañ vutte, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisissto tam̄ purisam̄ etadavoca – ‘saccañ kira tvam̄, ambho purisa, paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyī’ti? ‘Saccam̄, devā’ti. ‘Kim̄ kārañā’ti? ‘Na hi, deva, jīvāmī’ti. Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisissto tassa purisassa dhanamanuppadāśi – ‘iminā tvam̄, ambho purisa, dhanena attanā ca jīvāhi, mātāpitaro ca posehi, puttadārañca posehi, kammante ca payojehi, samañabrahmañesu uddhaggikam̄ dakkhiñam̄ patiñṭhāpehi sovaggikam̄ sukhavipākam̄ saggasam̄vattanika’nti. ‘Evañ, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso rañño khattiyassa muddhābhisisstassa paccassosi.

92. “Assosum̄ kho, bhikkhave, manussā – ‘ye kira, bho, paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyanti, tesam̄ rājā dhanamanuppadetī’ti. Sutvāna tesam̄ etadahosi – ‘yamnūna mayampi paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyeyyāmā’ti. Atha kho, bhikkhave, aññataro puriso paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyi. Tamenam̄ aggahesum̄. Gahetvā rañño khattiyassa muddhābhisisstassa dassesum̄ – ‘ayam̄, deva, puriso paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyī’ti. Evañ vutte, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisissto tam̄ purisam̄ etadavoca – ‘saccañ kira tvam̄, ambho purisa, paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyī’ti? ‘Saccam̄, devā’ti. ‘Kim̄ kārañā’ti? ‘Na hi, deva, jīvāmī’ti. Atha kho, bhikkhave, rañño khattiyassa muddhābhisisstassa etadahosi – ‘sace kho aham̄ yo yo paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyissati, tassa tassa dhanamanuppadassāmi, evamidam̄ adinnādānam̄ pavañḍhissati. Yamnūnāhañ imam̄ purisam̄ sunisedham̄ nisedheyam̄, mūlaghaccam̄ [mūlaghaccham̄ (syā.), mūlachejjā (ka.)] kareyyam̄, sīsamassa chindeyya’nti. Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisissto purise aññapesi – ‘tena hi, bhañe, imam̄ purisam̄ daññaya rajjuvā pacchābāham̄ [pacchābāhum̄ (syā.)] gāñhabandhanam̄ bandhitvā khuramuñdam̄ karitvā kharassarena pañavena rathikāya rathikam̄ siñghātakena siñghātakam̄ parinetvā dakkhiñena dvārena nikhamitvā dakkhiñato nagarassa sunisedham̄ nisedhetha, mūlaghaccam̄ karotha, sīsamassa chindathā’ti. ‘Evañ, devā’ti kho, bhikkhave, te purisā rañño khattiyassa muddhābhisisstassa paññutvā tam̄ purisam̄ daññaya rajjuvā pacchābāham̄ gāñhabandhanam̄ bandhitvā khuramuñdam̄ karitvā kharassarena pañavena rathikāya rathikam̄ siñghātakena siñghātakam̄ parinetvā dakkhiñena dvārena nikhamitvā dakkhiñato nagarassa sunisedham̄ nisedhesum̄, mūlaghaccam̄ akam̄su, sīsamassa chindiñsu.

93. “Assosum̄ kho, bhikkhave, manussā – ‘ye kira, bho, paresam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyanti, te rājā sunisedham̄ nisedheti, mūlaghaccam̄ karoti, sīsāni tesam̄ chindatī’ti. Sutvāna tesam̄ etadahosi – ‘yamnūna mayampi tiñhāni satthāni kārāpessāma [kārāpeyyāma (syā. pī.) kārāpeyyāmāti (ka. sī.)], tiñhāni satthāni kārāpetvā yesam̄ adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyissāma, te sunisedham̄ nisedhessāma, mūlaghaccam̄ karissāma, sīsāni tesam̄ chindissāmā’ti. Te tiñhāni satthāni kārāpesum̄, tiñhāni satthāni kārāpetvā gāmaghātampi upakkamim̄su kātum̄, nigamaghātampi upakkamim̄su kātum̄, nagaraghātampi upakkamim̄su kātum̄, panthaduhanampi [panthadūhanampi (sī. syā. pī.)] upakkamim̄su kātum̄. Yesam̄ te adinnam̄ theyyasañkhātam̄ ādiyanti, te sunisedham̄ nisedhenti, mūlaghaccam̄ karonti, sīsāni tesam̄ chindanti.

94. “Iti kho, bhikkhave, adhanānam̄ dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam̄ vepullamagamāsi,

dāliddiyę vepullamę gate adinnādānamę vepullamagamāsi, adinnādāne vepullamę gate satthamę vepullamagamāsi, satthe vepullamę gate pāñatipāto vepullamagamāsi, pāñatipāte vepullamę gate tesam sattānamę āyupi parihāyi, vanṇoppi parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānamę vanṇenapi parihāyamānānamę asītivassasahassāyukānam manussānam cattārīsavassasahassāyukā puttā ahesum.

“Cattārīsavassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu aññataro puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi. Tamenam aggahesum. Gahetvā rañño khattiyyassa muddhābhīsittassa dassesum – ‘ayam, deva, puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyī’ti. Evaṁ vutte, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhīsitto tam purisam etadavoca – ‘saccam kira tvam, ambho purisa, paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyī’ti? ‘Na hi, devā’ti sampajānamusā abhāsi.

95. “Iti kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam vepullamagamāsi. Dāliddiyę vepullamę gate adinnādānamę vepullamagamāsi, adinnādāne vepullamę gate satthamę vepullamagamāsi. Satthe vepullamę gate pāñatipāto vepullamagamāsi, pāñatipāte vepullamę gate musāvādo vepullamagamāsi, musāvāde vepullamę gate tesam sattānamę āyupi parihāyi, vanṇoppi parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānamę vanṇenapi parihāyamānānam cattārīsavassasahassāyukānam manussānam vīsativassasahassāyukā puttā ahesum.

“Vīsativassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu aññataro puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi. Tamenam aññataro puriso rañño khattiyyassa muddhābhīsittassa ārocesi – ‘itthannāmo, deva, puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyī’ti pesuññamakāsi.

96. “Iti kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam vepullamagamāsi. Dāliddiyę vepullamę gate adinnādānamę vepullamagamāsi, adinnādāne vepullamę gate satthamę vepullamagamāsi, satthe vepullamę gate pāñatipāto vepullamagamāsi, pāñatipāte vepullamę gate musāvādo vepullamagamāsi, musāvāde vepullamę gate pisuṇā vācā vepullamagamāsi, pisuṇāya vācāya vepullam gatāya tesam sattānamę āyupi parihāyi, vanṇoppi parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānamę vanṇenapi parihāyamānānam vīsativassasahassāyukānam manussānam dasavassasahassāyukā puttā ahesum.

“Dasavassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ekidam sattā vanṇavanto honti, ekidam sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā dubbaṇṇā, te vanṇavante satte abhijjhāyantā paresam dāresu cārittam āpajjim̄su.

97. “Iti kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam vepullamagamāsi. Dāliddiyę vepullamę gate...pe... kāmesumicchācāro vepullamagamāsi, kāmesumicchācāre vepullamę gate tesam sattānamę āyupi parihāyi, vanṇoppi parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānamę vanṇenapi parihāyamānānam dasavassasahassāyukānam manussānam pañcavassasahassāyukā puttā ahesum.

98. “Pañcavassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu dve dharmā vepullamagamaṁsu – pharusañvācā samphappalāpo ca. Dvīsu dharmesu vepullamę gatesu tesam sattānamę āyupi parihāyi, vanṇoppi parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānamę vanṇenapi parihāyamānānam pañcavassasahassāyukānam manussānamappekacce adhikateyyavassasahassāyukā, appekacce dvevassasahassāyukā puttā ahesum.

99. “Adhikateyyavassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu abhijjhābyāpādā vepullamagamaṁsu. Abhijjhābyāpādesu vepullamę gatesu tesam sattānamę āyupi parihāyi, vanṇoppi parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānamę vanṇenapi parihāyamānānamę adhikateyyavassasahassāyukānam manussānam vassasahassāyukā puttā ahesum.

100. “Vassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu micchādiṭṭhi vepullamagamāsi. Micchādiṭṭhiyā

vepullam gatāya tesam sattānam āyupi parihāyi, vanṇopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vanṇenapi parihāyamānānam vassasahassāyukānam manussānam pañcavassasatāyukā puttā ahesum.

101. “Pañcavassasatāyukesu, bhikkhave, manussesu tayo dhammā vepullamagamāmsu. Adhammarāgo visamalobho micchādhammo. Tīsu dhammesu vepullam gatesu tesam sattānam āyupi parihāyi, vanṇopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vanṇenapi parihāyamānānam pañcavassasatāyukānam manussānam appekacce adhateyyavassasatāyukā, appekacce dvevassasatāyukā puttā ahesum.

“Adhateyyavassasatāyukesu, bhikkhave, manussesu ime dhammā vepullamagamāmsu. Amatteyyatā apetteyyatā asāmaññatā abrahmaññatā na kule jetṭhāpacāyitā.

102. “Iti kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam vepullamagamāsi. Dāliddiyē vepullam gate adinnādānam vepullamagamāsi. Adinnādāne vepullam gate sattham vepullamagamāsi. Satthe vepullam gate pāñātipāto vepullamagamāsi. Pāñātipāte vepullam gate musāvādo vepullamagamāsi. Musāvāde vepullam gate pisuñā vācā vepullamagamāsi. Pisuñāya vācāya vepullam gatāya kāmesumicchācāro vepullamagamāsi. Kāmesumicchācāre vepullam gate dve dhammā vepullamagamāmsu, pharusa vācā samphappalāpo ca. Dvīsu dhammesu vepullam gatesu abhijjhābyāpādā vepullamagamāmsu. Abhijjhābyāpādesu vepullam gatesu micchādiṭṭhi vepullamagamāsi. Micchādiṭṭhiyā vepullam gatāya tayo dhammā vepullamagamāmsu, adhammarāgo visamalobho micchādhammo. Tīsu dhammesu vepullam gatesu ime dhammā vepullamagamāmsu, amatteyyatā apetteyyatā asāmaññatā abrahmaññatā na kule jetṭhāpacāyitā. Imesu dhammesu vepullam gatesu tesam sattānam āyupi parihāyi, vanṇopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vanṇenapi parihāyamānānam adhateyyavassasatāyukānam manussānam vassasatāyukā puttā ahesum.

Dasavassāyukasamayo

103. “Bhavissati, bhikkhave, so samayo, yañ imesam manussānam dasavassāyukā puttā bhavissanti. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu pañcavassikā [pañcamāsikā (ka. sī.)] kumārikā alampateyyā bhavissanti. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu imāni rasāni antaradhāyissanti, seyyathidam, sappi navanītam telam madhu phāṇitam loṇam. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu kudrūsako aggam bhojanānam [aggabhojanām (syā.)] bhavissati. Seyyathāpi, bhikkhave, etarahi sālimamāsodano aggam bhojanānam; evameva kho, bhikkhave, dasavassāyukesu manussesu kudrūsako aggam bhojanānam bhavissati.

“Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu dasa kusalakammapathā sabbena sabbañ antaradhāyissanti, dasa akusalakammapathā atibyādippissanti [ativiya dippissanti (syā. pī.), ativya dippissanti (sī.)]. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu kusalantipi na bhavissati, kuto pana kusalassa kārako. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu ye te bhavissanti amatteyyā apetteyyā asāmaññā abrahmaññā na kule jetṭhāpacāyino, te pujjā ca bhavissanti pāsañsā ca. Seyyathāpi, bhikkhave, etarahi matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jetṭhāpacāyino pujjā ca pāsañsā ca; evameva kho, bhikkhave, dasavassāyukesu manussesu ye te bhavissanti amatteyyā apetteyyā asāmaññā abrahmaññā na kule jetṭhāpacāyino, te pujjā ca bhavissanti pāsañsā ca.

“Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu na bhavissati mātāti vā mātucchāti vā mātulānīti vā ācariyabhāriyāti vā garūnam dārāti vā. Sambhedam loko gamissati yathā ajeṭakā kukkuṭasūkarā soṇasiṅgālā [soṇasigālā (sī. pī.)].

“Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu tesam sattānam aññamaññamhi tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbam vad hakacittam. Mātupi puttamhi

puttassapi mātari; pitupi puttamhi puttassapi pitari; bhātupi bhaginiyā bhaginiyāpi bhātari tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbam vadhadacittam. Seyyathāpi, bhikkhave, māgavikassa migam disvā tibbo āghāto paccupaṭṭhito hoti tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbam vadhadacittam; evameva kho, bhikkhave, dasavassāyukesa manussesu tesam sattānam aññamaññamhi tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbam vadhadacittam. Mātupi puttamhi puttassapi mātari; pitupi puttamhi puttassapi pitari; bhātupi bhaginiyā bhaginiyāpi bhātari tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbam vadhadacittam.

104. “Dasavassāyukesa, bhikkhave, manussesu sattāham satthantararakappo bhavissati. Te aññamaññamhi migasaññam paṭilabhissanti. Tesam tiṇhāni satthāni hatthesu pātubhavissanti. Te tiṇhena satthena ‘esa migo esa migo’ti aññamaññam jīvitā voropessanti.

“Atha kho tesam, bhikkhave, sattānam ekaccānam evam bhavissati – ‘mā ca mayam kañci [kiñci (ka.)], mā ca amhe koci, yaṁnūna mayam tiṇagahanam vā vanagahanam vā rukkhagahanam vā nadīviduggam vā pabbatavisamam vā pavisitvā vanamūlaphalāhārā yāpeyyāmā’ti. Te tiṇagahanam vā vanagahanam vā rukkhagahanam vā nadīviduggam vā pabbatavisamam vā [te tiṇagahanam vanagahanam rukkhagahanam nadīviduggam pabbatavisamam (sī. pī.)] pavisitvā sattāham vanamūlaphalāhārā yāpessanti. Te tassa sattāhassa accayena tiṇagahanā vanagahanā rukkhagahanā nadīviduggā pabbatavisamā nikkhomitvā aññamaññam ālingitvā sabhāgāyissanti samassāsissanti – ‘diṭṭhā, bho, sattā jīvasi, diṭṭhā, bho, sattā jīvasī’ti.

Āyuvanṇādivadḍhanakathā

105. “Atha kho tesam, bhikkhave, sattānam evam bhavissati – ‘mayam kho akusalānam dhammānam samādānahetu evarūpam āyatam nātikkhayam pattā. Yaṁnūna mayam kusalam kareyyāma. Kim kusalam kareyyāma? Yaṁnūna mayam pānātipātā virameyyāma, idam kusalam dhammam samādāya vatteyyāmā’ti. Te pānātipātā viramissanti, idam kusalam dhammam samādāya vattissanti. Te kusalānam dhammānam samādānahetu āyunāpi vadḍhissanti, vaṇṇenapi vadḍhissanti. Tesam āyunāpi vadḍhamānānam vaṇṇenapi vadḍhamānānam dasavassāyukānam manussānam vīsativassāyukā puttā bhavissanti.

“Atha kho tesam, bhikkhave, sattānam evam bhavissati – ‘mayam kho kusalānam dhammānam samādānahetu āyunāpi vadḍhāma, vaṇṇenapi vadḍhāma. Yaṁnūna mayam bhiyyosomattāya kusalam kareyyāma. Kim kusalam kareyyāma? Yaṁnūna mayam adinnādānā virameyyāma... kāmesumicchācārā virameyyāma... musāvādā virameyyāma... pisuṇāya vācāya virameyyāma... pharusāya vācāya virameyyāma... samphappalāpā virameyyāma... abhijjhā pajaheyyāma... byāpādam pajaheyyāma... micchādiṭṭhim pajaheyyāma... tayo dhamme pajaheyyāma – adhammarāgam visamalobham micchādhammam... yaṁnūna mayam matteyyā assāma petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jetṭhāpacāyino, idam kusalam dhammam samādāya vatteyyāmā’ti. Te matteyyā bhavissanti petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jetṭhāpacāyino, idam kusalam dhammam samādāya vattissanti.

“Te kusalānam dhammānam samādānahetu āyunāpi vadḍhissanti, vaṇṇenapi vadḍhissanti. Tesam āyunāpi vadḍhamānānam vaṇṇenapi vadḍhamānānam vīsativassāyukānam manussānam cattārisavassāyukā puttā bhavissanti... cattārisavassāyukānam manussānam asītvassāyukā puttā bhavissanti... asītvassāyukānam manussānam saṭṭhivassasatāyukā puttā bhavissanti... saṭṭhivassasatāyukānam manussānam vīsatitivassasatāyukā puttā bhavissanti... vīsatitivassasatāyukānam manussānam cattārisachabbassasatāyukā puttā bhavissanti. Cattārisachabbassasatāyukānam manussānam dvevassasahassāyukā puttā bhavissanti... dvevassasahassāyukānam manussānam cattārivassasahassāyukā puttā bhavissanti... cattārivassasahassāyukānam manussānam atṭhavassasahassāyukā puttā bhavissanti... atṭhavassasahassāyukānam manussānam

vīsativassasahassāyukā puttā bhavissanti... vīsativassasahassāyukānaṁ manussānaṁ cattārīsavassasahassāyukā puttā bhavissanti... cattārīsavassasahassāyukānaṁ manussānaṁ asītivassasahassāyukā puttā bhavissanti... asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu pañcavassasatikā kumārikā alampateyyā bhavissanti.

Saṅkharājauppatti

106. “Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu tayo ābādhā bhavissanti, icchā, anasanam, jarā. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ayam jambudīpo iddho ceva bhavissati phīto ca, kukkuṭasampātikā gāmanigamarājadhāniyo [gāmanigamajanapadā rājadhāniyo (ka.)]. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ayam jambudīpo avīci maññe phuṭo bhavissati manussehi, seyyathāpi naļavanam vā saravanam [sāravanam (syā.)] vā. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ayam bārānasī ketumatī nāma rājadhānī bhavissati iddhā ceva phītā ca bahujanā ca ākiṇñamanussā ca subhikkhā ca. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu imasmim jambudīpe caturāśtinagarasahassāni bhavissanti ketumatīrājadhānīpamukhāni. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ketumatiyā rājadhānīyā saṅkho nāma rājā uppajjissati cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavissanti, seyyathidam, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassam kho panassa puttā bhavissanti sūra vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adan̄ena asatthena dhammena abhivijjiya ajjhāvasissati.

Metteyyabuddhuppādo

107. “Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu metteyyo nāma bhagavā loke uppajjissati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. Seyyathāpāhametarahi loke uppanno arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā. So imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmaṇim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedessati, seyyathāpāhametarahi imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmaṇim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedemi. So dhammaṁ desessati ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyoṣānakalyāṇam sāttham sabyañjanam kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāsessati; seyyathāpāhametarahi dhammaṁ desemi ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyoṣānakalyāṇam sāttham sabyañjanam kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāsemi. So anekasahassam [anekasatasahassam (ka.)] bhikkhusamgham pariharissati, seyyathāpāhametarahi anekasataṁ bhikkhusamgham pariharāmi.

108. “Atha kho, bhikkhave, saṅkho nāma rājā yo so yūpo raññā mahāpanādena kārāpito. Tam yūpaṁ ussāpetvā ajjhāvasitvā tam datvā vissajjītvā samaṇabrahmaṇakapaṇaddhikavaṇibbakayācakānam dānam datvā metteyyassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissati. So evam pabbajito samāno eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva yassathhāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tadanuttaram brahmacariyapariyoṣānam dittheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati.

109. “Attadīpā, bhikkhave, viharatha attasarāṇā anaññasarāṇā, dhammadīpā dhammasarāṇā anaññasarāṇā. Kathañca, bhikkhave, bhikkhu attadīpo viharati attasarano anaññasarano dhammadīpo dhammasarāṇo anaññasarāṇo? Idha, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī...pe... citte cittānupassī...pe... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Evam

kho, bhikkhave, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasarāṇo dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasarāṇo.

Bhikkhunoāyuvanṇādīvadḍhanakathā

110. “Gocare, bhikkhave, caratha sake pettike visaye. Gocare, bhikkhave, carantā sake pettike visaye āyunāpi vaḍḍhissatha, vaṇṇenapi vaḍḍhissatha, sukhenapi vaḍḍhissatha, bhogenapi vaḍḍhissatha, balenapi vaḍḍhissatha.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno āyusmīm? Idha, bhikkhave, bhikkhu chandasamādhipadhānasāṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīriyasamādhipadhānasāṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, cittasamādhipadhānasāṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīmaṇsāsamādhipadhānasāṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. So imesam catunnam iddhipādānam bhāvitattā bahulīkatattā ākaṅkhamāno kappam vā tiṭṭheyya kappavasesam vā. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno āyusmīm.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno vaṇṇasmiṁ? Idha, bhikkhave, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṇṇavarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhapadesu. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno vaṇṇasmiṁ.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno sukhasmiṁ? Idha, bhikkhave, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāraṁ vivekajaṁ pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam...pe... tatiyam jhānam...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno, sukhasmīm.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno bhogasmīm? Idha, bhikkhave, bhikkhu mettāsaṅhagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅhagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Karuṇāsaṅhagatena cetasā...pe... muditāsaṅhagatena cetasā...pe... upekkhāsaṅhagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati. Tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsaṅhagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno bhogasmīm.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno balasmīm? Idha, bhikkhave, bhikkhu āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno balasmīm.

“Nāham, bhikkhave, aññam ekabalampi samanupassāmi yam evam duppasaham, yathayidam, bhikkhave, mārabalam. Kusalānam, bhikkhave, dhammānam samādānahetu evamidam puññam pavaḍḍhati”ti. Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Cakkavattisuttam niṭṭhitam tatiyam.

4. Aggaññasuttam

Vāsetṭhabhāradvājā

111. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati pubbārāme

migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena vāsetṭhabhāradvājā bhikkhūsu parivasanti bhikkhubhāvam ākaṅkhamānā. Atha kho bhagavā sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyam [pāsādacchāyāyam (ka.)] abbhokāse caṅkamati.

112. Addasā kho vāsetṭho bhagavantam sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhitam pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyam abbhokāse caṅkamantam. Disvāna bhāradvājam āmantesi – “ayam, āvuso bhāradvāja, bhagavā sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyam abbhokāse caṅkamati. Āyāmāvuso bhāradvāja, yena bhagavā tenupasaṅkamissāma; appeva nāma labheyāma bhagavato santikā [sammukhā (syā. ka.)] dhammiṁ katham savanāyā”ti. “Evamāvuso”ti kho bhāradvājo vāsetṭhassa paccassosi.

113. Atha kho vāsetṭhabhāradvājā yena bhagavā tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā bhagavantam caṅkamantam anucaṅkamīmsu. Atha kho bhagavā vāsetṭham āmantesi – “tumhe khvattha, vāsetṭha, brāhmaṇajaccā brāhmaṇakulīnā brāhmaṇakulā agārasmā anagāriyam pabbajitā, kacci vo, vāsetṭha, brāhmaṇā na akkosanti na paribhāsanti”ti? “Taggha no, bhante, brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya, no aparipuṇṇāyā”ti. “Yathā katham pana vo, vāsetṭha, brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya, no aparipuṇṇāyā”ti? “Brāhmaṇā, bhante, evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā [hīno añño vaṇṇo (sī. pī. ma. ni. 2 madhurasutta)]. Brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva [brāhmaṇā (syā.)] brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmaṇā brahmanimmitā brahmadāyādā. Te tumhe seṭṭham vaṇṇam hitvā hīnamattha vaṇṇam ajjhupagatā, yadidam mundake samaṇake ibbhe kaṇhe bandhupādāpacce. Tayidam na sādhu, tayidam nappatirūpam, yaṁ tumhe seṭṭham vaṇṇam hitvā hīnamattha vaṇṇam ajjhupagatā yadidam mundake samaṇake ibbhe kaṇhe bandhupādāpacce”ti. Evam kho no, bhante, brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya, no aparipuṇṇāyā”ti.

114. “Taggha vo, vāsetṭha, brāhmaṇā porāṇam assarantā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā; brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmaṇā brahmanimmitā brahmadāyādā’ti. Dissanti kho pana, vāsetṭha, brāhmaṇānam brāhmaṇīyo utuniyopi gabbhiniyopi vijāyamānāpi pāyamānāpi. Te ca brāhmaṇā yonijāva samānā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā; brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmaṇā brahmanimmitā brahmadāyādā’ti. Te [te ca (syā. ka.)] brahmānañceva abbhācikkhanti, musā ca bhāsanti, bahuñca apuññam pasavanti.

Catuvaṇṇasuddhi

115. “Cattārome, vāsetṭha, vaṇṇā – khattiya, brāhmaṇā, vessā, suddā. Khattiyopi kho, vāsetṭha, idhekacco pāṇātipātī hoti adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhī. Iti kho, vāsetṭha, yeme dhammā akusalā akusalasaṅkhātā sāvajjā sāvajjasaṅkhātā asevitabbā asevitabbasaṅkhātā naalamariyā naalamariyasaṅkhātā kaṇhā kaṇhavipākā viññugarahitā, khattiyepi te [kho vāsetṭha (ka.)] idhekacce sandissanti. Brāhmaṇopī kho, vāsetṭha...pe... vessopī kho, vāsetṭha...pe... suddopī kho, vāsetṭha, idhekacco pāṇātipātī hoti adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhī. Iti kho, vāsetṭha, yeme dhammā akusalā akusalasaṅkhātā...pe... kaṇhā kaṇhavipākā viññugarahitā; suddepi te idhekacce sandissanti.

“Khattiyopī kho, vāsetṭha, idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, pisuṇāya vācāya paṭivirato, pharusāya vācāya paṭivirato, samphappalāpā paṭivirato, anabhijjhālu abyāpannacitto, sammādiṭṭhī. Iti kho, vāsetṭha, yeme dhammā kusalā kusalasaṅkhātā anavajjā anavajjasaṅkhātā sevitabbā sevitabbasaṅkhātā alamariyā

alamariyasaṅkhātā sukkā sukkavipākā viññuppasatthā, khattiyepi te idhekacce sandissanti. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha...pe... vessopi kho, vāsetṭha...pe... suddopi kho, vāsetṭha, idhekacco pāṇatipātā paṭivirato hoti...pe... anabhijjhālu, abyāpannacitto, sammādiṭṭhi. Iti kho, vāsetṭha, yeme dhammā kusalā kusalasaṅkhātā anavajjā anavajjasaṅkhātā sevitabbā sevitabbasaṅkhātā alamariyasaṅkhātā sukkā sukkavipākā viññuppasatthā; suddepi te idhekacce sandissanti.

116. “Imesu kho, vāsetṭha, catūsu vaṇṇesu evam ubhayavokinnesu vattamānesu kaṇhasukkesu dhammesu viññugarahitesu ceva viññuppasatthesu ca yadeththa brāhmaṇā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova setṭho vanṇo, hīnā aññe vanṇā; brāhmaṇova sukko vanṇo, kaṇhā aññe vanṇā; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā’ti. Tam tesam viññū nānūjānanti. Tam kissa hetu? Imesañhi, vāsetṭha, catunnam vaṇṇānam yo hoti bhikkhu arahaṁ khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīnabhavasamyojano sammadaññāvimutto, so nesam aggamakkhāyati dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ, diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

117. “Tadamināpetam, vāsetṭha, pariyyena veditabbam, yathā dhammova setṭho janetasmiṁ, diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

“Jānāti kho [kho pana (ka.)], vāsetṭha, rājā pasenadi kosalo – ‘samaṇo gotamo anantarā [anuttaro (bahūsu)] sakyakulā pabbajito’ti. Sakyā kho pana, vāsetṭha, rañño pasenadissa kosalassa anuyuttā [anantarā anuyantā (syā), anantarā anuyuttā (ka.)] bhavanti. Karonti kho, vāsetṭha, sakyā raññe pasenadimhi kosale nipaccakāram abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammam sāmīcikammam. Iti kho, vāsetṭha, yam karonti sakyā raññe pasenadimhi kosale nipaccakāram abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ, karoti tam rājā pasenadi kosalo tathāgate nipaccakāram abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ, na nam [nanu (bahūsu)] ‘sujāto samaṇo gotamo, dujjātohamasmi. Balavā samaṇo gotamo, dubbalohamasmi. Pāsādiko samaṇo gotamo, dubbaṇṇohamasmi. Mahesakkho samaṇo gotamo, appesakkhohamasmi’ti. Atha kho nam dhammameva sakkaronto dhammam garuṇ karonto dhammam mānento dhammam pūjento dhammam apacāyamāno evam rājā pasenadi kosalo tathāgate nipaccakāram karoti, abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ. Imināpi kho etam, vāsetṭha, pariyyena veditabbaṁ, yathā dhammova setṭho janetasmiṁ, diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

118. “Tumhe khvattha, vāsetṭha, nānājaccā nānānāmā nānāgottā nānākulā agārasiyam pabbajitā. ‘Ke tumhe’ti – puṭṭhā samānā ‘samaṇā sakyaputtiyāmā’ti – paṭijānātha. Yassa kho panassa, vāsetṭha, tathāgate saddhā niviṭṭhā mūlajātā patiṭṭhitā daļhā asaṁhāriyā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ, tassetam kallam vacanāya – ‘bhagavatomhi putto oraso mukhato jāto dhammajo dhammanimmito dhammadāyādo’ti. Tam kissa hetu? Tathāgatassa hetam, vāsetṭha, adhivacanam ‘dhammakāyo’ itipi, ‘brahmakāyo’ itipi, ‘dhammabhūto’ itipi, ‘brahmabhūto’ itipi.

119. “Hoti kho so, vāsetṭha, samayo yam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayam loko samvaṭṭamāne loke yebhuyyena sattā ābhassarasamvattanikā honti. Te tattha honti manomayā pīṭibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino ciram dīghamaddhānam titthanti.

“Hoti kho so, vāsetṭha, samayo yam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayam loko vivaṭṭati. Vivaṭṭamāne loke yebhuyyena sattā ābhassarakāyā cavitvā itthattamā āgacchanti. Tedha honti manomayā pīṭibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino ciram dīghamaddhānam titthanti.

Rasapathavipātubhāvo

120. “Ekodakībhūtam kho pana, vāsetṭha, tena samayena hoti andhakāro andhakāratimisā. Na

candimasūriyā paññāyanti, na nakkhattāni tārakarūpāni paññāyanti, na rattindivā paññāyanti, na māsaḍḍhamāsā paññāyanti, na utusamvaccharā paññāyanti, na itthipumā paññāyanti, sattā sattātveva saṅkhyam gacchanti. Atha kho tesam, vāsetṭha, sattānam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena rasapathavī udakasmīm samatani [samatāni (bahūsu)]; seyyathāpi nāma payaso tattassa [payatattassa (syā.)] nibbāyamānassa upari santānakam hoti, evameva pāturahosi. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā, seyyathāpi nāma sampannam vā sappi sampannam vā navanītam evamvaṇṇā ahosi. Seyyathāpi nāma khuddamadhum [khuddam madhum (ka. sī.)] anelakam [anelakam (sī. pī.)], evamassādā ahosi. Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto lolajātiko – ‘ambho, kimevidam bhavissati’ti rasapathavim aṅguliyā sāyi. Tassa rasapathavim aṅguliyā sāyato acchādesi, taṇhā cassa okkami. Aññepi kho, vāsetṭha, sattā tassa sattassa diṭṭhānugatim āpajjamānā rasapathavim aṅguliyā sāyiṁsu. Tesam rasapathavim aṅguliyā sāyatam acchādesi, taṇhā ca tesam okkami.

Candimasūriyādipātubhāvo

121. “Atha kho te, vāsetṭha, sattā rasapathavim hatthehi āluppakārakam upakkamīṁsu paribhuñjituṁ. Yato kho te [yato kho (sī. syā. pī.)], vāsetṭha, sattā rasapathavim hatthehi āluppakārakam upakkamīṁsu paribhuñjituṁ. Atha tesam sattānam sayampabhā antaradhāyi. Sayampabhāya antarahitāya candimasūriyā pāturahesum. Candimasūriyesu pātubhūtesu nakkhattāni tārakarūpāni pāturahesum. Nakkhatesu tārakarūpesu pātubhūtesu rattindivā paññāyīṁsu. Rattindivesu paññāyamānesu māsaḍḍhamāsā paññāyīṁsu. Māsaḍḍhamāsesu paññāyamānesu utusamvaccharā paññāyīṁsu. Ettāvatā kho, vāsetṭha, ayam loko puna vivatō hoti.

122. “Atha kho te, vāsetṭha, sattā rasapathavim paribhuñjantā tambhakkhā [tabbhakkhā (syā.)] tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamīṁsu. Yathā yathā kho te, vāsetṭha, sattā rasapathavim paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamīṁsu, tathā tathā tesam sattānam (rasapathavim paribhuñjantānam) [() sī. syā. pī. potthakesu natthi] kharattañceva kāyasmīm okkami, vanṇavevaṇṇatā [vanṇavevajjatā (ṭīkā)] ca paññāyittha. Ekidam sattā vanṇavanto honti, ekidam sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vanṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti – ‘mayametehi vanṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā’ti. Tesam vanṇātimānapaccayā mānātimānajātikānam rasapathavī antaradhāyi. Rasāya pathaviyā antarahitāya sannipatiṁsu. Sannipatitvā anutthuniṁsu – ‘aho rasam, aho rasa’nti! Tadetarahipi manussā kañcideva surasam [sādhurasam (sī. syā. pī.)] labhitvā evamāhamīṁsu – ‘aho rasam, aho rasa’nti! Tadeva porāṇam aggaññam akkharam anusaranti, na tvevassa attham ajānanti.

Bhūmipappaṭakapātubhāvo

123. “Atha kho tesam, vāsetṭha, sattānam rasāya pathaviyā antarahitāya bhūmipappaṭako pāturahosi. Seyyathāpi nāma ahicchattako, evameva pāturahosi. So ahosi vaṇṇasampanno gandhasampanno rasasampanno, seyyathāpi nāma sampannam vā sappi sampannam vā navanītam evamvaṇṇo ahosi. Seyyathāpi nāma khuddamadhum anelakam, evamassādo ahosi.

“Atha kho te, vāsetṭha, sattā bhūmipappaṭakam upakkamīṁsu paribhuñjituṁ. Te tam paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamīṁsu. Yathā yathā kho te, vāsetṭha, sattā bhūmipappaṭakam paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamīṁsu, tathā tathā tesam sattānam bhiyyoso mattāya kharattañceva kāyasmīm okkami, vanṇavevaṇṇatā ca paññāyittha. Ekidam sattā vanṇavanto honti, ekidam sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vanṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti – ‘mayametehi vanṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā’ti. Tesam vanṇātimānapaccayā mānātimānajātikānam bhūmipappaṭako antaradhāyi.

Padālatāpātubhāvo

124. “Bhūmipappaṭake antarahite padālatā [saddālatā (sī.)] pāturahosi, seyyathāpi nāma kalambukā

[kalambakā (syā.)], evameva pāturahosi. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā, seyyathāpi nāma sampannam vā sappi sampannam vā navanītam evaṁvaṇṇā ahosi. Seyyathāpi nāma khuddamadhum anelakam, evamassādā ahosi.

“Atha kho te, vāsetṭha, sattā padālatam upakkamim̄su paribhuñjituṁ. Te tam paribhuñjantā taṁbhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam aṭṭhamsu. Yathā yathā kho te, vāsetṭha, sattā padālatam paribhuñjantā taṁbhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam aṭṭhamsu, tathā tathā tesam sattānam bhiyyosomattāya kharattañceva kāyasmim̄ okkami, vaṇṇavevaṇṇatā ca paññāyittha. Ekidam sattā vanṇavanto honti, ekidam sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vanṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti – ‘mayametehi vanṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā’ti. Tesam vanṇātimānapaccayā mānātimānajātikānam padālatā antaradhāyi.

“Padālatāya antarahitāya sannipatim̄su. Sannipatitvā anutthunim̄su – ‘ahu vata no, ahāyi vata no padālatā’ti! Tadetarahipi manussā kenaci [kenacideva (sī. syā. pī.)] dukkhadhammena phuṭṭhā evamāhamsu – ‘ahu vata no, ahāyi vata no’ti! Tadeva porānam aggaññam akkharam anusaranti, na tvevassa attham ājānanti.

Akaṭṭhapākasālipātubhāvo

125. “Atha kho tesam, vāsetṭha, sattānam padālatāya antarahitāya akaṭṭhapāko sāli pāturahosi akano athuso suddho sugandho taṇḍulapphalo. Yam tam sāyam sāyamāsāya āharanti, pāto tam hoti pakkam paṭivirūlham. Yam tam pāto pātarāsāya āharanti, sāyam tam hoti pakkam paṭivirūlham; nāpadānam paññāyati. Atha kho te, vāsetṭha, sattā akaṭṭhapākam sālim paribhuñjantā taṁbhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam aṭṭhamsu.

Itthipurisalingapātubhāvo

126. “Yathā yathā kho te, vāsetṭha, sattā akaṭṭhapākam sālim paribhuñjantā taṁbhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam aṭṭhamsu, tathā tathā tesam sattānam bhiyyosomattāya kharattañceva kāyasmim̄ okkami, vaṇṇavevaṇṇatā ca paññāyittha, itthiyā ca itthiliṅgam pāturahosi purisassa ca purisalīngam. Itthi ca purisam ativelam upanijjhāyati puriso ca itthim. Tesam ativelam aññamaññam upanijjhāyataṁ sārāgo udapādi, pariļāho kāyasmim̄ okkami. Te pariļāhapaccayā methunam dhammam paṭisevimsu.

“Ye kho pana te, vāsetṭha, tena samayena sattā passanti methunam dhammam paṭisevante, aññe pamsum khipanti, aññe setṭhim khipanti, aññe gomayaṁ khipanti – ‘nassa asuci [vasali (syā.), vasalī (ka.)], nassa asuci’ti. ‘Kathañhi nāma satto sattassa evarūpam karissatī’ti! Tadetarahipi manussā ekaccesu janapadesu vadhuyā nibbuyhamānāya [nivayhamānāya, niggayhamānāya (ka.)] aññe pamsum khipanti, aññe setṭhim khipanti, aññe gomayaṁ khipanti. Tadeva porānam aggaññam akkharam anusaranti, na tvevassa attham ājānanti.

Methunadhammasamācāro

127. “Adhammasammataṁ kho pana [adhammasammataṁ tam kho pana (syā.), adhammasammataṁ kho pana tam (?)], vāsetṭha, tena samayena hoti, tadelarahi dhammasammataṁ. Ye kho pana, vāsetṭha, tena samayena sattā methunam dhammam paṭisevanti, te māsampi dvemāsampi na labhanti gāmaṇam vā nigamaṇam vā pavisitum. Yato kho te, vāsetṭha, sattā tasmiṁ asaddhamme ativelam pātabyataṁ āpajjim̄su. Atha agārāni upakkamim̄su kātum tasseva asaddhammassa paṭicchādanattham. Atha kho, vāsetṭha, aññatarassa sattassa alasajātikassa etadahosi – ‘ambho, kimevāham vihaññāmi sālim āharanto sāyam sāyamāsāya pāto pātarāsāya! Yamnūnāham sālim āhareyyam sakiṁdeva [sakim̄deva (ka.)] sāyapātarāsāyā’ti!

“Atha kho so, vāsetṭha, satto sālim āhāsi sakimdeva sāyapātarāsāya. Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam sattam etadavoca – ‘ehi, bho satta, sālāhāram gamissāmā’ti. ‘Alam, bho satta, āhato [āhaṭo (syā.)] me sāli sakimdeva sāyapātarāsāya’ti. Atha kho so, vāsetṭha, satto tassa sattassa dīṭhānugatiṁ āpajjamāno sālim āhāsi sakimdeva dvīhāya. ‘Evampi kira, bho, sādhū’ti.

“Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam sattam etadavoca – ‘ehi, bho satta, sālāhāram gamissāmā’ti. ‘Alam, bho satta, āhato me sāli sakimdeva dvīhāyā’ti. Atha kho so, vāsetṭha, satto tassa sattassa dīṭhānugatiṁ āpajjamāno sālim āhāsi sakimdeva catūhāya, ‘evampi kira, bho, sādhū’ti.

“Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam sattam etadavoca – ‘ehi, bho satta, sālāhāram gamissāmā’ti. ‘Alam, bho satta, āhato me sāli sakideva catūhāyā’ti. Atha kho so, vāsetṭha, satto tassa sattassa dīṭhānugatiṁ āpajjamāno sālin āhāsi sakideva atīthāhāya, ‘evampi kira, bho, sādhū’ti.

“Yato kho te, vāsetṭha, sattā sannidhikārakam sālim upakkamim̄su paribhuñjitum. Atha kaṇopi taṇḍulam pariyonandhi, thusopi taṇḍulam pariyonandhi; lūnampi nappaṭivirūlham, apadānam paññāyittha, sanḍasāṇḍā sālayo atītham̄su.

Sālivibhāgo

128. “Atha kho te, vāsetṭha, sattā sannipatim̄su, sannipatitvā anutthuniṁsu – ‘pāpakā vata, bho, dhammā sattesu pātubhūtā. Mayañhi pubbe manomayā ahumhā pītibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino, ciram dīghamaddhānam atīthamhā. Tesam no amhākam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena rasopathavī udakasmiṁ samatani. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā. Te mayam rasopathavim̄ hatthehi āluppakārakam upakkamim̄ha paribhuñjitum, tesam no rasopathavim̄ hatthehi āluppakārakam upakkamatam paribhuñjitum sayampabhā antaradhāyi. Sayampabhāya antarahitāya candimasūriyā pāturaheśum, candimasūriyesu pātubhūtesu nakkhattāni tārakarūpāni pāturaheśum, nakkhattesu tārakarūpesu pātubhūtesu rattindivā paññāyim̄su, rattindivesu paññāyamānesu māsaḍḍhamāsā paññāyim̄su. Māsaḍḍhamāsesu paññāyamānesu utusamvaccharā paññāyim̄su. Te mayam rasopathavim̄ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atīthamhā. Tesam no pāpakānamyeva akusalānam dhammānam pātubhāvā rasopathavī antaradhāyi. Rasopathaviyā antarahitāya bhūmipappaṭako pāturaheśi. So ahosi vaṇṇasampanno gandhasampanno rasasampanno. Te mayam bhūmipappaṭakam upakkamim̄ha paribhuñjitum. Te mayam tam paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atīthamhā. Tesam no pāpakānamyeva akusalānam dhammānam pātubhāvā bhūmipappaṭako antaradhāyi. Bhūmipappaṭake antarahite padālatā pāturaheśi. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā. Te mayam padālatam upakkamim̄ha paribhuñjitum. Te mayam tam paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atīthamhā. Tesam no pāpakānamyeva akusalānam dhammānam pātubhāvā padālatā antaradhāyi. Padālatāya antarahitāya akaṭṭhapāko sāli pāturaheśi akaṇo athuso suddho sugandho taṇḍulapphalo. Yam tam sāyam sāyamāsāya āharāma, pāto tam hoti pakkaṭam paṭivirūlham. Yam tam pāto pātarāsāya āharāma, sāyam tam hoti pakkaṭam paṭivirūlham. Nāpadānam paññāyittha. Te mayam akaṭṭhapākam sālim paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atīthamhā. Tesam no pāpakānamyeva akusalānam dhammānam pātubhāvā kaṇopi taṇḍulam pariyonandhi, thusopi taṇḍulam pariyonandhi, lūnampi nappaṭivirūlham, apadānam paññāyittha, sanḍasāṇḍā sālayo ṭhitā. Yamnūna mayam sālim vibhajeyyāma, mariyādām ṭhāpeyyāmā’ti! Atha kho te, vāsetṭha, sattā sālim vibhajim̄su, mariyādām ṭhāpesum.

129. “Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto lolajātiko sakam bhāgām parirakkhanto aññataram [aññassa (?)] bhāgām adinānam ādiyitvā paribhuñji. Tamenānam aggaheśum, gahetvā etadavocum –

‘pāpakam vata, bho satta, karosi, yatra hi nāma sakam bhāgam parirakkhanto aññataram bhāgam adinnam ādiyitvā paribhuñjasi. Māssu, bho satta, punapi evarūpamakāsī’ti. ‘Evam, bho’ti kho, vāsetṭha, so satto tesam sattānam paccassosi. Dutiyampi kho, vāsetṭha, so satto...pe... tatiyampi kho, vāsetṭha, so satto sakam bhāgam parirakkhanto aññataram bhāgam adinnam ādiyitvā paribhuñji. Tamenam aggahesum, gahetvā etadavocum – ‘pāpakam vata, bho satta, karosi, yatra hi nāma sakam bhāgam parirakkhanto aññataram bhāgam adinnam ādiyitvā paribhuñjasi. Māssu, bho satta, punapi evarūpamakāsī’ti. Aññe pāñinā pahariṁsu, aññe ledḍunā pahariṁsu, aññe dañdena pahariṁsu. Tadagge kho, vāsetṭha, adinnādānam paññāyati, garahā paññāyati, musāvādo paññāyati, dañḍādānam paññāyati.

Mahāsammatarājā

130. “Atha kho te, vāsetṭha, sattā sannipatim̄su, sannipatitvā anutthunim̄su – ‘pāpakā vata bho dhammā sattesu pātubhūtā, yatra hi nāma adinnādānam paññāyissati, garahā paññāyissati, musāvādo paññāyissati, dañḍādānam paññāyissati. Yamnūna mayam ekaṁ sattam sammanneyyāma, yo no sammā khīyitabbam khīyeyya, sammā garahitabbam garaheyya, sammā pabbājetabbam pabbājeyya. Mayam panassa sālīnam bhāgam anuppadassāmā’ti.

“Atha kho te, vāsetṭha, sattā yo nesam satto abhirūpataro ca dassanīyatato ca pāsādikatato ca mahesakkhatato ca tam sattam upasaṅkamitvā etadavocum – ‘ehi, bho satta, sammā khīyitabbam khīya, sammā garahitabbam garaha, sammā pabbājetabbam pabbājehi. Mayam pana te sālīnam bhāgam anuppadassāmā’ti. ‘Evam, bho’ti kho, vāsetṭha, so satto tesam sattānam paṭisūṇitvā sammā khīyitabbam khīyi, sammā garahitabbam garahi, sammā pabbājetabbam pabbājesi. Te panassa sālīnam bhāgam anuppadam̄su.

131. “Mahājanasammato khoti, vāsetṭha, ‘mahāsammato, mahāsammato’ tveva paṭhamam akkharam upanibbattam. Khetṭānam adhipatīti khoti, vāsetṭha, ‘khattiyo, khattiyo’ tveva dutiyam akkharam upanibbattam. Dhammena pare rañjetīti khoti, vāsetṭha, ‘rājā, rājā’ tveva tatiyam akkharam upanibbattam. Iti khoti, vāsetṭha, evametassa khattiyamañdalassa porāñena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesamyeva sattānam, anaññesam. Sadisānamyeva, no asadisānam. Dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiñ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Brāhmaṇamāṇḍalam

132. “Atha khoti tesam, vāsetṭha, sattānamyeva [tesam yeva khoti vāsetṭha sattānam (sī. pī.)] ekaccānam etadahosi – ‘pāpakā vata, bho, dhammā sattesu pātubhūtā, yatra hi nāma adinnādānam paññāyissati, garahā paññāyissati, musāvādo paññāyissati, dañḍādānam paññāyissati, pabbājanam paññāyissati. Yamnūna mayam pāpake akusale dhamme vāheyyāmā’ti. Te pāpake akusale dhamme vāhesum. Pāpake akusale dhamme vāhentīti khoti, vāsetṭha, ‘brāhmaṇā, brāhmaṇā’ tveva paṭhamam akkharam upanibbattam. Te araññāyatane pañṇakuṭīyo karitvā pañṇakuṭīsu jhāyanti vītaṅgārā vītadhūmā pannamusalā sāyam sāyamāsāya pāto pātarāsāya gāmanigamarājadhāniyo osaranti ghāsamesamānā [ghāsamesanā (sī. syā. pī.)]. Te ghāsam paṭilabhitvā punadeva araññāyatane pañṇakuṭīsu jhāyanti. Tamenam manussā disvā evamāhaṁsu – ‘ime khoti, bho, sattā araññāyatane pañṇakuṭīyo karitvā pañṇakuṭīsu jhāyanti, vītaṅgārā vītadhūmā pannamusalā sāyam sāyamāsāya pāto pātarāsāya gāmanigamarājadhāniyo osaranti ghāsamesamānā. Te ghāsam paṭilabhitvā punadeva araññāyatane pañṇakuṭīsu jhāyantīti, jhāyantīti khoti [pañṇakuṭīsu jhāyanti jhāyantīti khoti (sī. pī.), pañṇakuṭīsu jhāyantīti khoti (ka.)], vāsetṭha, ‘jhāyakā, jhāyakā’ tveva dutiyam akkharam upanibbattam. Tesamyeva khoti, vāsetṭha, sattānam ekacce sattā araññāyatane pañṇakuṭīsu tam jhānam anabhisambhuñamānā [anabhisambhuñamānā (katthaci)] gāmasāmantam nigamasāmantam osaritvā ganthe karontā acchanti. Tamenam manussā disvā evamāhaṁsu – ‘ime khoti, bho, sattā araññāyatane pañṇakuṭīsu tam jhānam anabhisambhuñamānā gāmasāmantam nigamasāmantam osaritvā ganthe karontā acchanti, na dānime jhāyantīti. Na dānime [na dānime jhāyantīti na dānime (sī. pī. ka.)] jhāyantīti khoti, vāsetṭha, ‘ajjhāyakā

ajjhāyakā’ tveva tatiyam akkharam upanibbattam. Hīnasammataṁ kho pana, vāsetṭha, tena samayena hoti, tadetarahi setṭhasammataṁ. Iti kho, vāsetṭha, evametassa brāhmaṇamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesamyeva sattānam, anaññesam sadisānaṁyeva no asadisānaṁ dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Vessamaṇḍalam

133. “Tesamyeva kho, vāsetṭha, sattānam ekacce sattā methunam dhammam samādāya visukammante [[vissutakammante \(sī. pī.\)](#), [vissukammante \(ka. sī.\)](#), [visūṇ kammante \(syā. ka.\)](#)] payojesum. Methunam dhammam samādāya visukammante payojentīti kho, vāsetṭha, ‘vessā, vessā’ tveva akkharam upanibbattam. Iti kho, vāsetṭha, evametassa vessamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesāññeva sattānam anaññesam sadisānaṁyeva, no asadisānaṁ, dhammeneva no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Suddamaṇḍalam

134. “Tesaññeva kho, vāsetṭha, sattānam ye te sattā avasesā te luddācārā khuddācārā ahesum. Luddācārā khuddācārāti kho, vāsetṭha, ‘suddā, suddā’ tveva akkharam upanibbattam. Iti kho, vāsetṭha, evametassa suddamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesamyeva sattānam anaññesam, sadisānaṁyeva no asadisānaṁ, dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

135. “Ahu kho so, vāsetṭha, samayo, yam khattiyopi sakam dhammam garahamāno agārasmā anagāriyam pabbajati – ‘samaṇo bhavissāmī’ti. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha...pe... vessopi kho, vāsetṭha...pe... suddopi kho, vāsetṭha, sakam dhammam garahamāno agārasmā anagāriyam pabbajati – ‘samaṇo bhavissāmī’ti. Imehi kho, vāsetṭha, catūhi maṇḍalehi samaṇamaṇḍalassa abhinibbatti ahosi, tesamyeva sattānam anaññesam, sadisānaṁyeva no asadisānaṁ, dhammeneva no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Duccaritādikathā

136. “Khattiyopi kho, vāsetṭha, kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā micchādiṭṭhiko micchādiṭṭhikammasamādāno [[idam padam sī. ipothakesu natthi](#)] micchādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjati. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha...pe... vessopi kho, vāsetṭha... suddopi kho, vāsetṭha... samaṇopi kho, vāsetṭha, kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā micchādiṭṭhiko micchādiṭṭhikammasamādāno micchādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjati.

“Khattiyopi kho, vāsetṭha, kāyena sūcaritaṁ caritvā vācāya sūcaritaṁ caritvā manasā sūcaritam caritvā sammādiṭṭhiko sammādiṭṭhikammasamādāno [[idam padam sī. pī. potthakesu natthi](#)] sammādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapajjati. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha...pe... vessopi kho, vāsetṭha... suddopi kho, vāsetṭha... samaṇopi kho, vāsetṭha, kāyena sūcaritaṁ caritvā vācāya sūcaritaṁ caritvā manasā sūcaritam caritvā sammādiṭṭhiko sammādiṭṭhikammasamādāno sammādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapajjati.

137. “Khattiyopi kho, vāsetṭha, kāyena dvayakārī, vācāya dvayakārī, manasā dvayakārī, vimissadiṭṭhiko vimissadiṭṭhikammasamādāno vimissadiṭṭhikammasamādānahetu [[vimissadiṭṭhiko](#)

vimissakammasamādāno vimissakammasamādānahetu (syā.), vītimissadiṭṭhiko vītimissadiṭṭhikammasamādānahetu (sī. pī.)] kāyassa bhedā param maraṇā sukhadukkhappaṭisaṁvedī hoti. Brāhmaṇopī kho, vāsetṭha ... pe... vessopi kho, vāsetṭha... suddopi kho, vāsetṭha... samaṇopī kho, vāsetṭha, kāyena dvayakārī, vācāya dvayakārī, manasā dvayakārī, vimissadiṭṭhiko vimissadiṭṭhikammasamādāno vimissadiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param maraṇā sukhadukkhappaṭisaṁvedī hoti.

Bodhipakkhiyabhāvanā

138. “Khattiyopi kho, vāsetṭha, kāyena saṁvuto vācāya saṁvuto manasā saṁvuto sattannam bodhipakkhiyānam dhammānam bhāvanamanvāya diṭṭheva dhamme parinibbāyati [parinibbāti (ka.)]. Brāhmaṇopī kho, vāsetṭha... pe... vessopi kho vāsetṭha... suddopi kho, vāsetṭha ... samaṇopī kho, vāsetṭha, kāyena saṁvuto vācāya saṁvuto manasā saṁvuto sattannam bodhipakkhiyānam dhammānam bhāvanamanvāya diṭṭheva dhamme parinibbāyati.

139. “Imesañhi, vāsetṭha, catunnam vanṇānam yo hoti bhikkhu araham khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadatho parikkhīṇabhasamyojano sammadaññā vimutto so nesam aggamakkhāyati dhammeneva. No adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

140. “Brahmunā pesā, vāsetṭha, sanañkumārena gāthā bhāsitā –

‘Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ, ye gottapaṭisārino;
Vijjācaraṇasampanno, so seṭṭho devamānuse’ti.

“Sā kho panesā, vāsetṭha, brahmunā sanañkumārena gāthā sugītā, no duggītā. Subhāsitā, no dubbhāsitā. Atthasamhitā, no anatthasamhitā. Anumatā mayā. Ahampi, vāsetṭha, evam vadāmi –

‘Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ, ye gottapaṭisārino;
Vijjācaraṇasampanno, so seṭṭho devamānuse’ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā vāsetṭhabhāradvājā bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Aggaññasuttaṁ niṭṭhitam catuttham.

5. Sampasādanīyasuttam

Sāriputtasīhanādo

141. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā nālāndāyam viharati pāvārikambavane. Atha kho āyasmā sāriputto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā sāriputto bhagavantam etadavoca – ‘evampasanno aham, bhante, bhagavati, na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidaṁ sambodhiya’nti.

142. “Uṭārā kho te ayaṁ, sāriputta, āsabhī vācā bhāsitā, ekamso gahito, sīhanādo nadito – ‘evampasanno aham, bhante, bhagavati; na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidaṁ sambodhiya’nti. Kiṁ te [kiṁ nu (sī. pī.), kiṁ nu kho te (syā.)], sāriputta, ye te ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto cetasā ceto paricca viditā – ‘evamsīlā te bhagavanto ahesum itipi, evamdharmā te bhagavanto ahesum

itipi, evampāññā te bhagavanto ahesum itipi, evamvihārī te bhagavanto ahesum itipi, evamvimuttā te bhagavanto ahesum itipī”ti? “No hetam, bhante”.

“Kim pana te [kim pana (sī. pī.)], sāriputta, ye te bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto cetasā ceto paricca vidiṭā, ‘evamśilā te bhagavanto bhavissanti itipi, evamdhammā...pe... evampāññā... evamvihārī... evamvimuttā te bhagavanto bhavissanti itipī’ti? “No hetam, bhante”.

“Kim pana te [kim pana (sī. pī.)], sāriputta, aham etarahi araham sammāsambuddho cetasā ceto paricca vidito – ‘evamśilo bhagavā itipi, evamdhammo...pe... evampāñño ... evamvihārī... evamvimutto bhagavā itipī’ti? “No hetam, bhante”.

“Ettha ca hi te, sāriputta, atītānāgatapaccuppannesu arahantesu sammāsambuddhesu cetopariyaññam natthi. Atha kim carahi te ayam, sāriputta, uḷārā āsabhī vācā bhāsitā, ekaṁso gahito, sīhanādo nadito – ‘evampasanno aham, bhante, bhagavati, na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidam sambodhiya’’nti?

143. “Na kho me [na kho panetam (syā. ka.)], bhante, atītānāgatapaccuppannesu arahantesu sammāsambuddhesu cetopariyaññam atthi. Api ca, me [me bhante (sī. pī. ka.)] dhammanvayo vidito. Seyyathāpi, bhante, rañño paccantimam nagaram daļhuddhāpam [daļhuddāpam (sī. pī. ka.)] daļhapākāratoraṇam ekadvāram. Tatrassa dovāriko pañdito byatto medhāvī aññātānam nivāretā, nātānam pavesetā. So tassa nagarassa samantā anupariyāyapathaṇ anukkamamāno na passeyya pākārasandhim vā pākāravivaram vā antamaso bilāranikkhamanamattampi. Tassa evamassa – ‘ye kho keci oļārikā pāñā imam nagaram pavisanti vā nikkhhamanti vā, sabbe te imināva dvārena pavisanti vā nikkhhamanti vā’ti. Evameva kho me, bhante, dhammanvayo vidito. Ye te, bhante, ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā, satta sambojjhaṅge yathābhūtam bhāvetvā anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhimsu. Yepi te, bhante, bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā, satta sambojjhaṅge yathābhūtam bhāvetvā anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhissanti. Bhagavāpi, bhante, etarahi araham sammāsambuddho pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacitto satta sambojjhaṅge yathābhūtam bhāvetvā anuttaram sammāsambodhim abhisambuddho.

144. “Idhāham, bhante, yena bhagavā tenupasaṅkamim dhammassavanāya. Tassa me, bhante, bhagavā dhammam deseti uttaruttaram pañītapañītam kaṇhasukkasappaṭibhāgam. Yathā yathā me, bhante, bhagavā dhammam desesi uttaruttaram pañītapañītam kaṇhasukkasappaṭibhāgam, tathā tathāham tasmiṁ dhamme abhiññā idhekaccaṇ dhammam dhammesu niṭṭhamagamam; satthari pasīdim – ‘sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno sāvakasaṅgo’ti.

Kusaladhammadedesanā

145. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti kusalesu dhammesu. Tatrame kusalā dhammā seyyathidam, cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Idha, bhante, bhikkhu āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim dīṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Etadānuttariyam, bhante, kusalesu dhammesu. Tam bhagavā asesamabhiñāti, tam bhagavato asesamabhiñātato uttari abhiññeyyam natthi, yadabhiñānam añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro assa, yadidam kusalesu dhammesu.

Āyatanapaññattidesanā

146. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti āyatanapaññattīsu. Chayimāni, bhante, ajjhattikabāhirāni āyatanañāni. Cakkhuñceva rūpā [rūpāni (ka.)] ca, sotañceva saddā ca, ghānañceva gandhā ca, jivhā ceva rasā ca, kāyo ceva phoṭṭhabbā ca, mano ceva dhammā ca. Etadānuttariyam, bhante, āyatanapaññattīsu. Tam bhagavā asesamabhijānāti, tam bhagavato asesamabhijānato uttari abhiññeyyam natthi, yadabhijānam añño samano vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro assa yadidam āyatanapaññattīsu.

Gabbhāvakkantidesanā

147. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti gabbhāvakkantīsu. Catasso imā, bhante, gabbhāvakkantiyo. Idha, bhante, ekacco asampajāno mātukucchim okkamati; asampajāno mātukucchismim ṭhāti; asampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayam paṭhamā gabbhāvakkanti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati; asampajāno mātukucchismim ṭhāti; asampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayam dutiyā gabbhāvakkanti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati; sampajāno mātukucchismim ṭhāti; asampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayam tatiyā gabbhāvakkanti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati; sampajāno mātukucchismim ṭhāti; sampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayam catutthā gabbhāvakkanti. Etadānuttariyam, bhante, gabbhāvakkantīsu.

Ādesanavidhādesanā

148. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti ādesanavidhāsu. Catasso imā, bhante, ādesanavidhā. Idha, bhante, ekacco nimittena ādisati – ‘evampi te mano, itthampi te mano, itipi te citta’nti. So bahum cepi ādisati, tatheva tam hoti, no aññathā. Ayam paṭhamā ādesanavidhā.

“Puna caparam, bhante, idhekacco na heva kho nimittena ādisati. Api ca kho manussānam vā amanussānam vā devatānam vā saddam sutvā ādisati – ‘evampi te mano, itthampi te mano, itipi te citta’nti. So bahum cepi ādisati, tatheva tam hoti, no aññathā. Ayam dutiyā ādesanavidhā.

“Puna caparam, bhante, idhekacco na heva kho nimittena ādisati, nāpi manussānam vā amanussānam vā devatānam vā saddam sutvā ādisati. Api ca kho vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddam sutvā ādisati – ‘evampi te mano, itthampi te mano, itipi te citta’nti. So bahum cepi ādisati, tatheva tam hoti, no aññathā. Ayam tatiyā ādesanavidhā.

“Puna caparam, bhante, idhekacco na heva kho nimittena ādisati, nāpi manussānam vā amanussānam vā devatānam vā saddam sutvā ādisati, nāpi vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddam sutvā ādisati. Api ca kho avitakkanam avicāram samādhiṁ samāpannassa [vitakkavicārasamādhisaṁpannassa (syā. ka.) a. ni. 3.61 passitabbam] cetasa ceto paricca pajānāti – ‘yathā imassa bhoto manosañkhārā paññihitā. Tathā imassa cittassa anantarā imam nāma vitakkam vitakkessatī’ti. So bahum cepi ādisati, tatheva tam hoti, no aññathā. Ayam catutthā ādesanavidhā. Etadānuttariyam, bhante, ādesanavidhāsu.

Dassanasamāpattidesanā

149. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti dassanasamāpattīsu. Catasso imā, bhante, dassanasamāpattiyo. Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantam pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati – ‘atthi imasmīm kāye kesā lomā nakhā dantā taco māmsam nhāru aṭṭhi aṭṭhimiñjam vakkam hadayam yakanam kilomakam pihakam papphāsam antam antaguṇam udariyam karīsam pittam semham pubbo lohitam sedo medo assu vasā khelo siṅghānikā lasikā mutta’nti. Ayaṁ paṭhamā dassanasamāpatti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantam pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati – ‘atthi imasmīm kāye kesā lomā...pe... lasikā mutta’nti. Atikkamma ca purisassa chavimamsalohitam aṭṭhim paccavekkhati. Ayaṁ dutiyā dassanasamāpatti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantam pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati – ‘atthi imasmīm kāye kesā lomā...pe... lasikā mutta’nti. Atikkamma ca purisassa chavimamsalohitam aṭṭhim paccavekkhati. Purisassa ca viññānasotam pajānāti, ubhayato abbocchinnam idha loke patiṭṭhitañca paraloke patiṭṭhitañca. Ayaṁ tatiyā dassanasamāpatti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantam pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati – ‘atthi imasmīm kāye kesā lomā...pe... lasikā mutta’nti. Atikkamma ca purisassa chavimamsalohitam aṭṭhim paccavekkhati. Purisassa ca viññānasotam pajānāti, ubhayato abbocchinnam idha loke appatiṭṭhitañca paraloke appatiṭṭhitañca. Ayaṁ catutthā dassanasamāpatti. Etadānuttariyam, bhante, dassanasamāpattīsu.

Puggalapaṇṇattidesanā

150. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti puggalapaṇṇattīsu. Sattime, bhante, puggalā. Ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī. Etadānuttariyam, bhante, puggalapaṇṇattīsu.

Padhānadesanā

151. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti padhānesu. Sattime, bhante sambojjhaṅgā satisambojjhaṅgo dhammavicasambojjhaṅgo vīriyasambojjhaṅgo pītisambojjhaṅgo passaddhisambojjhaṅgo samādhisambojjhaṅgo upekkhāsambojjhaṅgo. Etadānuttariyam, bhante, padhānesu.

Paṭipadādesanā

152. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti paṭipadāsu. Catasso imā, bhante, paṭipadā dukkhā paṭipadā dandhābhīññā, dukkhā paṭipadā khippābhīññā, sukhā paṭipadā dandhābhīññā, sukhā paṭipadā khippābhīññātī. Tatra, bhante, yāyam paṭipadā dukkhā dandhābhīññā, ayaṁ, bhante, paṭipadā ubhayeneva hīnā akkhāyati dukkhattā ca dandhābhīññātī. Tatra, bhante, yāyam paṭipadā dukkhā khippābhīññā, ayaṁ pana, bhante, paṭipadā dukkhattā hīnā akkhāyati. Tatra, bhante, yāyam paṭipadā sukhā dandhābhīññā, ayaṁ pana, bhante, paṭipadā dandhābhīññātī hīnā akkhāyati. Tatra, bhante, yāyam paṭipadā sukhā khippābhīññā, ayaṁ pana, bhante, paṭipadā ubhayeneva pañītā akkhāyati

sukhattā ca khippattā ca. Etadānuttariyam, bhante, paṭipadāsu.

Bhassasamācārādidesanā

153. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti bhassasamācāre. Idha, bhante, ekacco na ceva musāvādupasañhitam vācam bhāsatī na ca vebhūtiyam na ca pesuṇiyam na ca sārambhajam jayāpekkho; mantā mantā ca vācam bhāsatī nidhānavatī kālena. Etadānuttariyam, bhante, bhassasamācāre.

“Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti purisāslasamācāre. Idha, bhante, ekacco sacco cassa saddho ca, na ca kuhako, na ca lapako, na ca nemittiko, na ca nippesiko, na ca lābhena lābhām nijīsanako [nijīgimsanako (syā.), nijīgimśitā (sī. pī.)], indriyesu guttadvāro, bhojane mattaññū, samakārī, jāgariyānuyogamanuyutto, atandito, āraddhavīriyo, jhāyī, satimā, kalyāṇapaṭibhāno, gatimā, dhitimā, matimā, na ca kāmesu giddho, sato ca nipako ca. Etadānuttariyam, bhante, purisāslasamācāre.

Anusāsanavidhādesanā

154. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti anusāsanavidhāsu. Catasso imā bhante anusāsanavidhā – jānāti, bhante, bhagavā aparam puggalam paccattam yonisomanasikārā ‘ayam puggalo yathānusīttham tathā paṭipajjamāno tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpanno bhavissati avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā – ‘ayam puggalo yathānusīttham tathā paṭipajjamāno tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī bhavissati, sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissatī’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā – ‘ayam puggalo yathānusīttham tathā paṭipajjamāno pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko bhavissati tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā – ‘ayam puggalo yathānusīttham tathā paṭipajjamāno āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatī’ti. Etadānuttariyam, bhante, anusāsanavidhāsu.

Parapuggalavimuttiñāṇadesanā

155. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti parapuggalavimuttiñāṇe. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā – ‘ayam puggalo tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpanno bhavissati avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā – ‘ayam puggalo tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī bhavissati, sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissatī’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā – ‘ayam puggalo pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko bhavissati tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā – ‘ayam puggalo āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatī’ti. Etadānuttariyam, bhante, parapuggalavimuttiñāṇe.

Sassatavādadesanā

156. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti sassatavādesu. Tayome, bhante, sassatavādā. Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpam cetosamādhīm phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidam, ekampi jātim dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo

vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekānipi jātisatāni anekānipi jātisahassāni anekānipi jātisatasahassāni, ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. So evamāha – ‘atītampāham addhānam jānāmi – samvatti vā loko vivaṭṭi vāti. Anāgatampāham addhānam jānāmi – samvattiissati vā loko vivaṭṭissati vāti. Sassato attā ca loko ca vañjho kūṭattho esikaṭṭhāyiṭṭhito. Te ca sattā sandhāvanti samsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisama’nti. Ayam paṭhamo sassatavādo.

“Puna caparam, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpam cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidam, ekampi samvattiavatṭam dvepi samvattiavatṭāni tīṇipī samvattiavatṭāni cattāripi samvattiavatṭāni pañcapi samvattiavatṭāni dasapi samvattiavatṭāni, ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. So evamāha – ‘atītampāham addhānam jānāmi samvatti vā loko vivaṭṭi vāti. Anāgatampāham addhānam jānāmi samvattiissati vā loko vivaṭṭissati vāti. Sassato attā ca loko ca vañjho kūṭattho esikaṭṭhāyiṭṭhito. Te ca sattā sandhāvanti samsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisama’nti. Ayam dutiyo sassatavādo.

“Puna caparam, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpam cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidam, dasapi samvattiavatṭāni vīsampi samvattiavatṭāni tiṁsampi samvattiavatṭāni cattālīsampi samvattiavatṭāni, ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. So evamāha – ‘atītampāham addhānam jānāmi samvatti loko vivaṭṭipīti; anāgatampāham addhānam jānāmi samvattiissatipīti loko vivaṭṭissatipīti. Sassato attā ca loko ca vañjho kūṭattho esikaṭṭhāyiṭṭhito. Te ca sattā sandhāvanti samsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisama’nti. Ayam tatiyo sassatavādo, etadānuttariyam, bhante, sassatavādesu.

Pubbenivāsānussatiñāadesanā

157. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammaṁ deseti pubbenivāsānussatiñāne. Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpam cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidam, ekampi jātīm dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi samvattiṭakappe anekepi vivatṭakappe anekepi samvattiavatṭakappe, ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Santi, bhante, devā [sattā (syā.)], yesam na sakkā gaṇanāya vā saṅkhānena vā āyu saṅkhātum. Api ca, yasminm yasminm attabhāve abhinivutthapubbo [abhinivutthapubbo (sī. syā. pī.)] hoti yadi vā rūpīsu yadi vā arūpīsu yadi vā saññīsu yadi vā asaññīsu yadi vā nevasaññīnāsaññīsu. Iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Etadānuttariyam, bhante, pubbenivāsānussatiñāne.

Cutūpapātañāñadesanā

158. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammaṁ deseti sattānam cutūpapātañāñe. Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpam cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti – ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammamasamādānā. Te kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammamasamādānā. Te kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokaṁ upapannā’ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti. Etadānuttariyam, bhante, sattānam cutūpapātañāñe.

Iddhividhadesanā

159. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammaṁ deseti iddhividhāsu. Dvemā, bhante, iddhividhāyo – atthi, bhante, iddhi sāsavā saupadhikā, ‘no ariyā’ti vuccati. Atthi, bhante, iddhi anāsavā anupadhhikā ‘ariyā’ti vuccati. ‘Katamā ca, bhante, iddhi sāsavā saupadhikā, ‘no ariyā’ti vuccati? Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya...pe... tathārūpam cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam iddhividham paccanubhoti. Ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti; āvibhāvam tirobhāvam tirokuṭṭam tiropākāram tiropabbatam asajjamāno gacchatī seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjam karoti, seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gacchatī, seyyathāpi pathaviyam. Ākāsepi pallaṅkena kamati, seyyathāpi pakkhī sakuno. Imepi candimasūriye evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve pāṇīnā parāmasati parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasam vatteti. Ayam, bhante, iddhi sāsavā saupadhikā, ‘no ariyā’ti vuccati.

‘Katamā pana, bhante, iddhi anāsavā anupadhhikā, ‘ariyā’ti vuccati? Idha, bhante, bhikkhu sace ākaṅkhati – ‘paṭikūle appaṭikūlasaññī vihareyya’nti, appaṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati – ‘appaṭikūle paṭikūlasaññī vihareyya’nti, paṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati – ‘paṭikūle ca appaṭikūle ca appaṭikūlasaññī vihareyya’nti, appaṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati – ‘paṭikūle ca appaṭikūle ca paṭikūlasaññī vihareyya’nti, paṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati – ‘paṭikūlañca appaṭikūlañca tadubhayam abhinivajjetvā upekkhako vihareyyam sato sampajāno’ti, upekkhako tattha viharati sato sampajāno. Ayaṁ, bhante, iddhi anāsavā anupadhhikā ‘ariyā’ti vuccati. Etadānuttariyam, bhante, iddhividhāsu. Tam bhagavā asesamabhijānāti, tam bhagavato asesamabhijānato uttari abhiññeyyam natthi, yadabhijānām añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro assa yadidam iddhividhāsu.

Aññathāsatthuguṇadassanam

160. “Yam tam, bhante, saddhena kulaputtena pattiṭṭam āraddhavīriyena thāmavatā purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena purisadhorayhena, anuppattam tam bhagavatā. Na ca, bhante, bhagavā kāmesu kāmasukhālikānuyogamanuyutto hīnam gammaṁ pothujjanikam anariyam anatthasamhitam, na ca attakilamathānuyogamanuyutto dukkham anariyam anatthasamhitam. Catunnañca bhagavā jhānānam ābhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī akicchālābhī akasirālābhī.

Anuyogadānappakāro

161. “Sace maṁ, bhante, evam puccheyya – ‘kim nu kho, āvuso sāriputta, ahesum atītamaddhānam

aññe samañā vā brāhmaṇā vā bhagavatā bhiyyobhiññatarā sambodhiya'nti, evam puṭho aham, bhante, 'no'ti vadeyyam. 'Kim panāvuso sāriputta, bhavissanti anāgatamaddhānam aññe samañā vā brāhmaṇā vā bhagavatā bhiyyobhiññatarā sambodhiya'nti, evam puṭho aham, bhante, 'no'ti vadeyyam. 'Kim panāvuso sāriputta, atthetarahi añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro sambodhiya'nti, evam puṭho aham, bhante, 'no'ti vadeyyam.

"Sace pana mam, bhante, evam puccheyya – 'kim nu kho, āvuso sāriputta, ahesum atītamaddhānam aññe samañā vā brāhmaṇā vā bhagavatā samasamā sambodhiya'nti, evam puṭho aham, bhante, 'eva'nti vadeyyam. 'Kim panāvuso sāriputta, bhavissanti anāgatamaddhānam aññe samañā vā brāhmaṇā vā bhagavatā samasamā sambodhiya'nti, evam puṭho aham, bhante, "eva"nti vadeyyam. 'Kim panāvuso sāriputta, atthetarahi aññe samañā vā brāhmaṇā vā bhagavatā samasamā sambodhiya'nti, evam puṭho aham bhante 'no'ti vadeyyam.

"Sace pana mam, bhante, evam puccheyya – 'kim panāyasmā sāriputto ekaccam abbhanujānāti, ekaccam na abbhanujānātīti, evam puṭho aham, bhante, evam byākareyyam – 'sammukhā metam, āvuso, bhagavato sutam, sammukhā paṭiggahitam – "ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsambuddhā mayā samasamā sambodhiya"nti. Sammukhā metam, āvuso, bhagavato sutam, sammukhā paṭiggahitam – "bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā mayā samasamā sambodhiya"nti. Sammukhā metam, āvuso, bhagavato sutam sammukhā paṭiggahitam – "atthānametam anavakāso yam ekissā lokadhātuyā dve arahanto sammāsambuddhā apubbaṁ acarimam uppajjeyyam, netam thānam vijjatī"ti.

"Kaccāham, bhante, evam puṭho evam byākaramāno vuttavādī ceva bhagavato homi, na ca bhagavantam abhūtena abbhācikkhāmi, dhammassa cānudhammaṁ byākaromi, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo [vādānupāto (sī.)] gārayham thānam āgacchatī"ti? "Taggha tvam, sāriputta, evam puṭho evam byākaramāno vuttavādī ceva me hosi, na ca mam abhūtena abbhācikkhasi, dhammassa cānudhammaṁ byākarosi, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham thānam āgacchatī"ti.

Acchariyaabbhutam

162. Evam vutte, āyasmā udāyī bhagavantam etadavoca – "acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, tathāgatassa appicchatā santuṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma tathāgato evam mahiddhiko evam mahānubhāvo, atha ca pana nevattānam pātukarissati! Ekamekañcepi ito, bhante, dhammaṁ aññatitthiyā paribbājakā attani samanupasseyyam, te tāvatakena paṭākam parihareyyam. Acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, tathāgatassa appicchatā santuṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma tathāgato evam mahiddhiko evam mahānubhāvo. Atha ca pana nevattānam pātukarissati"ti!

"Passa kho tvam, udāyi, 'tathāgatassa appicchatā santuṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma tathāgato evam mahiddhiko evam mahānubhāvo, atha ca pana nevattānam pātukarissati'! Ekamekañcepi ito, udāyi, dhammaṁ aññatitthiyā paribbājakā attani samanupasseyyam, te tāvatakena paṭākam parihareyyam. Passa kho tvam, udāyi, 'tathāgatassa appicchatā santuṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma tathāgato evam mahiddhiko evam mahānubhāvo, atha ca pana nevattānam pātukarissati'"ti!

163. Atha kho bhagavā āyasmantaṁ sāriputtam āmantesi – "tasmā tiha tvam, sāriputta, imam dhammapariyāyam abhikkhaṇam bhāseyyāsi bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam. Yesampi hi, sāriputta, moghapurisānam bhavissati tathāgate kañkhā vā vimati vā, tesamimam dhammapariyāyam sutvā tathāgate kañkhā vā vimati vā, sā pahīyissatī"ti. Iti hidam āyasmā sāriputto bhagavato sammukhā sampasādam pavedesi. Tasmā imassa veyyākaranāsā sampasādanīyam tveva adhivacananti.

Sampasādanīyasuttam niṭhitam pañcamam.

6. Pāsādikasuttam

164. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sakkesu viharati vedhaññā nāma sakyā, tesam ambavane pāsāde.

Nigaṇṭhanāṭaputtakālaṅkiryā

Tena kho pana samayena nigaṇṭho nāṭaputto [nāṭaputto (sī. pī.)] pāvāyam adhunākālaṅkato hoti. Tassa kālaṅkiryāya bhinnā nigaṇṭhā dvedhikajātā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattihī vitudantā viharanti – “na tvam imam dhammadvinayaṁ ājānāsi, aham imam dhammadvinayaṁ ājānāmi, kiṁ tvam imam dhammadvinayaṁ ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sammāpaṭipanno. Sahitam me, asahitam te. Purevacanīyam pacchā avaca, pacchāvacanīyam pure avaca. Adhicinṇam teviparāvattam, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sacce pahosi”ti. Vadhyoeva kho [vadhyoeveko (ka.)] maññe nigaṇṭhesu nāṭaputtiyesu vattati [anuvattati (syā. ka.)]. Yepi nigaṇṭhassa nāṭaputtassa sāvakā gihī odātavasanā, tepi [te tesu (ka.)] nigaṇṭhesu nāṭaputtiyesu nibbinnarūpā [nibbindarūpā (ka.)] virattarūpā paṭivānarūpā, yathā tam durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite bhinnathūpe appaṭisaraṇe.

165. Atha kho cundo samaṇuddeso pāvāyam vassamvuṭṭho [vassamvuṭṭho (sī. syā. pī.)] yena sāmagāmo, yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho cundo samaṇuddeso āyasmantam ānandam etadavoca – “nigaṇṭho, bhante, nāṭaputto pāvāyam adhunākālaṅkato. Tassa kālaṅkiryāya bhinnā nigaṇṭhā dvedhikajātā...pe... bhinnathūpe appaṭisaraṇe”ti.

Evam vutte, āyasmā ānando cundam samaṇuddesam etadavoca – “atthi kho idam, āvuso cunda, kathāpābhataṁ bhagavantam dassanāya. Āyāmāvuso cunda, yena bhagavā tenupasaṅkamissāma; upasaṅkamitvā etamattham bhagavato ārocessāmā”ti [āroceyyāmāti (syā.)]. “Evam, bhante”ti kho cundo samaṇuddeso āyasmato ānandassa paccassosi.

Atha kho āyasmā ca ānando cundo ca samaṇuddeso yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisino kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca – “ayam, bhante, cundo samaṇuddeso evamāha, ‘nigaṇṭho, bhante, nāṭaputto pāvāyam adhunākālaṅkato, tassa kālaṅkiryāya bhinnā nigaṇṭhā...pe... bhinnathūpe appaṭisaraṇe’”ti.

Asammāsambuddhappaveditadhammadvinayo

166. “Evam hetam, cunda, hoti durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite. Idha, cunda, satthā ca hoti asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasamvattaniko asammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmim dhamme na dharmānudhammapaṭipanno viharati na sāmīcippaṭipanno na anudhammacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattati. So evamassa vacanīyo – ‘tassa te, āvuso, lābhā, tassa te suladdham, satthā ca te asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasamvattaniko asammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmim dhamme na dharmānudhammapaṭipanno viharasi, na sāmīcippaṭipanno, na anudhammacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattasi”ti. Iti kho, cunda, satthāpi tattha gārayho, dhammopi tattha gārayho, sāvako ca tattha evam pāsaṇdo. Yo kho, cunda, evarūpam sāvakam evam vadeyya – ‘etāyasmā tathā paṭipajjatu, yathā te

satthārā dhammo desito paññatto'ti. Yo ca samādapeti [samādāpeti (sī. tṭha.)], yañca samādapeti, yo ca samādapito [samādāpito (sī. tṭha.)] tathattāya paṭipajjati. Sabbe te bahum apuññam pasavanti. Tam kissa hetu? Evañ hetam, cunda, hoti durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite.

167. “Idha pana, cunda, satthā ca hoti asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasamvattaniko asammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiñ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharati sāmīcippatipanno anudhammadacārī, samādāya tam dhammañ vattati. So evamassa vacanīyo – ‘tassa te, āvuso, alābhā, tassa te dulladdham, satthā ca te asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasamvattaniko asammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiñ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharasi sāmīcippatipanno anudhammadacārī, samādāya tam dhammañ vattasi’ti. Iti kho, cunda, satthāpi tattha gārayho, dhammopi tattha gārayho, sāvakopi tattha evañ gārayho. Yo kho, cunda, evarūpam sāvakam evañ vadeyya – ‘addhāyasmā ñāyappaṭipanno ñāyamāradhessati’ti. Yo ca pasam̄satī, yañca pasam̄satī, yo ca pasam̄sito bhiyyoso mattāya vīriyam ārabhati. Sabbe te bahum apuññam pasavanti. Tam kissa hetu? Evañhetam, cunda, hoti durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite.

Sammāsambuddhappaveditadhammadvinayo

168. “Idha pana, cunda, satthā ca hoti sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiñ dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharati, na sāmīcippatipanno, na anudhammadacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattati. So evamassa vacanīyo – ‘tassa te, āvuso, alābhā, tassa te dulladdham, satthā ca te sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiñ dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharasi, na sāmīcippatipanno, na anudhammadacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattasi’ti. Iti kho, cunda, satthāpi tattha pāsañso, dhammopi tattha pāsañso, sāvako ca tattha evañ gārayho. Yo kho, cunda, evarūpam sāvakam evañ vadeyya – ‘etāyasmā tathā paṭipajjatu yathā te satthārā dhammo desito paññatto’ti. Yo ca samādapeti, yañca samādapeti, yo ca samādapito tathattāya paṭipajjati. Sabbe te bahum puññam pasavanti. Tam kissa hetu? Evañhetam, cunda, hoti svākkhāte dhammadvinaye suppavedite niyyānike upasamasamvattanike sammāsambuddhappavedite.

169. “Idha pana, cunda, satthā ca hoti sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiñ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharati sāmīcippatipanno anudhammadacārī, samādāya tam dhammañ vattati. So evamassa vacanīyo – ‘tassa te, āvuso, lābhā, tassa te suladdham, satthā ca te [satthā ca te arahañ (syā.)] sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiñ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharasi sāmīcippatipanno anudhammadacārī, samādāya tam dhammañ vattasi’ti. Iti kho, cunda, satthāpi tattha pāsañso, dhammopi tattha pāsañso, sāvakopi tattha evañ pāsañso. Yo kho, cunda, evarūpam sāvakam evañ vadeyya – ‘addhāyasmā ñāyappaṭipanno ñāyamāradhessati’ti. Yo ca pasam̄satī, yañca pasam̄satī, yo ca pasam̄sito [pasattho (syā.)] bhiyyoso mattāya vīriyam ārabhati. Sabbe te bahum puññam pasavanti. Tam kissa hetu? Evañhetam, cunda, hoti svākkhāte dhammadvinaye suppavedite niyyānike upasamasamvattanike sammāsambuddhappavedite.

Sāvakānutappasatthu

170. “Idha pana, cunda, satthā ca loke udapādi arahañ sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito, aviññāpitatthā cassa honti sāvakā saddhamme, na ca tesam kevalam paripūram brahmacariyam āvikatam hoti uttānikataṁ

sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Atha nesam satthuno antaradhānam hoti. Evarūpo kho, cunda, satthā sāvakānaṁ kālaṅkato anutappo hoti. Tam kissa hetu? Satthā ca no loke udapādi arahaṁ sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito, viññāpitatthā camha saddhamme, na ca no kevalam paripūram brahmacariyam āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Atha no satthuno antaradhānam hotīti. Evarūpo kho, cunda, satthā sāvakānaṁ kālaṅkato anutappo hoti.

Sāvakānanutappasatthu

171. “Idha pana, cunda, satthā ca loke udapādi arahaṁ sammāsambuddho. Dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Viññāpitatthā cassa honti sāvakā saddhamme, kevalañca tesam paripūram brahmacariyam āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Atha nesam satthuno antaradhānam hoti. Evarūpo kho, cunda, satthā sāvakānaṁ kālaṅkato ananutappo hoti. Tam kissa hetu? Satthā ca no loke udapādi arahaṁ sammāsambuddho. Dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Viññāpitatthā camha saddhamme, kevalañca no paripūram brahmacariyam āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Atha no satthuno antaradhānam hotīti. Evarūpo kho, cunda, satthā sāvakānaṁ kālaṅkato ananutappo hoti.

Brahmacariyaaparipūrādikathā

172. “Etehi cepi, cunda, aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, no ca kho satthā hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayoanuppatto. Evam tam brahmacariyam aparipūram hoti tenaṅgena.

“Yato ca kho, cunda, etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayoanuppatto. Evam tam brahmacariyam paripūram hoti tenaṅgena.

173. “Etehi cepi, cunda, aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayoanuppatto, no ca khvassa therā bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alam samakkhātum saddhammassa, alam uppannam parappavādām sahadhammehi suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammadam desetum. Evam tam brahmacariyam aparipūram hoti tenaṅgena.

“Yato ca kho, cunda, etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayoanuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alam samakkhātum saddhammassa, alam uppannam parappavādām sahadhammehi suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammadam desetum. Evam tam brahmacariyam paripūram hoti tenaṅgena.

174. “Etehi cepi, cunda, aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayoanuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alam samakkhātum saddhammassa, alam uppannam parappavādām sahadhammehi suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammadam desetum. No ca khvassa majjhimā bhikkhū sāvakā honti...pe... majjhimā cassa bhikkhū sāvakā honti, no ca khvassa navā bhikkhū sāvakā honti...pe... navā cassa bhikkhū sāvakā honti, no ca khvassa therā bhikkhuniyo sāvikā honti...pe... therā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti, no ca khvassa majjhimā bhikkhuniyo sāvikā honti...pe... majjhimā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti, no ca khvassa navā bhikkhuniyo sāvikā honti...pe... navā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti, no ca khvassa upāsakā sāvakā honti gihī odātavasanā brahmacārino...pe... upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā brahmacārino, no ca khvassa upāsakā sāvakā honti gihī odātavasanā

kāmabhogino...pe... upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā kāmabhogino, no ca khvassa upāsikā sāvikā honti gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo...pe... upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo...pe... upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo, no ca khvassa brahmacariyam hoti iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam...pe... brahmacariyañcassa hoti iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam, no ca kho lābhaggayasaggappattam. Evam tam brahmacariyam aparipūram hoti tenañgena.

“Yato ca kho, cunda, etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti thero rattaññū cirapabbajito addhagato vayoanuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alām samakkhātum saddhammassa, alām uppānnaṁ parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappātiḥāriyam dhammaṁ desetum. Majjhimā cassa bhikkhū sāvakā honti... pe... navā cassa bhikkhū sāvakā honti...pe... therā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti...pe... majjhimā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti...pe... navā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti...pe... upāsakā cassa sāvakā honti...pe... gihī odātavasanā brahmacārino. Upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā kāmabhogino...pe... upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo...pe... upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo...pe... brahmacariyañcassa hoti iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam, lābhaggappattañca yasaggappattañca. Evam tam brahmacariyam paripūram hoti tenañgena.

175. “Aham kho pana, cunda, etarahi satthā loke uppanno araham sammāsambuddho. Dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Viññāpitatthā ca me sāvakā saddhamme, kevalañca tesam paripūram brahmacariyam āvikataṁ uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappātiḥīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Aham kho pana, cunda, etarahi satthā therō rattaññū cirapabbajito addhagato vayoanuppatto.

“Santi kho pana me, cunda, etarahi therā bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alām samakkhātum saddhammassa, alām uppānnaṁ parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappātiḥāriyam dhammaṁ desetum. Santi kho pana me, cunda, etarahi majjhimā bhikkhū sāvakā...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi navā bhikkhū sāvakā...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi therā bhikkhuniyo sāvikā...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi majjhimā bhikkhuniyo sāvikā...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi navā bhikkhuniyo sāvikā...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi upāsakā sāvakā gihī odātavasanā kāmabhogino...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi upāsikā sāvikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi upāsikā sāvikā gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo...pe... etarahi kho pana me, cunda, brahmacariyam iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam.

176. “Yāvatā kho, cunda, etarahi satthāro loke uppānna, nāham, cunda, aññam ekasatthārampi samanupassāmi evamlābhaggayasaggappattam yatharivāham. Yāvatā kho pana, cunda, etarahi saṅgho vā gaṇo vā loke uppanno; nāham, cunda, aññam ekaṁ saṅghampi samanupassāmi evamlābhaggayasaggappattam yatharivāyam, cunda, bhikkhusaṅgho. Yam kho tam, cunda, sammā vadāmāno vadeyya – ‘sabbākārasampannam sabbākāraparipūram anūnamanadhikam svākkhātum kevalam paripūram brahmacariyam suppakāsita’nti. Idameva tam sammā vadāmāno vadeyya – ‘sabbākārasampannam...pe... suppakāsita’nti.

“Udako [uddako (sī. syā. pī.)] sudaṁ, cunda, rāmaputto evam vācam bhāsatī – ‘passam na passati’ti. Kiñca passam na passatī? Khurassa sādhunisitassa talamassa passati, dhārañca khvassa na passati. Idam vuccati – ‘passam na passati’ti. Yam kho panetam, cunda, udakena rāmaputtena bhāsitaṁ hīnam gammaṁ pothujjanikam anariyam anatthasamhitam khurameva sandhāya. Yañca tam [yañcetaṁ

(syā. ka.)], cunda, sammā vadāmāno vadeyya – ‘passam na passatī’ti, idameva tam [idamevetam (ka.)] sammā vadāmāno vadeyya – ‘passam na passatī’ti. Kiñca passam na passatī? Evam sabbākārasampannam sabbākāraparipūram anūnamanadhikam svākkhātam kevalam paripūram brahmacariyam suppakāsitanti, iti hetam passati [suppakāsitam, iti hetam na passatī (syā. ka.)]. Idamettha apakaḍḍheyya, evam tam parisuddhataram assāti, iti hetam na passati [na passatī (syā. ka.)]. Idamettha upakaḍḍheyya, evam tam paripūram [parisuddhataram (syā. ka.), paripūrataram (?)] assāti, iti hetam na passati. Idam vuccati cunda – ‘passam na passatī’ti. Yam kho tam, cunda, sammā vadāmāno vadeyya – ‘sabbākārasampannam...pe... brahmacariyam suppakāsita’nti. Idameva tam sammā vadāmāno vadeyya – ‘sabbākārasampannam sabbākāraparipūram anūnamanadhikam svākkhātam kevalam paripūram brahmacariyam suppakāsita’nti.

Saṅgāyitabbadhammo

177. Tasmātiha, cunda, ye vo mayā dhammā abhiññā desitā, tattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena attham byañjanena byañjanam saṅgāyitabbam na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhanyiam assa ciraṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame ca te, cunda, dhammā mayā abhiññā desitā, yattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena attham byañjanena byañjanam saṅgāyitabbam na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhanyiam assa ciraṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam? Seyyathidam – cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo atṭhaṅgiko maggo. Ime kho te, cunda, dhammā mayā abhiññā desitā. Yattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena attham byañjanena byañjanam saṅgāyitabbam na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhanyiam assa ciraṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Saññāpetabbavidhi

178. “Tesañca vo, cunda, samaggānam sammodamānānam avivadamānānam sikkhataṁ [sikkhitabbam (bahūsu)] aññataro sabrahmacārī saṅghe dhammaṁ bhāseyya. Tatra ce tumhākam evamassa – ‘ayaṁ kho ḥāyasmā atthañceva micchā gañhāti, byañjanāni ca micchā ropetī’ti. Tassa neva abhinanditabbam na paṭikkositabbam, anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo – ‘imassa nu kho, ḥavuso, atthassa imāni vā byañjanāni etāni vā byañjanāni katamāni opāyikatarāni, imesañca [imesam vā (syā. pī. ka.), imesam (sī.)] byañjanānam ayaṁ vā attho eso vā attho katamo opāyikataro’ti? So ce evam vadeyya – ‘imassa kho, ḥavuso, atthassa imāneva byañjanāni opāyikatarāni, yā ceva [yañceva (sī. ka.), tīkā oloketabbā] etāni; imesañca [imedam (sabbattha)] byañjanānam ayameva attho opāyikataro, yā ceva [yañceva (sī. ka.), tīkā oloketabbā] eso’ti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo, anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukam saññāpetabbo tassa ca atthassa tesañca byañjanānam nisantiyā.

179. “Aparopi ce, cunda, sabrahmacārī saṅghe dhammaṁ bhāseyya. Tatra ce tumhākam evamassa – ‘ayaṁ kho ḥāyasmā atthañhi kho micchā gañhāti byañjanāni sammā ropetī’ti. Tassa neva abhinanditabbam na paṭikkositabbam, anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo – ‘imesam nu kho, ḥavuso, byañjanānam ayaṁ vā attho eso vā attho katamo opāyikataro’ti? So ce evam vadeyya – ‘imesam kho, ḥavuso, byañjanānam ayameva attho opāyikataro, yā ceva eso’ti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo, anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukam saññāpetabbo tasveva atthassa nisantiyā.

180. “Aparopi ce, cunda, sabrahmacārī saṅghe dhammaṁ bhāseyya. Tatra ce tumhākam evamassa – ‘ayaṁ kho ḥāyasmā atthañhi kho sammā gañhāti byañjanāni micchā ropetī’ti. Tassa neva abhinanditabbam na paṭikkositabbam; anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo – ‘imassa nu kho, ḥavuso, atthassa imāni vā byañjanāni etāni vā byañjanāni katamāni opāyikatarāni’ti? So ce evam

vadeyya – ‘imassa kho, āvuso, atthassa imāneva byañjanāni opayikatarāni, yāni ceva etānī’ti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo; anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukam̄ saññāpetabbo tesaññeva byañjanānam̄ nisantiyā.

181. “Aparopi ce, cunda, sabrahmacārī saṅghe dhammañ bhāseyya. Tatra ce tumhākam̄ evamassa – ‘ayam̄ kho āyasmā atthañceva sammā gañhāti byañjanāni ca sammā ropetī’ti. Tassa ‘sādhū’ti bhāsitam̄ abhinanditabbam̄ anumoditabbam̄; tassa ‘sādhū’ti bhāsitam̄ abhinanditvā anumoditvā so evamassa vacanīyo – ‘lābhā no āvuso, suladdhañ no āvuso, ye mayam̄ āyasmantam̄ tādisam̄ sabrahmacāriṁ passāma evam̄ athupetam̄ byañjanupeta’nti.

Paccayānuññātakāraṇam̄

182. “Na vo aham̄, cunda, diṭṭhadhammikānamyeva āsavānam̄ samvarāya dhammañ desemi. Na panāham̄, cunda, samparāyikānamyeva āsavānam̄ pañighātāya dhammañ desemi. Diṭṭhadhammikānam̄ cevāham̄, cunda, āsavānam̄ samvarāya dhammañ desemi; samparāyikānañca āsavānam̄ pañighātāya. Tasmātiha, cunda, yañ vo mayā cīvarañ anuññātam̄, alam̄ vo tam̄ – yāvadeva sītassa pañighātāya, uñhassa pañighātāya, ḍam̄samakasavātātapasarīsapa [sirimsapa (syā.)] samphassānam̄ pañighātāya, yāvadeva hirikopīnapaṭīcchādanatthañ. Yo vo mayā piñḍapāto anuññāto, alam̄ vo so yāvadeva imassa kāyassa thitiyā yāpanāya vihiññuparatiyā brahmacariyānuggahāya, iti purāñañca vedanam̄ pañihāñkhāmi, navañca vedanam̄ na uppādēssāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro ca [cāti (bahūsu)]. Yañ vo mayā senāsanam̄ anuññātam̄, alam̄ vo tam̄ yāvadeva sītassa pañighātāya, uñhassa pañighātāya, ḍam̄samakasavātātapasarīsapa samphassānam̄ pañighātāya, yāvadeva utuparissayavinodana pañisallānārāmatthañ. Yo vo mayā gilānapaccayabhesajja parikkhāro anuññāto, alam̄ vo so yāvadeva uppannānam̄ veyyābādhikānam̄ vedanānam̄ pañighātāya abyāpajjaparamatāya [abyāpajjhāparamatāti (sī. syā. pī.), abyābajjhāparamatāya (?)].

Sukhālikānuyogo

183. “Thānam̄ kho panetañ, cunda, vijjati yañ aññatitthiyā paribbājakā evam̄ vadeyyum – ‘sukhālikānuyogamanuyuttā samañā sakyaputtiyā viharantī’ti. Evamvādino [vadamānā (syā.)], cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘katamo so, āvuso, sukhālikānuyogo? Sukhālikānuyogā hi bahū anekavihitā nānappakārakā’ti.

“Cattārome, cunda, sukhālikānuyogā hīnā gammā pothujjanikā anariyā anatthasam̄hitā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattanti. Katame cattāro?

“Idha, cunda, ekacco bālo pāñe vadhitvā vadhitvā attānam̄ sukheti pīñeti. Ayam̄ pañhamo sukhālikānuyogo.

“Puna caparam̄, cunda, idhekacco adinnañ ādiyitvā ādiyitvā attānam̄ sukheti pīñeti. Ayam̄ dutiyo sukhālikānuyogo.

“Puna caparam̄, cunda, idhekacco pañcahi kāmaguñehi samappito samañgībhūto paricāreti. Ayam̄ tatiyo sukhālikānuyogo.

“Ime kho, cunda, cattāro sukhālikānuyogā hīnā gammā pothujjanikā anariyā anatthasam̄hitā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya

samvattanti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – “ime cattāro sukhallikānuyoge anuyuttā samañā sakyaputtiyā viharantī”ti. Te vo [te (sī. pī.)] ‘māhevam’ tissu vacanīyā. Na te vo sammā vadamānā vadeyyum, abbhācikkheyum asatā abhūtena.

184. “Cattārome, cunda, sukhallikānuyogā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattanti. Katame cattāro?

“Idha, cunda, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham pañhamam jhānam upasampajja viharati. Ayam pañhamo sukhallikānuyogo.

“Puna caparam, cunda, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati. Ayam dutiyo sukhallikānuyogo.

“Puna caparam, cunda, bhikkhu pītiyā ca virāgā...pe... tatiyam jhānam upasampajja viharati. Ayam tatiyo sukhallikānuyogo.

“Puna caparam, cunda, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. Ayam catuttho sukhallikānuyogo.

“Ime kho, cunda, cattāro sukhallikānuyogā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattanti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – “ime cattāro sukhallikānuyoge anuyuttā samañā sakyaputtiyā viharantī”ti. Te vo ‘evam’ tissu vacanīyā. Sammā te vo vadamānā vadeyyum, na te vo abbhācikkheyum asatā abhūtena.

Sukhallikānuyogānisamso

185. “Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘ime panāvuso, cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānam viharataññā kati phalāni katānisam̄sā pāṭikañkhā’ti? Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘ime kho, āvuso, cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānam viharataññā cattāri phalāni cattāro ānisam̄sā pāṭikañkhā. Katame cattāro? Idhāvuso, bhikkhu tiññām samyojanānam parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaño. Idam pañhamam phalam, pañhamo ānisam̄so. Puna caparam, āvuso, bhikkhu tiññām samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imam lokam ḡantvā dukkhassantam karoti. Idam dutiyam phalam, dutiyo ānisam̄so. Puna caparam, āvuso, bhikkhu pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Idam tatiyam phalam, tatiyo ānisam̄so. Puna caparam, āvuso, bhikkhu āsavānam khayā anāsavām cetovimuttiññāvimuttiññā dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Idam catuttham phalam catuttho ānisam̄so. Ime kho, āvuso, cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānam viharataññā imāni cattāri phalāni, cattāro ānisam̄sā pāṭikañkhā’ti.

Khīñāsavaabhabbatthānam

186. “Thānam kho panetam, cunda, vijjati yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘atthitadhammā samañā sakyaputtiyā viharantī’ti. Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sāvakānam dhammā desitā paññattā yāvajīvam anatikkamanīyā. Seyyathāpi, āvuso, indakhīlo vā ayokhīlo vā gambhīranemo sunikhāto acalo asampavedhī. Evameva kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā

passatā arahatā sammāsambuddhena sāvakānaṁ dhammā desitā paññattā yāvajīvam anatikkamanīyā. Yo so, āvuso, bhikkhu arahaṁ khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, abhabbo so nava ṭhānāni ajjhācaritum. Abhabbo, āvuso, khīnāsavo bhikkhu sañcicca pāṇam jīvitā voropetum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu adinnam theyyasaṅkhātam ādiyitum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu methunam dhammam patisevitum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsitum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu sannidhikārakam kāme paribhuñjituṁ seyyathāpi pubbe āgārikabhūto; abhabbo khīnāsavo bhikkhu chandāgatiṁ gantum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu dosāgatiṁ gantum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu mohāgatiṁ gantum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu bhayāgatiṁ gantum. Yo so, āvuso, bhikkhu arahaṁ khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, abhabbo so imāni nava ṭhānāni ajjhācaritu”nti.

Pañhābyākaraṇam

187. “Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘atītam kho addhānam ārabba samaṇo gotamo atīrakam ñāṇadassanam paññapeti, no ca kho anāgatam addhānam ārabba atīrakam ñāṇadassanam paññapeti, tayidam kiṁsu tayidam kathaṁsū’ti? Te ca aññatitthiyā paribbājakā aññavihitakena ñāṇadassanena aññavihitakam ñāṇadassanam paññapetabbam maññanti yathariva bālā abyattā. Atītam kho, cunda, addhānam ārabba tathāgatassa satānusāri ñāṇam hoti; so yāvatakanam ākaṅkhati tāvatakanam anussarati. Anāgatañca kho addhānam ārabba tathāgatassa bodhijam ñāṇam uppajjati – ‘ayamantimā jāti, nathidāni punabbhavo’ti. ‘Atītam cepi, cunda, hoti abhūtam ataccham anatthasam̄hitam, na tam tathāgato byākaroti. Atītam cepi, cunda, hoti bhūtam taccham atthasam̄hitam, tamañca tathāgato na byākaroti. Atītam cepi cunda, hoti bhūtam taccham atthasam̄hitam, tatra kālaññū tathāgato hoti tassa pañhassa veyyākaraṇāya. Anāgatañcepi, cunda, hoti abhūtam ataccham anatthasam̄hitam, na tam tathāgato byākaroti... pe... tassa pañhassa veyyākaraṇāya. Paccuppannam cepi, cunda, hoti abhūtam ataccham anatthasam̄hitam, na tam tathāgato byākaroti. Paccuppannam cepi, cunda, hoti bhūtam taccham anatthasam̄hitam, tamañca tathāgato na byākaroti. Paccuppannam cepi, cunda, hoti bhūtam taccham atthasam̄hitam, tatra kālaññū tathāgato hoti tassa pañhassa veyyākaraṇāya.

188. “Iti kho, cunda, atītānāgatapaccuppannesu dhammesu tathāgato kālavādī [kālavādī saccavādī (syā.)] bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati. Yañca kho, cunda, sadevakaṁ lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇīyā pajāya sadevamanussāya diṭṭham sutam mutam viññātam pattam pariyesitam anuvicaritaṁ manasā, sabbam tathāgatena abhisambuddham, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati. Yañca, cunda, rattim tathāgato anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhati, yañca rattim anupādisesāya nibbānadhatuyā parinibbāyati, yam etasmim antare bhāsatī lapati niddisati. Sabbam tam tatheva hoti no aññathā, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati. Yathāvādī, cunda, tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati. Sadevake loke, cunda, samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇīyā pajāya sadevamanussāya tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthudasō vasavattī, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati.

Abyākataṭṭhānam

189. “Thānam kho panetam, cunda, vijjati yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘kiṁ nu kho, āvuso, hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti? Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘abyākataṁ kho, āvuso, bhagavatā – ‘hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’’nti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘kiṁ panāvuso, na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti? Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘etampi kho, āvuso, bhagavatā abyākataṁ – ‘na hoti

tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāñña”’nti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘kim panāvuso, hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāñña’nti? Evaṁvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘abyākataṁ kho etam, āvuso, bhagavatā – “hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāñña”’nti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘kim panāvuso, neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāñña’nti? Evaṁvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘etampi kho, āvuso, bhagavatā abyākataṁ – “neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāñña”’nti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘kasmā panetam, āvuso, samaṇena gotamena abyākata’nti? Evaṁvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘na hetam, āvuso, atthasamhitam na dhammasamhitam na ādibrahmacariyakam na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati, tasmā tam bhagavatā abyākata’nti.

Byākataṭṭhānam

190. “Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘kim panāvuso, samaṇena gotamena byākata’nti? Evaṁvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘idam dukkhanti kho, āvuso, bhagavatā byākataṁ, ayaṁ dukkhasamudayoti kho, āvuso, bhagavatā byākataṁ, ayaṁ dukkhanirodhoti kho, āvuso, bhagavatā byākataṁ, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti kho, āvuso, bhagavatā byākata’nti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘kasmā panetam, āvuso, samaṇena gotamena byākata’nti? Evaṁvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘etañhi, āvuso, atthasamhitam, etaṁ dhammasamhitam, etaṁ ādibrahmacariyakam ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Tasmā tam bhagavatā byākata’nti.

Pubbantasahagatadiṭṭhinissayā

191. “Yepi te, cunda, pubbantasahagatā diṭṭhinissayā, tepi vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. Yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā [tattha (syā. ka.)] byākarissāmi? Yepi te, cunda, aparantasahagatā diṭṭhinissayā, tepi vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. Yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā byākarissāmi? Katame ca te, cunda, pubbantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. (Yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā byākarissāmi) [(yathā ca te na byākātabbā) sabbattha]? Santi kho, cunda, eke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña’nti. Santi pana, cunda, eke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘assassato attā ca loko ca...pe... sassato ca assassato ca attā ca loko ca... neva sassato nāsassato attā ca loko ca... sayamkato attā ca loko ca... paramkato attā ca loko ca... sayamkato ca paramkato ca attā ca loko ca... asayamkāro aparamkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña’nti. Sassataṁ sukhadukkham... assassataṁ sukhadukkham... sassatañca assassatañca sukhadukkham... nevasassataṁ nāsassataṁ sukhadukkham... sayamkataṁ sukhadukkham... paramkataṁ sukhadukkham... sayamkatañca paramkatañca sukhadukkham... asayamkāram aparamkāram adhiccasamuppannam sukhadukkham, idameva saccam moghamāñña’nti.

192. “Tatra, cunda, ye te samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñña’nti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi – ‘atthi nu kho idam, āvuso,

vuccati – “sassato attā ca loko cā”ti? Yañca kho te evamāhamṣu – ‘idameva saccam moghamāñña’nti. Tam tesam nānūjānāmi. Tam kissa hetu? Aññathāsaññinopi hettha, cunda, sanke sattā. Imāyapi kho aham, cunda, paññattiyā neva attanā samasamam kuto bhiyyo. Atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidam adhipaññatti.

193. “Tatra, cunda, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘assassato attā ca loko ca... pe... sassato ca assassato ca attā ca loko ca... nevasassato nāsassato attā ca loko ca... sayamkato attā ca loko ca... paramkato attā ca loko ca... sayamkato ca paramkato ca attā ca loko ca... asayamkāro aparamkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca... sassataṁ sukhadukkham... asassataṁ sukhadukkham... sassatañca asassatañca sukhadukkham... nevasassataṁ nāsassataṁ sukhadukkham... sayamkataṁ sukhadukkham... paramkataṁ sukhadukkham... sayamkatañca paramkatañca sukhadukkham... asayamkāram aparamkāram adhiccasamuppannam sukhadukkham, idameva saccam moghamāñña’nti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi – ‘atthi nu kho idam, āvuso, vuccati – “asayamkāram aparamkāram adhiccasamuppannam sukhadukkha”’nti? Yañca kho te evamāhamṣu – ‘idameva saccam moghamāñña’nti. Tam tesam nānūjānāmi. Tam kissa hetu? Aññathāsaññinopi hettha, cunda, sanke sattā. Imāyapi kho aham, cunda, paññattiyā neva attanā samasamam samanupassāmi kuto bhiyyo. Atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidam adhipaññatti. Ime kho te, cunda, pubbantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. Yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā byākarissāmīti [byākarissāmīti (sī. ka.)]?

Aparantasahagatadiṭṭhinissayā

194. “Katame ca te, cunda, aparantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. (Yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā byākarissāmī) [() etthantare pātho sabbathapi paripunṇo dissati]? Santi, cunda, eke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘rūpī attā hoti arogo param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti. Santi pana, cunda, eke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘arūpī attā hoti...pe... rūpī ca arūpī ca attā hoti... nevarūpī nārūpī attā hoti... saññī attā hoti... asaññī attā hoti... nevasaññīnāsaññī attā hoti... attā ucchijjati vinassati na hoti param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti. Tatra, cunda, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘rūpī attā hoti arogo param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi – ‘atthi nu kho idam, āvuso, vuccati – “rūpī attā hoti arogo param marañā”’ti? Yañca kho te evamāhamṣu – ‘idameva saccam moghamāñña’nti. Tam tesam nānūjānāmi. Tam kissa hetu? Aññathāsaññinopi hettha, cunda, sanke sattā. Imāyapi kho aham, cunda, paññattiyā neva attanā samasamam samanupassāmi kuto bhiyyo. Atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidam adhipaññatti.

195. “Tatra, cunda, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘arūpī attā hoti...pe... rūpī ca arūpī ca attā hoti... nevarūpīnārūpī attā hoti... saññī attā hoti... asaññī attā hoti... nevasaññīnāsaññī attā hoti... attā ucchijjati vinassati na hoti param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi – ‘atthi nu kho idam, āvuso, vuccati – “attā ucchijjati vinassati na hoti param marañā”’ti? Yañca kho te, cunda, evamāhamṣu – ‘idameva saccam moghamāñña’nti. Tam tesam nānūjānāmi. Tam kissa hetu? Aññathāsaññinopi hettha, cunda, sanke sattā. Imāyapi kho aham, cunda, paññattiyā neva attanā samasamam samanupassāmi, kuto bhiyyo. Atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidam adhipaññatti. Ime kho te, cunda, aparantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. Yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā byākarissāmīti [byākarissāmīti (sī. ka.)]?

196. “Imesañca, cunda, pubbantasahagatānam diṭṭhinissayānam imesañca aparantasahagatānam diṭṭhinissayānam pahānāya samatikkamāya evam mayā cattāro satipaṭṭhāna desitā paññattā. Katame cattāro? Idha, cunda, bhikkhu kāye kāyanupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī...pe... citte cittānupassī... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam. Imesañca cunda,

pubbantasaḥagatānam diṭṭhinissayānam imesañca aparantaḥagatānam diṭṭhinissayānam pahānāya samatikkamāya. Evaṁ mayā ime cattāro satipaṭṭhānā desitā paññattā”ti.

197. Tena kho pana samayena āyasmā upavāṇo bhagavato piṭhitō ṭhito hoti bhagavantam bījayamāno. Atha kho āyasmā upavāṇo bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Pāsādiko vatāyam, bhante, dhammapariyāyo; supāsādiko vatāyam bhante, dhammapariyāyo, ko nāmāyam bhante dhammapariyāyo”ti? “Tasmātiha tvam, upavāṇa, imam dhammapariyāyam ‘pāsādiko’ tveva nam dhārehī”ti. Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā upavāṇo bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Pāsādikasuttam niṭhitam chaṭṭham.

7. Lakkhaṇasuttam

Dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni

198. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “bhikkhavo”ti. “Bhaddante”ti [bhadanteti (sī. syā. pī.)] te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca –

199. “Dvattiṁsimāni, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti; seyyathidam, cakkaratanam hathiratanam assaratanaṁ maṇiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇāyakaratanameva sattamam. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parisenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adan̄dena asathena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, arahaṁ hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado [vivaṭṭacchado (syā. ka.), vivattacchado (sī. pī.)].

200. “Katamāni ca tāni, bhikkhave, dvattiṁsa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā? Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, arahaṁ hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado.

“Idha, bhikkhave, mahāpuriso suppatiṭṭhitapādo hoti. Yampi, bhikkhave, mahāpuriso suppatiṭṭhitapādo hoti, idampi, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāpurisassa hetṭhāpādatalesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni [sabbākāraparipūrāni suvibhattantarāni (sī. pī.)]. Yampi, bhikkhave, mahāpurisassa hetṭhāpādatalesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni, idampi, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāpuriso āyatapañhi hoti...pe... dīghaṅguli hoti... mudutalunahatthapādo hoti... jālahatthapādo hoti... ussaṅkhapādo hoti... enijaṅgo hoti... ṭhitakova anonamanto ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati... kosohitavathguyho hoti... suvaṇṇavaṇṇo hoti kañcanasannibhattaco... sukhumacchavi hoti, sukhumattā chavyā rajojallam kāye na upalimpati... ekekalamo hoti, ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni... uddhaggalomo hoti, uddhaggāni lomāni jātāni nīlāni añjanavaṇṇāni kuṇḍalāvataṭtāni [kuṇḍalāvattāni (bahūsu)] dakkhiṇāvataṭtakajātāni [dakkhiṇāvattakajātāni (sī. syā. pī.)] ... brahmujugatto hoti... sattussado hoti... sīhapubbaddhakāyo hoti... citantaramso [pitantaramso (syā.)] hoti... nigrodhaporimaṇḍalo hoti, yāvatakvassa kāyo tāvatakvassa byāmo yāvatakvassa byāmo tāvatakvassa kāyo... samavaṭṭakkhandho hoti... rasaggasaggi

hoti... sīhahanu hoti... cattālīsadanto hoti ... samadanto hoti... aviraṭadanto hoti... susukkadāṭho hoti... pahūtajivho hoti... brahmasso hoti karavīkabhāñī... abhinīlanetto hoti... gopakhumo hoti... uṇñā bhamukantare jātā hoti, odātā mudutūlasannibhā. Yampi, bhikkhave, mahāpurisassa uṇñā bhamukantare jātā hoti, odātā mudutūlasannibhā, idampi, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāpuriso uṇhīsasīso hoti. Yampi, bhikkhave, mahāpuriso uṇhīsasīso hoti, idampi, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Imāni kho tāni, bhikkhave, dvattimṣa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, arahaṇ hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado.

“Imāni kho, bhikkhave, dvattimṣa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni bāhirakāpi isayo dhārenti, no ca kho te jānanti – ‘imassa kammassa kaṭattā idam lakkhaṇam paṭilabhatī’ti.

(1) Suppatiṭṭhitapādatālakkhaṇam

201. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavaṇ purimam niketam pubbe manussabhūto samāno daļhasamādāno ahosi kusalesu dhammesu, avatthitasamādāno kāyasucarite vacīsucarite manosucarite dānasamvibhāge sīlasamādāne uposathupavāse matteyyatāya petteyyatāya sāmaññatāya brahmaññatāya kule jeṭṭhāpacāyitāya aññataraññataresu ca adhikusalesu dhammesu. So tassa kammassa kaṭattā upacittātā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā param maraṇa sugatim saggam lokam upapajjati. So tattha aññe deve dasahi thānehi adhiggāṇhāti dibbena āyunā dibbena vanṇena dibbena sukhena dibbena yasena dibbena ādhipateyyena dibbehi rūpehi dibbehi saddehi dibbehi gandhehi dibbehi rasehi dibbehi phoṭṭhabbehi. So tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Suppatiṭṭhitapādo hoti. Samam pādaṇ bhūmiyam nikhipati, samam uddharati, samam sabbāvantehi pādatalehi bhūmim phusati.

202. “So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammadiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti; seyyathidam, cakkaratanam hathiratanam assaratanaṇ maṇiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇayakaratanameva sattamaṇ. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantaṇ akhilamanimittamakanṭakam iddhām phītam khemam sivam nirabbudam adaṇḍena asatthena dhammena abhivijjya ajjhāvasati. Rājā samāno kiṇ labhati? Akkhambhiyo [avikkhambhiyo (sī. pī.)] hoti kenaci manussabhūtena paccatthikena paccāmittena. Rājā samāno idam labhati. “Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, arahaṇ hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Buddho samāno kiṇ labhati? Akkhambhiyo hoti abbhantarehi vā bāhirehi vā paccatthikehi paccāmittehi rāgena vā dosena vā mohena vā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmim. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

203. Tatthetam vuccati –

“Sacce ca dhamme ca dame ca samyame,
Soceyyasīlālayuposathesu ca;
Dāne ahimsāya asāhase rato,
Daļham samādāya samattamācari [samantamācari (syā. ka.)].

“So tena kammena divam samakkami [apakkami (syā. ka.)],
Sukhañca khippāratiyō ca anvabhi [aṁṇvabhi (ṭīkā)];

Tato cavitvā punarāgato idha,
Samehi pādehi phusī vasundharam.

“Byākaṁsu veyyañjanikā samāgatā,
Samappatiñṭhassa na hoti khambhanā;
Gihissa vā pabbajitassa vā puna [pana (syā.)],
Tam lakkhaṇam bhavati tadaṭṭhajotakam.

“Akkhambhiyo hoti agāramāvasam,
Parābhībhū sattubhi nappamaddano;
Manussabhūtenidha hoti kenaci,
Akkhambhiyo tassa phalena kammuno.

“Sace ca pabbajjamupeti tādiso,
Nekkhammachandābhīrato vicakkhaṇo;
Aggo na so gacchati jātu khambhanaṁ,
Naruttamo esa hi tassa dhammatā”ti.

(2) Pādatalacakkalakkhaṇam

204. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavaṁ purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno bahujanassa sukhāvaho ahosi, ubbegauttāsabhayaṁ apanuditā, dhammikañca rakkhāvaraṇaguttiṁ samvidhātā, saparivārañca dānam adāsi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā param marañā sugatiṁ saggam lokam upapajjati...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Hetṭhāpādatalesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākārapariपुरानी suvibhāttantarāni.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Mahāparivāro hoti; mahāssa honti parivārā brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati. Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, arahaṁ hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Buddho samāno kiṁ labhati? Mahāparivāro hoti; mahāssa honti parivārā bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upasikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

205. Tatthetam vuccati –

“Pure puratthā purimāsu jātisu,
Manussabhūto bahunaṁ sukhāvaho;
Ubbhegauttāsabhayāpanūdano,
Guttīsu rakkhāvaraṇesu ussuko.

“So tena kammena divam samakkami,
Sukhañca khiddāratiyo ca anvabhi;
Tato cavitvā punarāgato idha,
Cakkāni pādesu duvesu vindati.

“Samantanemīni sahassarāni ca,
Byākaṁsu veyyañjanikā samāgatā;
Disvā kumāram satapuññalakkhaṇam,
Parivāravā hessati sattumaddano.

Tathā hī cakkāni samantanemini,
 Sace na pabbajjamupeti tādiso;
 Vatteti cakkam̄ pathavim̄ pasāsatī,
 Tassānuyantādha [tassānuyuttā idha (sī. pī.), tassānuyantā idha (syā. ka.)] bhavanti khattiyā.

“Mahāyasam̄ sam̄parivārayanti nam̄,
 Sace ca pabbajjamupeti tādiso;
 Nekkhammachandābhirato vicakkhaṇo,
 Devāmanussāsurasakkarakkhasā [sattarakkhasā (ka.) sī. syāatṭhakathā oloketabbā].

“Gandhabbanāgā vihagā catuppadā,
 Anuttaram̄ devamanussapūjitaṁ;
 Mahāyasam̄ sam̄parivārayanti na’nti.

(3-5) Āyatapañhitāditilakkhaṇam̄

206. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam̄ jātim̄ purimam̄ bhavam̄ purimam̄ niketam̄ pubbe manussabhūto samāno pāṇātipātam̄ pahāya pāṇātipātā paṭivirato ahosi nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno, sabbapāṇabhūtahitānukampī vihāsi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā...pe... so tato cuto itthattam̄ āgato samāno imāni tīṇi mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Āyatapañhi ca hoti, dīghaṅguli ca brahmujugatto ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram̄ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Dīghāyuko hoti ciraṭṭhitiko, dīghamāyum̄ pāleti, na sakkā hoti antarā jīvitā voropetum̄ kenaci manussabhūtena paccathikena paccāmittena. Rājā samāno idam̄ labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Dīghāyuko hoti ciraṭṭhitiko, dīghamāyum̄ pāleti, na sakkā hoti antarā jīvitā voropetum̄ paccathikehi paccāmittehi samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmīm̄. Buddha samāno idam̄ labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

207. Tatthetam̄ vuccati –

“Māraṇavadhabhayattano [maraṇavadhabhayattano (sī. pī. ka.), maraṇavadhabhayamattano (syā.)] viditvā,
 Paṭivirato param̄ māraṇāyahosi;
 Tena sucaritena saggamagamā [tena so sucaritena saggamagamāsi (syā.)],
 Sukataphalavipākamanubhosī.

“Caviya punaridhāgato samāno,
 Paṭilabhati idha tīṇi lakkhaṇāni;
 Bhavati vipuladīghapāṣāṇhiko,
 Brahmāva suju subho sujātagatto.

“Subhujo susu susaṇṭhito sujāto,
 Mudutalunaṅgulyassa honti;
 Dīghā tībhi purisavaraggalakkhaṇehi,
 Cirayapanāya [cirayāpanāya (syā.)] kumāramādisanti.

“Bhavati yadi gihī ciram̄ yepeti,
 Cirataram̄ pabbajati yadi tato hi;
 Yāpayati ca vasiddhibhāvanāya,
 Iti dīghāyukatāya tam̄ nimitta”nti.

(6) Sattussadatālakkhaṇam

208. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno dātā ahosi pañītānam rasitānam khādanīyānam bhojanīyānam sāyanīyānam lehanīyānam pānānam. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati, sattussado hoti, sattassa ussadā honti; ubhosu hatthesu ussadā honti, ubhosu pādesu ussadā honti, ubhosu aṃsakūṭesu ussadā honti, khandhe ussado hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṃ labhati? Lābhī hoti pañītānam rasitānam khādanīyānam bhojanīyānam sāyanīyānam lehanīyānam pānānam. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṃ labhati? Lābhī hoti pañītānam rasitānam khādanīyānam bhojanīyānam sāyanīyānam lehanīyānam pānānam. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

209. Tatthetam vuccati –

“Khajjabhojjamatha leyya sāiyiam,
Uttamagarasadāyako ahu;
Tena so sucaritena kammunā,
Nandane ciramabhippamodati.

“Satta cussade idhādhigacchatī,
Hatthapādamudutañca vindati;
Āhu byañjananmittakovidā,
Khajjabhojjarasalābhītāya nañ.

“Yam gihissapi [na tam gihissāpi (syā.)] tadatthajotakam,
Pabbajjampi ca tadādhigacchatī;
Khajjabhojjarasalābhīruttamam,
Āhu sabbagihibandhanacchida”nti.

(7-8) Karacaraṇamudujālatālakkhaṇāni

210. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno catūhi saṅgahavatthūhi janam saṅgāhako ahosi – dānena peyyavajjena [piyavācena (syā. ka.)] att hacariyāya samānattatāya. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Mudatalunahatthapādo ca hoti jālahatthapādo.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṃ labhati? Susaṅgahitaparijano hoti, susaṅgahitāssa honti brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṃ labhati? Susaṅgahitaparijano hoti, susaṅgahitāssa honti bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upasikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

211. Tatthetam vuccati –

“Dānampi catthacariyatañca [dānampi ca att hacariyatampi ca (sī. pī.)],
Piyavāditañca samānattatañca [piyavadatañca samānachandatañca (sī. pī.)];
Kariyacariyasusaṅgaham bahūnam,

Anavamatena guṇena yāti saggam.

“Caviya punaridhāgato samāno,
Karacaraṇamudutañca jālino ca;
Atirucirasuvaggudassaneyyam,
Paṭilabhati daharo susu kumāro.

“Bhavati parijanassavo vidheyyo,
Mahimam āvasito susaṅgahito;
Piyavadū hitasukhataṁ jīgīsamāno [jīgīsamāno (sī. syā. pī.)],
Abhirucitāni guṇāni ācarati.

“Yadi ca jahati sabbakāmabhogam,
Kathayati dhammakatham jino janassa;
Vacanapaṭikarassābhippasannā,
Sutvāna dhammānudhammadmācarantī”ti.

(9-10) Ussāṅkhapādauddhaggalomatālakkhaṇāni

212. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno [samāno bahuno janassa (sī. pī.)] atthūpasam̄hitam dhammūpasam̄hitam vācam bhāsitā ahosi, bahujanam nidam̄sesi, pāṇīnam hitasukhāvaho dhammayāgī. So tassa kammassa kaṭattā... pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Ussāṅkhapādo ca hoti, uddhaggalomo ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato, sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Aggo ca hoti seṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca kāmabhoginam. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Aggo ca hoti seṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca sabbasattānam. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

213. Tatthetam vuccati –

“Atthadhammasahitaṁ [atthadhammasam̄hitam (ka. sī. pī.), atthadhammupasaṁhitam (ka.)]
pure giram,
Erayam bahujanam nidam̄sayi;
Pāṇīnam hitasukhāvaho ahu,
Dhammayāgamayajī [dhammayāgam assaji (ka.)] amaccharī.

“Tena so sucaritena kammunā,
Suggratiṁ vajati tattha modati;
Lakkhaṇāni ca duve idhāgato,
Uttamappamukhatāya [uttamasukhatāya (syā.), uttamapamukkhatāya (ka.)] vindati.

“Ubbhamuppatitalomavā saso,
Pādagāñthirahu sādhusañthitā;
Mamsalohitācī tacotthatā,
Uparicaraṇasobhanā [uparijānusobhanā (syā.), upari ca pana sobhanā (sī. pī.)] ahu.

“Gehamāvasati ce tathāvidho,
Aggataṁ vajati kāmabhoginam;
Tena uttaritaro na vijjati,

Jambudīpamabhibhuuya iriyati.

“Pabbajampi ca anomaniikkamo,
Aggataṁ vajati sabbapāṇinam;
Tena uttaritaro na vijjati,
Sabbalokamabhibhuuya viharatī”ti.

(11) Enījaṅghalakkhaṇam

214. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno sakkaccaṁ vācetā ahosi sippam vā vijjam vā caraṇam vā kammaṁ vā – ‘kim time khippam vijāneyyum, khippam paṭipajjeyyum, na ciram kilisseyyu’”nti. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Enījaṅgho hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kim labhati? Yāni tāni rājārahāni rājaṅgāni rājūpabhogāni rājanucchavikāni tāni khippam patilabhati. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Yāni tāni samaṇārahāni samaṇaṅgāni samaṇūpabhogāni samaṇānucchavikāni, tāni khippam paṭilabhati. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

215. Tatthetam vuccati –

“Sippesu vijjācaraṇesu kammesu [kammasu (sī. pī.)],
Katham vijāneyyum [vijāneyya (sī. pī.), vijāneyyu (syā.)] lahungi icchatī;
Yadūpaghātāya na hoti kassaci,
Vāceti khippam na ciram kilissati.

“Tam kammaṁ katvā kusalam sukhudrayam [sukhindriyam (ka.)],
Jaṅghā manuññā labhate susaṇṭhitā;
Vaṭṭā sujātā anupubbamuggatā,
Uddhaggalomā sukhumattacotthatā.

“Eneyyajaṅghoti tamāhu puggalam,
Sampatti�ā khippamidhāhu [khippamidāhu (?)] lakkhaṇam;
Gehānulomāni yadābhikaṅkhati,
Apabbajam khippamidhādhigacchati [khippamidādhigacchati (?)].

“Sace ca pabbajjamupeti tādiso,
Nekkhammachandābhiringo vicakkhaṇo;
Anuccavikassa yadānulomikam,
Taṁ vindati khippamanomavikkamo [nikkamo (sī. syā. pī.)]”ti.

(12) Sukhumacchavilakkhaṇam

216. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno samaṇam vā brāhmaṇam vā upasaṅkamitvā paripucchitā ahosi – ‘kim, bhante, kusalam, kim akusalam, kim sāvajjam, kim anavajjam, kim sevitabbam, kim na sevitabbam, kim me karīyamānam dīgharattam ahitāya dukkhāya assa, kim vā pana me karīyamānam dīgharattam hitāya sukhāya assā’”ti. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Sukhumacchavi hoti, sukhumattā chavyā rajojallam kāye na

upalimpati.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram aijjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Mahāpañño hoti, nāssa hoti koci paññāya sadiso vā sethō vā kāmabhogīnam. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Mahāpañño hoti puthupañño hāsapañño [hāsupañño (sī. pī.)] javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño, nāssa hoti koci paññāya sadiso vā sethō vā sabbasattānam. Buddha samāno idam labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

217. Tatthetam vuccati –

“Pure puratthā purimāsu jātisu,
Aññātukāmo paripucchitā ahu;
Sussūsitā pabbajitam upāsitā,
Atthantaro atthakathaṁ nisāmayi.

“Paññāpaṭilābhagatena [paññāpaṭilābhakatena (sī. pī.) ṭīkā olketabbā] kammunā,
Manussabhūto sukhumacchavī ahu;
Byākaṁsu uppādanimittakovidā,
Sukhumāni athāni avecca dakkhi.

“Sace na pabbajjamupeti tādiso,
Vatteti cakkam pathavim pasāsatī;
Atthānusitīhsu pariggahesu ca,
Na tena seyyo sadiso ca vijjati.

“Sace ca pabbajjamupeti tādiso,
Nekkhammachandābhirato vicakkhaṇo;
Paññāvisiṭṭham labhate anuttaram,
Pappoti bodhim varabhūrimedhaso”ti.

(13) Suvaṇṇavaṇṇalakkhaṇam

218. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno akkodhano ahosi anupāyāsabahulo, bahumpi vutto samāno nābhisajjī na kuppi na byāpajji na patitthīyi, na kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Dātā ca ahosi sukhumānam mudukānam attharaṇānam pāvuraṇānam [pāpuraṇānam (sī. syā. pī.)] khomasukhumānam kappāsikasukhumānam koseyyasukhumānam kambalasukhumānam. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Suvaṇṇavaṇṇo hoti kañcanasannibhattaco.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram aijjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Lābhī hoti sukhumānam mudukānam attharaṇānam pāvuraṇānam khomasukhumānam kappāsikasukhumānam koseyyasukhumānam kambalasukhumānam. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Lābhī hoti sukhumānam mudukānam attharaṇānam pāvuraṇānam khomasukhumānam kappāsikasukhumānam koseyyasukhumānam kambalasukhumānam. Buddha samāno idam labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

219. Tatthetam vuccati –

“Akkodhañca adhiṭṭhahi adāsi [adāsi ca (sī. pī.)],
Dānañca vatthāni sukhumāni succhavīni;

Purimatarabhavet thito abhvissaji,
Mahimiva suro abhvassam.

“Tam katvāna ito cuto dibbam,
Upapajji [upapajja (sī. pī.)] sukataphalavipākamanubhutvā;
Kanakatanusannibho idhābhībhavati,
Suravarataroriva indo.

“Gehañcāvasati naro apabbajja,
Micchañ mahatimahiñ anusāsatī [pasāsatī (syā.)];
Pasayha sahidha sattaratanam [pasayha abhivasana-varataram (sī. pī.)],
Pañilabhati vimala [vipula (syā.), vipulam (sī. pī.)] sukhumacchavim suciñca.

“Lābhī acchādanavatthamokkhapāvurañānam,
Bhavati yadi anāgāriyatam upeti;
Sahito [suhita (syā.), sa hi (sī. pī.)] purimakataphalam anubhavati,
Na bhavati katassa panāso”ti.

(14) Kosohitavatthaguyhalakkhaṇam

220. Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātiṁ purimam bhavam purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno cirappanaṭthe sucirappavāsino nātimitte suhaje sakhino samānetā ahosi. Mātarampi puttena samānetā ahosi, puttampi mātarā samānetā ahosi, pitarampi puttena samānetā ahosi, puttampi pitarā samānetā ahosi, bhātarampi bhātarā samānetā ahosi, bhātarampi bhaginiyā samānetā ahosi, bhaginimpi bhātarā samānetā ahosi, bhaginimpi bhaginiyā samānetā ahosi, samañgikatvā [samaggiñ katvā (sī. syā. pī.)] ca abbhanumoditā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam pañilabhati – kosohitavatthaguyho hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiñ labhati? Pahūtaputto hoti, parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīrañgarūpā parasenappamaddanā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiñ labhati? Pahūtaputto hoti, anekasahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīrañgarūpā parasenappamaddanā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

221. Tatthetam vuccati –

“Pure puratthā purimāsu jātisu,
Cirappanaṭthe sucirappavāsino;
Nātī suhaje sakhino samānayi,
Samañgikatvā anumoditā ahu.

“So tena [sa tena (ka.)] kammena divam samakkami,
Sukhañca khippāratiyo ca anvabhi;
Tato cavitvā punarāgato idha,
Kosohitam vindati vatthachādiyam.

“Pahūtaputto bhavañ tathāvidho,
Parosahassañca [parosahassassa (sī. pī.)] bhavanti atrajā;
Sūrā ca vīrā ca [sūrā ca vīrañgarūpā (ka.)] amittatāpanā,
Gihissa pītimjananā piyañvadā.

“Bahūtarā pabbajitassa iriyato,
 Bhavanti puttā vacanānusārino;
 Gihissa vā pabbajitassa vā puna,
 Tam lakkhaṇam jāyati tadaṭṭhajotaka”nti.

Pathamabhāṇavāro niṭṭhito.

(15-16) Parimanḍalaanonamajāṇḍuparimasanalakkhaṇāni

222. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātiṁ purimam bhavaṁ purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno mahājanasaṅgaham [mahājanasaṅgāhakam (ka.)] samekkhamāno [samapekkhamāno (ka.)] samam jānāti sāmam jānāti, purisam jānāti purisavisesam jānāti – ‘ayamidamarahati ayamidamarahatī’ti tattha tattha purisavisesakaro ahosi. So tassa kammassa kaṭattā... pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Nigrodha parimanḍalo ca hoti, ṭhitakoyeva ca anonamanto ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo pahūtajātarūparajato pahūtavittūpakaraṇo pahūtadhanadhañño paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro. Rājā samāno idam labhati...pe... buddho samāno kiṁ labhati? Aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo. Tassimāni dhanāni honti, seyyathidaṁ, saddhādhanam sīladhanam hiridhanam ottappadhanam sutadhanam cāgadhanam paññādhanam. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

223. Tatthetam vuccati –

“Tuliya paṭivicaya cintayitvā,
 Mahājanasaṅgahanaṁ [mahājanam saṅgāhakam (ka.)] samekkhamāno;
 Ayamidamarahati tattha tattha,
 Purisavisesakaro pure ahosi.

“Mahiñca pana [samā ca pana (syā.), sa hi ca pana (sī. pī.)] thito anonamanto, Phusati karehi ubhohi jaṇṇukāni; Mahiruhaparimanḍalo ahosi, Sucaritakammavipākasesakena.

“Bahuvividhanimittalakkhaṇaññū, Atinipuṇā manujā byākarimṣu; Bahuvividhā gihīnam arahāni, Paṭilabhati daharo susu kumāro.

“Idha ca mahīpatissa kāmabhogī, Gihipatirūpā bahū bhavanti; Yadi ca jahati sabbakāmabhogam, Labhati anuttaram uttamadhanagga”nti.

(17-19) Sīhapubbaddhakāyāditilakkhaṇam

224. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātiṁ purimam bhavaṁ purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno bahujanassa atthakāmo ahosi hitakāmo phāsukāmo yogakkhemakāmo – ‘kintime saddhāya vadḍheyyum, sīlena vadḍheyyum, sutena vadḍheyyum [sutena vadḍheyyum, buddhiyā vadḍheyyum (syā.)], cāgena vadḍheyyum, dhammena vadḍheyyum, paññāya vadḍheyyum,

dhanadhaññena vaḍḍheyyum, khettavatthunā vaḍḍheyyum, dvipadacatuppadehi vaḍḍheyyum, puttadārehi vaḍḍheyyum, dāsakammakaraporisehi vaḍḍheyyum, nātīhi vaḍḍheyyum, mittehi vaḍḍheyyum, bandhavehi vaḍḍheyyu'nti. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni tīni mahāpurisalakkhañāni paṭilabhati. Sīhapubbaddhakāyo ca hoti citantaramso ca samavaṭṭakkhandho ca.

“So tehi lakkhañehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kim labhati? Aparihānadhammo hoti, na parihāyati dhanadhaññena khettavatthunā dvipadacatuppadehi puttadārehi dāsakammakaraporisehi nātīhi mittehi bandhavehi, na parihāyati sabbasampattiya. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Aparihānadhammo hoti, na parihāyati saddhāya sīlena sutena cāgena paññāya, na parihāyati sabbasampattiya. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

225. Tatthetam vuccati –

“Saddhāya sīlena sutena buddhiyā,
Cāgena dhammena bahūhi sādhuhi;
Dhanena dhaññena ca khettavatthunā,
Puttehi dārehi catuppadehi ca.

“Nātīhi mittehi ca bandhavehi ca,
Balena vanñena sukhena cūbhayaṁ;
Kathaṁ na hāyeyyum pareti icchatī,
Atthassa middhī ca [idam samiddhañca (ka.), addham samiddhañca (syā.)] panābhikañkhati.

“Sa sīhapubbaddhasusanṭhito ahu,
Samavaṭṭakkhandho ca citantaramso;
Pubbe sucinñena katena kammunā,
Ahāniyam pubbanimittamassa tam.

“Gihīpi dhaññena dhanena vaḍḍhati,
Puttehi dārehi catuppadehi ca;
Akiñcano pabbajito anuttaram,
Pappoti bodhim asahānadhammatanti”nti [sambodhimahānadhammatanti (syā. ka.) tīkā oloketabbā].

(20) Rasaggasaggitālakkhañam

226. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno sattānam aviheṭhakajātiko ahosi pāṇinā vā leḍdunā vā danḍena vā satthena vā. So tassa kammassa kaṭattā upacittattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhañam paṭilabhati, rasaggasaggī hoti, uddhaggāssa rasaharañyo gīvāya jātā honti samābhivāhiniyo [samavāharasaharañyo (syā.)].

“So tena lakkhañena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kim labhati? Appābādho hoti appātañko, samavepākiniyā gahañiyā samannāgato nātisītāya nāccuñhāya. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Appābādho hoti appātañko samavepākiniyā gahañiyā samannāgato nātisītāya nāccuñhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

227. Tatthetam vuccati –

“Na pāṇidāṇdehi panātha ledḍunā,
Satthena vā maraṇavadhenā [māraṇavadhenā (ka.)] vā pana;
Ubbādhanāya paritajjanāya vā,
Na heṭhayī janatamaheṭhako ahu.

“Teneva so sugatimupecca modati,
Sukhapphalam kariya sukhāni vindati;
Samojasā [sampajjasā (sī. pī.), pāmuñjasā (syā.), sāmañca sā (ka.)] rasaharaṇī susaṇṭhitā,
Idhāgato labhati rasaggasaggitam.

“Tenāhu nam atinipuṇā vicakkhaṇā,
Ayam naro sukhabahulo bhavissati;
Gihissa vā pabbajitassa vā puna [pana (syā.)],
Tam lakkhaṇam bhavati tadaṭṭhajotaka”nti.

(21-22) Abhinīlanettagopakhumalakkhaṇāni

228. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātiṁ purimam bhavaṁ purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno na ca visāṭam, na ca visāci [na ca visācitaṁ (sī. pī.), na ca visāvi (syā.)], na ca pana viceyya pekkhitā, ujum tathā pasaṭamujumano, piyacakkhunā bahujanam udikkhitā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Abhinīlanetto ca hoti gopakhumo ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato, sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Piyadassano hoti bahuno janassa, piyo hoti manāpo brāhmaṇagahapatikānam negamajānapadānam gaṇakamahāmattānam anīkaṭṭhānam dovārikānam amaccānam pārisajjānam rājūnam bhogiyānam kumārānam. Rājā samāno idam labhati...pe... buddho samāno kiṁ labhati? Piyadassano hoti bahuno janassa, piyo hoti manāpo bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam devānam manussānam asurānam nāgānam gandhabbānam. Buddha samāno idam labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

229. Tatthetam vuccati –

“Na ca visāṭam na ca visāci [visācitaṁ (sī. pī.), visāvi (syā.)], na ca pana viceyyapekkhitā; Ujum tathā pasaṭamujumano, piyacakkhunā bahujanam udikkhitā.

“Sugatīsu so phalavipākam,
Anubhavati tattha modati;
Idha ca pana bhavati gopakhumo,
Abhinīlanettanayano sudassano.

“Abhiyogino ca nipuṇā,
Bahū pana nimittakovidā;
Sukhumanayanakusalā manujā,
Piyadassanoti abhiniddisanti nam.

“Piyadassano gihīpi santo ca,
Bhavati bahujanapiyāyito;
Yadi ca na bhavati gihī samaṇo hoti,
Piyo bahūnam sokanāsano”ti.

(23) Uṇhīsasīsalakkhaṇam

230. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno bahujanapubbaṅgamo ahosi kusalesu dhammesu bahujanapāmokkho kāyasucarite vacīsucarite manusucarite dānasamvibhāge sīlasamādāne uposathupavāse matteyyatāya petteyyatāya sāmaññatāya brahmaññatāya kule jetṭhāpacāyitāya aññataraññataresu ca adhikusalesu dhammesu. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati – uṇhīsasīso hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kim labhati? Mahāssa jano anvāyiko hoti, brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Mahāssa jano anvāyiko hoti, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

231. Tatthetam vuccati –

“Pubbaṅgamo sucaritesu ahu,
Dhammesu dhammadariyābhirato;
Anvāyiko bahujanassa ahu,
Sagesu vedayittha puññaphalam.

“Veditvā so sucaritassa phalam,
Uṇhīsasīsattamidhajjhagamā;
Byākamṣu byañjananimittadharā,
Pubbaṅgamo bahujanam hessati.

“Paṭibhogiyā manujesu idha,
Pubbeva tassa abhiharanti tadā;
Yadi khattiyo bhavati bhūmipati,
Paṭihārakam bahujane labhati.

“Atha cepi pabbajati so manujo,
Dhammesu hoti paguṇo visavī;
Tassānusāsaniguṇābhirato,
Anvāyiko bahujano bhavatī”ti.

(24-25) Ekekalomatāuṇṇālakkhaṇāni

232. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno musāvādām pahāya musāvādā paṭivirato ahosi, saccavādī saccasandho theto paccayiko avisamvādako lokassa. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Ekekalomo ca hoti, uṇṇā ca bhamukantare jātā hoti odātā mudutūlasannibhā.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato, sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kim labhati? Mahāssa jano upavattati, brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Mahāssa jano upavattati, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

233. Tatthetam vuccati –

“Saccappaṭiñño purimāsu jātisu,
Advejjhavāco alikam vivajjyi;
Na so visamvādayitāpi kassaci,
Bhūtena tacchena tathena bhāsayi [tosayi (sī. pī.)].

“Setā susukkā mudutūlasannibhā,
Uṇṇā sujātā [uṇṇāssa jātā (ka. sī.)] bhamukantare ahu;
Na lomakūpesu duve ajāyisum,
Ekekalomūpacitaṅgavā ahu.

“Tam lakkhaṇaññū bahavo samāgatā,
Byākamṣu uppādanimittakovidā;
Uṇṇā ca lomā ca yathā susaṅhitā,
Upavattatī īdisakam bahujano.

“Gihimpi santam upavattatī janō,
Bahu puratthāpakatena kammunā;
Akiñcanam pabbajitam anuttaram,
Buddhampi santam upavattati janō”ti.

(26-27) Cattālīsaavirāḍantalakkhaṇāni

234. “Yampi, bhikkhave tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno pisuṇam vācam pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato ahosi. Ito sutvā na amutra akkhātā imesam bhedāya, amutra vā sutvā na imesam akkhātā amūsam bhedāya, iti bhinnānam vā sandhātā, sahitānam vā anuppadatā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇīm vācam bhāsitā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Cattālīsadanto ca hoti avirāḍadanto ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Abhejjapariso hoti, abhejjāssa honti parisā, brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā ganakamahāmattā anīkaṭṭhā dovarikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati ... buddho samāno kiṁ labhati? Abhejjapariso hoti, abhejjāssa honti parisā, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

235. Tatthetam vuccati –

“Vebhūtiyam sahitabhedakāriṁ,
Bhedappavaḍḍhanavivādakāriṁ;
Kalahappavaḍḍhanaākiccaṅkāriṁ,
Sahitānam bhedajananiṁ na bhaṇi.

“Avivādavaḍḍhanakariṁ sugiram,
Bhimānusandhijananī abhaṇī;
Kalaham janassa panudī samaṅgī,
Sahitehi nandati pamodati ca.

“Sugatīsu so phalavipākam,

Anubhavati tattha modati;
 Dantā idha honti aviralā sahitā,
 Caturo dasassa mukhajā susaṇṭhitā.

“Yadi khattiyo bhavati bhūmipati,
 Avibhediyāssa parisā bhavati;
 Samaṇo ca hoti virajo vimalo,
 Parisāssa hoti anugatā acalā”ti.

(28-29) Pahūtajivhābrahmassaralakkhaṇāni

236. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavaṁ purimam niketam pubbe manussabhūto samāno pharusam vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato ahosi. Yā sā vācā nelā kaṇṭasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā ahosi. So tassa kammassa kātattā upacitattā...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Pahūtajivho ca hoti brahmassaro ca karavīkabhāṇī.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Ādeyyavāco hoti, ādiyatissa vacanam brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Ādeyyavāco hoti, ādiyatissa vacanam bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

237. Tatthetaṁ vuccati –

“Akkosabhaṇḍanavihesakāriṁ,
 Ubbādhikam [ubbādhakaram (syā.)] bahujanappamaddanam;
 Abālham giram so na bhaṇi pharusam,
 Madhuram bhaṇi susamhitam [susahitam (syā.)] sakhilaṁ.

“Manaso piyā hadayagāminiyo,
 Vācā so erayati kaṇṭasukhā;
 Vācāsuciṇṇaphalamanubhavi,
 Saggesu vedayatha [vedayati (?) ṭīkā olaketabbā] puññaphalam.

“Veditvā so sucaritassa phalam,
 Brahmassarattamidhamajjhagamā;
 Jivhāssa hoti vipulā puthulā,
 Ādeyyavākyavacano bhavati.

“Gihinopi ijhati yathā bhaṇato,
 Atha ce pabbajati so manujo;
 Ādiyatissa vacanam janatā,
 Bahuno bahum subhaṇitam bhaṇato”ti.

(30) Sīhanulanakkhaṇam

238. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavaṁ purimam niketam pubbe manussabhūto samāno samphappalāpam pahāya samphappalāpā paṭivirato ahosi kālavādī bhūtavādī attavādī dhammadvādī vinayavādī, nidhānavatim vācaṁ bhāsitā ahosi kālena sāpadesam pariyanvatim

atthasam̄hitam̄. So tassa kammassa kaṭattā...pe... so tato cuto itthattam̄ āgato samāno imam̄ mahāpurisalakkhaṇam̄ paṭilabhati, sīhahanu hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Appadham̄siyo hoti kenaci manussabhūtena paccathikena paccāmittena. Rājā samāno idam̄ labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Appadham̄siyo hoti abbhantarehi vā bāhirehi vā paccathikehi paccāmittehi, rāgena vā dosena vā mohena vā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiñ. Buddha samāno idam̄ labhati”. Etamattham̄ bhagavā avoca.

239. Tatthetam̄ vuccati –

“Na samphappalāpam̄ na muddhatam̄ [[buddhatanti \(ka.\)](#)],
Avikiṇṇavacanabyappatho ahosi;
Ahitamapi ca apanudi,
Hitamapi ca bahujanasukhañca abhanī.

“Tam katvā ito cuto divamupapajji,
Sukataphalavipākamanubhosī;
Caviya punaridhāgato samāno,
Dvidugamavaratarahanuttamalattha.

“Rājā hoti suduppadham̄siyo,
Manujindo manujādhipati mahānubhāvo;
Tidivapuravarasamo bhavati,
Suravarataroriva indo.

“Gandhabbāsurayakkharakkhasebhi [[surasakkarakkhasebhi \(syā.\)](#)],
Surehi na hi bhavati suppadham̄siyo;
Tathatto yadi bhavati tathāvidho,
Idha disā ca paṭidisā ca vidisā cā”ti.

(31-32) Samadantasusukkadāṭhālakkhaṇāni

240. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam̄ jātim̄ purimam̄ bhavañ purimam̄ niketam̄ pubbe manussabhūto samāno micchājīvam̄ pahāya sammājīvena jīvikam̄ kappesi, tulākūṭa kamṣakūṭa mānakūṭa ukkoṭana vañcana nikati sāciyoga chedana vadha bandhana viparāmosa ālopa sahasākārā [[sāhasākārā \(sī. syā. pī.\)](#)] paṭivirato ahosi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā param̄ maraṇā sugatiñ saggam̄ lokam̄ upapajjati. So tattha aññe deve dasahi ṭhānehi adhigāñhāti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena dibbena sukhena dibbena yasena dibbena ādhipeyyena dibbehi rūpehi dibbehi saddehi dibbehi gandhehi dibbehi rasehi dibbehi phoṭhabbehi. So tato cuto itthattam̄ āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, samadanto ca hoti susukkadāṭho ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti, seyyathidañ – cakkaratanañ hatthiratanañ assaratananañ maṇiratanañ itthiratanañ gahapatiratanam̄ pariññayakaratanameva sattamañ. Parosahassam̄ kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam̄ pathavim̄ sāgarapariyantam̄ akhilamanimittamakanṭakam̄ iddham̄ phītam̄ khemam̄ sivam̄ nirabbudam̄ adaññena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Rājā samāno kiṁ labhati? Suciparivāro hoti sucissa honti parivārā brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam̄

labhati.

“Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Buddho samāno kiṃ labhati? Suciparivāro hoti, sucissa honti parivārā, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

241. Tatthetam vuccati –

“Micchājīvañca avassaji samena vuttiṃ,
Sucinā so janayittha dhammikena;
Ahitamapi ca apanudi,
Hitamapi ca bahujanasukhañca acari.

“Sagge vedayati naro sukhapphalāni,
Karitvā nipuṇebhi vidūhi sabbhi;
Vaṇṇitāni tidivapuravarasamo,
Abhiramati ratikhiḍḍasamaṅgī.

“Laddhānam mānusakam bhavam tato,
Cavīvāna sukataphalavipākam;
Sesakena paṭilabhati lapanajaṃ,
Samamapi sucisusukkam [laddhāna manussakam bhavam tato caviya, puna sukataphalavipākasesakena; paṭilabhati lapanajaṃ samamapi, suci ca suvisuddhasusukkam (syā.)].

“Tam veyyañjanikā samāgatā bahavo,
Byākamṣu nipuṇasammatā manujā;
Sucijanaparivāragaṇo bhavati,
Dijasamasukkasucisobhanadanto.

“Rañño hoti bahujano,
Suciparivāro mahatiṃ mahiṃ anusāsato;
Pasayha na ca janapadatudanam,
Hitamapi ca bahujanasukhañca caranti.

“Atha ce pabbajati bhavati vipāpo,
Samaṇo samitarajo vivaṭṭacchado;
Vigatadarathakilamatho,
Imamapi ca paramapi ca [imampi ca parampi ca (pī.), parampi paramampi ca (syā.)] passati lokam.

“Tassovādakarā bahugihī ca pabbajitā ca,
Asuciṃ garahitam dhunanti pāpam;
Sa hi sucibhi parivuto bhavati,
Malakhilakalikilese panudehī”ti [tassovādakarā bahugihī ca, pabbajitā ca asucivigarahita; panudipāpassa hi sucibhiparivuto, bhavati malakhilakalikilese panudeti (syā.)].

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitaṃ abhinandunti.

Lakkhaṇasuttam niṭṭhitam sattamam.

8. Siṅgālasuttam

242. Evaṁ me sutam – ekam samayaṁ bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena siṅgālako [sigālako (sī.)] gahapatiputto kālasseva uṭṭhāya rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā [puthuddisā (sī. syā. pī.)] namassati – puratthimam disam dakkhiṇam disam pacchimam disam uttaram disam hetṭhimam disam uparimam disam.

243. Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho bhagavā siṅgālakam gahapatiputtaṁ kālasseva uṭṭhāya rājagahā nikkhamitvā allavatthaṁ allakesam pañjalikam puthudisā namassantaṁ – puratthimam disam dakkhiṇam disam pacchimam disam uttaram disam hetṭhimam disam uparimam disam. Disvā siṅgālakam gahapatiputtaṁ etadavoca – “kim nu kho tvam, gahapatiputta, kālasseva uṭṭhāya rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā namassasi – puratthimam disam dakkhiṇam disam pacchimam disam uttaram disam hetṭhimam disam uparimam disa”nti? “Pitā mam, bhante, kālam karonto evam avaca – ‘disā, tāta, namasseyyāsi’ti. So kho aham, bhante, pituvacanam sakkaronto garum karonto mānento pūjento kālasseva uṭṭhāya rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā namassāmi – puratthimam disam dakkhiṇam disam pacchimam disam uttaram disam hetṭhimam disam uparimam disa”nti.

Cha disā

244. “Na kho, gahapatiputta, ariyassa vinaye evam cha disā [chaddisā (sī. pī.)] namassitabbā”ti. “Yathā kathaṁ pana, bhante, ariyassa vinaye cha disā [chaddisā (sī. pī.)] namassitabbā? Sādu me, bhante, bhagavā tathā dhammam desetu, yathā ariyassa vinaye cha disā [chaddisā (sī. pī.)] namassitabbā”ti.

“Tena hi, gahapatiputta sunohi sādhukam manasikarohi bhāsissāmī”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho siṅgālako gahapatiputto bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca –

“Yato kho, gahapatiputta, ariyasāvakassa cattāro kammakilesā pahīnā honti, catūhi ca ṭhānehi pāpakammaṁ na karoti, cha ca bhogānam apāyamukhāni na sevati, so evam cuddasa pāpakāpagato chaddisāpaṭicchādī [paṭicchādī hoti (syā.)] ubholokavijayāya paṭipanno hoti. Tassa ayañceva loko āraddho hoti paro ca loko. So kāyassa bhedā param marañ sugatim saggam lokam upapajjati.

Cattārokammakilesā

245. “Kamatassa cattāro kammakilesā pahīnā honti? Pāṇātipāto kho, gahapatiputta, kammakileso, adinnādānam kammakileso, kāmesumicchācāro kammakileso, musāvādo kammakileso. Imassa cattāro kammakilesā pahīnā honti”ti. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna [idam vatvā (sī. pī.) evamīdesu ṭhānesu] sugato athāparam etadavoca satthā –

“Pāṇātipāto adinnādānam, musāvādo ca vuccati;
Paradāragamanañceva, nappasamsanti pañditā”ti.

Catuṭṭhānam

246. “Katamehi catūhi ṭhānehi pāpakammaṁ na karoti? Chandāgatim gacchanto pāpakammaṁ karoti, dosāgatim gacchanto pāpakammaṁ karoti, mohāgatim gacchanto pāpakammaṁ karoti, bhayāgatim gacchanto pāpakammaṁ karoti. Yato kho, gahapatiputta, ariyasāvako neva chandāgatim gacchati, na dosāgatim gacchati, na mohāgatim gacchati, na bhayāgatim gacchati; imehi catūhi ṭhānehi

pāpakammam na karotī’ti. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā –

“Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammam̄ ativattati;
Nihīyati yaso tassa [tassa yeso (bahūsu, vinayepi)], kālapakkheva candimā.

“Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammam̄ nātivattati;
Āpūrati yaso tassa [tassa yeso (bahūsu, vinayepi)], sukkapakkheva [juṇhapakkheva (ka.)]
candimā”ti.

Cha apāyamukhāni

247. “Katamāni cha bhogānam̄ apāyamukhāni na sevati? Surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyogo kho, gahapatiputta, bhogānam̄ apāyamukham̄, vikālavisikhācariyānuyogo bhogānam̄ apāyamukham̄, samajjābhicaraṇam̄ bhogānam̄ apāyamukham̄, jūtappamādaṭṭhānānuyogo bhogānam̄ apāyamukham̄, pāpamittānuyogo bhogānam̄ apāyamukham̄, ālasyānuyogo [ālasānuyogo (sī. syā. pī.)] bhogānam̄ apāyamukham̄.

Surāmerayassa cha ādīnavā

248. “Cha khome, gahapatiputta, ādīnavā surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyoge. Sandīṭhikā dhanajāni [dhanañjāni (sī. pī.)], kalahappavaḍḍhanī, rogānam̄ āyatanaṁ, akittisañjananī, kopīnanidaṁsanī, paññāya dubbalikaraṇītveva chatṭham̄ padam̄ bhavati. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyoge.

Vikālacariyāya cha ādīnavā

249. “Cha khome, gahapatiputta, ādīnavā vikālavisikhācariyānuyoge. Attāpissa agutto arakkhito hoti, puttadāropissa agutto arakkhito hoti, sāpateyyampissa aguttam̄ arakkhitam̄ hoti, saṅkiyo ca hoti pāpakesu ṭhānesu [tesu tesu ṭhānesu (syā.)], abhūtavacanañca tasmiṁ rūhati, bahūnañca dukkhadhammānam̄ purakkhato hoti. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā vikālavisikhācariyānuyoge.

Samajjābhicaraṇassa cha ādīnavā

250. “Cha khome, gahapatiputta, ādīnavā samajjābhicaraṇe. Kva [kuvam̄ (ka. sī. pī.)] naccam̄, kva gītam̄, kva vāditam̄, kva akkhānam̄, kva pāṇissaram̄, kva kumbhathunanti. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā samajjābhicaraṇe.

Jūtappamādassa cha ādīnavā

251. “Cha khome, gahapatiputta, ādīnavā jūtappamādaṭṭhānānuyoge. Jayam veram̄ pasavati, jino vittamanusocati, sandīṭhikā dhanajāni, sabhāgatassa [sabhāye tassa (ka.)] vacanam̄ na rūhati, mittāmaccānam̄ paribhūto hoti, āvāhavivāhakānam̄ apatthito hoti – ‘akkhadhutto ayam̄ purisapuggalo nālam̄ dārabharanāyā’ti. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā jūtappamādaṭṭhānānuyoge.

Pāpamittatāya cha ādīnavā

252. “Cha khome, gahapatiputta, ādīnavā pāpamittānuyoge. Ye dhuttā, ye sonḍā, ye pipāsā, ye nekatikā, ye vañcanikā, ye sāhasikā. Tyāssa mittā honti te sahāyā. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā pāpamittānuyoge.

Ālasyassa cha ādīnavā

253. “Cha khome, gahapatiputta, ādīnavā ālasyānuyoge. Atisītanti kammaṁ na karoti, atiunhanti kammaṁ na karoti, atisāyanti kammaṁ na karoti, atipātoti kammaṁ na karoti, atichātosmīti kammaṁ na karoti, atidhātosmīti kammaṁ na karoti. Tassa evam̄ kiccāpadesabahulassa viharato anuppannā ceva bhogā nuppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayaṁ gacchanti. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā ālasyānuyoge”ti. Idamavoca bhagavā, idam̄ vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā –

“Hoti pānasakhā nāma,
Hoti sammiyasammiyo;
Yo ca atthesu jātesu,
Sahāyo hoti so sakħā.

“Ussūraseyyā paradārasevanā,
Verappasavo [verappasaṅgo (sī. syā. pī.)] ca anathatā ca;
Pāpā ca mittā sukadariyatā ca,
Ete cha ṭhānā purisam̄ dhamṣayanti.

“Pāpamitto pāpasakho,
Pāpaācāragocaro;
Asmā lokā paramhā ca,
Ubhayā dhamṣate naro.

“Akkhitthiyo vāruṇī naccagītam̄,
Divā soppam̄ pāricariyā akāle;
Pāpā ca mittā sukadariyatā ca,
Ete cha ṭhānā purisam̄ dhamṣayanti.

“Akkhehi dibbanti suram̄ pivanti,
Yantitthiyo pāṇasamā paresam̄;
Nihīnasevī na ca vuddhasevī [vuddhisevī (syā.), buddhisevī (ka.)],
Nihīyate kālapakkheva cando.

“Yo vāruṇī addhano akiñcano,
Pipāso pivam̄ papāgato [pipāsosi atthapāgato (syā.), pipāsopi samappapāgato (ka.)];
Udakamiva iṇam̄ vigāhati,
Akulam̄ [ākulam̄ (syā. ka.)] kāhiti khippamattano.

“Na divā soppasilena, rattimuṭṭhānadessinā [rattinuṭṭhānadassinā (sī. pī.), rattinuṭṭhānasīlinā (?)];
Niccam̄ mattena soṇḍena, sakkā āvasitum̄ gharaṇam̄.

“Atisītam̄ atiunhaṁ, atisāyamidaṁ ahu;
Iti vissatṭhakammante, atthā accentī māṇave.

“Yodha sītañca uṇhañca, tiṇā bhiyyo na maññati;
Karam̄ purisakiccāni, so sukham̄ [sukhā (sabbattha) aṭṭhakathā oloketabbā] na vihāyatī”ti.

Mittapatirūpakā

254. “Cattārome, gahapatiputta, amittā mittapatirūpakā veditabbā. Aññadatthuharo amitto

mittapatirūpako veditabbo, vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo, anuppiyabhāñī amitto mittapatirūpako veditabbo, apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabbo.

255. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi aññadatthuharo amitto mittapatirūpako veditabbo.

“Aññadatthuharo hoti, appena bahumicchatī;
Bhayassa kiccam̄ karoti, sevati athakāraṇā.

“Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi aññadatthuharo amitto mittapatirūpako veditabbo.

256. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo. Atītena paṭisantharati [paṭisandharati (ka.)], anāgatena paṭisantharati, nirathakena saṅgañhāti, paccuppannesu kiccesu byasanaṁ dasseti. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo.

257. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi anuppiyabhāñī amitto mittapatirūpako veditabbo. Pāpakampissa [pāpakammampissa (syā.)] anujānāti, kalyāñampissa anujānāti, sammukhāssa vaṇṇam̄ bhāsatī, parammukhāssa avaṇṇam̄ bhāsatī. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi anuppiyabhāñī amitto mittapatirūpako veditabbo.

258. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabbo. Surāmeraya majjappamādaṭṭhānānuyoge sahāyo hoti, vikāla visikhā cariyānuyoge sahāyo hoti, samajjābhicaraṇe sahāyo hoti, jūtappamādaṭṭhānānuyoge sahāyo hoti. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabbo”ti.

259. Idamavoca bhagavā, idam̄ vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā –

“Aññadatthuharo mitto, yo ca mitto vacīparo [vacīparamo (syā.)];
Anuppiyañca yo āha, apāyesu ca yo sakħā.

Ete amitte cattāro, iti viññāya pañdito;
Ārakā parivajjeyya, maggam̄ pañibhayañ yathā”ti.

Suhadamitto

260. “Cattārome, gahapatiputta, mittā suhadā veditabbā. Upakāro [upakārako (syā.)] mitto suhado veditabbo, samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo, atthakkhāyī mitto suhado veditabbo, anukampako mitto suhado veditabbo.

261. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi upakāro mitto suhado veditabbo. Pamattam rakkhati, pamattassa sāpateyyam̄ rakkhati, bhītassa saraṇam̄ hoti, uppannesu kiccakaranñyesu taddiguṇam̄ bhogam̄ anuppadeti. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi upakāro mitto suhado veditabbo.

262. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo. Guyhamassa ācikkhati, guyhamassa parigūhati, āpadāsu na vijahati, jīvitampissa atthāya pariccattam̄ hoti. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo.

263. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi atthakkhāyī mitto suhado veditabbo. Pāpā nivāreti, kalyāñe niveseti, assutam̄ sāveti, saggassa maggam̄ ācikkhati. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi atthakkhāyī mitto suhado veditabbo.

264. “Catūhi kho, gahapatiputta, thānehi anukampako mitto suhado veditabbo. Abhavenassa na nandati, bhavenassa nandati, avanñam bhañamānam nivāreti, vanñam bhañamānam pasaṁsati. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi thānehi anukampako mitto suhado veditabbo”ti.

265. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā –

“Upakāro ca yo mitto, sukhe dukkhe [sukhadukkho (syā. ka.)] ca yo sakhā [yo ca mitto sukhe dukkhe (sī. pī.)];

Atthakkhāyī ca yo mitto, yo ca mittānukampako.

“Etepi mitte cattāro, iti viññāya pañđito;
Sakkaccañ payirupāseyya, mātā puttām va orasām;
Pañđito sīlasampanno, jalām aggīva bhāsatī.

“Bhoge samharamānassa, bhamarasseva irīyato;
Bhogā sannicayām yanti, vammikovupacīyati.

“Evam bhoge samāhatvā [samāharityā (syā.)], alamatto kule gihī;
Catudhā vibhaje bhoge, sa ve mittāni ganthati.

“Ekena bhoge bhuñjeyya, dvīhi kammām payojaye;
Catutthañca nidhāpeyya, āpadāsu bhavissatī”ti.

Chaddisāpaṭicchādanakanḍam

266. “Kathañca, gahapatiputta, ariyasāvako chaddisāpaṭicchādī hoti? Cha imā, gahapatiputta, disā veditabbā. Purathimā disā mātāpitaro veditabbā, dakkhiṇā disā ācariyā veditabbā, pacchimā disā puttadārā veditabbā, uttarā disā mittāmaccā veditabbā, hetṭhimā disā dāsakammakarā veditabbā, uparimā disā samañabrāhmaṇā veditabbā.

267. “Pañcahi kho, gahapatiputta, thānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhātabbā – bhato ne [nesam (bahūsu)] bharissāmi, kiccañ nesam karissāmi, kulavaṁsañ thapessāmi, dāyajjam paṭipajjāmi, atha vā pana petānam kālañkatānam dakkhiṇam anuppadassāmīti. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhitā pañcahi thānehi puttām anukampanti. Pāpā nivārenti, kalyāne nivesenti, sippam sikkhāpentī, patirūpena dārena samyojenti, samaye dāyajjam niyyādenti [niyyātentī (ka. sī.)]. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhitā imehi pañcahi thānehi puttām anukampanti. E�amassa esā puratthimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

268. “Pañcahi kho, gahapatiputta, thānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhātabbā – uṭṭhānenā upaṭṭhānenā sussusāya pāricaryāya sakkaccañ sippaṭiggañena [sippam patiggahañena (syā.), sippauggahañena (ka. sī.)]. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhitā pañcahi thānehi antevāsim anukampanti – suvinītam vinenti, suggahitam gāhāpentī, sabbasippasutam samakkhāyino bhavanti, mittāmaccesu paṭiyādenti [paṭivedenti (syā.)], disāsu parittānam karonti. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi thānehi antevāsim anukampanti. E�amassa esā dakkhiṇā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

269. “Pañcahi kho, gahapatiputta, thānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhātabbā – sammānanāya anavamānanāya [avimānanāya (syā. pī.)] anaticaryāya issariyavossaggena alaṅkārānuppadānena. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā

paccupaṭṭhitā pañcahi thānehi sāmikam anukampati – susaṃvihitakkammantā ca hoti, saṅgahitaparijanā [susāṅgahitaparijanā (sī. syā. pī.)] ca, anaticārinī ca, sambhatañca anurakkhati, dakkhā ca hoti analasā sabbakiccesu. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi thānehi sāmikam anukampati. Evamassa esā pacchimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

270. “Pañcahi kho, gahapatiputta, thānehi kulaputtena uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhabbā – dānena peyyavajjena [viyyavajjena (syā. ka.)] attacariyāya samānattatāya avisamvādanatāya. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi kulaputtena uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhitā pañcahi thānehi kulaputtam anukampanti – pamattam rakkhanti, pamattassa sāpateyyam rakkhanti, bhūtassa saranam honti, āpadāsu na vijahanti, aparapajā cassa paṭipūjenti. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi kulaputtena uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi thānehi kulaputtam anukampanti. Evamassa esā uttarā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

271. “Pañcahi kho, gahapatiputta, thānehi ayyirakena [ayyirakena (sī. syā. pī.)] heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhabbā – yathābalam kammantasaṃvidhānena bhattavetanānuppadānena gilānupaṭṭhānena accharīyānam rasānam saṃvibhāgena samaye vossaggena. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi ayyirakena heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhitā pañcahi thānehi ayyirakam anukampanti – pubbuṭṭhāyino ca honti, pacchā nipātino ca, dinnādāyino ca, sukatakammakarā ca, kittivāṇḍaharā ca. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi ayyirakena heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi thānehi ayyirakam anukampanti. Evamassa esā heṭṭhimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

272. “Pañcahi kho, gahapatiputta, thānehi kulaputtena uparimā disā samaṇabrahmaṇā paccupaṭṭhabbā – mettena kāyakamma mettena vacīkamma mettena manokamma mettena anāvaṭadvāratāya āmisānuppadānena. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi kulaputtena uparimā disā samaṇabrahmaṇā paccupaṭṭhitā chahi thānehi kulaputtam anukampanti – pāpā nivārenti, kalyāṇe nivesenti, kalyāṇena manasā anukampanti, assutam sāventi, sutam pariyoḍāpenti, saggassa maggām ācikkhanti. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi kulaputtena uparimā disā samaṇabrahmaṇā paccupaṭṭhitā imehi chahi thānehi kulaputtam anukampanti. Evamassa esā uparimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā”ti.

273. Idamavoca bhagavā. Idam vatvāna sugato athāparaṇ etadavoca satthā –

“Mātāpitā disā pubbā, ācariyā dakkhiṇā disā;
Puttadārā disā pacchā, mittāmaccā ca uttarā.

“Dāsakammakarā heṭṭhā, uddham samāṇabrahmaṇā;
Etā disā namasseyya, alamatto kule gihī.

“Paṇḍito sīlasampanno, sañho ca paṭibhānavā;
Nivātavutti atthaddho, tādiso labhate yasam.

“Uṭṭhānako analaso, āpadāsu na vedhati;
Acchinnavutti medhāvī, tādiso labhate yasam.

“Saṅgāhako mittakaro, vadaññū vītamaccharo;
Netā vinetā anunetā, tādiso labhate yasam.

“Dānañca peyyavajjañca, attacariyā ca yā idha;
Samānattatā ca dhammesu, tattha tattha yathāraham;

Ete kho saṅgahā loke, rathassāṇīva yāyato.

“Ete ca saṅgahā nāssu, na mātā puttakāraṇā;
Labhetha mānam pūjam vā, pitā vā puttakāraṇā.

“Yasmā ca saṅgahā [saṅgahe (ka.) aṭṭhakathāyam icchitapāṭho] ete, sammapekkhanti [samavekkhanti (sī. pī. ka.)] pañditā;
Tasmā mahattam papponti, pāsamsā ca bhavanti te”ti.

274. Evam vutte, siṅgālako gahapatiputto bhagavantam etadavoca – “abхikkantam, bhante! Abхikkantam, bhante! Seyyathāpi, bhante, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paticchannaṇi vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhantī’ti. Evamevaṁ bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca. Upāsakanam maṇi bhagavā dhāretu, ajjatagge pānupetam saraṇam gata”nti.

Siṅgālasuttam [siṅgālovādasuttantam (pī.)] niṭhitam aṭṭhamam.

9. Āṭānāṭiyasuttam

Paṭhamabhāṇavāro

275. Evam me sutam – ekam samayaṁ bhagavā rājagahe viharati gjjhakūṭe pabbate. Atha kho cattāro mahārājā [mahārājāno (ka.)] mahatiyā ca yakkhasenāya mahatiyā ca gandhabbasenāya mahatiyā ca kumbhaṇḍasenāya mahatiyā ca nāgasenāya catuddisam rakkham ṭhapetvā catuddisam gumbam ṭhapetvā catuddisam ovarāṇam ṭhapetvā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappam gjjhakūṭam pabbataṁ obhāsetvā [gjhhakūṭam obhāsetvā (sī. syā. pī.)] yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Tepi kho yakkhā appekacce bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su, appekacce bhagavatā saddhiṁ sammodim̄su, sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidim̄su, appekacce yena bhagavā tenaṇjaliṁ pañāmetvā ekamantam nisidim̄su, appekacce nāmagottam sāvetvā ekamantam nisidim̄su, appekacce tuṇhībhūtā ekamantam nisidim̄su.

276. Ekamantam nisinno kho vessavaṇo mahārājā bhagavantam etadavoca – “santi hi, bhante, ulārā yakkhā bhagavato appasannā. Santi hi, bhante, ulārā yakkhā bhagavato pasannā. Santi hi, bhante, majjhimā yakkhā bhagavato appasannā. Santi hi, bhante, majjhimā yakkhā bhagavato pasannā. Santi hi, bhante, nīcā yakkhā bhagavato appasannā. Santi hi, bhante, nīcā yakkhā bhagavato pasannā. Yebhuyyena kho pana, bhante, yakkhā appasannāyeva bhagavato. Tam kissa hetu? Bhagavā hi, bhante, pānātipātā veramaṇiyā dhammaṇ deseti, adinnādānā veramaṇiyā dhammaṇ deseti, kāmesumicchācārā veramaṇiyā dhammaṇ deseti, musāvādā veramaṇiyā dhammaṇ deseti, surāmerayamajjappamādaṭṭhāna veramaṇiyā dhammaṇ deseti. Yebhuyyena kho pana, bhante, yakkhā appaṭiviratāyeva pānātipātā, appaṭiviratā adinnādānā, appaṭiviratā kāmesumicchācārā, appaṭiviratā musāvādā, appaṭiviratā surāmerayamajjappamādaṭṭhāna. Tesam tam hoti appiyam amanāpam. Santi hi, bhante, bhagavato sāvakā araṇñavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhaseyyakāni [manussarāhaseyyakāni (sī. syā. pī.)] paṭisallānasāruppāni. Tattha santi ulārā yakkhā nivāsino, ye imasmiṁ bhagavato pāvacane appasannā. Tesam pasādāya uggaṇhātu, bhante, bhagavā Āṭānāṭiyam rakkham bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāyā”ti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho vessavaṇo mahārājā bhagavato adhivāsanam viditvā tāyam velāyam imam Āṭānāṭiyam

rakkham abhāsi –

277. “Vipassissa ca [ime cakārā porāṇapothakesu natthi] namatthu, cakkhumantassa sirīmato.

Sikhissapi ca [ime cakārā porāṇapothakesu natthi] namatthu, sabbabhūtānukampino.

“Vessabhussa ca [ime cakārā porāṇapothakesu natthi] namatthu, nhātakassa tapassino; Namatthu kakusandhassa, mārasenāpamaddino.

“Konāgamanassa namatthu, brāhmaṇassa vusīmato; Kassapassa ca [ime cakārā porāṇapothakesu natthi] namatthu, vippamuttassa sabbadhi.

“Aṅgīrasassa namatthu, sakyaputtassa sirīmato; Yo imam dhammaṇ desesi [dhammamadesesi (sī. syā. pī.), dhammaṇ deseti (?)], sabbadukkhāpanūdanam.

“Ye cāpi nibbutā loke, yathābhūtam vipassisum; Te janā apisuṇā (sī. syā. pī.)], mahantā vītasāradā.

“Hitam devamanussānam, yam namassanti gotamam; Vijjācaraṇasampannam, mahantam vītasāradam.

278. “Yato uggacchati sūriyo [suriyo (sī. syā. pī.)], ādicco maṇḍalī mahā.

Yassa cuggacchamānassa, saṃvarīpi nirujjhati; Yassa cuggate sūriye, ‘divaso’ti pavuccati.

“Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako; Evaṇ tam tattha jānanti, ‘samuddo saritodako’.

“Ito ‘sā purimā disā’, iti namācikkhatī janō; Yam disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

“Gandhabbānam adhipati [ādhipati (sī. syā. pī.) evamuparipi], ‘dhatarattho’ti nāmaso; Ramaṭī naccagītehi, gandhabbehi purakkhato.

“Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam; Asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam; Dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

“Namo te purisājañña, namo te purisuttama; Kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti; Sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam; Vijjācaraṇasampannam, buddham vandāma gotamam”.

279. “Yena petā pavuccanti, pisuṇā piṭṭhimāṇsikā.

Pāṇatipātino luddā [luddhā (pī. ka.)], corā nekatikā janā.

“Ito ‘sā dakkhiṇā disā’, iti nam ācikkhatī jano;
Yaṁ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

“Kumbhaṇḍānam adhipati, ‘virūlho’ iti nāmaso;
Ramatī naccagītehi, kumbhaṇḍehi purakkhato.

“Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
Asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
Dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

“Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
Sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“‘Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
Vijjācaranāsampannam, buddham vandāma gotamam’.

280. “Yattha coggacchati sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.

Yassa coggacchamānassa, divasopi nirujjhati;
Yassa coggate sūriye, ‘saṁvari’ti pavuccati.

“Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako;
Evam tam tattha jānanti, ‘samuddo saritodako’.

“Ito ‘sā pacchimā disā’, iti nam ācikkhatī jano;
Yaṁ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

“Nāgānañca adhipati, ‘virūpakkho’ti nāmaso;
Ramatī naccagītehi, nāgeheva purakkhato.

“Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
Asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
Dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

“Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
Sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“‘Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
Vijjācaranāsampannam, buddham vandāma gotamam’.

281. “Yena uttarakuruvho [uttarakurū rammā (sī. syā. pī.)], mahāneru sudassano.

Manussā tattha jāyanti, amamā apariggahā.

“Na te bījam pavapanti, napi nīyanti naṅgalā;
Akaṭṭhapākimam̄ sālim, paribhuñjanti mānusā.

“Akaṇam̄ athusaṁ suddham̄, sugandham̄ taṇḍulapphalam̄;
Tuṇḍikīre pacitvāna, tato bhuñjanti bhojanam̄.

“Gāvīm̄ ekakhuram̄ katvā, anuyanti disodisam̄;
Pasum̄ ekakhuram̄ katvā, anuyanti disodisam̄.

“Itthim̄ vā vāhanam̄ [itthī-vāhanam̄ (sī. pī.), itthīm̄ vāhanam̄ (syā.)] katvā, anuyanti disodisam̄;
Purisaṁ vāhanam̄ katvā, anuyanti disodisam̄.

“Kumāriṁ vāhanam̄ katvā, anuyanti disodisam̄;
Kumāram̄ vāhanam̄ katvā, anuyanti disodisam̄.

“Te yāne abhiruhitvā,
Sabbā disā anupariyāyanti [anupariyanti (syā.)];
Pacārā tassa rājino.

“Hatthiyānam̄ assayānam̄, dibbam̄ yānam̄ upaṭṭhitam̄;
Pāsādā sivikā ceva, mahārājassa yasassino.

“Tassa ca nagarā ahu,
Antalikkhe sumāpitā;
Āṭānāṭā kusināṭā parakusināṭā,
Nāṭasuriyā [nāṭapuriyā (sī. pī.), nāṭapariyā (syā.)] parakusīṭanāṭā.

“Uttarena kasivanto [kapivanto (sī. syā. pī.)],
Janoghamaparena ca;
Navanavutiyo ambaraambaravatiyo,
Āḷakamandā nāma rājadhānī.

“Kuverassa kho pana, mārisa, mahārājassa visāṇā nāma rājadhānī;
Tasmā kuvero mahārājā, ‘vessavaṇo’ti pavuccati.

“Paccesanto pakāsentī, tatolā tattalā tatotalā;
Ojasi tejasi tatojasī, sūro rājā ariṭṭho nemi.

“Rahadopi tattha dharaṇī nāma, yato meghā pavassanti;
Vassā yato patāyanti, sabhāpi tattha sālavatī [bhagalavatī (sī. syā. pī.)] nāma.

“Yattha yakkhā payirupāsanti, tattha niccaphalā rukkhā;
Nānā dijagaṇā yutā, mayūrakoñcābhīrudā;
Kokilādīhi vaggūhi.

“Jīvañjīvakasaddettha, atho oṭṭhavacittakā;
Kukkuṭakā [kukutthakā (sī. pī.)] kuṭīrakā, vane pokkharasātakā.

“Sukasālikasaddettha, dañḍamāṇavakāni ca;
Sobhati sabbakālam sā, kuveranalīnī sadā.

“Ito ‘sā uttarā disā’, iti nam ācikkhatī jano;
Yam disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

“Yakkhānañca adhipati, ‘kuvero’ iti nāmaso;
Ramatī naccagītehi, yakkheheva purakkhato.

“Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
Asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

“Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
Dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

“Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
Sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

““Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
Vijjācarañasampannañ, buddham vandāma gotama””nti.

“Ayañ kho sā, mārisa, āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimṣāya phāsuvihārāya.

282. “Yassa kassaci, mārisa, bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā upāsakassa vā upāsikāya vā ayañ āṭānāṭiyā rakkhā suggahitā bhavissati samattā pariyāputā [pariyāpuṭā (ka.)]. Tam ce amanusso yakkho vā yakkhinī vā yakkhapotako vā yakkhapotikā vā yakkhamahāmatto vā yakkhapārisajjo vā yakkhapacāro vā, gandhabbo vā gandhabbī vā gandhabbapotako vā gandhabbapotikā vā gandhabbamahāmatto vā gandhabbapārisajjo vā gandhabbapacāro vā, kumbhañdo vā kumbhañdī vā kumbhañdapotako vā kumbhañdapotikā vā kumbhañdamahāmatto vā kumbhañdapārisajjo vā kumbhañdapacāro vā, nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā nāgapacāro vā, paduṭhacitto bhikkhum vā bhikkhunim vā upāsakam vā upāsikam vā gacchantañ vā anugaccheyya, ṭhitam vā upatittheyya, nisinnam vā upanisideyya, nipannam vā upanipajjeyya. Na me so, mārisa, amanusso labheyya gāmesu vā nigamesu vā sakkāram vā garukāram vā. Na me so, mārisa, amanusso labheyya ālakamandāya nāma rājadhāniyā vatthum vā vāsam vā. Na me so, mārisa, amanusso labheyya yakkhānam samitiñ gantum. Apissu nam, mārisa, amanussā attāhipi paripuṇñāhi paribhāsāhi paribhāseyyum. Apissu nam, mārisa, amanussā rittampissa pattam sīse nikkujjeyyum. Apissu nam, mārisa, amanussā sattadhāpissa muddham phāleyyum.

“Santi hi, mārisa, amanussā cañḍā ruddhā [ruddā (sī. pī.)] rabhasā, te neva mahārājānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, amanussā mahārājānam avaruddhā nāma vuccanti. Seyyathāpi, mārisa, rañño māgadhassa vijite mahācorā. Te neva rañño māgadhassa ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānam ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, mahācorā rañño māgadhassa avaruddhā nāma vuccanti. Evameva kho, mārisa, santi amanussā cañḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, amanussā mahārājānam avaruddhā nāma vuccanti. Yo hi koci, mārisa, amanusso yakkho vā yakkhinī vā...pe... gandhabbo vā gandhabbī vā ... kumbhañdo vā kumbhañdī vā... nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā

nāgapacāro vā paduṭṭhacitto bhikkhum vā bhikkhunim vā upāsakam vā gacchantam vā anugaccheyya, ṭhitam vā upatiṭṭheyya, nisinnam vā upanisideyya, nipannam vā upanipajjeyya. Imesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam ujjhāpetabbam vikkanditabbam viravitabbam – ‘ayam yakkho gaṇhāti, ayam yakkho āvisati, ayam yakkho hetheti, ayam yakkho viheṭheti, ayam yakkho hiṁsati, ayam yakkho vihiṁsati, ayam yakkho na muñcatī’ti.

283. “Katamesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam?

“Indo somo varuṇo ca, bhāradvājo pajāpati;
Candano kāmasetṭho ca, kinnughanḍu nighanḍu ca.

“Panādo opamañño ca, devasūto ca mātali;
Cittaseno ca gandhabbo, naļo rājā janesarbo [janosabho (syā.)].

“Sātāgiro hemavato, puṇṇako karatiyo gulo;
Sivako mucalindo ca, vessāmitto yugandharo.

“Gopālo supparodho ca [suppagedho ca (sī. syā. pī.)], hiri netti [hirī nettī (sī. pī.)] ca mandiyo; Pañcālacaṇḍo ālavako, pajunno sumano sumukho;
Dadhimukho maṇi māṇivaro [maṇi mānicaro (syā. pī.)] dīgho, atho serīsako saha.

“Imesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam ujjhāpetabbam vikkanditabbam viravitabbam – ‘ayam yakkho gaṇhāti, ayam yakkho āvisati, ayam yakkho hetheti, ayam yakkho viheṭheti, ayam yakkho hiṁsati, ayam yakkho vihiṁsati, ayam yakkho na muñcatī’ti.

“Ayam kho sā, mārisa, ātānātiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimṣāya phāsuvihārāya. Handa ca dāni mayam, mārisa, gacchāma bahukiccā mayam bahukaranīyā”ti. “Yassadāni tumhe mahārājāno kālam maññathā”ti.

284. Atha kho cattāro mahārājā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā tatthevantaradhāyimṣu. Tepi kho yakkhā uṭṭhāyāsanā appekacce bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce bhagavatā saddhim sammodimṣu, sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce nāmagottam sāvetvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce tuṇhībhūtā tatthevantaradhāyimṣūti.

Pathamabhāṇavāro niṭṭhito.

Dutiyabhāṇavāro

285. Atha kho bhagavā tassā rattiyā accayena bhikkhū āmantesi – ‘imam, bhikkhave, rattim cattāro mahārājā mahatiyā ca yakkhasenāya mahatiyā ca gandhabbasenāya mahatiyā ca kumbhaṇḍasenāya mahatiyā ca nāgasenāya catuddisam rakkham ṭhapetvā catuddisam gumbam ṭhapetvā catuddisam ovaranam ṭhapetvā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappam gjijhakūṭam pabbatam obhāsetvā yenāham tenupasaṅkamimṣu; upasaṅkamitvā mam abhivādetvā ekamantaṁ nisidimṣu. Tepi kho, bhikkhave, yakkhā appekacce mam abhivādetvā ekamantaṁ nisidimṣu. Appekacce mayā saddhim sammodimṣu, sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisidimṣu. Appekacce yenāham tenañjaliṁ pañāmetvā ekamantaṁ nisidimṣu. Appekacce nāmagottam sāvetvā ekamantaṁ nisidimṣu. Appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisidimṣu.

286. “Ekamantaṁ nisinno kho, bhikkhave, vessavaṇo mahārājā mam etadavoca – ‘santi hi, bhante,

ulārā yakkhā bhagavato appasannā... pe... santi hi, bhante nīcā yakkhā bhagavato pasannā. Yebhuyyena kho pana, bhante, yakkhā appasannāyeva bhagavato. Tam kissa hetu? Bhagavā hi, bhante, pāṇātipātā veramaṇiyā dhammaṇ deseti... surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇiyā dhammaṇ deseti. Yebhuyyena kho pana, bhante, yakkhā appatīviratāyeva pāṇātipātā... appativiratā surāmerayamajjappamādaṭṭhānā. Tesam tam hoti appiyam amanāpam. Santi hi, bhante, bhagavato sāvakā araññavanapaththāni pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni. Tattha santi ulārā yakkhā nivāsino, ye imasmiṇ bhagavato pāvacane appasannā, tesam pasādāya uggaṇhātu, bhante, bhagavā āṭānāṭiyām rakkham bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihiṃsāya phāsuvihārāyā’ti. Adhivāsesim kho aham, bhikkhave, tuṇhībhāvena. Atha kho, bhikkhave, vessavaṇo mahārājā me adhivāsanam viditvā tāyam velāyam imam āṭānāṭiyām rakkham abhāsi –

287. ‘Vipassissa ca namatthu, cakkhumantassa sirīmato.

Sikhissapi ca namatthu, sabbabhūtānukampino.

‘Vessabhussa ca namatthu, nhātakassa tapassino;
Namatthu kakusandhassa, mārasenāpamaddino.

‘Koṇāgamanassa namatthu, brāhmaṇassa vusīmato;
Kassapassa ca namatthu, vippamuttassa sabbadhi.

‘Aṅgīrasassa namatthu, sakyaputtassa sirīmato;
Yo imam dhammaṇ desesi, sabbadukkhāpanūdanam.

‘Ye cāpi nibbutā loke, yathābhūtam vipassisum;
Te janā apisuṇātha, mahantā vītasāradā.

‘Hitam devamanussānam, yaṁ namassanti gotamam;
Vijjācaraṇasampannam, mahantam vītasāradam.

288. ‘Yato uggacchati sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.

Yassa cuggacchamānassa, samvarīpi nirujjhati;
Yassa cuggate sūriye, “divaso”ti pavuccati.

‘Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako;
Evaṁ tam tattha jānanti, “samuddo saritodako”.

‘Ito “sā purimā disā”, iti naṁ ācikkhatī jano;
Yaṁ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

‘Gandhabbānam adhipati, “dhataraṭho”ti nāmaso;
Ramatī naccagītehi, gandhabbehi purakkhato.

‘Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
Asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

‘Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
Dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

‘Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
Sutam netam abhiñhaso, tassā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
Vijjācarañasampannam, buddham vandāma gotamam”.

289. ‘Yena petā pavuccanti, pisuṇā piṭhimamṣikā.

Pāṇatipātino luddā, corā nekatikā janā.

‘Ito “sā dakkhiṇā disā”, iti nam ācikkhatī jano;
Yaṁ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

‘Kumbhaṇḍānam adhipati, “virūlho” iti nāmaso;
Ramatī naccagītehi, kumbhaṇḍehi purakkhato.

‘Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
Asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

‘Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
Dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

‘Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
Sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
Vijjācarañasampannam, buddham vandāma gotamam”.

290. ‘Yattha coggacchati sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.

Yassa coggacchamānassa, divasopi nirujjhati;
Yassa coggate sūriye, “samvarī”ti pavuccati.

‘Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako;
Evam tam tattha jānanti, samuddo saritodako.

‘Ito “sā pacchimā disā”, iti nam ācikkhatī jano;
Yaṁ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

‘Nāgānañca adhipati, “virūpakkho”ti nāmaso;
Ramatī naccagītehi, nāgeheva purakkhato.

‘Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
Asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

‘Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
Dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

‘Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Kusalena samekkhasi, amanussāpi tañ vandanti;
Sutam netañ abhiñhaso, tasmā evañ vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
Vijjācaranāsampannam, buddham vandāma gotamam”.

291. ‘Yena uttarakuruvho, mahāneru sudassano.

Manussā tattha jāyanti, amamā apariggahā.

‘Na te bījam pavapanti, nāpi nīyanti nañgalā;
Akañthapākimam sālin, paribhuñjanti mānusā.

‘Akañam athusam suddham, sugandham tañdulappalam;
Tuñdikīre pacitvāna, tato bhuñjanti bhojanam.

‘Gāviñ ekakhuram katvā, anuyanti disodisam;
Pasum ekakhuram katvā, anuyanti disodisam.

‘Itthim vā vāhanam katvā, anuyanti disodisam;
Purisam vāhanam katvā, anuyanti disodisam.

‘Kumārim vāhanam katvā, anuyanti disodisam;
Kumāram vāhanam katvā, anuyanti disodisam.

‘Te yāne abhiruhitvā,
Sabbā disā anupariyāyanti;
Pacārā tassa rājino.

‘Hatthiyānam assayānam,
Dibbam yānam upañhitam;
Pāsādā sivikā ceva,
Mahārājassa yasassino.

‘Tassa ca nagarā ahu,
Antalikkhe sumāpitā;
Ātānātā kusinātā parakusinātā,
Nātasuriyā parakusītanātā.

‘Uttarena kasivanto,
Janoghamaparena ca;
Navanavutiyo ambaraambaravatiyo,
Ālakamandā nāma rājadhānī.

‘Kuverassa kho pana, mārisa, mahārājassa visāñā nāma rājadhānī;
Tasmā kuvero mahārājā, “vessavaño”’ti pavuccati.

‘Paccesanto pakāsentī, tatolā tattalā tatotalā;
Ojasi tejasī tatojasī, sūro rājā arītho nemi.

‘Rahadopi tattha dharanī nāma, yato meghā pavassanti;
Vassā yato patāyanti, sabhāpi tattha sālavatī nāma.

‘Yattha yakkhā payirupāsanti, tattha niccaphalā rukkhā;
Nānā dijagaṇā yutā, mayūrakoñcābhīrudā;
Kokilādīhi vaggūhi.

‘Jīvañjīvakasaddettha, atho otṭhavacittakā;
Kukkuṭakā kulīrakā, vane pokkharasātakā.

‘Sukasālika saddettha, daṇḍamānavakāni ca;
Sobhati sabbakālam sā, kuveranalīnī sadā.

‘Ito “sā uttarā disā”, iti naṁ ācikkhatī jano;
Yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

‘Yakkhānañca adhipati, “kuvero” iti nāmaso;
Ramatī naccagītehi, yakkheheva purakkhato.

‘Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
Asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

‘Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
Dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

‘Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
Sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
Vijjācaraṇasampannam, buddham vandāma gotama”nti.

292. ‘Ayaṁ kho sā, mārisa, ātānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimsāya phāsuvihārāya. Yassa kassaci, mārisa, bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā upāsakassa vā upāsikāya vā ayam ātānāṭiyā rakkhā suggahitā bhavissati samattā pariyāputā tam ce amanuso yakkho vā yakkhinī vā...pe... gandhabbo vā gandhabbi vā...pe... kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā...pe... nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā nāgapacāro vā, paduṭṭhacitto bhikkhum vā bhikkhuniṁ vā upāsakam vā upāsikam vā gacchantam vā anugaccheyya, ṭhitam vā upatiṭṭheyya, nisinnam vā upanisīdeyya, nipannam vā upanipajjeyya. Na me so, mārisa, amanuso labheyya gāmesu vā nigamesu vā sakkāram vā garukāram vā. Na me so, mārisa, amanuso labheyya ālakamandāya nāma rājadhāniyā vatthum vā vāsam vā. Na me so, mārisa, amanuso labheyya yakkhānam samitiṁ gantum. Apissu naṁ, mārisa, amanussā anāvayhami naṁ kareyyum avivayham. Apissu naṁ, mārisa, amanussā attāhi paripuṇṇāhi paribhāsāhi paribhāseyyum. Apissu naṁ, mārisa, amanussā rittampissa pattam sīse nikkujjeyyum. Apissu naṁ, mārisa, amanussā sattadhāpissa muddham phāleyyum. Santi hi, mārisa, amanussā caṇḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, amanussā mahārājānam avaruddhā nāma vuccanti. Seyyathāpi, mārisa, rañño māgadhassa vijite mahācorā. Te neva rañño māgadhassa ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānam ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, mahācorā rañño māgadhassa avaruddhā nāma vuccanti. Evameva kho, mārisa, santi amanussā caṇḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam

purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, amanussā mahārājānam avaruddhā nāma vuccanti. Yo hi koci, mārisa, amanusso yakkho vā yakkhinī vā...pe... gandhabbo vā gandhabbī vā...pe... kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā...pe... nāgo vā nāgī vā...pe... paduṭṭhacitto bhikkhūm vā bhikkhuniṁ vā upāsakanam vā upāsikam vā gacchantam vā upagaccheyya, ṭhitam vā upatiṭṭheyya, nisinnam vā upanisīdeyya, nipannam vā upanipajjeyya. Imesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatīnam mahāsenāpatīnam ujjhāpetabbam vikkanditabbam viravitabbam – ‘ayam yakkho gaṇhāti, ayam yakkho āvisati, ayam yakkho heṭheti, ayam yakkho viheṭheti, ayam yakkho hiṁsatī, ayam yakkho vihiṁsatī, ayam yakkho na muñcatī’ti.

293. ‘Katamesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatīnam mahāsenāpatīnam?

‘Indo somo varuṇo ca, bhāradvājo pajāpati;
Candano kāmaseṭṭho ca, kinnughaṇḍu nighaṇḍu ca.

‘Panādo opamañño ca, devasūto ca mātali;
Cittaseno ca gandhabbo, naļo rājā janeshabho.

‘Sātāgiro hevamato, puṇṇako karatiyo guļo;
Sivako mucalindo ca, vessāmitto yugandharo.

‘Gopālo supparodho ca, hiri netti ca mandiyo;
Pañcālacaṇḍo ālavako, pajjunno sumano sumukho;
Dadhimukho maṇi māṇivaro dīgho, atho serīsako saha.

‘Imesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatīnam mahāsenāpatīnam ujjhāpetabbam vikkanditabbam viravitabbam – “ayam yakkho gaṇhāti, ayam yakkho āvisati, ayam yakkho heṭheti, ayam yakkho viheṭheti, ayam yakkho hiṁsatī, ayam yakkho vihiṁsatī, ayam yakkho na muñcatī”ti. Ayam kho, mārisa, āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakanam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimṣāya phāsuvihārāya. Handa ca dāni mayaṁ, mārisa, gacchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā”ti. ““Yassa dāni tumhe mahārājāno kālam maññathā””ti.

294. “Atha kho, bhikkhave, cattāro mahārājā uṭṭhāyāsanā maṇi abhivādetvā padakkhiṇam katvā tatthevantaradhāyimṣu. Tepi kho, bhikkhave, yakkhā uṭṭhāyāsanā appekacce maṇi abhivādetvā padakkhiṇam katvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce mayā saddhiṁ sammodimsu, sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce yenāhaṁ tenaṁjaliṁ pañāmetvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce nāmagottam sāvetvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce tuṇhībhūtā tatthevantaradhāyimṣu.

295. “Uggaṇhātha, bhikkhave, āṭānāṭiyam rakkham. Pariyāpuṇātha, bhikkhave, āṭānāṭiyam rakkham. Dhāretha, bhikkhave, āṭānāṭiyam rakkham. Atthasamhitā [atthasamhitāyam (syā.)], bhikkhave, āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakanam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimṣāya phāsuvihārāyā”ti. Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Āṭānāṭiyasuttam niṭṭhitam navamam.

10. Saṅgītisuttam

296. Evaṁ me sutam – ekam samayaṁ bhagavā mallesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi yena pāvā nāma mallānam nagaraṁ tadavasari. Tatra sudam bhagavā pāvāyam viharati cundassa kammāraputtassa ambavane.

Ubbhatakanavasandhāgāram

297. Tena kho pana samayena pāveyyakānam mallānam ubbhatakam nāma navam sandhāgāram [santhāgāram (sī. pī.), sañthāgāram (syā. kam.)] acirakāritam hoti anajjhāvuttham [anajjhāvuttham (sī. syā. pī. ka.)] samañena vā brāhmañena vā kenaci vā manussabhūtena. Assosum kho pāveyyakā mallā – “bhagavā kira mallesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi pāvam anuppatto pāvāyam viharati cundassa kammāraputtassa ambavane”ti. Atha kho pāveyyakā mallā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdim̄su. Ekamantam nisinnā kho pāveyyakā mallā bhagavantam etadavocum – “idha, bhante, pāveyyakānam mallānam ubbhatakam nāma navam sandhāgāram acirakāritam hoti anajjhāvuttham samañena vā brāhmañena vā kenaci vā manussabhūtena. Tañca kho, bhante, bhagavā pañhamam paribhuñjatu, bhagavatā pañhamam paribhuttam pacchā pāveyyakā mallā paribhuñjissanti. Tadassa pāveyyakānam mallānam dīgharattam hitāya sukhāyā”ti. Adhivāsesi kho bhagavā tuṇhībhāvena.

298. Atha kho pāveyyakā mallā bhagavato adhivāsanam viditvā utthāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā yena sandhāgāram tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā sabbasantharim [sabbasantharim santhataṁ (ka.)] sandhāgāram santharityā bhagavato āsanāni paññāpetvā udakamañikam patiṭṭhapetvā telapadīpam āropetvā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam attham̄su. Ekamantam ṭhitā kho te pāveyyakā mallā bhagavantam etadavocum – “sabbasantharisanthataṁ [sabbasantharim santhataṁ (sī. pī. ka.)], bhante, sandhāgāram, bhagavato āsanāni paññattāni, udakamañiko patiṭṭhāpito, telapadīpo āropito. Yassadāni, bhante, bhagavā kālam maññatī”ti.

299. Atha kho bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhim bhikkhusaṅghena yena sandhāgāram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā sandhāgāram pavisitvā majjhimam thambham nissāya puratthābhimukho nisīdi. Bhikkhusaṅghopi kho pāde pakkhāletvā sandhāgāram pavisitvā pacchimam bhittim nissāya puratthābhimukho nisīdi bhagavantamyeva purakkhatvā. Pāveyyakāpi kho mallā pāde pakkhāletvā sandhāgāram pavisitvā purathimam bhittim nissāya pacchimābhimukhā nisīdim̄su bhagavantamyeva purakkhatvā. Atha kho bhagavā pāveyyake malle bahudeva rattim dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham̄setvā uyyojesi – “abhippantā kho, vāsetṭhā, ratti. Yassadāni tumhe kālam maññathā”ti. “Evam, bhante”ti kho pāveyyakā mallā bhagavato pañissutvā utthāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkamim̄su.

300. Atha kho bhagavā acirapakkantesu pāveyyakesu mallesu tuṇhībhūtam tuṇhībhūtam bhikkhusaṅgham anuviloketvā āyasmantam sāriputtam āmantesi – “vigatathinamiddho [vigatathīnamiddho (sī. syā. kam. pī.)] kho, sāriputta, bhikkhusaṅgho. Paṭibhātu tam, sāriputta, bhikkhūnam dhammīkathā. Piṭṭhi me āgilāyati. Tamaham āyamissāmī”ti [āyameyyāmīti (syā. kam.)]. “Evam, bhante”ti kho āyasmā sāriputto bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā catugguṇam saṅghātiṁ paññāpetvā dakkhiñena passena sīhaseyyam kappesi pāde pādam accādhāya, sato sampajāno utthānasaññam manasi karityā.

Bhinnaniganṭhavatthu

301. Tena kho pana samayena nigañtho nāṭaputto pāvāyam adhunākālaṅkato hoti. Tassa kālaṅkiryāya bhinnā nigañthā dvedhikajātā [ddheḥhakajātā (syā. kam.)] bhañḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti [vicaranti (syā. kam.)] – “na tvam imam dhammavinayam ājānāsi, aham imam dhammavinayam ājānāmi, kim tvam imam dhammavinayam ājānissasi! Micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sammāpaṭipanno. Sahitaṁ me, asahitaṁ te. Purevacanīyam pacchā avaca, pacchāvacanīyam pure avaca. Adhicinṇam te viparāvattam, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti. Vadhyoeva kho maññe

nigaṇṭhesu nāṭaputtiyesu vattati. Yepi [yepi te (sī. pī.)] nigaṇṭhassa nāṭaputtassa sāvakā gihī odātavasanā, tepi nigaṇṭhesu nāṭaputtiyesu nibbinnarūpā virattarūpā paṭivānarūpā, yathā tam durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite bhinnathūpe appaṭisaraṇe.

302. Atha kho āyasmā sāriputto bhikkhū āmantesi – “nigaṇṭho, āvuso, nāṭaputto pāvāyam adhunākālaṅkato, tassa kālaṅkiryāya bhinnā nigaṇṭhā dvedhikajātā...pe... bhinnathūpe appaṭisaraṇe”. “Evañhetam, āvuso, hoti durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite. Ayam kho panāvuso amhākam [asmākam (pī.)] bhagavatā [bhagavato (ka. sī.)] dhammo svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

“Katamo cāvuso, amhākam bhagavatā [bhagavato (ka. sī.)] dhammo svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito; yattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam?

Ekakam

303. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena eko dhammo sammadakkhāto. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katamo eko dhammo? Sabbe sattā āhāratṭhitikā. Sabbe sattā saṅkhāratṭhitikā. Ayam kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena eko dhammo sammadakkhāto. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Dukam

304. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dve dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame dve [dve dhammo (syā. kam.) evamuparipi]?

“Nāmañca rūpañca.

“Avijjā ca bhavatañhā ca.

“Bhavadiṭṭhi ca vibhavadiṭṭhi ca.

“Ahirikañca [ahirikañca (katthaci)] anottappañca.

“Hirī ca ottappañca.

“Dovacassatā ca pāpamittatā ca.

“Sovacassatā ca kalyāṇamittatā ca.

- “Āpattikusalatā ca āpattivuṭṭhānakusalatā ca.
- “Samāpattikusalatā ca samāpattivuṭṭhānakusalatā ca.
- “Dhātukusalatā ca manasikārakusalatā ca.
- “Āyatanakusalatā ca paṭiccasamuppādakusalatā ca.
- “Thānakusalatā ca aṭṭhānakusalatā ca.
- “Ajjavañca lajjavañca.
- “Khanti ca soraccañca.
- “Sākhalyañca paṭisanthāro ca.
- “Avihimṣā ca soceyyañca.
- “Muṭṭhassaccañca asampajaññañca.
- “Sati ca sampajaññañca.
- “Indriyesu aguttadvāratā ca bhojane amattaññutā ca.
- “Indriyesu guttadvāratā ca bhojane mattaññutā ca.
- “Paṭisaṅkhānabalañca [paṭisandhānabalañca (syā.)] bhāvanābalañca.
- “Satibalañca samādhibalāñca.
- “Samatho ca vipassanā ca.
- “Samathanimittañca paggahanimittañca.
- “Paggaho ca avikkhepo ca.
- “Sīlavipatti ca diṭṭhivipatti ca.
- “Sīlasampadā ca diṭṭhisampadā ca.
- “Sīlavisuddhi ca diṭṭhivisuddhi ca.
- “Diṭṭhivisuddhi kho pana yathā diṭṭhissa ca padhānam.
- “Samvego ca saṃvejanīyesu ṭhānesu samviggassa ca yoniso padhānam.
- “Asantuṭṭhitā ca kusalesu dhammesu appaṭivānitā ca padhānasmīm.
- “Vijjā ca vimutti ca.

“Khayeñānam anuppādeñānam.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dve dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Tikam

305. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tayo dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame tayo?

“Tīni akusalamūlāni – lobho akusalamūlam, doso akusalamūlam, moho akusalamūlam.

“Tīni kusalamūlāni – alobho kusalamūlam, adoso kusalamūlam, amoho kusalamūlam.

“Tīni duccaritāni – kāyaduccaritam, vacīduccaritam, manoduccaritam.

“Tīni sucaritāni – kāyasucaritam, vacīsucaritam, manosucaritam.

“Tayo akusalavitakkā – kāmavitakko, byāpādavitakko, vihiṁsāvitakko.

“Tayo kusalavitakkā – nekkhammatakkā, abyāpādavitakko, avihiṁsāvitakko.

“Tayo akusalasañkappā – kāmasañkappo, byāpādasañkappo, vihiṁsāsañkappo.

“Tayo kusalasañkappā – nekkhammasañkappo, abyāpādasañkappo, avihiṁsāsañkappo.

“Tisso akusalasaññā – kāmasaññā, byāpādasaññā, vihiṁsāsaññā.

“Tisso kusalasaññā – nekkhammasaññā, abyāpādasaññā, avihiṁsāsaññā.

“Tisso akusaladhātuyo – kāmadhātu, byāpādadadhātu, vihiṁsādhātu.

“Tisso kusaladhātuyo – nekkhammadhātu, abyāpādadadhātu, avihiṁsādhātu.

“Aparāpi tisso dhātuyo – kāmadhātu, rūpadhātu, arūpadhātu.

“Aparāpi tisso dhātuyo – rūpadhātu, arūpadhātu, nirodhadhātu.

“Aparāpi tisso dhātuyo – hīnadadhātu, majjhimadhātu, paññitadhātu.

“Tisso taṇhā – kāmataṇhā, bhavataṇhā, vibhavataṇhā.

“Aparāpi tisso taṇhā – kāmataṇhā, rūpataṇhā, arūpataṇhā.

“Aparāpi tisso taṇhā – rūpataṇhā, arūpataṇhā, nirodhataṇhā.

“Tīni samyojanāni – sakkāyadiṭṭhi, vicikicchā, sīlabbataparāmāso.

“Tayo āsavā – kāmāsavo, bhavāsavo, avijjāsavo.

“Tayo bhavā – kāmabhavo, rūpabhavo, arūpabhavo.

“Tisso esanā – kāmesanā, bhavesanā, brahmacariyesanā.

“Tisso vidhā – seyyohamasmīti vidhā, sadisohamasmīti vidhā, hīnohamasmīti vidhā.

“Tayo addhā – atīto addhā, anāgato addhā, paccuppanno addhā.

“Tayo antā – sakkāyo anto, sakkāyasamudayo anto, sakkāyanirodho anto.

“Tisso vedanā – sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā.

“Tisso dukkhatā – dukkhadukkhatā, saṅkhāradukkhatā, vipariṇāmadukkhatā.

“Tayo rāsī – micchattaniyato rāsi, sammattaniyato rāsi, aniyato rāsi.

“Tayo tamā [tisso kaṅkhā (bahūsu) aṭṭhakathā oloketabbā] – atītam vā addhānam ārabbha kaṅkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati, anāgatam vā addhānam ārabbha kaṅkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati, etarahi vā paccuppannam addhānam ārabbha kaṅkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati.

“Tīni tathāgatassa arakkheyyāni – parisuddhakāyasamācāro āvuso tathāgato, natthi tathāgatassa kāyaduccaritam, yaṁ tathāgato rakkheyya – ‘mā me idam paro aññāsī’ti. Parisuddhavacīsamācāro āvuso, tathāgato, natthi tathāgatassa vacīduccaritam, yaṁ tathāgato rakkheyya – ‘mā me idam paro aññāsī’ti. Parisuddhamanosamācāro, āvuso, tathāgato, natthi tathāgatassa manoduccaritam yaṁ tathāgato rakkheyya – ‘mā me idam paro aññāsī’ti.

“Tayo kiñcanā – rāgo kiñcanam, doso kiñcanam, moho kiñcanam.

“Tayo aggī – rāgaggi, dosaggi, mohaggi.

“Aparepi tayo aggī – āhuneyyaggi, gahapataggi, dakkhiṇeyyaggi.

“Tividhena rūpasāṅgaho – sanidassanasappaṭīgham rūpam [sanidassanasappaṭīgharūpam (syā. kam.) evamitaradvayepi], anidassanasappaṭīgham rūpam, anidassanaappaṭīgham rūpam.

“Tayo saṅkhārā – puññābhisaṅkhāro, apuññābhisaṅkhāro, āneñjābhisaṅkhāro.

“Tayo puggalā – sekko puggalo, asekko puggalo, nevasekkhonāsekko puggalo.

“Tayo therā – jātithero, dhammadthero, sammutithero [sammatithero (syā. kam.)].

“Tīni puññakiriyavatthūni – dānamayam puññakiriyavatthu, sīlamayam puññakiriyavatthu, bhāvanāmayam puññakiriyavatthu.

“Tīni codanāvatthūni – diṭṭhena, sutena, parisaṅkāya.

“Tisso kāmūpapattiyo [kāmuppattiyo (sī.), kāmupapattiyo (syā. pī. ka.)] – santāvuso sattā

paccupaṭṭhitakāmā, te paccupaṭṭhitesu kāmesu vasam vattenti, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayaṁ paṭhamā kāmūpapatti. Santāvuso, sattā nimmitakāmā, te nimminitvā nimminitvā kāmesu vasam vattenti, seyyathāpi devā nimmānarati. Ayaṁ dutiyā kāmūpapatti. Santāvuso sattā paranimmitakāmā, te paranimmitesu kāmesu vasam vattenti, seyyathāpi devā paranimmitavasavattī. Ayaṁ tatiyā kāmūpapatti.

“Tisso sukhūpapattiyo [sukhupapattiyo (syā. pī. ka.)] – santāvuso sattā [sattā sukhaṁ (syā. kam.)] uppādetvā uppādetvā sukhā viharanti, seyyathāpi devā brahmakāyikā. Ayaṁ paṭhamā sukhūpapatti. Santāvuso, sattā sukhena abhisannā parisannā paripūrā paripphuṭā. Te kadāci karahaci udānam udānenti – ‘aho sukhaṁ, aho sukha’nti, seyyathāpi devā ābhassarā. Ayaṁ dutiyā sukhūpapatti. Santāvuso, sattā sukhena abhisannā parisannā paripūrā paripphuṭā. Te santamyeva tusitā [santusitā (syā. kam.)] sukhāṁ [cittasukhaṁ (syā. ka.)] paṭisamvedenti, seyyathāpi devā subhakiṇhā. Ayaṁ tatiyā sukhūpapatti.

“Tisso paññā – sekkhā paññā, asekkhā paññā, nevasekkhānāsekkhā paññā.

“Aparāpi tisso paññā – cintāmayā paññā, sutamayā paññā, bhāvanāmayā paññā.

“Tīṇavudhāni – sutāvudham, pavivekāvudham, paññāvudham.

“Tīṇindriyāni – anaññātaññassāmītindriyam, aññindriyam, aññātāvindriyam.

“Tīṇi cakkhūni – mamsacakku, dibbacakkhu, paññācakkhu.

“Tisso sikkhā – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā.

“Tisso bhāvanā – kāyabhāvanā, cittabhāvanā, paññābhāvanā.

“Tīṇi anuttariyāni – dassanānuttariyam, paṭipadānuttariyam, vimuttānuttariyam.

“Tayo samādhī – savitakkasavicāro samādhi, avitakkavivicāramatto samādhi, avitakkaavicāro samādhi.

“Aparepi tayo samādhī – suññato samādhi, animitto samādhi, appañihito samādhi.

“Tīṇi soceyyāni – kāyasoceyyam, vacīsoceyyam, manoceyyam.

“Tīṇi moneyyāni – kāyamoneyyam, vacīmoneyyam, manomoneyyam.

“Tīṇi kosallāni – āyakosallam, apāyakosallam, upāyakosallam.

“Tayo madā – ārog Yamado, yobbanamado, jīvitamado.

“Tīṇi ādhipateyyāni – attādhipateyyam, lokādhipateyyam, dhammadhipateyyam.

“Tīṇi kathāvatthūni – atītam vā addhānam ārabba kathaṁ katheyya – ‘evaṁ ahosi atītamaddhāna’nti; anāgatam vā addhānam ārabba kathaṁ katheyya – ‘evaṁ bhavissati anāgatamaddhāna’nti; etarahi vā paccuppannam addhānam ārabba kathaṁ katheyya – ‘evaṁ hoti etarahi paccuppannam addhāna’nti.

“Tisso vijjā – pubbenivāsānussatiññam vijjā, sattānam cutūpapāteññam vijjā, āsavānam

khayeñānam vijjā.

“Tayo vihārā – dibbo vihāro, brahmā vihāro, ariyo vihāro.

“Tīni pāṭīhāriyāni – iddhipāṭīhāriyam, ādesanāpāṭīhāriyam, anusāsanīpāṭīhāriyam.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tayo dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Catukkam

306. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame cattāro?

“Cattāro **satipatṭhānā**. Idhāvuso, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī...pe... citte cittānupassī...pe... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam.

“Cattāro **sammappadhānā**. Idhāvuso, bhikkhu anuppannānam pāpakānam akusalānam dhammānānam anuppādāya chandam janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Uppannānam pāpakānam akusalānam dhammānānam pahānāya chandam janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Anuppannānam kusalānam dhammānānam uppādāya chandam janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Uppannānam kusalānam dhammānānam ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandam janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati.

“Cattāro **iddhipādā**. Idhāvuso, bhikkhu chandasamādhipadphānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Cittasamādhipadphānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīriyasamādhipadphānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīmamsāsamādhipadphānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti.

“Cattāri **jhānāni**. Idhāvuso, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam [pathamajjhānam (syā. kam.)] upasampajja viharati. Vitakkavicāram vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam [dutiyajjhānam (syā. kam.)] upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañca kāyena patisamvedeti, yam tam ariyā ācikkhanti – ‘upekkhako satimā sukhavihāri’ ti tatiyam jhānam [tatiyajjhānam (syā. kam.)] upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā, pubbeva somanassadomanassānam atthaṅgamā, adukkhamasukham upekkhāsatipārisuddhim catuttham jhānam [catutthajjhānam (syā. kam.)] upasampajja viharati.

307. “Catasso **saṃādhibhāvanā**. Atthāvuso, saṃādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṃvattati. Atthāvuso, saṃādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā ñāṇadassanapaṭīlābhāya saṃvattati. Atthāvuso saṃādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṃvattati. Atthāvuso saṃādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānam khayāya saṃvattati.

“Katamā cāvuso, saṃādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṃvattati? Idhāvuso, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. Ayam, āvuso, saṃādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṃvattati.

“Katamā cāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā nāṇadassanapaṭilābhāya saṃvattati? Idhāvuso, bhikkhu ālokasaññām manasi karoti, divāsaññām adhiṭṭhāti yathā divā tathā rattim, yathā rattim tathā divā. Iti vivaṭena cetasā apariyonaddhena sappabhāsam cittam bhāveti. Ayam, āvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā nāṇadassanapaṭilābhāya saṃvattati.

“Katamā cāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṃvattati? Idhāvuso, bhikkhuno vidiṭā vedanā uppajjanti, vidiṭā upaṭṭhahanti, vidiṭā abbhaththaṁ gacchanti. Vidiṭā saññā uppajjanti, vidiṭā upaṭṭhahanti, vidiṭā abbhaththaṁ gacchanti. Vidiṭā vitakkā uppajjanti, vidiṭā upaṭṭhahanti, vidiṭā abbhaththaṁ gacchanti. Ayam, āvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṃvattati.

“Katamā cāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānam khayāya saṃvattati? Idhāvuso, bhikkhu pañcasu upādānakkhandhesu udayabbayānupassī viharati. Iti rūpam, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo. Iti vedanā...pe... iti saññā... iti saṅkhārā... iti viññāṇam, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthaṅgamo. Ayam, āvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānam khayāya saṃvattati.

308. “Catasso appamaññā. Idhāvuso, bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati. Tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena [abyāpajjhena (sī. syā. kam. pī.)] pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā...pe... muditāsahagatena cetasā...pe... upekkhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati. Tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati.

“Cattāro āruppā. [arūpā (syā. kam. pī.)] Idhāvuso, bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāṇa’nti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñcī’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati.

“Cattāri apassenāni. Idhāvuso, bhikkhu saṅkhāyekam paṭisevati, saṅkhāyekam adhivāseti, saṅkhāyekam parivajjeti, saṅkhāyekam vinodeti.

309. “Cattāro ariyavamsā. Idhāvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca cīvarahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati; aladdhā ca cīvaraṁ na paritassati, laddhā ca cīvaraṁ agadhito [agathito (sī. pī.)] amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati; tāya ca pana itarītaracīvarasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayam vuccatāvuso – ‘bhikkhu porāne aggaññe ariyavamse ṭhito’.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena piṇḍapātēna, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca piṇḍapātahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati; aladdhā ca piṇḍapātam na paritassati, laddhā ca piṇḍapātam agadhito amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati; tāya ca pana itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayam vuccatāvuso – ‘bhikkhu porāne aggaññe ariyavamse ṭhito’.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca senāsanahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati; aladdhā ca senāsanam na paritassati, laddhā ca senāsanam agadhito amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati;

tāya ca pana itarītarasenāsanasantūṭhiyā nevattānukkamseti na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayam vuccatāvuso – ‘bhikkhu porāne aggaññe ariyavamse ṭhito’.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu pahānārāmo hoti pahānarato, bhāvanārāmo hoti bhāvanārato; tāya ca pana pahānārāmatāya pahānaratiyā bhāvanārāmatāya bhāvanāratiyā nevattānukkamseti na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato ayam vuccatāvuso – ‘bhikkhu porāne aggaññe ariyavamse ṭhito’.

310. “Cattāri padhānāni. Samvarapadhānam pahānapadhānam bhāvanāpadhānam [bhāvanāppadhānam (syā.)] anurakkhaṇāpadhānam [anurakkhanāppadhānam (syā.)]. Katamañcāvuso, samvarapadhānam? Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam cakkhundriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum, tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye samvaram āpajjati. Sotena saddam sutvā... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasam sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā... manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam manindriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum, tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyam, manindriye samvaram āpajjati. Idam vuccatāvuso, samvarapadhānam.

“Katamañcāvuso, pahānapadhānam? Idhāvuso, bhikkhu uppannam kāmavitakkam nādhivāseti pajahati vinodeti byantim karoti [byantī karoti (syā. kam.)] anabhāvam gameti. Uppannam byāpādavitakkam... pe... uppannam vihiṁsāvitakkam... uppannuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati vinodeti byantim karoti anabhāvam gameti. Idam vuccatāvuso, pahānapadhānam.

“Katamañcāvuso, bhāvanāpadhānam? Idhāvuso, bhikkhu satisambojjhaṅgam bhāveti vivekanissitam virāganissitam nirodhanissitam vossaggapariṇāmim. Dhammadvacayasambojjhaṅgam bhāveti... vīriyasambojjhaṅgam bhāveti... pītisambojjhaṅgam bhāveti... passaddhisambojjhaṅgam bhāveti... samādhisambojjhaṅgam bhāveti... upekkhāsambojjhaṅgam bhāveti vivekanissitam virāganissitam nirodhanissitam vossaggapariṇāmim. Idam vuccatāvuso, bhāvanāpadhānam.

“Katamañcāvuso, anurakkhaṇāpadhānam? Idhāvuso, bhikkhu uppannam bhadrakam [bhaddakam (syā. kam. pī.)] samādhinimittam anurakkhati – aṭṭhikasañnam, puṭuvakasañnam [puṭavakasañnam (sī. pī.)], vinīlakasañnam, vicchiddakasañnam, uddhumātakasañnam. Idam vuccatāvuso, anurakkhaṇāpadhānam.

“Cattāri nāñāni – dhamme nāñam, anvaye nāñam, pariye [paricce (sī. ka.), paricchede (syā. pī. ka.) ṭīkā oloketabbā] nāñam, sammutiyā nāñam [sammatiññānam (syā. kam.)].

“Aparānipi cattāri nāñāni – dukkhe nāñam, dukkhasamudaye nāñam, dukkhanirodhe nāñam, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya nāñam.

311. “Cattāri sotāpattiyaṅgāni – sappurisasamsevo, saddhammassavanam, yonisomanasikāro, dhammānudhammappaṭipatti.

“Cattāri sotāpannassa aṅgāni. Idhāvuso, ariyasāvako buddhe aveccappasādena samannāgato hoti – ‘iti so bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadamasārathi satthā devamanussānam buddho, bhagavā’ti. Dhamme aveccappasādena samannāgato hoti – ‘svākkhāto bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko [opanayiko (syā. kam.)] paccattam veditabbo viññūhī’ti. Saṅge aveccappasādena samannāgato hoti – ‘suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho ujuppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho nāyappaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho sāmīcippaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho yadidañ cattāri purisayugāni aṭṭha

purisapuggalā, esa bhagavato sāvakasaṅgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaram puññakkhettam lokassā’ti. Ariyakantehi silehi samannāgato hoti akhaṇdehi acchiddehi asabalehi akammāsehi bhujissehi viññuppasatthehi aparāmaṭthehi samādhisaṁvattanikehi.

“Cattāri **sāmaññaphalāni** – sotāpattiphalaṁ, sakadāgāmiphalaṁ, anāgāmiphalaṁ, arahattaphalaṁ.

“Catasso **dhātuyo** – pathavīdhātu, āpodhātu, tejodhātu, vāyodhātu.

“Cattāro **āhārā** – kabaṭīkāro āhāro olāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyā, viññānam catuttham.

“Catasso **viññānatthitiyo**. Rūpūpāyam vā, āvuso, viññānam tiṭṭhamānam tiṭṭhati rūpārammaṇam [rūpārammaṇam (?)] rūpappatiṭṭham nandūpasecanam vuddhiṁ virūḍhiṁ vepullam āpajjati; vedanūpāyam vā āvuso...pe... saññūpāyam vā, āvuso...pe... sañkhārūpāyam vā, āvuso, viññānam tiṭṭhamānam tiṭṭhati sañkhārārammaṇam sañkhārappatiṭṭham nandūpasecanam vuddhiṁ virūḍhiṁ vepullam āpajjati.

“Cattāri **agatigamanāni** – chandāgatiṁ gacchatī, dosāgati gacchatī, mohāgatiṁ gacchatī, bhayāgatiṁ gacchatī.

“Cattāro **taṇhuppadā** – cīvarahetu vā, āvuso, bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati; piṇḍapātahetu vā, āvuso, bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati; senāsanahetu vā, āvuso, bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati; itibhavābhavahetu vā, āvuso, bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati.

“Catasso **paṭipadā** – dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā.

“Aparāpi catasso **paṭipadā** – akkhamā paṭipadā, khamā paṭipadā, damā paṭipadā, samā paṭipadā.

“Cattāri **dhammapadāni** – anabhijjhā dhammapadaṁ, abyāpādo dhammapadaṁ, sammāsatī dhammapadaṁ, sammāsamādhi dhammapadaṁ.

“Cattāri **dhammasamādānāni** – atthāvuso, dhammasamādānam paccuppannadukkhañceva āyatiñca dukkhavipākam. Atthāvuso, dhammasamādānam paccuppannadukkham āyatīm sukhavipākam. Atthāvuso, dhammasamādānam paccuppannasukham āyatīm dukkhavipākam. Atthāvuso, dhammasamādānam paccuppannasukhañceva āyatiñca sukhavipākam.

“Cattāro **dhammakkhandhā** – sīlakkhandho, samādhikkhandho, paññākkhandho, vimuttikkhandho.

“Cattāri **balāni** – vīriyabalam, satibalam, samādhibalam, paññābalam.

“Cattāri **adhiṭṭhānāni** – paññādhiṭṭhānam, saccādhiṭṭhānam, cāgādhiṭṭhānam, upasamādhiṭṭhānam.

312. “Cattāri **pañhabyākaraṇāni** – [cattāro pañhabyākaraṇā (sī. syā. kam. pī.)]
ekamṣabyākaraṇīyo pañho, paṭipucchābyākaraṇīyo pañho, vibhajjabyākaraṇīyo pañho, ṭhapanīyo pañho.

“Cattāri **kammāni** – atthāvuso, kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākam; atthāvuso, kammaṁ sukkam sukkavipākam; atthāvuso, kammaṁ kaṇhasukkam kaṇhasukkavipākam; atthāvuso, kammaṁ akaṇhaasukkam akaṇhaasukkavipākam kammakkhayāya saṁvattati.

“Cattāro **sacchikaraṇīyā dhammā** – pubbenivāso satiyā sacchikaraṇīyo; sattānam cutūpapāto cakkhunā sacchikaraṇīyo; atṭha vimokkhā kāyena sacchikaraṇīyā; āsavānam khayo paññāya sacchikaraṇīyo.

“Cattāro **oghā** – kāmogho, bhavogho, diṭṭhogho, avijjogho.

“Cattāro **yogā** – kāmayogo, bhavayogo, diṭṭhiyogo, avijjāyogo.

“Cattāro **visaññogā** – kāmayogavisaññogo, bhavayogavisaññogo, diṭṭhiyogavisaññogo, avijjāyogavisaññogo.

“Cattāro **ganthā** – abhijjhā kāyagantho, byāpādo kāyagantho, sīlabbataparāmāso kāyagantho, idam̄saccābhiniveso kāyagantho.

“Cattāri **upādānāni** – kāmupādānam [kāmūpādānam (sī. pī.) evamitaresupi], diṭṭhupādānam, sīlabbatupādānam, attavādupādānam.

“Catasso **yonīyo** – aṇḍajayoni, jalābujayoni, saṃsedajayoni, opapātikayoni.

“Catasso **gabbhāvakkantiyo**. Idhāvuso, ekacco asampajāno mātukucchim okkamati, asampajāno mātukucchismim thāti, asampajāno mātukucchim hā nikhamati, ayam paṭhamā gabbhāvakkanti. Puna caparam, āvuso, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati, asampajāno mātukucchismim thāti, asampajāno mātukucchim hā nikhamati, ayaṃ dutiyā gabbhāvakkanti. Puna caparam, āvuso, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati, sampajāno mātukucchismim thāti, asampajāno mātukucchim hā nikhamati, ayaṃ tatiyā gabbhāvakkanti. Puna caparam, āvuso, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati, sampajāno mātukucchismim thāti, sampajāno mātukucchim hā nikhamati, ayaṃ catutthā gabbhāvakkanti.

“Cattāro **attabhāvapaṭilābhā**. Atthāvuso, attabhāvapaṭilābho, yasmiṃ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanāyeva kamati, no parasañcetanā. Atthāvuso, attabhāvapaṭilābho, yasmiṃ attabhāvapaṭilābhe parasañcetanāyeva kamati, no attasañcetanā. Atthāvuso, attabhāvapaṭilābho, yasmiṃ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanā ceva kamati parasañcetanā ca. Atthāvuso, attabhāvapaṭilābho, yasmiṃ attabhāvapaṭilābhe neva attasañcetanā kamati, no parasañcetanā.

313. “Catasso **dakkhiṇāvisuddhiyo**. Atthāvuso, dakkhiṇā dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato. Atthāvuso, dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato. Atthāvuso, dakkhiṇā neva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato. Atthāvuso, dakkhiṇā dāyakato ceva visujjhati patiggāhakato ca.

“Cattāri **saṅgahavatthūni** – dānam, peyyavajjam [piyavajjam (syā. kam. ka.)], athacariyā, samānattatā.

“Cattāro **anariyavohārā** – musāvādo, pisuṇāvācā, pharusāvācā, samphappalāpo.

“Cattāro **ariyavohārā** – musāvādā veramaṇī [veramaṇī (ka.)], pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī.

“Aparepi cattāro **anariyavohārā** – adiṭṭhe diṭṭhavāditā, assute sutavāditā, amute mutavāditā, aviññātē viññātavāditā.

“Aparepi cattāro **ariyavohārā** – adiṭṭhe adiṭṭhavāditā, assute assutavāditā, amute amutavāditā,

aviññāte aviññātavāditā.

“Aparepi cattāro **anariyavohārā** – diṭṭhe adiṭṭhavāditā, sute assutavāditā, mute amutavāditā, viññāte aviññātavāditā.

“Aparepi cattāro **ariyavohārā** – diṭṭhe diṭṭhavāditā, sute sutavāditā, mute mutavāditā, viññāte viññātavāditā.

314. “Cattāro **puggalā**. Idhāvuso, ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto. Idhāvuso, ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idhāvuso, ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idhāvuso, ekacco puggalo neva attantapo hoti na attaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto [sītibhūto (ka.)] sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati.

“Aparepi cattāro **puggalā**. Idhāvuso, ekacco puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya. Idhāvuso, ekacco puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya. Idhāvuso, ekacco puggalo neva attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya. Idhāvuso, ekacco puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca.

“Aparepi cattāro **puggalā** – tamo tamaparāyano, tamo jotiparāyano, joti tamaparāyano, joti jotiparāyano.

“Aparepi cattāro **puggalā** – samaṇamacalo, samaṇapadumo, samaṇapuṇḍarīko, samaṇesu samaṇasukhumālo.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā **jānatā passatā** arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Pañcakam

315. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena pañca dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame pañca?

“**Pañcakkhandhā**. Rūpakkhandho vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandho.

“**Pañcupādānakkhandhā**. Rūpupādānakkhandho [rūpūpādānakkhandho (sī. syā. kam. pī.) evamitaresupi] vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho saṅkhārupādānakkhandho viññāṇupādānakkhandho.

“Pañca **kāmaguṇā**. Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasañhitā rajañyā, sotaviññeyyā saddā... ghānaviññeyyā gandhā... jivhāviññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasañhitā rajañyā.

“Pañca **gatiyo** – nirayo, tiracchānayoni, pettivisayo, manussā, devā.

“Pañca **macchariyāni** – āvāsamacchariyam, kulamacchariyam, lābhamacchariyam, vanṇamacchariyam, dhammadmacchariyam.

“Pañca **nīvaraṇāni** – kāmacchandanīvaraṇam, byāpādanīvaraṇam, thinamiddhanīvaraṇam, uddhaccakukkuccanīvaraṇam, vicikicchānīvaraṇam.

“Pañca **orambhāgīyāni saññojanāni** – sakkāyadiṭṭhi, vicikicchā, sīlabbataparāmāso, kāmacchando, byāpādo.

“Pañca **uddhambhāgīyāni saññojanāni** – rūparāgo, arūparāgo, māno, uddhaccaṁ, avijjā.

“Pañca **sikkhāpadāni** – pāṇātipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, kāmesumicchācārā veramaṇī, musāvādā veramaṇī, surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇī.

316. “Pañca **abhabbaṭṭhānāni**. Abhabbo, āvuso, khīṇāsavo bhikkhu sañcicca pāṇam jīvitā voropetum. Abhabbo khīṇāsavo bhikkhu adinnaṁ theyyasāṅkhātam ādiyitum [ādātum (syā. kam. pī.)]. Abhabbo khīṇāsavo bhikkhu methunaṁ dhammaṇ paṭisevitum. Abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsitum. Abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjitum, seyyathāpi pubbe āgārikabhūto.

“Pañca **byasanāni** – nātibyasanam, bhogabyasanam, rogabyasanam, sīlabyasanam, diṭṭhibyasanam. Nāvuso, sattā nātibyasanahetu vā bhogabyasanahetu vā rogabyasanahetu vā kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayaṁ upapajjanti. Sīlabyasanahetu vā, āvuso, sattā diṭṭhibyasanahetu vā kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayaṁ upapajjanti.

“Pañca **sampadā** – nātisampadā, bhogasampadā, ārogyasampadā, sīlasampadā, diṭṭhisampadā. Nāvuso, sattā nātisampadāhetu vā bhogasampadāhetu vā ārogyasampadāhetu vā kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjanti. Sīlasampadāhetu vā, āvuso, sattā diṭṭhisampadāhetu vā kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjanti.

“Pañca **ādīnavā dussīlā sīlavipattiyā**. Idhāvuso, dussīlo sīlavipanno pamādādhikaraṇam mahatiṁ bhogajāniṁ nigacchati, ayam paṭhamo ādīnavo dussīlā sīlavipattiyā. Puna caparam, āvuso, dussīlā sīlavipannassa pāpako kittisaddo abbhuggacchati, ayam dutiyo ādīnavo dussīlā sīlavipattiyā. Puna caparam, āvuso, dussīlo sīlavipanno yaññadeva parisam upasaṅkamati yadi khattiyanparisaṁ yadi brāhmaṇaparisam yadi gahapatiparisam yadi samaṇaparisam, avisārado upasaṅkamati maṅkubhūto, ayam tatiyo ādīnavo dussīlā sīlavipattiyā. Puna caparam, āvuso, dussīlo sīlavipanno sammūḍho kālam karoti, ayam catuttho ādīnavo dussīlā sīlavipattiyā. Puna caparam, āvuso, dussīlo sīlavipanno kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayaṁ upapajjati, ayam pañcamo ādīnavo dussīlā sīlavipattiyā.

“Pañca **ānisamso sīlavato sīlasampadāya**. Idhāvuso, sīlavā sīlasampanno appamādādhikaraṇam mahantaṁ bhogakkhandhaṁ adhigacchati, ayam paṭhamo ānisamso sīlavato sīlasampadāya. Puna caparam, āvuso, sīlavato sīlasampannassa kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati, ayam dutiyo ānisamso sīlavato sīlasampadāya. Puna caparam, āvuso, sīlavā sīlasampanno yaññadeva parisam upasaṅkamati yadi khattiyanparisaṁ yadi brāhmaṇaparisam yadi gahapatiparisam yadi samaṇaparisam, visārado upasaṅkamati amaṅkubhūto, ayam tatiyo ānisamso sīlavato sīlasampadāya. Puna caparam, āvuso, sīlavā sīlasampanno asammūḍho kālam karoti, ayam catuttho ānisamso sīlavato sīlasampadāya. Puna caparam, āvuso, sīlavā sīlasampanno kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjati, ayam pañcamo ānisamso sīlavato sīlasampadāya.

“Codakena, āvuso, bhikkhunā param codetukāmena pañca dhamme ajjhattam upaṭṭhapetvā paro

codetabbo. Kālena vakkhāmi no akālena, bhūtena vakkhāmi no abhūtena, sañhena vakkhāmi no pharusena, athasamhitena vakkhāmi no anatthasamhitena, mettacittena [mettācittena (katthaci)] vakkhāmi no dosantarenāti. Codakena, āvuso, bhikkhunā param codetukāmena ime pañca dhamme ajjhattam upaṭṭhapetvā paro codetabbo.

317. “Pañca padhāniyaṅgāni. Idhāvuso, bhikkhu saddho hoti, saddahati tathāgatassa bodhim – ‘iti so bhagavā arahaṇ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato, lokavidū anuttaro purisadamasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. Appābādho hoti appātaṇko, samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī, yathābhūtam attānam āvikattā satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu. Āraddhavīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya kusalānam dhammānam upasampadāya thāmavā dalhaporakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Pañnavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā.

318. “Pañca suddhāvāsā – avihā, atappā, sudassā, sudassī, akanīṭhā.

“Pañca anāgāmino – antarāparinibbāyī, upahaccaparinibbāyī, asaṅkhāraparinibbāyī, sasaṅkhāraparinibbāyī, uddhamṣotoakaniṭṭhagāmī.

319. “Pañca cetokhilā. Idhāvuso, bhikkhu satthari kaṅkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati. Yo so, āvuso, bhikkhu satthari kaṅkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, ayam paṭhamo cetokhilo. Puna caparam, āvuso, bhikkhu dhamme kaṅkhati vicikicchatī... pe... saṅge kaṅkhati vicikicchatī... sikkhāya kaṅkhati vicikicchatī... sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto. Yo so, āvuso, bhikkhu sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, ayam pañcamo cetokhilo.

320. “Pañca cetasovinibandhā. Idhāvuso, bhikkhu kāmesu avītarāgo hoti avigatacchando avigatapemo avigatapariṭṭaho avigatataṇho. Yo so, āvuso, bhikkhu kāmesu avītarāgo hoti avigatacchando avigatapemo avigatapariṭṭaho avigatataṇho, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayaṁ paṭhamo cetaso vinibandho. Puna caparam, āvuso, bhikkhu kāye avītarāgo hoti... pe... rūpe avītarāgo hoti... pe... puna caparam, āvuso, bhikkhu yāvadattham udarāvadehakam bhuñjitvā seyyasukham passasukham middhasukham anuyutto viharati... pe... puna caparam, āvuso, bhikkhu aññataram devanikāyam pañidhāya brahmacariyam carati – ‘imīnāhaṁ sīlēna vā vatēna vā tapēna vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā’ti. Yo so, āvuso, bhikkhu aññataram devanikāyam pañidhāya brahmacariyam carati – ‘imīnāhaṁ sīlēna vā vatēna vā tapēna vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā’ti, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayaṁ pañcamo cetaso vinibandho.

“**Pañcindriyāni** – cakkhundriyam, sotindriyam, ghānindriyam, jivhindriyam, kāyindriyam.

“Aparānipi **pañcindriyāni** – sukhindriyam, dukkhindriyam, somanassindriyam, domanassindriyam, upekkhindriyam.

“Aparānipi **pañcindriyāni** – saddhindriyam, vīriyindriyam, satindriyam, samādhindhriyam, paññindriyam.

321. “Pañca nissaranīyā [nissāraṇīyā (sī. syā. kam. pī.) ṭīkā oloketabbā] dhātuyo. Idhāvuso,

bhikkhuno kāme manasikaroto kāmesu cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Nekkhammaṁ kho panassa manasikaroto nekkhamme cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam kāmehi. Ye ca kāmapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariṭṭhā [vighātapariṭṭhā (syā. kam.)], mutto so tehi, na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam kāmānam nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno byāpādaṁ manasikaroto byāpāde cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Abyāpādaṁ kho panassa manasikaroto abyāpāde cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam byāpādena. Ye ca byāpādapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariṭṭhā, mutto so tehi, na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam byāpādassa nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno vihesam manasikaroto vihesāya cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Avihesam kho panassa manasikaroto avihesāya cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam vihesāya. Ye ca vihesāpaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariṭṭhā, mutto so tehi, na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam vihesāya nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno rūpe manasikaroto rūpesu cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Arūpaṁ kho panassa manasikaroto arūpe cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam rūpehi. Ye ca rūpapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariṭṭhā, mutto so tehi, na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam rūpānam nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno sakkāyam manasikaroto sakkāye cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Sakkāyanirodhām kho panassa manasikaroto sakkāyanirodhe cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam sakkāyenā. Ye ca sakkāyapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariṭṭhā, mutto so tehi, na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam sakkāyassa nissaraṇam.

322. “Pañca vimuttāyatanaṁ. Idhāvuso, bhikkhuno satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī. Yathā yathā, āvuso, bhikkhuno satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī. Tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthapaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthapaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam paṭhamam vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, api ca kho yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ vitthārena paresam deseti...pe... api ca kho yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ vitthārena sajjhāyam karoti...pe... api ca kho yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati...pe... api ca khvassa aññataram samādhinimittam suggahitam hoti sumanasikataṁ sūpadhāritam suppaṭividdham paññāya. Yathā yathā, āvuso, bhikkhuno aññataram samādhinimittam suggahitam hoti sumanasikataṁ sūpadhāritam suppaṭividdham paññāya tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthapaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthapaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam pañcamam vimuttāyatanaṁ.

“Pañca vimuttiparipācanīyā saññā – aniccasaññā, anicce dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena pañca dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam [sangitiyapañcakam niṭṭhitam (syā. kam.)].

Chakkam

323. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cha dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame cha?

“**Cha ajjhattikāni āyatanāni** – cakkhāyatanaṁ, sotāyatanaṁ, ghānāyatanaṁ, jivhāyatanaṁ, kāyāyatanaṁ, manāyatanaṁ.

“**Cha bāhirāni āyatanāni** – rūpāyatanaṁ, saddāyatanaṁ, gandhāyatanaṁ, rasāyatanaṁ, phoṭṭhabbāyatanaṁ, dhammāyatanaṁ.

“**Cha viññāṇakāyā** – cakkhuviññāṇam, sotaviññāṇam, ghānaviññāṇam, jivhāviññāṇam, kāyaviññāṇam, manoviññāṇam.

“**Cha phassakāyā** – cakkhusamphasso, sotasamphasso, ghānasamphasso, jivhāsamphasso, kāyasamphasso, manosamphasso.

“**Cha vedanākāyā** – cakkhusamphassajā vedanā, sotasamphassajā vedanā, ghānasamphassajā vedanā, jivhāsamphassajā vedanā, kāyasamphassajā vedanā, manosamphassajā vedanā.

“**Cha saññākāyā** – rūpasaññā, saddasaññā, gandhasaññā, rasasaññā, phoṭṭhabbasaññā, dhammasaññā.

“**Cha sañcetanākāyā** – rūpasañcetanā, saddasañcetanā, gandhasañcetanā, rasasañcetanā, phoṭṭhabbasañcetanā, dhammasañcetanā.

“**Cha taṇhākāyā** – rūpataṇhā, saddataṇhā, gandhataṇhā, rasataṇhā, phoṭṭhabbatāṇhā, dhammadataṇhā.

324. “**Cha agāravā.** Idhāvuso, bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso; dhamme agāravo viharati appatisso; saṅge agāravo viharati appatisso; sikkhāya agāravo viharati appatisso; appamāde agāravo viharati appatisso; paṭisanthāre [paṭisandhāre (ka.)] agāravo viharati appatisso.

“**Cha gāravā.** Idhāvuso, bhikkhu satthari sagāravo viharati sappatisso; dhamme sagāravo viharati sappatisso; saṅge sagāravo viharati sappatisso; sikkhāya sagāravo viharati sappatisso; appamāde sagāravo viharati sappatisso; paṭisanthāre sagāravo viharati sappatisso.

“**Cha somanassūpavicārā.** Cakkunā rūpam disvā somanassaṭṭhāniyam rūpam upavicarati; sotena saddam sutvā... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasam sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya somanassaṭṭhāniyam dhammaṁ upavicarati.

“**Cha domanassūpavicārā.** Cakkunā rūpam disvā domanassaṭṭhāniyam rūpam upavicarati...pe... manasā dhammaṁ viññāya domanassaṭṭhāniyam dhammaṁ upavicarati.

“**Cha upekkhūpavicārā.** Cakkunā rūpam disvā upekkhāṭṭhāniyam [upekkhāṭṭhāniyam (ka.)]

rūpam upavicarati...pe... manasā dhammam viññāya upekkhātthāniyam dhammam upavicarati.

“**Cha sāraṇīyā dhammā.** Idhāvuso, bhikkhuno mettam kāyakammam paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārīsu āvi [āvī (ka. sī. pī. ka.)] ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno mettam vacīkammam paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno mettam manokammam paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammadaddhā antamaso pappatapariyāpannamattampi, tathārūpehi lābhehi appatipabhettabhogī hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī. Ayampi dhammo sāraṇīyo...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acciddāni asabalāni akammāsāni bhujissāni viññuppasatthāni aparāmaṭṭhāni samādhisaṃvattanikāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāyam diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā diṭṭhisāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya samvattati.

325. Cha vivādamūlāni. Idhāvuso, bhikkhu kodhano hoti upanāhī. Yo so, āvuso, bhikkhu kodhano hoti upanāhī, so sattharipi agāravo viharati appatisso, dhammepi agāravo viharati appatisso, saṅghepi agāravo viharati appatisso, sikkhāyapi na paripūrakārī [paripūrīkārī (syā. kam.)] hoti. Yo so, āvuso, bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso, dhamme agāravo viharati appatisso, saṅghe agāravo viharati appatisso, sikkhāya na paripūrakārī, so saṅghe vivādaṇ janeti. Yo hoti vivādo bahujanaahitāya bahujanaasukhāya anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānam. Evarūpam ce tumhe, āvuso, vivādamūlaṇ ajjhattam vā bahiddhā vā samanupasseyyātha. Tatra tumhe, āvuso, tasseva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpam ce tumhe, āvuso, vivādamūlaṇ ajjhattam vā bahiddhā vā na samanupasseyyātha. Tatra tumhe, āvuso, tasseva pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa pahānam hoti. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavo hoti.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu makkhī hoti paṭasī...pe... issukī hoti maccharī...pe... saṭho hoti māyāvī... pāpiccho hoti micchādiṭṭhī... sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggī...pe... yo so, āvuso, bhikkhu sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggī, so sattharipi agāravo viharati appatisso, dhammepi agāravo viharati appatisso, saṅghepi agāravo viharati appatisso, sikkhāyapi na paripūrakārī hoti. Yo so, āvuso, bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso, dhamme agāravo viharati appatisso, saṅghe agāravo viharati appatisso, sikkhāya na paripūrakārī, so saṅghe vivādaṇ janeti. Yo hoti vivādo bahujanaahitāya bahujanaasukhāya anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānam. Evarūpam ce tumhe, āvuso, vivādamūlaṇ ajjhattam vā bahiddhā vā samanupasseyyātha. Tatra tumhe, āvuso, tasseva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpam ce tumhe, āvuso, vivādamūlaṇ ajjhattam vā bahiddhā vā na samanupasseyyātha. Tatra tumhe, āvuso, tasseva pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa pahānam hoti. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavo hoti.

“**Cha dhātuyo – pathavīdhātu, āpodhātu, tejodhātu, vāyodhātu, ākāsadadhātu, viññāṇadadhātu.**

326. “Cha nissaraniyā dhātuyo. Idhāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘mettā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me byāpādo cittam pariyoḍāya tiṭṭhati’ti. So ‘mā hevam’, tissa vacanīyo, ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso, yam mettāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭhitāya paricitāya susamāraddhāya. Atha ca panassa byāpādo cittam pariyoḍāya ṭhassati, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, byāpādassa, yadidam mettā cetovimutti’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘karuṇā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me vihesā cittam pariyoḍāya tiṭṭhati’ti, so ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso, yam karuṇāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa vihesā cittam pariyoḍāya ṭhassati, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, vihesāya, yadidam karuṇā cetovimutti’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘muditā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me arati cittam pariyoḍāya tiṭṭhati’ti, so ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso, yam muditāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa arati cittam pariyoḍāya ṭhassati, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, aratiyā, yadidam muditā cetovimutti’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘upekkhā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me rāgo cittam pariyoḍāya tiṭṭhati’ti. So ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso, yam upēkkhāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa rāgo cittam pariyoḍāya ṭhassati netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, rāgassa, yadidam upēkkhā cetovimutti’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘animittā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me nimittānusāri viññānam hoti’ti. So ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso, yam animittāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa nimittānusāri viññānam bhavissati, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, sabbanimittānam, yadidam animittā cetovimutti’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘asmīti kho me vigatam [vighātam (sī. pī.), vigate (syā. ka.)], ayamahamasmīti na samanupassāmi, atha ca pana me vicikicchākathaṅkathāsallam cittam pariyoḍāya tiṭṭhati’ti. So ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso, yam asmīti vigate [vighāte (sī. pī.)] ayamahamasmīti asamanupassato, atha ca panassa vicikicchākathaṅkathāsallam cittam pariyoḍāya ṭhassati, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, vicikicchākathaṅkathāsallassa, yadidam asmimānasamugghāto’ti.

327. “Cha anuttariyāni – dassanānuttariyam, savanānuttariyam, lābhānuttariyam, sikkhānuttariyam, pāricaryānuttariyam, anussatānuttariyam.

“**Cha anussatiṭṭhānāni** – buddhānussati, dhammānussati, saṅghānussati, sīlānussati, cāgānussati, devatānussati.

328. “Cha satatavihārā. Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpam disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako [upekkhako ca (syā. ka.)] viharati sato sampajāno. Sotena saddam sutvā...pe... manasā dhammam viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno.

329. “Chalābhijātiyo. Idhāvuso, ekacco kaṇhābhijātiko samāno kaṇham dhammam abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco kaṇhābhijātiko samāno sukkam dhammam abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco kaṇhābhijātiko samāno akaṇham asukkaṇ nibbānam abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco sukkābhijātiko samāno kaṇham dhammam abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco sukkābhijātiko samāno akaṇham asukkaṇ nibbānam abhijāyati.

“**Cha nibbedhabhāgiyā** saññā [nibbedhabhāgiyasaññā (syā. kam.)] – aniccasaññā anicce, dukkhasaññā dukkhe, anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā, nirodhasaññā.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cha dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Sattakam

330. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena satta dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame satta?

“Satta **ariyadhanāni** – saddhādhanam, sīladhanaṁ, hiridhanam, ottappadhanam, sutadhanam, cāgadhanam, paññādhanam.

“Satta **bojjhaṅgā** – satisambojjhaṅgo, dhammadhicayasambojjhaṅgo, vīriyasambojjhaṅgo, pītisambojjhaṅgo, passaddhisambojjhaṅgo, samādhisambojjhaṅgo, upekkhāsambojjhaṅgo.

“Satta **samādhiparikkhārā** – sammādiṭṭhi, sammāsaṅkappo, sammāvācā, sammākammanto, sammājīvo, sammāvāyāmo, sammāsati.

“Satta **asaddhammā** – idhāvuso, bhikkhu assaddho hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti, appassuto hoti, kusīto hoti, muṭṭhassati hoti, duppañño hoti.

“Satta **saddhammā** – idhāvuso, bhikkhu saddho hoti, hirimā hoti, ottappī hoti, bahussuto hoti, āraddhavīriyo hoti, upaṭṭhitassati hoti, paññavā hoti.

“Satta **sappurisadhammā** – idhāvuso, bhikkhu dhammaññū ca hoti atthaññū ca attaññū ca mattaññū ca kālaññū ca parisaññū ca puggalaññū ca.

331. “Satta niddasavatthūni. Idhāvuso, bhikkhu sikkhāsamādāne tibbacchando hoti, āyatiñca sikkhāsamādāne avigatapemo. Dhammanisantiyā tibbacchando hoti, āyatiñca dhammanisantiyā avigatapemo. Icchāvinaye tibbacchando hoti, āyatiñca icchāvinaye avigatapemo. Paṭisallāne tibbacchando hoti, āyatiñca paṭisallāne avigatapemo. Vīriyārambhe tibbacchando hoti, āyatiñca vīriyārambhe avigatapemo. Satinepakke tibbacchando hoti, āyatiñca satinepakke avigatapemo. Diṭṭhipaṭivedhe tibbacchando hoti, āyatiñca diṭṭhipaṭivedhe avigatapemo.

“**Satta saññā** – aniccasaññā, anattasaññā, asubhasaññā, ādīnavasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā, nirodhasaññā.

“**Satta balāni** – saddhābalam, vīriyabalam, hiribalam, ottappabalam, satibalam, samādhibalam, paññābalam.

332. “**Satta viññāṇaṭṭhitayo.** Santāvuso, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayam paṭhamā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā nānattakāyā ekattasaññino seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayam dutiyā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā nānattasaññino seyyathāpi devā ābhassarā. Ayaṁ tatiyā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā ekattasaññino seyyathāpi devā subhakiṇhā. Ayam catutthī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatānūpagā. Ayam pañcamī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākāsānañcāyatānam samatikkamma ‘anantaṁ viññāṇa’nti viññāṇañcāyatānūpagā. Ayam chaṭṭhī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso viññāṇañcāyatānam samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatānūpagā. Ayam sattamī viññāṇaṭṭhiti.

“**Satta puggalā dakkhiṇeyyā** – ubhatobhāgavimutto, paññāvimutto, kāyasakkhi, diṭṭhippatto, saddhāvimutto, dhammānusārī, saddhānusārī.

“**Satta anusayā** – kāmarāgānusayo, paṭighānusayo, diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo, mānānusayo, bhavarāgānusayo, avijjānusayo.

“**Satta saññojanāni** – anunayasaññojanam [[kāmasaññojanam \(syā. kam.\)](#)], paṭighasaññojanam, diṭṭhisāññojanam, vicikicchāsaññojanam, mānasaññojanam, bhavarāgasāññojanam, avijjāsaññojanam.

“**Satta adhikaraṇasamathā** – uppannuppannānam adhikaraṇānam samathāya vūpasamāya sammukhāvinayo dātabbo, sativinayo dātabbo, amūlāvinayo dātabbo, paṭiññāya kāretabbam, yebhuyyasikā, tassapāpiyasikā, tiṇavatthārako.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena satta dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Dutiyabhāṇavāro niṭṭhito.

Atṭhakam

333. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena atṭha dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame atṭha?

“Aṭṭha **micchattā** – micchādiṭṭhi, micchāsaṅkappo, micchāvācā, micchākammanto, micchāājīvo, micchāvāyāmo micchāsati, micchāsamādhi.

“Aṭṭha **sammattā** – sammādiṭṭhi, sammāsaṅkappo, sammāvācā, sammākammanto, sammāājīvo, sammāvāyāmo, sammāsati, sammāsamādhi.

“Aṭṭha **puggalā dakkhiṇeyyā** – sotāpanno, sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno; sakadāgāmī, sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno; anāgāmī, anāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno; arahā, arahattaphalasacchikiriyāya paṭipanno.

334. “Aṭṭha **kusītavatthūni**. Idhāvuso, bhikkhunā kammam kātabbam hoti. Tassa evam hoti – ‘kammam kho me kātabbam bhavissati, kammam kho pana me karontassa kāyo kilamissati, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati appattassa pattiyyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam paṭhamam kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā kammam kataṁ hoti. Tassa evam hoti – ‘aham kho kammam akāsiṁ, kammam kho pana me karontassa kāyo kilanto, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati...pe... idam dutiyam kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evam hoti – ‘maggo kho me gantabbo bhavissati, maggam kho pana me gacchantassa kāyo kilamissati, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam tatiyam kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gato hoti. Tassa evam hoti – ‘aham kho maggam agamāsiṁ, maggam kho pana me gacchantassa kāyo kilanto, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam catuttham kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmam vā nigamam vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā pañṭtassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ. Tassa evam hoti – ‘aham kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto nālattham lūkhassa vā pañṭtassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ, tassa me kāyo kilanto akammañño, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam pañcamam kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmam vā nigamam vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā pañṭtassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ. Tassa evam hoti – ‘aham kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto alattham lūkhassa vā pañṭtassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ, tassa me kāyo garuko akammañño, māsācitam maññe, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam chaṭṭham kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho. Tassa evam hoti – ‘uppanno kho me ayam appamattako ābādho; atthi kappo nipajjituṁ, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam sattamam kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gilānā vuṭṭhito [gilānavuṭṭhito (saddanīti) a. ni. 6.16 nakulapitusuttaṭīkā passitabbā] hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa evam hoti – ‘aham kho gilānā vuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, tassa me kāyo dubbalo akammañño, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati appattassa pattiyyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam aṭṭhamam kusītavatthu.

335. “Aṭṭha **ārambhavatthūni**. Idhāvuso, bhikkhunā kammam kātabbam hoti. Tassa evam hoti – ‘kammam kho me kātabbam bhavissati, kammam kho pana me karontena na sukaram buddhānam

sāsanam manasi kātum, handāham vīriyam ārabhāmi appattassa pattiya anadhigatassa adhigamāya, asacchikatassa sacchikiriyāyāti! So vīriyam ārabhati appattassa pattiya, anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam paṭhamam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā kammañ katañ hoti. Tassa evam hoti – ‘aham kho kammam akāsim, kammañ kho panāham karonto nāsakkhim buddhānam sāsanam manasi kātum, handāham vīriyam ārabhāmi...pe... so vīriyam ārabhati... idam dutiyam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evam hoti – ‘maggo kho me gantabbo bhavissati, maggāñ kho pana me gacchantena na sukaram buddhānam sāsanam manasi kātum. Handāham vīriyam ārabhāmi...pe... so vīriyam ārabhati... idam tatiyam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gato hoti. Tassa evam hoti – ‘aham kho maggāñ agamāsim, maggāñ kho panāham gacchanto nāsakkhim buddhānam sāsanam manasi kātum, handāham vīriyam ārabhāmi...pe... so vīriyam ārabhati... idam catuttham ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmañ vā nigamam vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim. Tassa evam hoti – ‘aham kho gāmañ vā nigamam vā piṇḍāya caranto nālattham lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim, tassa me kāyo lahuko kammañño, handāham vīriyam ārabhāmi...pe... so vīriyam ārabhati... idam pañcamam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmañ vā nigamam vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim. Tassa evam hoti – ‘aham kho gāmañ vā nigamam vā piṇḍāya caranto alattham lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim, tassa me kāyo balavā kammañño, handāham vīriyam ārabhāmi...pe... so vīriyam ārabhati... idam chaṭṭham ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho. Tassa evam hoti – ‘uppanno kho me ayam appamattako ābādho, thānam kho panetam vijjati yam me ābādho pavaḍḍheyya, handāham vīriyam ārabhāmi...pe... so vīriyam ārabhati... idam sattamañ ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gilānā vuṭṭhito hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa evam hoti – ‘aham kho gilānā vuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, thānam kho panetam vijjati yam me ābādho paccudāvatteyya, handāham vīriyam ārabhāmi appattassa pattiya anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyāti! So vīriyam ārabhati appattassa pattiya anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam aṭṭhamam ārambhavatthu.

336. “Aṭṭha dānavatthūni. Āsajja dānam deti, bhayā dānam deti, ‘adāsi me’ti dānam deti, ‘dassati me’ti dānam deti, ‘sāhu dāna’nti dānam deti, ‘aham pacāmi, ime na pacanti, nārahāmi pacanto apacantānam dānam na dātu’nti dānam deti, ‘idam me dānam dadato kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchatīti dānam deti. Cittalaṅkāra-cittaparikkharattham dānam deti.

337. “Aṭṭha dānūpapattiyo. Idhāvuso, ekacco dānam deti samanassa vā brāhmaṇassa vā annam pānam vattham yānam mālāgandhavilepanam seyyāvasathapadīpeyyam. So yam deti tam paccāsīsatī [paccāsīmsati (sī. syā. kañ. pī.)]. So passati khattiyamahāsālam vā brāhmaṇamahāsālam vā gahapatimahāsālam vā pañcahi kāmaguṇehi samappitam samaṅgībhūtam paricārayamānam. Tassa evam hoti – ‘aho vatāham kāyassa bhedā param marañā khattiyamahāsālānam vā brāhmaṇamahāsālānam vā gahapatimahāsālānam vā sahabyatam upapajjeyya’nti! So tam cittam dahati, tam cittam adhiṭṭhāti, tam cittam bhāveti, tassa tam cittam hīne vimuttam uttari abhāvitam tatrūpapattiya samvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussīlassa. Ijjhatāvuso, sīlavato cetopañidhi visuddhāttā.

“Puna caparam, āvuso, idhekacco dānam deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annam pānam...pe... seyyāvasathapadīpeyyam. So yan deti tam paccāsīsat. Tassa sutam hoti – ‘cātumahārajikā [cātumahārajikā (sī. syā. pī.)] devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā’ti. Tassa evam hoti – ‘aho vatāham kāyassa bhedā param maraṇā cātumahārajikānam devānam sahabyataṁ upapajjeyya’nti! So tam cittam dahati, tam cittam adhiṭṭhāti, tam cittam bhāveti, tassa tam cittam hīne vimuttam uttari abhāvitam tatrūpapattiyā samvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussillassa. Ijjhatāvuso, sīlavato cetopañidhi visuddhattā.

“Puna caparam, āvuso, idhekacco dānam deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annam pānam...pe... seyyāvasathapadīpeyyam. So yan deti tam paccāsīsat. Tassa sutam hoti – ‘tāvatiṁsā devā...pe... yāmā devā...pe... tusitā devā ...pe... nimmānaratī devā...pe... paranimmitavasavattī devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā’ti. Tassa evam hoti – ‘aho vatāham kāyassa bhedā param maraṇā paranimmitavasavattinām devānam sahabyataṁ upapajjeyya’nti! So tam cittam dahati, tam cittam adhiṭṭhāti, tam cittam bhāveti, tassa tam cittam hīne vimuttam uttari abhāvitam tatrūpapattiyā samvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussillassa. Ijjhatāvuso, sīlavato cetopañidhi visuddhattā.

“Puna caparam, āvuso, idhekacco dānam deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annam pānam vattham yānam mālāgandhavilepanam seyyāvasathapadīpeyyam. So yan deti tam paccāsīsat. Tassa sutam hoti – ‘brahmakāyikā devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā’ti. Tassa evam hoti – ‘aho vatāham kāyassa bhedā param maraṇā brahmakāyikānam devānam sahabyataṁ upapajjeyya’nti! So tam cittam dahati, tam cittam adhiṭṭhāti, tam cittam bhāveti, tassa tam cittam hīne vimuttam uttari abhāvitam tatrūpapattiyā samvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussillassa; vītarāgassa no sarāgassa. Ijjhatāvuso, sīlavato cetopañidhi vītarāgattā.

“Aṭṭha **parisā** – khattiyparisā, brāhmaṇaparisā, gahapatiparisā, samanaparisā, cātumahārajikaparisā, tāvatiṁsaparisā, māraparisā, brahmaparisā.

“Aṭṭha **lokadhammadā** – lābho ca, alābho ca, yaso ca, ayaso ca, nindā ca, pasamsā ca, sukhañca, dukkhañca.

338. “Aṭṭha abhibhāyatānāni. Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evam saññī hoti. Idam paṭhamam abhibhāyatānam.

“Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti – evam saññī hoti. Idam dutiyam abhibhāyatānam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evam saññī hoti. Idam tatiyam abhibhāyatānam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpuppham nīlam nīlavāṇṇam nīlanidassanam nīlanibhāsam, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimāṭṭham nīlam nīlavāṇṇam nīlanidassanam nīlanibhāsam. Evameva [evameva (ka.)] ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evam saññī hoti. Idam pañcamam abhibhāyatānam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavāṇṇāni pītanidassanāni

pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapuppham [kaṇikārapuppham (syā. kam)] pītam pītavaṇṇam pītanidassanam pītanibhāsam, seyyathā vā pana tam vatthaṁ bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimāṭhaṁ pītaṁ pītavaṇṇam pītanidassanam pītanibhāsam. Evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evam̄saññī hoti. Idam chaṭṭham abhibhāyatanaṁ.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapuppham lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanam lohitakanibhāsam, seyyathā vā pana tam vatthaṁ bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimāṭhaṁ lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanam lohitakanibhāsam. Evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evam̄saññī hoti. Idam sattamaṁ abhibhāyatanaṁ.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā, seyyathā vā pana tam vatthaṁ bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimāṭhaṁ odātam odātavaṇṇam odātanidassanam odātanibhāsam. Evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evam̄saññī hoti. Idam aṭṭhamam abhibhāyatanaṁ.

339. “Aṭṭha vimokkhā. Rūpī rūpāni passati. Ayam paṭhamo vimokkho.

“Ajjhattam arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati. Ayam dutiyo vimokkho.

“Subhanteva adhimutto hoti. Ayam tatiyo vimokkho.

“Sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam catuttho vimokkho.

“Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāṇa’nti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam pañcamo vimokkho.

“Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñcī’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam chattho vimokkho.

“Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam sattamo vimokkho.

“Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayita nirodham upasampajja viharati. Ayam aṭṭhamo vimokkho.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena aṭṭha dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Navakam

340. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena nava dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame nava?

“Nava āghātavatthūni. ‘Anattham me acari’ti āghātam bandhati; ‘anattham me carati’ti āghātam bandhati; ‘anattham me carissatī’ti āghātam bandhati; ‘piyassa me manāpassa anattham acari’ti āghātam bandhati...pe... anattham caratīti āghātam bandhati...pe... anattham carissatīti āghātam bandhati; ‘appiyassa me amanāpassa attham acari’ti āghātam bandhati...pe... attham caratīti āghātam bandhati...pe... attham carissatīti āghātam bandhati.

“Nava āghātapaṭivinayā. ‘Anattham me acari [acarīti (syā. ka.) evam “carati carissati” padesupi], tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘anattham me carati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘anattham me carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘piyassa me manāpassa anattham acari...pe... anattham carati...pe... anattham carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘appiyassa me amanāpassa attham acari...pe... attham carati...pe... attham carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti.

341. “Nava sattāvāsā. Santāvuso, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayam paṭhamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayam dutiyo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā ābhassarā. Ayam tatiyo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā asaññino appaṭisañvedino, seyyathāpi devā asaññasattā [asaññisattā (syā. kam.)]. Ayam pañcamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanañpagā. Ayam chattho sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākāsānañcāyatanañ samatikkamma ‘anantañ viññāṇa’nti viññāṇañcāyatanañpagā. Ayam sattamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso viññāṇañcāyatanañ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanañpagā. Ayam aṭhamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākiñcaññāyatanañ samatikkamma [samatikkamma santametam panītmetanti (syā. kam.)] nevasaññānañcāyatanañpagā. Ayam navamo sattāvāso.

342. “Nava akkhaṇā asamayā brahmacariyavāsāya. Idhāvuso, tathāgato ca loke uppanno hoti arahañ sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugatappavedito. Ayañca puggalo nirayañ upapanno hoti. Ayam paṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam, āvuso, tathāgato ca loke uppanno hoti arahañ sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugatappavedito. Ayañca puggalo tiracchānayonim upapanno hoti. Ayam dutiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... pettivisayañ upapanno hoti. Ayam tatiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... asurakāyam upapanno hoti. Ayam catuttho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... aññataram dīghāyukam devanikāyam upapanno hoti. Ayam pañcamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... paccantimesu janapadesu paccājāto hoti milakkhesu [milakkakesu (syā. kam.) milakkhusu (ka.)] aviññatāresu, yattha natthi gati bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam. Ayam chattho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... majjhimesu janapadesu paccājāto hoti. So ca hoti micchādiṭṭhiko viparītadassano – ‘natthi dinnam, natthi yittham, natthi hutam, natthi sukatadukkatañam [sukata dukkatañam (sī. pī.)] kammānam phalam vipāko, natthi ayañ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samañabrahmañā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokam parañca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedentīti. Ayam sattamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... majjhimesu janapadesu paccājāto hoti. So ca hoti duppañño jaño elamūgo, nappañibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātum. Ayam atthamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam, āvuso, tathāgato ca loke na [Katthaci nakāro na dissati] uppanno hoti araham sammāsambuddho, dhammo ca na desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugatappavedito. Ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti paññavā ajaño anelamūgo, pañibalo subhāsita-dubbhāsitānamatthamaññātum. Ayam navamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

343. “Nava anupubbavihārā. Idhāvuso, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham pathamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā...pe... tatiyam jhānam upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā ...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. Sabbaso rūpasaññānam samatikkamā...pe... ākāsānañcāyatanañ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanañ samatikkamma ‘anantam viññāna’nti viññānañcāyatanañ upasampajja viharati. Sabbaso viññānañcāyatanañ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanañ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanañ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanañ upasampajja viharati. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanañ samatikkamma saññāvedayitanirodhā upasampajja viharati.

344. “Nava anupubbanirodhā. Pañhamam jhānam samāpannassa kāmasaññā niruddhā hoti. Dutiyam jhānam samāpannassa vitakkavicārā niruddhā honti. Tatiyam jhānam samāpannassa pīti niruddhā hoti. Catuttham jhānam samāpannassa assāsapassāssā niruddhā honti. Ākāsānañcāyatanañ samāpannassa rūpasaññā niruddhā hoti. Viññānañcāyatanañ samāpannassa ākāsānañcāyatanañsaññā niruddhā hoti. Ākiñcaññāyatanañ samāpannassa viññānañcāyatanañsaññā niruddhā hoti. Nevasaññānāsaññāyatanañ samāpannassa ākiñcaññāyatanañsaññā niruddhā hoti. Saññāvedayitanirodhā samāpannassa saññā ca vedanā ca niruddhā honti.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena nava dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva sañgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukħāya devamanussānam.

Dasakam

345. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dasa dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva sañgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukħāya devamanussānam.

Katame dasa?

“Dasa **nāthakaraṇā dhammā**. Idhāvuso, bhikkhu sīlavā hoti. Pātimokkhasaṁvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, anumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Yampāvuso, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasamvuto viharati, ācāragocarasampanno, anumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo. Ye te dhammā ādikalyāñā majjhекalyāñā pariyosānakalyāñā sātthā sabyañjanā [sātthām sabyañjanām (sī. syā. pī.)] kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam abhivadanti, tathārūpāssa dhammā bahussutā honti [dhatā (ka. sī. syā. kam.)] dhātā vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā, yampāvuso, bhikkhu bahussuto hoti...pe... diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu kalyāñamitto hoti kalyāñasahāyo kalyāñasampavañko. Yampāvuso, bhikkhu kalyāñamitto hoti kalyāñasahāyo kalyāñasampavañko. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu suvaco hoti sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato khamo padakkhiṇaggāhī anusāsanim. Yampāvuso, bhikkhu suvaco hoti...pe... padakkhiṇaggāhī anusāsanim. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnam uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni, tattha dakkho hoti analaso tatrūpāyāya vīmaṇsāya samannāgato, alam kātum alam saṁvidhātum. Yampāvuso, bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnam...pe... alam saṁvidhātum. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu dhammadāmo hoti piyasamudāhāro, abhidhamme abhivinaye uḷārapāmojjo [uḷārapāmujo (sī. pī.), oḷārapāmojjo (syā. kam.)]. Yampāvuso, bhikkhu dhammadāmo hoti...pe... uḷārapāmojjo [uḷārapāmujo (sī. pī.), oḷārapāmojjo (syā. kam.)]. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarehi cīvarapindapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi. Yampāvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti...pe... parikkhārehi. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu āraddhvīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā daļhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Yampāvuso, bhikkhu āraddhvīriyo viharati...pe... anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Yampāvuso, bhikkhu satimā hoti...pe... saritā anussaritā. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu paññavā hoti, udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Yampāvuso, bhikkhu paññavā hoti...pe... sammādukkhakkhayagāminiyā. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

346. Dasa kasināyatanāni. Pathavīkasiṇameko sañjānāti, uddham adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇam. Āpokasiṇameko sañjānāti...pe... tejokasiṇameko sañjānāti... vāyokasiṇameko sañjānāti... nīlakasiṇameko sañjānāti... pītakasiṇameko sañjānāti... lohitakasiṇameko sañjānāti... odātakasiṇameko sañjānāti... ākāsakasiṇameko sañjānāti... viññāṇakasiṇameko sañjānāti, uddham adho tiriyaṁ advayaṁ

appamāṇam.

347. “Dasa **akusalakammopathā** – pāṇātipāto, adinnādānam, kāmesumicchācāro, musāvādo, pisuṇā vācā, pharusā vācā, samphappalāpo, abhijjhā, byāpādo, micchādiṭṭhi.

“Dasa **kusalakammopathā** – pāṇātipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, kāmesumicchācārā veramaṇī, musāvādā veramaṇī, pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī, anabhijjhā, abyāpādo, sammādiṭṭhi.

348. “Dasa **ariyavāsā**. Idhāvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti, chaṭaṅgasamannāgato, ekārakkho, caturāpasseno, pañunnapaccekasacco, samavayasaṭṭhesano, anāvilasaṅkappo, passaddhakāyasāṅkhāro, suvimuttacitto, suvimuttapañño.

“Kathañcāvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmacchando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thinamiddham pahīnam hoti, uddhaccakukuccaṁ pahīnam hoti, vicikicchā pahīnā hoti. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu chaṭaṅgasamannāgato hoti? Idhāvuso, bhikkhu cakkunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddam sutvā...pe... manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu chaṭaṅgasamannāgato hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu ekārakkho hoti? Idhāvuso, bhikkhu satārakkhena cetasā samannāgato hoti. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu ekārakkho hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu caturāpasseno hoti? Idhāvuso, bhikkhu saṅkhāyekam paṭisevati, saṅkhāyekam adhivāseti, saṅkhāyekam parivajjeti, saṅkhāyekam vinodeti. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu caturāpasseno hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu pañunnapaccekasacco hoti? Idhāvuso, bhikkhuno yāni tāni puthusamaṇabrahmaṇānam puthupaccekasaccāni, sabbāni tāni nunnāni honti pañunnāni cattāni vantāni muttāni pahīnāni paṭinissatṭhāni. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu pañunnapaccekasacco hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmesanā pahīnā hoti, bhavesanā pahīnā hoti, brahmacariyesanā paṭippassaddhā. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmasaṅkappo pahīno hoti, byāpādasaṅkappo pahīno hoti, vihiṁsāsaṅkappo pahīno hoti. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu passaddhakāyasāṅkhāro hoti? Idhāvuso, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam atthāngamā adukkhamasukham upekkhāsatipārisuddhim catuttham jhānam upasampajja viharati. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu passaddhakāyasāṅkhāro hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu suvimuttacitto hoti? Idhāvuso, bhikkhuno rāgā cittam vimuttam hoti, dosā cittam vimuttam hoti, mohā cittam vimuttam hoti. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu suvimuttacitto hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu suvimuttapañño hoti? Idhāvuso, bhikkhu ‘rāgo me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvamkato āyatim anuppādadhammo’ti pajānāti. ‘Doso me pahīno ucchinnamūlo

tālāvatthukato anabhāvamkato āyatim anuppādadhammo’ti pajānāti. ‘Moho me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvamkato āyatim anuppādadhammo’ti pajānāti. Evaṁ kho, āvuso, bhikkhu suvimuttapañño hoti.

“Dasa **asekkhā dhammā** – asekkhā sammādiṭṭhi, asekkho sammāsaṅkappo, asekkhā sammāvācā, asekkho sammākammanto, asekkho sammāājīvo, asekkho sammāvāyāmo, asekkhā sammāsati, asekkho sammāsamādhi, asekkham sammāññāṇam, asekkhā sammāvimutti.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dasa dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam na vivaditabbam, yathayidaṁ brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussāna”nti.

349. Atha kho bhagavā uṭṭhahitvā āyasmantam sāriputtam āmantesi – ‘sādhū sādhū, sāriputta, sādhū kho tvam, sāriputta, bhikkhūnam saṅgītipariyāyam abhāsī’ti. Idamavocāyasmā sāriputto, samanuñño satthā ahosi. Attamanā te bhikkhū āyasmato sāriputtassa bhāsitam abhinandunti.

Saṅgītisuttam niṭṭhitam dasamam.

11. Dasuttarasuttam

350. Evaṁ me sutam – ekam samayaṁ bhagavā campāyam viharati gaggarāya pokkharaniyā tīre mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi. Tatra kho āyasmā sāriutto bhikkhū āmantesi – “āvuso bhikkhave”ti! “Āvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato sāriputtassa paccassosum. Āyasmā sāriutto etadavoca –

“Dasuttaram pavakkhāmi, dhammaṁ nibbānapattiyā;
Dukkhassantakiriyāya, sabbaganthappamocanam”.

Eko dhammo

351. “Eko, āvuso, dhammo bahukāro, eko dhammo bhāvetabbo, eko dhammo pariññeyyo, eko dhammo pahātabbo, eko dhammo hānabhāgiyo, eko dhammo visesabhāgiyo, eko dhammo duppaṭivijjhō, eko dhammo uppādetabbo, eko dhammo abhiññeyyo, eko dhammo sacchikātabbo.

(Ka) “katamo eko dhammo **bahukāro?** Appamādo kusalesu dhammesu. Ayam eko dhammo bahukāro.

(Kha) “katamo eko dhammo **bhāvetabbo?** Kāyagatāsatī sātasahagatā. Ayam eko dhammo bhāvetabbo.

(Ga) “katamo eko dhammo **pariññeyyo?** Phasso sāsavo upādāniyo. Ayam eko dhammo pariññeyyo.

(Gha) “katamo eko dhammo **pahātabbo?** Asmimāno. Ayam eko dhammo pahātabbo.

(Ña) “katamo eko dhammo **hānabhāgiyo?** Ayoniso manasikāro. Ayam eko dhammo hānabhāgiyo.

(Ca) “katamo eko dhammo **visesabhāgiyo?** Yoniso manasikāro. Ayam eko dhammo visesabhāgiyo.

(Cha) “katamo eko dhammo **duttaṭivijjhō?** Ānantariko cetosamādhi. Ayaṁ eko dhammo duttaṭivijjhō.

(Ja) “katamo eko dhammo **uppādetabbo?** Akuppam̄ nānām̄. Ayaṁ eko dhammo uppādetabbo.

(Jha) “katamo eko dhammo **abhiññeyyo?** Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā. Ayaṁ eko dhammo abhiññeyyo.

(Ña) “katamo eko dhammo **sacchikātabbo?** Akuppā cetovimutti. Ayaṁ eko dhammo sacchikātabbo.

“Iti ime dasa dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Dve dhammā

352. “Dve dhammā bahukārā, dve dhammā bhāvetabbā, dve dhammā pariññeyyā, dve dhammā pahātabbā, dve dhammā hānabhāgiyā, dve dhammā visesabhāgiyā, dve dhammā duttaṭivijjhā, dve dhammā uppādetabbā, dve dhammā abhiññeyyā, dve dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame dve dhammā **bahukārā?** Sati ca sampajaññañca. Ime dve dhammā bahukārā.

(Kha) “katame dve dhammā **bhāvetabbā?** Samatho ca vipassanā ca. Ime dve dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame dve dhammā **pariññeyyā?** Nāmañca rūpañca. Ime dve dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame dve dhammā **pahātabbā?** Avijjā ca bhavatañhā ca. Ime dve dhammā pahātabbā.

(Ña) “katame dve dhammā **hānabhāgiyā?** Dovacassatā ca pāpamittatā ca. Ime dve dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) “katame dve dhammā **visesabhāgiyā?** Sovacassatā ca kalyāṇamittatā ca. Ime dve dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) “katame dve dhammā **duttaṭivijjhā?** Yo ca hetu yo ca paccayo sattānam̄ samkilesāya, yo ca hetu yo ca paccayo sattānam̄ visuddhiyā. Ime dve dhammā duttaṭivijjhā.

(Ja) “katame dve dhammā **uppādetabbā?** Dve nānāni – khaye nānām̄, anuppāde nānām̄. Ime dve dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame dve dhammā **abhiññeyyā?** Dve dhātuyo – saṅkhatā ca dhātu asaṅkhatā ca dhātu. Ime dve dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame dve dhammā **sacchikātabbā?** Vijjā ca vimutti ca. Ime dve dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime vīsatī dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Tayo dhammā

353. “Tayo dhammā bahukārā, tayo dhammā bhāvetabbā...pe... tayo dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame tayo dhammā **bahukārā?** Sappurisasaṁsevo, saddhammassavanam, dhammānudhammappaṭipatti. Ime tayo dhammā bahukārā.

(Kha) “katame tayo dhammā **bhāvetabbā?** Tayo samādhī – savitakko savicāro samādhi, avitakko vicāramatto samādhi, avitakko avicāro samādhi. Ime tayo dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame tayo dhammā **pariññeyyā?** Tisso vedanā – sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Ime tayo dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame tayo dhammā **pahātabbā?** Tisso taṇhā – kāmataṇhā, bhavataṇhā, vibhavataṇhā. Ime tayo dhammā pahātabbā.

(Ña) “katame tayo dhammā **hānabhāgīyā?** Tīni akusalamūlāni – lobho akusalamūlam, doso akusalamūlam, moho akusalamūlam. Ime tayo dhammā hānabhāgīyā.

(Ca) “katame tayo dhammā **visesabhāgīyā?** Tīni kusalamūlāni – alobho kusalamūlam, adoso kusalamūlam, amoho kusalamūlam. Ime tayo dhammā visesabhāgīyā.

(Cha) “katame tayo dhammā **duppaṭivijjhā?** Tisso nissaraṇiyā dhātuyo – kāmānametam nissaraṇam yadidam nekkhammam, rūpānametam nissaraṇam yadidam arūpam, yaṁ kho pana kiñci bhūtam saṅkhataṁ paṭiccasamuppānam, nirodho tassa nissaraṇam. Ime tayo dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) “katame tayo dhammā **uppādetabbā?** Tīni nīnānāni – atītamse nīnānam, anāgataṁse nīnānam, paccuppannamse nīnānam. Ime tayo dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame tayo dhammā **abhiññeyyā?** Tisso dhātuyo – kāmadhātu, rūpadhātu, arūpadhātu. Ime tayo dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame tayo dhammā **sacchikātabbā?** Tisso vijjā – pubbenivāsānussatiññānam vijjā, sattānam cutūpapāteññānam vijjā, āsavānam khayeññānam vijjā. Ime tayo dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime tiṁsa dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Cattāro dhammā

354. “Cattāro dhammā bahukārā, cattāro dhammā bhāvetabbā...pe... cattāro dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame cattāro dhammā **bahukārā?** Cattāri cakkāni – patirūpadesavāso, sappurisūpanissayo [sappurisupassayo (syā. kam.)], attasammāpañidhi, pubbe ca katapuññatā. Ime cattāro dhammā bahukārā.

(Kha) “katame cattāro dhammā **bhāvetabbā?** Cattāro satipaṭṭhānā – idhāvuso, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu...pe... citte... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Ime cattāro dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame cattāro dhammā **pariññeyyā?** Cattāro āhārā – kabaṭṭikāro [kabaṭṭikāro (syā. kam.)] āhāro olāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyā, viññānam catutthaṁ. Ime cattāro dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame cattāro dhammā **pahātabbā?** Cattāro oghā – kāmogho, bhavogho, diṭṭhogho, avijjogho. Ime cattāro dhammā pahātabbā.

(Ña) “katame cattāro dhammā **hānabhāgīyā?** Cattāro yogā – kāmayogo, bhavayogo, diṭṭhiyogo, avijjāyogo. Ime cattāro dhammā hānabhāgīyā.

(Ca) “katame cattāro dhammā **visesabhāgīyā?** Cattāro visaññogā – kāmayogavisañyogo, bhavayogavisañyogo, diṭṭhiyogavisañyogo, avijjāyogavisañyogo. Ime cattāro dhammā visesabhāgīyā.

(Cha) “katame cattāro dhammā **duppaṭivijjhā?** Cattāro samādhī – hānabhāgīyo samādhi, ṭhitibhāgīyo samādhi, visesabhāgīyo samādhi, nibbedhabhāgīyo samādhi. Ime cattāro dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) “katame cattāro dhammā **uppādetabbā?** Cattāri ñāṇāni – dhamme ñāṇam, anvaye ñāṇam, pariye ñāṇam, sammutiyā ñāṇam. Ime cattāro dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame cattāro dhammā **abhiññeyyā?** Cattāri ariyasaccāni – dukkham ariyasaccam, dukkhasamudayam [dukkhasamudayo (syā. kam.)] ariyasaccam, dukkhanirodham [dukkhanirodho (syā. kam.)] ariyasaccam, dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccam. Ime cattāro dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame cattāro dhammā **sacchikātabbā?** Cattāri sāmaññaphalāni – sotāpattiphalam, sakadāgāmiphalam, anāgāmiphalam, arahattaphalam. Ime cattāro dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime cattārīsadhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Pañca dhammā

355. “Pañca dhammā bahukārā...pe... pañca dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame pañca dhammā **bahukārā?** Pañca padhāniyangāni – idhāvuso, bhikkhu saddho hoti, saddahati tathāgatassa bodhiṃ – itipi so bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagava’ti. Appābādho hoti appātañko samavepākiniyā gahañiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtamattānam āvikattā satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu. Āraddhavīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya, kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā daļhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Ime pañca dhammā bahukārā.

(Kha) “katame pañca dhammā **bhāvetabbā?** Pañcaṅiko sammāsamādhi – pītipharāṇatā, sukhapharaṇatā, cetopharaṇatā, ālokapharaṇatā, paccavekkhaṇānimittam [paccavekkhaṇānimittam (syā. kam.)]. Ime pañca dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame pañca dhammā **pariññeyyā?** Pañcupādānakkhandhā [seyyathīdam (sī. syā. kam. pī.)] – rūpupādānakkhandho, vedanupādānakkhandho, saññupādānakkhandho, saṅkhārupādānakkhandho viññānupādānakkhandho. Ime pañca dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame pañca dhammā **pahātabbā?** Pañca nīvaraṇāni – kāmacchandanīvaraṇam, byāpādanīvaraṇam, thinamiddhanīvaraṇam, uddhaccakukuccanīvaraṇam, vicikicchānīvaraṇam. Ime

pañca dhammā pahātabbā.

(Na) “katame pañca dhammā **hānabhāgīyā?** Pañca cetokhilā – idhāvuso, bhikkhu satthari kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati. Yo so, āvuso, bhikkhu satthari kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayam pañthamo cetokhilo. Puna caparam, āvuso, bhikkhu dhamme kañkhati vicikicchatī...pe... saṅge kañkhati vicikicchatī...pe... sikkhāya kañkhati vicikicchatī...pe... sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, yo so, āvuso, bhikkhu sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayam pañcamo cetokhilo. Ime pañca dhammā hānabhāgīyā.

(Ca) “katame pañca dhammā **vīsesabhāgīyā?** Pañcindriyāni – saddhindriyam, vīriyindriyam, satindriyam, samādhindriyam, paññindriyam. Ime pañca dhammā vīsesabhāgīyā.

(Cha) “katame pañca dhammā **dūppaṭīvijjhā?** Pañca nissaraṇiyā dhātuyo – idhāvuso, bhikkhuno kāme manasikaroto kāmesu cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭhati na vimuccati. Nekkhammañ kho panassa manasikaroto nekkhamme cittam pakkhandati pasīdati santiṭhati vimuccati. Tassa tam sugatam subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam kāmehi. Ye ca kāmapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam kāmānam nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno byāpādañ manasikaroto byāpāde cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭhati na vimuccati. Abyāpādañ kho panassa manasikaroto abyāpāde cittam pakkhandati pasīdati santiṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugatam subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam byāpādena. Ye ca byāpādapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam byāpādassa nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno vihesañ manasikaroto vihesāya cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭhati na vimuccati. Avihesam kho panassa manasikaroto avihesāya cittam pakkhandati pasīdati santiṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugatam subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam vihesāya. Ye ca vihesāpacayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam vihesāya nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno rūpe manasikaroto rūpesu cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭhati na vimuccati. Arūpañ kho panassa manasikaroto arūpe cittam pakkhandati pasīdati santiṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugatam subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam rūpehi. Ye ca rūpapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam rūpānam nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno sakkāyam manasikaroto sakkāye cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭhati na vimuccati. Sakkāyanirodhañ kho panassa manasikaroto sakkāyanirodhe cittam pakkhandati pasīdati santiṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugatam subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam sakkāyena. Ye ca sakkāyapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam sakkāyassa nissaraṇam. Ime pañca dhammā dūppaṭīvijjhā.

(Ja) “katame pañca dhammā **uppādetabbā?** Pañca nāñiko sammāsamādhi – ‘ayam samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko’ti paccattamyeva nāñam uppajjati. ‘Ayam samādhi ariyo nirāmiso’ti paccattāññeva nāñam uppajjati. ‘Ayam samādhi akāpurisasevito’ti paccattamyeva nāñam uppajjati. ‘Ayam samādhi santo paññito paṭippassaddhaladdho ekodibhāvādhigato, na

sasaṅkharaniggayhavāritagato'ti [na ca sasaṅkharaniggayha vāritavatoti (sī. syā. kam. pī), na sasaṅkharaniggayhavārivāvato (ka.), na sasaṅkharaniggayhavāriyādhigato (?)] paccattamyeva nānam uppajjati. ‘So kho panāham imam samādhiṁ satova samāpajjāmi sato vuṭṭhahāmī’ti paccattamyeva nānam uppajjati. Ime pañca dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame pañca dhammā **abhiññeyyā?** Pañca vimuttāyatanaṁ – idhāvuso, bhikkhuno satthā dhammam deseti aññataro vā garuṭhāniyo sabrahmacārī. Yathā yathā, āvuso, bhikkhuno satthā dhammam deseti, aññataro vā garuṭhāniyo sabrahmacārī, tathā tathā so [bhikkhu (syā. kam.)] tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam paṭhamam vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammam deseti, aññataro vā garuṭhāniyo sabrahmacārī, api ca kho yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena paresam deseti yathā yathā, āvuso, bhikkhu yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena paresam deseti. Tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam dutiyam vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammam deseti, aññataro vā garuṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena paresam deseti. Api ca kho, yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena sajjhāyam karoti. Yathā yathā, āvuso, bhikkhu yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena sajjhāyam karoti tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam tatiyam vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammam deseti, aññataro vā garuṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena paresam deseti, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena sajjhāyam karoti. Api ca kho, yathāsutam yathāpariyattam dhammam cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati. Yathā yathā, āvuso, bhikkhu yathāsutam yathāpariyattam dhammam cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam catuttham vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammam deseti, aññataro vā garuṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena paresam deseti, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammam vitthārena sajjhāyam karoti, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammam cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati; api ca khvassa aññataram samādhinimittam suggahitam hoti sumanasikataṁ sūpadhāritam suppaṭividdham paññāya. Yathā yathā, āvuso, bhikkhuno aññataram samādhinimittam suggahitam hoti sumanasikataṁ sūpadhāritam suppaṭividdham paññāya tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam pañcamam vimuttāyatanaṁ. Ime pañca dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame pañca dhammā **sacchikātabbā?** Pañca dhammakkhandhā – sīlakkhandho, samādhikkhandho, paññākkhandho, vimuttikkhandho, vimuttiñāṇadassanakkhandho. Ime pañca dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime paññāsa dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Cha dhammā

356. “Cha dhammā bahukārā...pe... cha dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame cha dhammā **bahukārā?** Cha sāraṇīyā dhammā. Idhāvuso, bhikkhuno mettam kāyakammam paccupatthitam hoti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno mettam vacīkammam...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno mettam manokammam...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammadddhā antamaso pattapariyāpannamattampi, tathārūpehi lābhehi appatīvibhattabhogī hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī, ayampi dhammo sāraṇīyo...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu, yāni tāni sīlāni akhanḍāni acciddāni asabalāni akammāsāni bhujissāni viññuppasatthāni aparāmaṭṭhāni samādhisaṃvattanikāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāyām diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā diṭṭhi sāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo, saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya samvattati. Ime cha dhammā bahukārā.

(Kha) “katame cha dhammā **bhāvetabbā?** Cha anussatiṭṭhānāni – buddhānussati, dhammānussati, saṅghānussati, sīlānussati, cāgānussati, devatānussati. Ime cha dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame cha dhammā **pariññeyyā?** Cha ajjhattikāni āyatanāni – cakkhāyatanam, sotāyatanam, ghānāyatanam, jivhāyatanam, kāyāyatanam, manāyatanam. Ime cha dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame cha dhammā **pahātabbā?** Cha taṇhākāyā – rūpataṇhā, saddataṇhā, gandhataṇhā, rasataṇhā, phoṭṭhabataṇhā, dhammataṇhā. Ime cha dhammā pahātabbā.

(Na) “katame cha dhammā **hānabhāgīyā?** Cha agāravā – idhāvuso, bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso. Dhamme...pe... saṅghe... sikkhāya... appamāde... paṭisanthāre agāravo viharati appatisso. Ime cha dhammā hānabhāgīyā.

(Ca) “katame cha dhammā **visesabhāgīyā?** Cha gāravā – idhāvuso, bhikkhu satthari sagāravo viharati sappatisso dhamme...pe... saṅghe... sikkhāya... appamāde... paṭisanthāre sagāravo viharati sappatisso. Ime cha dhammā visesabhāgīyā.

(Ch) “katame cha dhammā **duppaṭīvijjhā?** Cha nissaraṇiyā dhātuyo – idhāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘mettā hi kho me, cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me byāpādo cittam pariyādāya tiṭṭhati’ti. So ‘mā hevaṇ’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi. Na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam āvuso anavakāso yam mettāya cetovimuttiyā bhāvitāya

bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya. Atha ca panassa byāpādo cittam pariyādāya ṭhassatīti, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, byāpādassa, yadidam mettācetovimuttī’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘karuṇā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me vihesā cittam pariyādāya tiṭṭhatī’ti. So – ‘mā hevam’ tissa vacanīyo, ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi...pe... nissaraṇam hetam, āvuso, vihesāya, yadidam karuṇācetovimuttī’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘muditā hi kho me cetovimutti bhāvitā...pe... atha ca pana me arati cittam pariyādāya tiṭṭhatī’ti. So – ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca... pe... nissaraṇam hetam, āvuso, aratiyā, yadidam muditācetovimuttī’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘upekkhā hi kho me cetovimutti bhāvitā...pe... atha ca pana me rāgo cittam pariyādāya tiṭṭhatī’ti. So – ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca... pe... nissaraṇam hetam, āvuso, rāgassa yadidam upekkhācetovimuttī’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘animittā hi kho me cetovimutti bhāvitā...pe... atha ca pana me nimittānusāri viññāṇam hotī’ti. So – ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca... pe... nissaraṇam hetam, āvuso, sabbanimittānam yadidam animittā cetovimuttī’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya – ‘asmīti kho me vigataṁ, ayamahamasmīti na samanupassāmi, atha ca pana me vicikicchākathāṁkathāsallam cittam pariyādāya tiṭṭhatī’ti. So – ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso yaṁ asmīti vigate ayamahamasmīti asamanupassato. Atha ca panassa vicikicchākathāṁkathāsallam cittam pariyādāya ṭhassati, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, vicikicchākathāṁkathāsallassa, yadidam asmimānasamugghāto’ti. Ime cha dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) “katame cha dhammā **uppādetabbā?** Cha satatavihārā. Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpam disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddam sutvā...pe... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasam sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā... manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Ime cha dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame cha dhammā **abhiññeyyā?** Cha anuttariyāni – dassanānuttariyam, savanānuttariyam, lābhānuttariyam, sikkhānuttariyam, pāricariyānuttariyam, anussatānuttariyam. Ime cha dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame cha dhammā **sacchikātabbā?** Cha abhiññā – idhāvuso, bhikkhu anekavihitam iddhividham paccanubhoti – ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti. Āvibhāvam tirobhāvam. Tirotṭham tiropākāram tiropabbataṁ asajjamāno gacchatī seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjam karoti seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gacchatī seyyathāpi pathaviyam. Ākāsepi pallanikena kamati seyyathāpi pakkhī sakūṇo. Imepi candimasūriye evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve pāṇīnā parāmasati parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasam vatteti.

“Dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde sunāti dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca.

“Parasattānam parapuggalānam cetasā ceto paricca pajānāti [jānāti (syā. kam.)], sarāgam vā cittam sarāgam cittanti pajānāti ...pe... avimuttam vā cittam avimuttam cittanti pajānāti.

“So anekavihitam pubbenivāsam anussarati, seyyathidam ekampi jātim...pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati.

“Dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvañne dubbañne sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti ...pe...

“Āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ime cha dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime saṭṭhi dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Satta dhammā

357. “Satta dhammā bahukārā...pe... satta dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame satta dhammā **bahukārā?** Satta ariyadhanāni – saddhādhanam, sīladhanam, hiridhanam, ottappadhanam, sutadhanam, cāgadhanam, paññādhanam. Ime satta dhammā bahukārā.

(Kha) “katame satta dhammā **bhāvetabbā?** Satta sambojjhaṅgā – satisambojjhaṅgo, dhammavicayasambojjhaṅgo, vīriyasambojjhaṅgo, pītisambojjhaṅgo, passaddhisambojjhaṅgo, samādhisambojjhaṅgo, upekkhāsambojjhaṅgo. Ime satta dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame satta dhammā **pariññeyyā?** Satta viññāṇaṭṭhitiyo – santāvuso, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayam paṭhamā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayam dutiyā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā ābhassarā. Ayam tatiyā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā subhakiṇhā. Ayam catutthī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso rūpasaññānam samatikkamā...pe... ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatānūpagā. Ayam pañcamī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākāsānañcāyatānām samatikkamma ‘anantaṁ viññāṇa’nti viññāṇañcāyatānūpagā. Ayam chaṭṭhī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso viññāṇañcāyatānām samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatānūpagā. Ayam sattamī viññāṇaṭṭhiti. Ime satta dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame satta dhammā **pahātabbā?** Sattānusayā – kāmarāgānusayo, paṭighānusayo, diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo, mānānusayo, bhavarāgānusayo, avijjānusayo. Ime satta dhammā pahātabbā.

(Na) “katame satta dhammā **hānabhāgīyā?** Satta asaddhammā – idhāvuso, bhikkhu assaddho hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti, appassuto hoti, kusīto hoti, muṭṭhassati hoti, duppañño hoti. Ime satta dhammā hānabhāgīyā.

(Ca) “katame satta dhammā **visesabhāgīyā?** Satta saddhammā – idhāvuso, bhikkhu saddho hoti, hirimā [hiriko (syā. kam.)] hoti, ottappī hoti, bahussuto hoti, āraddhavīriyo hoti, upatṭhitassati hoti, paññavā hoti. Ime satta dhammā visesabhāgīyā.

(Cha) “katame satta dhammā **duppaṭivijjhā?** Satta sappurisadhammā – idhāvuso, bhikkhu dhammaññū ca hoti atthaññū ca attaññū ca mattaññū ca kālaññū ca parisaññū ca puggalaññū ca. Ime satta dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) “katame satta dhammā **uppādetabbā?** Satta saññā – aniccasaññā, anattasaññā, asubhasaññā, ādīnavasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā, nirodhasaññā. Ime satta dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame satta dhammā **abhiññeyyā?** Satta niddasavathūni – idhāvuso, bhikkhu sikkhāsamādāne tibbacchando hoti, āyatiñca sikkhāsamādāne avigatapemo. Dhammanisantiyā tibbacchando hoti, āyatiñca dhammanisantiyā avigatapemo. Icchāvinaye tibbacchando hoti, āyatiñca icchāvinaye avigatapemo. Patisallāne tibbacchando hoti, āyatiñca patisallāne avigatapemo. Vīriyāramme tibbacchando hoti, āyatiñca vīriyāramme avigatapemo. Satinepakke tibbacchando hoti, āyatiñca satinepakke avigatapemo. Diṭṭhipaṭivedhe tibbacchando hoti, āyatiñca diṭṭhipaṭivedhe avigatapemo. Ime satta dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame satta dhammā **sacchikātabbā?** Satta khīñāsavabalāni – idhāvuso, khīñāsavassa bhikkhuno aniccate sabbe saṅkhārā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti. Yampāvuso, khīñāsavassa bhikkhuno aniccate sabbe saṅkhārā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti, idampi khīñāsavassa bhikkhuno balaṁ hoti, yaṁ balaṁ āgamma khīñāsavo bhikkhu āsavānaṁ khayam paṭijānāti – ‘khīñā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīñāsavassa bhikkhuno aṅgārakāsūpamā kāmā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti. Yampāvuso...pe... ‘khīñā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīñāsavassa bhikkhuno vivekaninnam cittaṁ hoti vivekapoṇam vivekapabbhāraṁ vivekaṭṭhaṁ nekkhammābhirataṁ byantībhūtaṁ sabbaso āsavaṭṭhāniyehi dhammehi. Yampāvuso...pe... ‘khīñā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīñāsavassa bhikkhuno cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā honti subhāvitā. Yampāvuso...pe... ‘khīñā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīñāsavassa bhikkhuno pañcindriyāni bhāvitāni honti subhāvitāni. Yampāvuso...pe... ‘khīñā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīñāsavassa bhikkhuno satta bojjhaṅgā bhāvitā honti subhāvitā. Yampāvuso...pe... ‘khīñā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīñāsavassa bhikkhuno ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvito hoti subhāvito. Yampāvuso, khīñāsavassa bhikkhuno ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvito hoti subhāvito, idampi khīñāsavassa bhikkhuno balaṁ hoti, yaṁ balaṁ āgamma khīñāsavo bhikkhu āsavānaṁ khayam paṭijānāti – ‘khīñā me āsavā’ti. Ime satta dhammā sacchikātabbā.

“Itime sattati dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Aṭṭha dhammā

358. “Aṭṭha dhammā bahukārā...pe... aṭṭha dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame aṭṭha dhammā **bahukārā?** Aṭṭha hetū aṭṭha paccayā ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattanti. Katame aṭṭha? Idhāvuso, bhikkhu satthāram [satthāram vā (syā. ka.)] upanissāya viharati aññataram vā garuṭhāniyam sabrahmacāriṁ, yathassa tibbam hirottappam paccupaṭṭhitam hoti pemañca gāravo ca. Ayam paṭhamo hetu paṭhamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya. Paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati.

“Tam kho pana satthāram upanissāya viharati aññataram vā garuṭhāniyam sabrahmacāriṁ, yathassa tibbam hirottappam paccupaṭṭhitam hoti pemañca gāravo ca. Te kālena kālam upasaṅkamitvā paripucchati paripañhati – ‘idam, bhante, katham? Imassa ko attho’ti? Tassa te āyasmanto avivātañceva vivaranti, anuttānikatañca uttānī [anuttānikatañca uttānī (ka.)] karonti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭhāniyesu dhammesu kaṅkham paṭivinodenti. Ayam dutiyo hetu dutiyo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya, vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati.

“Tam kho pana dhammaṁ sutvā dvayena vūpakāsenā sampādeti – kāyavūpakāsenā ca cittavūpakāsenā ca. Ayam tatiyo hetu tatiyo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayam catuttho hetu catuttho paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo. Ye te dhammā ādikalyāṇā majjhēkalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevalapariṇṇam pariṣuddham brahmacariyam abhivadanti, tathārūpāssa dhammā bahussutā honti dhātā vacasā paricitā manasānupekkhitā ditthiyā suppaṭividdhā. Ayam pañcamo hetu pañcamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya, kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā dālhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Ayam chaṭṭho hetu chaṭṭho paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato. Cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Ayam sattamo hetu sattamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu pañcasu upādānakkhandhesu, udayabbayānupassī viharati – ‘iti rūpam iti rūpassa samudayo iti rūpassa atthaṅgamo; iti vedanā iti vedanāya samudayo iti vedanāya atthaṅgamo; iti saññā iti saññāya samudayo iti saññāya atthaṅgamo; iti saṅkhārā iti saṅkhārānam samudayo iti saṅkhārānam atthaṅgamo; iti viññānam iti viññāṇassa samudayo iti viññāṇassa atthaṅgamo’ti. Ayam aṭṭhamo hetu aṭṭhamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati. Ime aṭṭha dhammā bahukārā.

(Kha) “katame aṭṭha dhammā **bhāvetabbā?** Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo seyyathidam – sammādiṭṭhi, sammāsaṅkappo, sammāvācā, sammākammanto, sammāājīvo, sammāvāyāmo, sammāsati,

sammāsamādhi. Ime aṭṭha dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame aṭṭha dhammā pariññeyyā? Aṭṭha lokadhammā – lābho ca, alābho ca, yaso ca, ayaso ca, nindā ca, pasam̄sā ca, sukhañca, dukkhañca. Ime aṭṭha dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame aṭṭha dhammā pahātabbā? Aṭṭha micchattā – micchādiṭṭhi, micchāsaṅkappo, micchāvācā, micchākammanto, micchāājīvo, micchāvāyāmo, micchāsatī, micchāsamādhi. Ime aṭṭha dhammā pahātabbā.

(Ña) “katame aṭṭha dhammā hānabhāgīyā? Aṭṭha kusītavatthūni. Idhāvuso, bhikkhunā kammaṁ kātabbam̄ hoti, tassa evam̄ hoti – ‘kammam̄ kho me kātabbam̄ bhavissati, kammam̄ kho pana me karontassa kāyo kilamissati, handāham̄ nipajjāmī’ti. So nipajjati, na vīriyam̄ ārabhati appattassa pattiyyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam̄ paṭhamam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhunā kammam̄ kataṁ hoti. Tassa evam̄ hoti – ‘aham̄ kho kammam̄ akāsim̄, kammam̄ kho pana me karontassa kāyo kilanto, handāham̄ nipajjāmī’ti. So nipajjati, na vīriyam̄ ārabhati...pe... idam̄ dutiyam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evam̄ hoti – ‘maggo kho me gantabbo bhavissati, maggam̄ kho pana me gacchantassa kāyo kilamissati, handāham̄ nipajjāmī’ti. So nipajjati, na vīriyam̄ ārabhati...pe... idam̄ tatiyam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamam̄ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham̄ pāripūriṁ. Tassa evam̄ hoti – ‘aham̄ kho gāmaṁ vā nigamam̄ vā piṇḍāya caranto nālattham̄ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham̄ pāripūriṁ, tassa me kāyo kilanto akammañño, handāham̄ nipajjāmī’ti...pe... idam̄ pañcamam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamam̄ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham̄ pāripūriṁ. Tassa evam̄ hoti – ‘aham̄ kho gāmaṁ vā nigamam̄ vā piṇḍāya caranto alattham̄ lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham̄ pāripūriṁ, tassa me kāyo garuko akammañño, māsācitam̄ maññe, handāham̄ nipajjāmī’ti. So nipajjati...pe... idam̄ chaṭṭham̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho, tassa evam̄ hoti – ‘uppanno kho me ayam̄ appamattako ābādho atthi kappo nipajjituṁ, handāham̄ nipajjāmī’ti. So nipajjati...pe... idam̄ sattamam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu gilānāvuṭṭhito hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa evam̄ hoti – ‘aham̄ kho gilānāvuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa me kāyo dubbalo akammañño, handāham̄ nipajjāmī’ti. So nipajjati...pe... idam̄ aṭṭhamam̄ kusītavatthu. Ime aṭṭha dhammā hānabhāgīyā.

(Ca) “katame aṭṭha dhammā visesabhāgīyā? Aṭṭha ārambhavatthūni. Idhāvuso, bhikkhunā kammaṁ kātabbam̄ hoti, tassa evam̄ hoti – ‘kammaṁ kho me kātabbam̄ bhavissati, kammaṁ kho pana me karontena na sukaram̄ buddhānam̄ sāsanam̄ manasikātuṁ, handāham̄ vīriyam̄ ārabhāmi appattassa pattiyyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyā’ti. So vīriyam̄ ārabhati appattassa pattiyyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam̄ paṭhamam̄ ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā kammaṁ kataṁ hoti. Tassa evam hoti – ‘aham kho kammam akāsim, kammaṁ kho panāhaṁ karonto nāsakkhiṁ buddhānam sāsanam manasikātum, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi...pe... idam dutiyam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evam hoti – ‘maggo kho me gantabbo bhavissati, maggam kho pana me gacchantena na sukaram buddhānam sāsanam manasikātum, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi...pe... idam tatiyam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gato hoti. Tassa evam hoti – ‘aham kho maggam agamāsim, maggam kho panāhaṁ gacchanto nāsakkhiṁ buddhānam sāsanam manasikātum, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi...pe... idam catuttham ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ. Tassa evam hoti – ‘aham kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto nālattham lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ, tassa me kāyo lahuko kammañño, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi...pe... idam pañcamam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ. Tassa evam hoti – ‘aham kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto alattham lūkhassa vā paṇītassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ. Tassa me kāyo balavā kammañño, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi...pe... idam chaṭṭham ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho. Tassa evam hoti – ‘uppanno kho me ayam appamattako ābādho thānam kho panetam vijjati, yam me ābādho pavaḍḍheyya, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi...pe... idam sattamam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gilānā vuṭṭhito hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa evam hoti – ‘aham kho gilānā vuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, thānam kho panetam vijjati, yam me ābādho paccudāvatteyya, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi appattassa pattiyaṁ anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyā’ti. So vīriyam ārabhati appattassa pattiyaṁ anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam atṭhamam ārambhavatthu. Ime atṭha dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) “katame atṭha dhammā **dappaṭivijjhā?** Atṭha akkhaṇā asamayā brahmacariyavāsāya. Idhāvuso, tathāgato ca loke uppanno hoti arahaṁ sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugatappavedito. Ayañca puggalo nirayam upapanno hoti. Ayam paṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam, āvuso, tathāgato ca loke uppanno hoti arahaṁ sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugatappavedito, ayañca puggalo tiracchānayoniṁ upapanno hoti. Ayam dutiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... pettivisayam upapanno hoti. Ayam tatiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... aññataram dīghāyukam devanikāyam upapanno hoti. Ayam catuttho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... paccantimesu janapadesu paccājāto hoti milakkhesu aviññātāresu, yattha natthi gati bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam. Ayam pañcamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti micchādiṭṭhiko viparītadassano – ‘natthi dinnam, natthi yiṭṭham, natthi hutam, natthi sukatadukkatañnam kammānam phalam vipako, natthi ayañ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samañabrāhmañā sammaggatā sammāpātiñpannā ye imañca lokam parañca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedent’ti. Ayam chaṭṭho akkhaño asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti duppañño jaño elamūgo, nappañibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātum. Ayam sattamo akkhaño asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam...pe... ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti paññavā jaño anelamūgo, pañibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātum. Ayam attamo akkhaño asamayo brahmacariyavāsāya. Ime aṭṭha dhammā duppañivijjhā.

(Ja) “katame aṭṭha dhammā **uppādetabbā?** Aṭṭha mahāpurisavitakkā – appicchassāyam dhammo, nāyam dhammo mahicchassa. Santuṭṭhassāyam dhammo, nāyam dhammo asantuṭṭhassa. Pavivittassāyam dhammo, nāyam dhammo saṅgañikārāmassa. Āraddhavīriyassāyam dhammo, nāyam dhammo kusitassa. Upaṭṭhitasatissāyam dhammo, nāyam dhammo muṭṭhassatissa. Samāhitassāyam dhammo, nāyam dhammo asamāhitissa. Paññavato [paññāvato (sī. pī.)] ayañ dhammo, nāyam dhammo duppaññassa. Nippapañcassāyam dhammo, nāyam dhammo papañcārāmassāti [nippapañcārāmassa ayañ dhammo nippapañcaratino, nāyam dhammo papañcārāmassa papañcaratinoti (sī. syā. pī.) aṅguttarepi tatheva dissati. aṭṭhakathātikā pana oloketabbā] ime aṭṭha dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame aṭṭha dhammā **abhiññeyyā?** Aṭṭha abhibhāyatanāni – ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaññadubbaññāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti – evamsaññī hoti. Idam pañhamāñ abhibhāyatanam.

“Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāñāni suvaññadubbaññāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti – evamsaññī hoti. Idam dutiyam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaññadubbaññāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam tatiyam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāñāni suvaññadubbaññāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam catuttham abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāññāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpuppham nīlam nīlavāññām nīlanidassanām nīlanibhāsam. Seyyathā vā pana tam vattham bārāñaseyyakam ubhatobhāgavimāṭṭham nīlam nīlavāññām nīlanidassanām nīlanibhāsam, evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāññāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam pañcamam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavāññāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kañikārapuppham pītam pītavāññām pītanidassanām pītanibhāsam. Seyyathā vā pana tam vattham bārāñaseyyakam ubhatobhāgavimāṭṭham pītam pītavāññām pītanidassanām pītanibhāsam, evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavāññāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam chaṭṭham abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavāññāni lohitakanidassanāni

lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapuppham lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanam lohitakanibhāsam, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimāṭham lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanam lohitakanibhāsam, evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evaṁsaññī hoti. Idam sattamam abhibhāyatanaṁ.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimāṭham odātam odātavaṇṇam odātanidassanam odātanibhāsam, evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evaṁsaññī hoti. Idam aṭṭhamam abhibhāyatanaṁ. Ime aṭṭha dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame aṭṭha dhammā **sacchikātabbā?** Aṭṭha vimokkhā – rūpī rūpāni passati. Ayam paṭhamo vimokkho.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati. Ayam dutiyo vimokkho.

“Subhanteva adhimutto hoti. Ayam tatiyo vimokkho.

“Sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam catuttho vimokkho.

“Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāṇa’nti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam pañcamo vimokkho.

“Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam chattho vimokkho.

“Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam sattamo vimokkho. Ime aṭṭha dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime asīti dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Nava dhammā

359. “Nava dhammā bahukārā...pe... nava dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame nava dhammā **bahukārā?** Nava yonisomanasikāramūlakā dhammā, yonisomanasikaroto pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati, samāhite citte yathābhūtam jānāti passati, yathābhūtam jānam passam nibbindati, nibbindam virajjati, virāgā vimuccati. Ime nava dhammā bahukārā.

(Kha) “katame nava dhammā **bhāvetabbā?** Nava pārisuddhipadhāniyaṅgāni – sīlavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam, cittavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam, diṭṭhivisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam, kañkhāvitaraṇavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam,

maggāmaggañāṇadassana – visuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam, paṭipadāñāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam, nāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam, paññāvisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam, vimuttivisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgam. Ime nava dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame nava dhammā pariññeyyā? Nava sattāvāsā – santāvuso, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayam paṭhamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayam dutiyo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā ābhassarā. Ayam tatiyo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā subhakiṇhā. Ayam catuttho sattāvāso.

“Santāvuso, sattā asaññino appaṭisamvedino, seyyathāpi devā asaññasattā. Ayam pañcamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso rūpasaññānam samatikkamā patighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatānūpagā. Ayam chaṭṭho sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākāsānañcāyatānam samatikkamma ‘anantañ viññāna’nti viññānañcāyatānūpagā. Ayam sattamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso viññānañcāyatānam samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatānūpagā. Ayam aṭṭhamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākiñcaññāyatānam samatikkamma nevasaññānāsaññāyatānūpagā. Ayam navamo sattāvāso. Ime nava dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame nava dhammā pahātabbā? Nava taṇhāmūlakā dhammā – taṇham paṭicca pariyesanā, pariyesanam paṭicca lābho, lābhā paṭicca viničchayo, viničchayam paṭicca chandarāgo, chandarāgam paṭicca ajjhosānam, ajjhosānam paṭicca pariggaho, pariggaham paṭicca macchariyam, macchariyam paṭicca ārakkho, ārakkhādhikaraṇam [ārakkhādhikaraṇam paṭicca (syā. pī. ka.)] danḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvamtuvaṁpesuññamusāvādā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti. Ime nava dhammā pahātabbā.

(Ña) “katame nava dhammā hānabhāgiyā? Nava āghātavatthūni – ‘anattham me acari’ti āghātam bandhati, ‘anattham me caratī’ti āghātam bandhati, ‘anattham me carissatī’ti āghātam bandhati; ‘piyassa me manāpassa anattham acari’ti āghātam bandhati...pe... ‘anattham caratī’ti āghātam bandhati...pe... ‘anattham carissatī’ti āghātam bandhati; ‘appiyassa me amanāpassa attham acari’ti āghātam bandhati...pe... ‘attham caratī’ti āghātam bandhati...pe... ‘attham carissatī’ti āghātam bandhati. Ime nava dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) “katame nava dhammā visesabhāgiyā? Nava āghātapaṭivinayā – ‘anattham me acari, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘anattham me carati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘anattham me carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘piyassa me manāpassa anattham acari...pe... anattham caratī...pe... anattham carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘appiyassa me amanāpassa attham acari...pe... attham caratī...pe... attham carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti. Ime nava dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) “katame nava dhammā duppaṭivijjhā? Nava nānattā – dhātunānattam paṭicca uppajjati

phassanānattam, phassanānattam paṭicca uppajjati vedanānānattam, vedanānānattam paṭicca uppajjati saññānānattam, saññānānattam paṭicca uppajjati saṅkappanānattam, saṅkappanānattam paṭicca uppajjati chandanānattam, chandanānattam paṭicca uppajjati pariṭāhanānattam, pariṭāhanānattam paṭicca uppajjati pariyesanānānattam, pariyesanānānattam paṭicca uppajjati lābhānānattam. Ime nava dhammā duppaṭivijjhā.

(Ja) “katame nava dhammā **uppādetabbā?** Nava saññā – asubhasaññā, maraṇasaññā, āhārepaṭikūlasaññā, sabbalokeanabhiratisaññā [anabhiratasaññā (syā. ka.)], aniccasasaññā, anicce dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā. Ime nava dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame nava dhammā **abhiññeyyā?** Nava anupubbavihārā – idhāvuso, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā ...pe... tatiyam jhānam upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. Sabbaso rūpasaññānam samatikkamā...pe... ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāṇa’nti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodham upasampajja viharati. Ime nava dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame nava dhammā **sacchikātabbā?** Nava anupubbanirodhā – paṭhamam jhānam samāpannassa kāmasaññā niruddhā hoti, dutiyam jhānam samāpannassa vitakkavicārā niruddhā honti, tatiyam jhānam samāpannassa pīti niruddhā hoti, catuttham jhānam samāpannassa assāsapassāssā niruddhā honti, ākāsānañcāyatanaṁ samāpannassa rūpasaññā niruddhā hoti, viññāṇañcāyatanaṁ samāpannassa ākāsānañcāyatanaṁ saññānāsaññā niruddhā hoti, ākiñcaññāyatanaṁ samāpannassa viññāṇañcāyatanaṁ saññānāsaññā niruddhā hoti, nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpannassa ākiñcaññāyatanaṁ saññānāsaññā niruddhā hoti, saññāvedayitanirodham samāpannassa saññā ca vedanā ca niruddhā honti. Ime nava dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime navuti dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Dasa dhammā

360. “Dasa dhammā bahukārā...pe... dasa dhammā sacchikātabbā.

(Ka) “katame dasa dhammā **bahukārā?** Dasa nāthakaraṇādhammā – idhāvuso, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvaraṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, yaṁpāvuso, bhikkhu sīlavā hoti...pe... sikkhati sikkhāpadesu. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu bahussuto ...pe... diṭṭhiyā suppaṭividdhā, yaṁpāvuso, bhikkhu bahussuto...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṇko. Yaṁpāvuso, bhikkhu...pe... kalyāṇasampavaṇko. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu suvacca hoti sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato, khamo padakkhiṇaggāhī anusāsanīm. Yaṁpāvuso, bhikkhu...pe... anusāsanīm. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnam uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni tattha

dakkho hoti analaso tatrūpāyāya vīmāṇsāya samannāgato, alam kātum, alam saṃvidhātum. Yampāvuso, bhikkhu...pe... alam saṃvidhātum. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu dhammadāmo hoti piyasamudāhāro abhidhamme abhivinaye ulārapāmojjo. Yampāvuso, bhikkhu...pe... ulārapāmojjo. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarehi cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi. Yampāvuso, bhikkhu ...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu āraddhavīriyo viharati...pe... kusalesu dhammesu. Yampāvuso, bhikkhu...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu satimā hoti, paramena satinepakkena samannāgato, cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Yampāvuso, bhikkhu...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato, ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Yampāvuso, bhikkhu...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo. Ime dasa dhammā bahukārā.

(Kha) “katame dasa dhammā **bhāvetabbā?** Dasa kasiṇāyatanañi – pathavīkasiṇameko sañjānāti uddham adho tiriyan advayam appamāṇam. Āpokasiṇameko sañjānāti...pe... tejokasiṇameko sañjānāti... vāyokasiṇameko sañjānāti... nīlakasiṇameko sañjānāti... pītakasiṇameko sañjānāti... lohitakasiṇameko sañjānāti... odātakasiṇameko sañjānāti... ākāsakasiṇameko sañjānāti... viññānakasiṇameko sañjānāti uddham adho tiriyan advayam appamāṇam. Ime dasa dhammā bhāvetabbā.

(Ga) “katame dasa dhammā **pariññeyyā?** Dasāyatanañi – cakkhāyatanañ, rūpāyatanañ, sotāyatanañ, saddāyatanañ, ghānāyatanañ, gandhāyatanañ, jivhāyatanañ, rasāyatanañ, kāyāyatanañ, phoṭṭhabbāyatanañ. Ime dasa dhammā pariññeyyā.

(Gha) “katame dasa dhammā **pahātabbā?** Dasa micchattā – micchādiṭṭhi, micchāsaṅkappo, micchāvācā, micchākammanto, micchāājīvo, micchāvāyāmo, micchāsatī, micchāsamādhi, micchāñāṇam, micchāvīmutti. Ime dasa dhammā pahātabbā.

(Ña) “katame dasa dhammā **hānabhāgiyā?** Dasa akusalakamma-pathā – pāṇātipāto, adinnādānam, kāmesumicchācāro, musāvādo, pisuṇā vācā, pharusā vācā, samphappalāpo, abhijjhā, byāpādo, micchādiṭṭhi. Ime dasa dhammā hānabhāgiyā.

(Ca) “katame dasa dhammā **visesabhāgiyā?** Dasa kusalakamma-pathā – pāṇātipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, kāmesumicchācārā veramaṇī, musāvādā veramaṇī, pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī, anabhijjhā, abyāpādo, sammādiṭṭhi. Ime dasa dhammā visesabhāgiyā.

(Cha) “katame dasa dhammā **dappaṭivijjhā?** Dasa ariyavāsā – idhāvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti, chaṅgasamannāgato, ekārakkho, caturāpasseno, pañunnapaccekasacco, samavayasaṭṭhesano, anāvilasaṅkappo, passaddhakāyasaṅkhāro, suvimuttacitto, suvimuttapañño.

“Kathañcāvuso, bhikkhu **pañcaṅgavippahīno** hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmacchando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thinamiddham pahīnam hoti, uddhaccakukkuccam pahīnam hoti, vicikicchā pahīna hoti. Evam kho, āvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu chañgasamannāgato hoti? Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpañ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddam̄ sutvā...pe... ghānena gandham̄ ghāyitvā... jivhāya rasam̄ sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam̄ phusitvā... manasā dhammam̄ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu chañgasamannāgato hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu ekārakkho hoti? Idhāvuso, bhikkhu satārakkhenā cetasā samannāgato hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu ekārakkho hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu caturāpasseno hoti? Idhāvuso, bhikkhu sañkhāyekam̄ paṭisevati, sañkhāyekam̄ adhivāseti, sañkhāyekam̄ parivajjeti, sañkhāyekam̄ vinodeti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu caturāpasseno hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu pañunnapaccekasacco hoti? Idhāvuso, bhikkhuno yāni tāni puthusamañabrahmañānam̄ puthupaccekasaccāni, sabbāni tāni nunnāni honti pañunnāni cattāni vantāni muttāni pahīnāni paṭinissaṭṭhāni. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu pañunnapaccekasacco hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmesanā pahīnā hoti, bhavesanā pahīnā hoti, brahmacariyesanā paṭippassaddhā. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu **anāvilasañkappā** hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmasaṅkappo pahīno hoti, byāpādasaṅkappo pahīno hoti, vihiṁsāsaṅkappo pahīno hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti? Idhāvuso, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānañ atthaṅgamā adukkhamasukham̄ upekkhāsatipārisuddhiñ catuttham̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu suvimuttacitto hoti? Idhāvuso, bhikkhuno rāgā cittam̄ vimuttam̄ hoti, dosā cittam̄ vimuttam̄ hoti, mohā cittam̄ vimuttam̄ hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu suvimuttacitto hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu suvimuttapañño hoti? Idhāvuso, bhikkhu ‘rāgo me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvam̄kato āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. ‘Doso me pahīno...pe... āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. ‘Moho me pahīno ...pe... āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu suvimuttapañño hoti. Ime dasa dhammā duppaṭīvijjhā.

(Ja) “katame dasa dhammā **uppādetabbā?** Dasa saññā – asubhasaññā, maraṇasaññā, āhārepaṭikūlasaññā, sabbalokeanabhiratisaññā, aniccasaññā, anicce dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā, nirodhasaññā. Ime dasa dhammā uppādetabbā.

(Jha) “katame dasa dhammā **abhiññeyyā?** Dasa nijjaravatthūni – sammādiṭṭhissa micchādiṭṭhi nijjīṇā hoti. Ye ca micchādiṭṭhipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjīṇā hoti. Sammāsaṅkappassa micchāsaṅkappo...pe... sammāvācassa micchāvācā... sammākammantassa micchākammanto... sammājīvassa micchājīvo... sammāvāyāmassa micchāvāyāmo... sammāsatissa micchāsati... sammāsamādhissa micchāsamādhi... sammāññassa micchāññānam̄ nijjīṇānam̄ hoti. Sammāvimuttissa micchāvimutti nijjīṇā hoti. Ye ca micchāvimuttipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjīṇā hoti. Ime dasa dhammā abhiññeyyā.

(Ña) “katame dasa dhammā **sacchikātabbā?** Dasa asekkhā dhammā – asekkhā sammādiṭṭhi,

asekkho sammāsaṅkappo, asekkhā sammāvācā, asekkho sammākammanto, asekkho sammājīvo, asekkho sammāvāyāmo, asekkhā sammāsati, asekkho sammāsamādhi, asekkham̄ sammāñāṇam̄, asekkhā sammāvimutti. Ime dasa dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime satadhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā”ti. Idamavocāyasmā sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato sāriputtassa bhāsitam abhinandunti.

Dasuttarasuttaṁ niṭṭhitam̄ ekādasamaṁ.

Pāthikavaggo [pāṭikavaggo (sī. syā. pī.)] niṭṭhito.

Tassuddānam –

Pāthiko ca [pāṭikañca (syā. kam̄.)] udumbaraṁ [pāṭikodumbarīceva (sī. pī.)], cakkavatti aggaññakam̄; Sampasādanapāsādaṁ [sampasādañca pāsādaṁ (sī. syā. kam̄. pī.)], mahāpurisalakkhaṇam̄.

Siṅgālāṭānāṭiyakam̄, saṅgīti ca dasuttaram̄;
Ekādasahi suttehi, pāthikavaggoti vuccati.

Pāthikavaggapāli niṭṭhitā.

Tīhi vaggehi paṭimāṇḍito sakalo

Dīghanikāyo samatto.